

ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ ДИСКУРС

Матеріали Міжнародної
науково-практичної конференції

14 березня 2024 р.

УНІВЕРСИТЕТ
Короля Данила

Івано-Франківськ – 2024 р.

УНІВЕРСИТЕТ
Короля Данила

ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ ДИСКУРС

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

14 березня 2024 р.

Івано-Франківськ – 2024

УДК 81'25:80(082)

Філологічні студії та перекладознавчий дискурс (м. Івано-Франківськ, 14 березня 2024 року). Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ ЗВО «Університет Короля Данила», 2024. 281 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою ЗВО «Університет Короля Данила» (протокол № 8 від 28.03.2024 р.).

У збірнику опубліковано матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Філологічні студії та перекладознавчий дискурс» (14 березня 2024 року).

Усі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції покликання на джерела є обов'язковими.

ЗМІСТ

I. СУЧАСНА ФІЛОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ВИМІРИ

Василь БОЙЧУК, ОКРЕМІ АСПЕКТИ НЕОЛОГІЗАЦІЇ ЛЕКСИКОНУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	12
Марія БОЙЧУК, Світлана ГАВДЕЙ, ПРОЦЕСИ НЕОЛОГІЗАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЛЕКСИКОНІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	15
Лілія БУРКІВСЬКА, Світлана ГРИГОРАШ, НАУКОВА СТАТТЯ ЯК ДОКУМЕНТ: ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ	17
Ольга КОСТРИБА, СТРУКТУРНІ ПАРАМЕТРИ СЛОВОТВІРНОГО ГНІЗДА З ДІАЛЕКТНИМИ ВЕРШИНАМИ ЁДЕН / ЁДЕН	21
Світлана ЛИЧУК, ТЕРМІН ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ФАХОВОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ	24
Ірина МІСЯГІНА, КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ УХИЛЬНОСТІ	26
Олександра ОГРИНЧУК, ПРІОРИТЕТНІСТЬ УЖИВАННЯ ДІЄСЛІВНИХ ПОВТОРІВ У ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ	29
Любов ПЕНА, ДІАЛЕКТНІ РИСИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ ІВАННИ СТЕФ'ЮК «ПРО ВАС»)	32
Уляна СОЛОВІЙ, ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ГУЦУЛЬСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ В ХУДОЖНЬОМУ ОБРАЗІ МАРІЧКИ З ПОВІСТІ М. КОЦЮБІНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»	37

Вікторія ФІНІВ, АРХЕТИП ДОМУ В ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРИ ТЕКСТІВ ЮЛІЇ СЛИВКИ	41
Nailia KHAIRULINA, PECULIAR FEATURES OF THE COMPONENTS OF EMOTIVE NOMINATION IN ENGLISH	44
Ольга ВІРСТЮК, ОСОБЛИВОСТІ ІЛЛОКУТИВНИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТИВ ПОДЯКИ.....	47
Yuliia PLESHCHYNSKA, Ryan DAVENPORT, DIALECTS OF THE UKRAINIAN AND ENGLISH LANGUAGES.....	51
Roman ZUBRYTSKYI, ABOUT SOME ASPECTS OF THE IMPORTANCE OF IDIOMS	54
Владислав СЕРБЕНЮК, ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСИКИ ПІДЛІТКІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	57
Іванна ГАВРИШ, ПРОДУКТИВНІ СПОСОБИ СЛОВОТВОРУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	60
Анастасія ГРЕБЕНЮК, СИНТАКСИЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЗАСОБИ ЕКСПРЕСІВІЗАЦІЇ ДИСКУРСУ «ДОВБУШ».....	62
Микола ЗАМКОВИЙ, ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЛОВОТВОРУ ПРИСЛІВНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ	65
Романа МЕЛЬНИЧУК, ПАРОНІМІЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	68
Адріана НАЗАРУК, СЛЕНГ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ	71
Максим НІКОНЧУК, РОСЛИННА МЕТАФОРА В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	74
Наталія ОВЧАРЕНКО, ЗАПОЗИЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОГО ТА ГРЕЦЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ У СЛОВНИКОВОМУ СКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ.....	77

Андріана ОЛЕКСИН, ОМОНІМІЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ. МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ	80
Софія ПЕТРИШИН, ВАРВАРИЗМИ ТА ЕТИМОЛОГІЧНІ ДУПЛЕТИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	84

II. НОВІТНІЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИСКУРС

Зоряна РОДЧИН, ВІДОБРАЖЕННЯ ОБРАЗУ КОРЕСПОНДЕНТА У ТВОРІ ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА «ВТРАЧЕНІ ІЛЮЗІЇ»	87
Іванна ВОЛОСЯНКО, ІДЕНТИФІКАЦІЙНА ФУНКЦІЯ МОВИ ТА СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРНА УКРАЇНА	90
Людмила ОСТАПОВА, АЛЮЗІЯ ТА МІСТИКА ІЛЛАРІОНА ПАВЛЮКА: ПОСТМОДЕРНИЙ РОМАН ЯК ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНА ГРА	93
Христина БАГРІЙ, «МАЛЕНЬКА ЛЮДИНА»: ВАРІАНТ ФРАНЦА КАФКИ.....	96
Вадим ГОРЛОВ, ОБРАЗ ПЕЧЕРИ ПЛАТОНА В СУЧАСНОМУ СВІТІ (ЗА ТВОРОМ «ДЕРЖАВА» ПЛАТОНА)	99
Ельвіра КІМ, МОТИВ «ДИТИНСТВО І ГОЛОКОСТ» У РОМАНІ ДЖОНА БОЙНА «ХЛОПЧИК У СМУГАСТІЙ ПІЖАМІ».....	101
Marta SYDORIV, DIVERSE HARRY POTTER: UKRAINIAN WAY OF READING DURING THE BLOODY WAR	104
Тарас КУРТА, ОПОЗИЦІЯ ОБРАЗІВ В УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ КАЗКАХ.....	106

Анна-Марія МАЛИК, ХУДОЖНЯ ДЕТАЛЬ ЯК ЗАСІБ РОЗКРИТТЯ ХАРАКТЕРІВ ПЕРСОНАЖІВ В РОМАНИ ОСКАРА ВАЙЛЬДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ»	108
Ангеліна УГОРСЬКА, ПРОБЛЕМА «ВТРАЧЕНОГО ПОКОЛІННЯ» НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ Е. М. РЕМАРКА «НА ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ БЕЗ ЗМІН»	111

III. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Світлана ЛУЦАК, Наталія ВЕНГРИНОВИЧ, ОСОБЛИВОСТІ НОВОЇ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА. МЕДИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД (АНГЛІЙСЬКА МОВА)» В ІФНМУ... 114	
Alla VOICHUK, Tetiana STRUTYNSKA, BLENDED LEARNING: AN INNOVATIVE APPROACH IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING	117
Інна ВАРВАРУК, ПЕРСОНАЛЬНИЙ БРЕНД УЧИТЕЛЯ/ВИКЛАДАЧА В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ.....	120
Ірина ГУСЛЕНКО, ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ STORYTELLING НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ.....	124
Марія ГУЦОЛ, ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ КРАЩИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «ГРЕКО-ЛАТИНСЬКА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ» У ВИЩІЙ ШКОЛІ	127
Ірина КАРАНАЙКО, EFFECTIVE METHODS IN TEACHING ENGLISH IN TERMS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT	130
Ніна КУХАР, ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО» В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ФІЛОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ	132

Олександр ЛАДА, КОУЧИНГ ТА ТЬЮТОРИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	135
Ольга ПЕТРІВ, СУЧАСНИЙ УРОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК МЕТОДИЧНА СИСТЕМА.....	138
Інна САХНЕВИЧ, ТЕСТУВАННЯ ЛЕКСИКИ ЯК ОДНА З ЕФЕКТИВНИХ ТЕХНІК ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	141
Наталія СОЛОШЕНКО-ЗАДНІПРОВСЬКА, ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ МЕДІАРЕСУРСІВ	144
Наталія ТКАЧУК, АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО: ЕФЕКТИВНІСТЬ «СИРОГО» ВАРІАНТУ В ПІДГОТОВЦІ ДИПЛОМНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ З ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	148
Віктор ЧЕТВЕРИК, ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ КОРПУСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	150
Володимир ЯСЛИК, ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ- ФІЛОЛОГІВ	154
Iryna KARACH, METHODS OF TEACHING IN A CULTURALLY DIVERSE COMMUNITY	157
Наталія ГАСЮК, РОЛЬ ДІАЛОГУ В УДОСКОНАЛЕННІ НАВИЧОК АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ	159
Tetiana DUDYSHYN, GAMIFICATION IN THE ENGLISH CLASSROOM: ENHANCING STUDENT ENGAGEMENT AND LANGUAGE ACQUISITION.....	163
Аліна ДУШКЕВИЧ, ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ПОСЛІДОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ	166

Христина ЯНУШ, СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИКОРИСТАННІ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ ТА ПЛАТФОРМ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ.....	169
Ольга ГУМЕНЮК, ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ	172
Тетяна МУЗИКА, ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ США	176

IV. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО КРІЗЬ ПРИЗМУ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Volodymyr KRASNOPOLSKYI, FUTURE PROSPECTS: AI CHATBOTS AND THE EVOLUTION OF LANGUAGE TRANSLATION IN POLICING	180
Valentyna SAVCHYN, RECLAIMING UKRAINIAN LINGUISTIC IDENTITY: UNRAVELLING RUSSIFICATION IN SOVIET-ERA DICTIONARIES	184
Тетяна ГУЛЯК, ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПАРЦЕЛЯЦІЇ В ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВАХ.....	187
Зоряна КОРЖАК, ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	189
Володимир ПАВЛИК, ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТЕКСТУ: СТИЛІСТИКА ТА ПЕРЕКЛАД.....	192
Оксана РІБА-ГРИНИШИН, Вікторія ГУРОВА, ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ СФЕРИ ЕНЕРГОАУДИТУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	195
Oksana RUDNIANYN, Nataliia MELNYK, TECHNOLOGY AND TRANSLATION IN INTERCULTURAL COMMUNICATION: THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND MACHINE TRANSLATION ON CROSS-CULTURAL EXCHANGE.....	197

Тетяна САВЧУК, ГРАМАТИЧНІ ТРУДНОЩІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	200
Божана ГУЛЯН, ХИБНІ ДРУЗИ ПЕРЕКЛАДАЧА, АБО ПРОБЛЕМА МІЖМОВНИХ ОМОНІМІВ ..	202
Ольга ІГНАТЮК, LEXICAL AND GRAMMATICAL PECULIARITIES OF SCIENTIFIC-TECHNICAL TEXTS: CURRENT TRENDS	205
Вікторія ЦИГАНЮК, АДАПТАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ ДО УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОВОГО СЕРЕДОВИЩА	208
Богдана БІЛОШЕВСЬКА, ПЕРЕКЛАД ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: СТРАТЕГІЯ ТА МЕТОДИ	211
Христина ЗАСТАВНА, ПЕРЕКЛАД ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ	213
Вікторія КУЗЕНКО, Божана ГУЛЯН, МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД І ЙОГО ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЮ ПЕРЕКЛАДАЧА ...	216
Єлизавета МИРГОРОДСЬКА, Вікторія ЦИГАНЮК, МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД: ДОСЯГНЕННЯ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МАЙБУТНЬОГО	218
Аліна МИРКА, ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНИХ ТЕРМІНІВ У ПОЛІТИЦІ	222
Ігор МІЛІНЧУК, ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПЕРЕКЛАД: ІНСТРУМЕНТИ CAT ТА РІШЕННЯ НА ОСНОВІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	224
Yelysei PANIBRATETS, HISTORY OF TRANSLATION: FROM ANTIQUITY TO MODERN TIMES	227
Анастасія-Тетяна ПЕРЕГІНЕЦЬ, ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ УМОВНИХ РЕЧЕНЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	230

Христина СТЕПУЛА, ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОГО МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ	232
Марина СТЕФАНЮК, Божана ГУЛЯН, ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ	235
Катерина СТРИЖАКОВСЬКА, ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ НЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	237
Дмитро ФЕДОРА, АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПЕРЕКЛАДІ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ	240

V. БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЇ ТА МОВНИЙ ЕТИКЕТ

Анна ІЛЬКІВ, ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКА СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	243
Каріна БОРТУН, ВИМОГА ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ТИП КАТЕГОРИЧНОГО СПОНУКАННЯ В ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОМУ СТИЛІ.....	247
Андрій ЛЯШУК, КОМУНІКАЦІЯ ЯК СПОСІБ БУТТЯ ПРАВА.....	250
Наталя МЕЛЬНИК, Оксана РУДНЯНИН, ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ЕТИКЕТНОГО ТА КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ В ПСИХОЛОГІЇ	252
Оксана МЕЛЬНИЧУК, ФОРМАЛЬНО-ГРАМАТИЧНІ ВИЯВИ ПОБАЖАЛЬНИХ ЕТИКЕТНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ ЯК КОМПОНЕНТИ УСПІШНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	255
Олександра ПТАШНИК, Марта ІЛЬКІВ, Софія ПТАШНИК, ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ ЛІКАРЯ-ПЕДІАТРА З ПАЦІЄНТАМИ	258

Nataliia TYMOSHCHUK, THE LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF PRESIDENT BIDEN’S 2023 WARSAW SPEECH	260
Оксана ЯЛОВА, АСПЕКТИ СУЧАСНОГО МОВЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ КОМУНІКАТИВНО- ПРАГМАТИЧНИХ ВИМІРІВ	262
Ольга БОГАЙЧУК, ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК СПОСІБ ЗБАГАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА БАЗІ ООНОВЛЕННЯ ОКСФОРДСЬКОГО СЛОВНИКА	265
Галина МАКСИМІВ, Віталіна МОСКАЛИК, ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВОГО МОВНОГО ЕТИКЕТУ БРИТАНЦІВ ТА АМЕРИКАНЦІВ	268
Олександра МЕДЕЙЧУК, ПРОБЛЕМАТИКА ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ДЛЯ БІЖЕНЦІВ ЗІ СТАТУСОМ S У ПЕРІОД ВІЙНИ.....	271
Олеся ВАВРИК, РОЛЬ ПЕРЕКЛАДАЧА В ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИНАХ ТА МІЖНАРОДНІЙ КОМУНІКАЦІЇ	275
Віталіна МОСКАЛИК, Дарія СИДОР, Софія ФЛІСАК, ЛЕКСИЧНІ ПОМИЛКИ В ІНФОПРОСТОРІ: НОВИНИ, РЕКЛАМА, ОСОБИСТИЙ БЛОГ	278

I.

СУЧАСНА ФІЛОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА КОМУНІКАТИВНО- ПРАГМАТИЧНІ ВИМІРИ

Василь БОЙЧУК,
*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземної філології
та бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ НЕОЛОГІЗАЦІЇ ЛЕКСИКОНУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Відомо, що об'єктом лінгвістики передусім є мовна діяльність, а серед основних завдань мовознавства є «пошук чинників, які постійно та універсально діють у всіх мовах, та виявлення загальних законів...» [1, 16]. Універсальною ознакою всіх природних мов можна вважати детерміновані зовнішніми і внутрішніми чинниками процеси динаміки лексичних складу, що засвідчують ядерні та периферійні страти системи.

Позамовні (зовнішні) і внутрімовні чинники, діалектично взаємодіючи, «підтримують» природний (екзистенційний) баланс лексичної системи, уможлиблюючи інструментальний функціонал комунікації та національного світорозуміння.

Останнє десятиріччя позначено епохальними суспільно-політичними й соціально-економічними змінами, зумовленими, зокрема, президентською кампанією 2019 р., кризовими явищами в народному господарстві, поширенням пандемії COVID-19 і, зрештою, російсько-українською війною. Такі трансформації не могли не знайти своє відображення у лексиконі мові, яка відповідно до своєї онтологічної сутності реагує на будь-які зміни в комунікативно-ментальній діяльності людини.

Український медійний дискурс поповнився великою кількістю інноваційних одиниць, різних як за структурною організацією, так і смисловим наповненням.

Аналіз онлайн-дискурсу, зокрема інтернет-видання «Українська правда», засвідчив стрімку актуалізацію мілітарної лексики, яка практично упродовж лише одного року закріпилася у щоденному мовленні українців. Кидаються у вічі такі слова, як: *Leopard, HIMARS, Gepard, ATACMS, Caesar, Gripen, Harpoon, StormShadow, L-70, GLSDD, Challenger, RCH-155, Patriot, AS-90, SAMT/P, GM-200, F-16, F-35, Bradley, Abrams, Leclerc, Zuzana, Archer, Brimstone, Sea King, Stryker, Senator, Sea*

Sparrow, Vampire, Starlink, Javelin, БПЛА, СУ-24, РСЗВ, Богдана, САУ, калібри, С-300, байрактар, пелюстка, дрон, Посейдон, Орлан, Бук, Град, Ураган, Азов тощо.

Таким чином, за невеликий проміжок часу, як засвідчує практика комунікації, велика амплітуда вживань зазначених інновацій спричинила процеси руху тематичних груп мілітарної лексики у напрямі з периферії до центру лексичної системи, причому така адаптація вказаних новотворів є настільки прогресивною, що більшість носіїв мови можуть дати родові позначення до власних найменувань, як-от: танк, літак, далекобійний снаряд, гелікоптер, артилерійська установка, ракетний комплекс, ядерні торпеди тощо.

За структурою інновації можна поділити на 2 групи – монологемні та полілексемні. Монологемні є цільнооформленими окремими словами, а другі – вільними чи зв'язаними словосполученнями.

З погляду номінативної функції заголовка монологемні неологізми найчастіше належать до класу субстантивів з категоріальним значенням предметності: *гастролер* (Українські атомники ЗАЕС відмовились навчати «гастролерів» з Калінінської АЕС), *Рамштайн* (Зеленський про «сильні рішення» 9-го «Рамштайну»), *храм-кіоск* (Суд зобов'язав демонтувати «храм-кіоск» біля Десятинної церкви), *спроценка* («Спроценка» для грального бізнесу: експерт розповів, як у Раді торік протягнули необхідну правку), *топгенерал* (Топ-генерал США допустив інопланетне походження збитих повітряних об'єктів), *єРобота* (Програма «єРобота»: українці з початку року подали понад 700 заявок на гранти для малого бізнесу), *є-гривня* (Мінцифри просить НБУ пришвидшити процес розвитку е-гривні), *є-аукціон* (На Prozorro проведуть перші е-аукціони з продажу бурштину), *монета-писанка* (У Канаді випустили монету-писанку за трипільськими мотивами), *стейблкоін* (Що таке стейблкоїни і як вони можуть зміцнити фінансову систему України), *мобік* (В окупований Мелітополь постійно їдуть нові «мобіки» та «вагнерівці»), *дрон-камікадзе* (Прикордонники показали удар дрона-камікадзе по базі росіян на півдні), *куля-шпигун* (Байден наказував збити кулю-шпигуна якнайшвидше), *криптогігант* (Привиди FTX: криптогігант Genesis подав на банкрутство), *парамедик-волонтер*, *зек-вагнерівець* (В РФ відкрили пам'ятник зеку-вагнерівцю), *бавовна* (На магістральному газопроводі на окупованій Луганщині сталася «бавовна») та ін.

Полікомпонентні одиниці засвідчують значно більшу продуктивність. Це такі, наприклад, як: *літакова коаліція*, *гібридний трибунал*, *Велика четвірка* (КРМГ першою із аудиторських компаній «Великої четвірки» скорочує штат у США), *зернова угода*, *зернова ініціатива*, *фабрика тролів*, *лісник Януковича* (Фігуранту справи про хабарі «ліснику Януковича» дали 10 років), *яєчний скандал* (Після «яєчного» скандалу Резніков анонсував кадрові зміни в Міноборони), *літаюче таксі* (Дубай знову планує запустити літаюче таксі, цього разу – до 2026 року), *великий наступ* (Росія зазнає шалених втрат у перші дні «великого наступу»), *Гвардія наступу* (До «Гвардії наступу» надійшло вже 27 тисяч звернень – МВС), *нецукровий діабет* (Як безоплатно отримати

ліки від нецукрового діабету?), *ловець шахедів*, *патріотичні свічки* (Діаспоряни у США зібрали \$850 тисяч для України, продаючи патріотичні свічки), *дипломатичний коридор* (Зеленський про «дипломатичний марафон»: буде більше підтримки для України), *рейкові партизани* (Двох «рейкових партизанів» засудили до 22 років тюрми в Білорусі), *танковий саміт календар посадок*, *справа Халімона*, *фейковий добробат* (Кримінальний авторитет «Леший» організував фейковий «добробат», який тероризував киян), *батальйон Монако* (Обшуки у нардепа з «батальйону Монако»: СБУ перевіряє зв'язки зі схемами Медведчука), *інтеграційний Рамштайн*, *весняні посадки* (Арахамія анонсував звільнення всіх керівників митниці і «весняні посадки»), *бункерний дід* (російський «Яндекс» блокує зображення путіна за запитом «бункерний дід») тощо.

Трикомпонентні неологічні утворення нечисленні. Для прикладу, *прощавай російський газ*, *танковий кулак Залужного*, *гаражні таємниці Байдена*, *російські ядерні фейки*, *благодатний перехресний вогонь* (На «вагнерівців» під Соледаром зійшов благодатний перехресний вогонь), *українська формула миру*, *«різдвяне перемир'я» по-російськи*, *жест доброї волі* (Морпіхи допомогли окупантам здійснити «жест доброї волі» на Донеччині), *альтернативна мобільна генерація*, *гральний король Макао* тощо.

Аналіз неологічної лексики мови інтернет-медіа засвідчує домінуючий вплив екстралінгвальних чинників на динаміку лексичної системи української мови, яка активно поповнюється новими мовними одиницями, створеними за наявними усталеними словотвірними і семантичними патернами.

Дослідження різних шарів лексики української мови у часових і просторових вимірах має наукову перспективу, оскільки, крім власне мовознавчих завдань, дає багатий дослідницький матеріал для суміжних гуманітарних знань – когнітивістики, психолінгвістики, етнолінгвістики і корпусної лінгвістики.

Список використаних джерел:

1. Сосюр Ф. Курс загальної лінгвістики / Пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. Київ : Основи, 1998. 324 с.
2. Українська правда. URL : <https://www.pravda.com.ua/>

Марія БОЙЧУК,
кандидатка філологічних наук,
викладачка циклової комісії української мови та літератури,
ВСП «Івано-Франківський фаховий коледж фізичного виховання НУФВСУ»,
м. Івано-Франківськ, Україна

Світлана ГАВДЕЙ,
докторка філософії за спеціальністю «Економіка»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ПРОЦЕСИ НЕОЛОГІЗАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЛЕКСИКОНІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Проблематика, пов'язана з виникненням і формуванням неологізмів, сьогодні перетворилася на одну з пріоритетних для лінгвістів багатьох країн; дослідження нових слів здійснюються у відповідних неологічних центрах, відбувається фіксація інновацій у словниках тощо [2, с. 6].

Неологічна тематика є актуальною і для українських мовознавців, які активно працюють у напрямі вивчення процесів оновлення словника сучасної української мови. Тут варто згадати роботи таких науковців, як В. Коломієць, Л. Паламарчук, О. Тараненко, Н. Клименко, Л. Лисиченко, Б. Ажнюк, Ж. Колоїз, Г. Вокальчук, Г. Віняр, В. Герман, І. Самойлова, Д. Мазурик, Н. Попова, К. Брітікова, О. Коваль, А. Калетнік, С. Лук'яненко, Н. Стратулат та ін.

Процеси активного збагачення словникового складу мови перебувають у відношеннях прямої пропорції з суспільним життям носія цієї мови. Свого піку вони досягають у періоди бурхливих політико-економічних та культурних трансформацій системи, у межах якої протікає життя відповідного соціуму. Природною реакцією мови на згадані системні зрушення є максимальна реалізація внутрішнього її потенціалу, пошук нових можливостей для задоволення висунутих соціумом потреб.

Добір лексичних засобів у періодиці та електронних ЗМІ залежить також від індивідуальних смаків безпосередніх учасників цих процесів [2, с. 6-7]. Особливу активність у тенденціях до використання, запровадження і поширення всього нового демонструють тексти ЗМІ і щодо так званих *модних і новомодних слів*, вплив яких на свідомість сучасного соціуму дослідниками визначається як «не обмежений ніякими рамками».

Комунікативні дискурси преси, радіо і телебачення, постійно використовуючи модні й новомодні слова, практично доводять факт «випереджального» розвитку мови сфери масової комунікації, а також значного впливу на всі стильові різновиди мови [1, с. 17].

Економічна сфера теж демонструє інноваційну динаміку, однак вона, багато

в чому залежачи від політичної ситуації, усе ж відстає від неї. Та й, з одного боку, оперативного простору для появи нових понять у неї менше, а, з іншого, – ця сфера значною мірою апріорі характеризується професійністю підходу, а політика позначена більшою публічністю.

Серед інновацій аналізованого типу можна виділити кілька тематичних груп.

1. Номени на позначення учасників економічних процесів.

Компанії-«спонсори війни» не зможуть постачати продукти українській армії (ЕП, 13.02.24)

2. Номени на позначення процесів у галузі економічної діяльності:

е-гривня (ЕП, 15.02.24) – «цифрова революція у сфері грошей»: Національний банк України готується до другого експерименту із використання цифрової гривні (е-гривні); «*велика приватизація*» (ЕП, 16.02.24) – «Кабмін планує цього року відновити «велику приватизацію» і продати 300 об'єктів «малої приватизації»; «*єЧерга*» – «дія угоди про скасування «єЧерги» для порожнього транспорту на ПП «Нижанковичі-Мальховіце»; *Prefab-рішення* (ЕП, 26.09.23) – «популярна технологія у світі, яка дозволить суттєво пришвидшити процес будівництва»; «*Мисливці*» за бізнесом. Або чим пояснюється сплеск атак правоохоронців на відомих (ЕП, 12.02.24).

3. Номени на позначення понять інфраструктури економічної діяльності.

Суд продовжив «*справу Мазени*» ще на 9 місяців після 10 років розслідувань (ЕП, 15.02.24); Дві концепції *економічного бронювання*: які підходи розробили в ОП і Раді (ЕП, 14.02.24).

У процесах семантичної деривації часто активну роль відіграє форма вихідної одиниці, а саме: ... дозволив ... банку купити «*дочку*» британської HSBC (ЕП, 19.02.24).

Частіше серед медійних заголовків зустрічаються неологічні аббревіатури, утворені внаслідок поєднання початкових звуків базового словосполучення: *ШІ – Bloomberg* (ЕП, 17.02.24).

Дослідженням виявлено також різнопланові комбінації елементів базового словосполучення, як-от: *ШІ-чунів – Bloomberg* (ЕП, 16.02.24).

Зібраний і опрацьований нами матеріал засвідчує, що найпоширенішим способом перенесення виступає метафора. Автори семантичних неологізмів використовують найрізноманітніші зближення. Наприклад, одним з минулорічних трендів в Україні стало *відбілювання* зарплат (ЕП, 16.02.24) – «кількість роботодавців, які відмовляються від виплат зарплат у конвертах, зростає».

Підсумовуючи, можна стверджувати, що інновації економічної сфери сьогодні демонструють стійку тенденцію до розширення функціонування, хоча набагато повільніше, ніж це спостерігалось, як засвідчують емпіричні дані, перед російсько-українською війною і пандемією. Пов'язуємо такий стан динаміки передусім зі сповільненням економічної активності в країні і, таким чином, послабленням зовнішніх чинників на формування параметрів лексичної системи сучасної української мови.

Список використаних джерел:

1. Бічай Ю. В. «Модні» слова в сучасній російській мові (на матеріалі тлумачних словників і мовленнєвої практики мас-медіа кінця ХХ – початку ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02. Дніпропетровськ, 2003. 21 с.
2. Економічна правда. URL : <http://www.epravda.com.ua/publications>
3. Мітчук О. А. Нові слова та їх значення у мові мас-медіа Рівненщини (1995-2005 рр.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.08. Львів, 2006. 17 с.

**Лілія БУРКІВСЬКА,
Світлана ГРИГОРАШ,**
*кандидатки філологічних наук,
доцентки кафедри документознавства та
інформаційної діяльності,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна*

**НАУКОВА СТАТТЯ ЯК ДОКУМЕНТ: ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ЗАСОБИ
ВИРАЖЕННЯ**

Наукова стаття – це невеликого розміру надрукована в часописі або збірнику наукова робота, присвячена певній проблемі, питанню і розрахована на фахівців, які розв'язують цю проблему. Статті бувають повідомлювальні (про нові результати), оглядові, аналітичні (підсумки), дискусійні (про спірні питання) [1, с. 285]. За змістом їх поділяють на власне наукові, науково-популярні, науково-навчальні, науково-методичні й науково-публіцистичні. Зазвичай призначені вузькому колу або широкому загалу науковців, спеціалістам певної галузі або кількох галузей. За кількістю авторів бувають одноосібні або колективні.

Наукову статтю в загальному документознавстві розглядають як поліфункціональний текстовий документ за такими параметрами: жанр, предмет викладу матеріалу, мета як авторський мотив створення документа, конкретна соціальна функція [2, с. 313–314], а у лінгвостилістиці – як жанр власне наукового підстилю.

Якщо ж проводити певні паралелі з документом, то наукова стаття, крім соціальної, виконує ще й інші функції: інформаційну, комунікативну, культурну, кумулятивну, пізнавальну та історичного джерела.

Послідовність розміщення матеріалу, що подається до публікації, дає припущення

в межах статті як документа з'ясувати такі поняття: «первинний документ», «вторинний документ», «реквізит».

Первинним документом є сам текст статті, оформлений відповідно до правил подання наукових статей. До вторинних документів (виникли як результати аналітико-синтетичної переробки даних) належать індекс УДК; DOI; анотації (не менше як 1800 знаків українською та англійською мовами); ключові слова (8–10 українською та англійською мовами); список використаної літератури, оформлений згідно з ДСТУ; references (транслітерація списку використаної літератури англійською мовою), оформлений згідно з міжнародним стандартом APA (American Psychological Association).

У будь-якій статті виокремлюємо своєрідні реквізити (сукупність обов'язкових даних у документі для його ідентифікації): 1) відомості про автора (авторів): прізвище та ім'я, вчений ступінь і звання, повна назва організації (місце навчання), посада, поштова адреса, телефон, e-mail, ORCID (за наявності) – українською та англійською мовами; 2) назва статті – українською та англійською мовами; 3) текст статті з необхідними елементами;

4) дата (надходження статті до редакції).

У текстотворенні наукових публікацій спостерігаємо поєднання наукового й ділового стилів, а тому простежуємо і дотримання деяких загальних вимог, які притаманні текстам документів: об'єктивність, логічна послідовність, повнота інформації, точність і ясність викладу, переконливість, лаконічність, доказовість і нормативність мовних засобів.

Суттєво уніфікує наукову статтю і відома нині кожному науковцеві постанова Президії Вищої атестаційної комісії України від 15.01.2003 № 7–05/1, яка в п. 3 зобов'язує редколегії фахових видань приймати публікації за наперед відомими формальними вимогами: постановка проблеми, аналіз останніх досліджень і публікацій, формулювання мети, виклад основного матеріалу дослідження, висновки. Це, безумовно, спонукає авторів використовувати усталені лексико-граматичні конструкції, які «обслуговують» семантично завершені композиційні частини наукових статей (приклади подано зі статей наукового фахового видання України в галузі соціальних комунікацій «Вісник Книжкової палати» за 2020 рік):

1. Постановка проблеми (у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями): *належить до найцікавіших явищ сучасності...; актуалізує вивчення...; має враховувати особливості...; має використовувати для підготовки...; особливу увагу фахівці приділяють...; аналіз джерельної бази дослідження...; актуальною проблемою є вивчення...; ці чинники актуалізують важливість комплексного аналізу...; вважаємо за потрібне дослідити...; залишаються маловідомими і недостатньо вивченими; потребують ґрунтовнішого розгляду...; проаналізувати специфіку створення...; окреслити перспективні напрями.*

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій:

1) у яких започатковано розв'язання порушеної проблеми і дослідження, на які спирається автор: *привертають посилену увагу науковців...; наводить повний перелік...; вивчають інноваційні форми...; висвітлює тенденції розвитку...; акцентує увагу...; активно обговорюють...; проблему також порушено у працях...; проблематика є актуальною...; різноманітних аспектів порушеного питання торкалися...; дослідженню приділяли увагу...; аналізує основні етапи підготовки...; поміж яких виокремимо праці...; питання формування й розвитку... вивчали...; поглиблене ретроспективне дослідження... здійснила...; вивченню сучасного стану... присвячено...; аспекти з'ясовували...; проблематиці розвитку... приділили увагу...; особливості... досліджували...; наукове осмислення... відбувається у площині пошуку...; результати цих досліджень висвітлювали...; проблеми діяльності... з'ясовували...; питання... постійно перебувають у полі зору науковців; дослідники... розглядають моделі...; вивчає проблему формування...; аналізує стан...; з'ясовує особливості...; розглядає питання...; зосереджує увагу на...; теоретичні і практичні аспекти впровадження... відображено у наукових працях...; питання... розглядають науковці...; авторка запропонованої розвідки прагнула...;*

2) виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячено статтю: *недостатньо висвітлюється...; відомості потребують систематизації та узагальнення...; така ситуація виникла через недостатнє врахування...; не виписано стратегію, не визначено цілі й потреби ... на перспективу; вітчизняні науковці оцінюють... суперечливо; поміж вад також виокремимо...; автори статей не торкаються специфіки застосування...; потребує наукового осмислення...; комплексно не вивчено, не схарактеризовано її місце...; спорадично висвітлювалася у працях... науковців; не підлягав комплексному аналізу...; побіжно це питання висвітлювали...; досі не становила предмета дослідження.*

3. Формулювання мети (постановка завдання): *аналіз нестандартних ... рішень...; висвітлення проблем розвитку...; визначення основних характеристик...; узагальнення досвіду...; аналіз потенціалу... технологій...; аналіз порядку формування...; дослідження можливостей...; розгляд основних засобів створення...; висвітлити особливості...; виявлення найбільш досліджуваних напрямів розвитку...; розглянути основні аспекти становлення...; проаналізувати сучасний стан...; визначити їх роль у забезпеченні...; узагальнення та висвітлення аспектів...; висвітлення практичних аспектів...; аналіз стану...; комплексне дослідження...; проведення багатоаспектного аналізу процесу...; дослідити історію становлення...; визначити специфічні домінанти...; надання інформації про...; поширення практичного досвіду...; вивчення особливостей функціонування...; аналіз тематичного наповнення...; розглянути чинники, що...*

4. Виклад основного матеріалу дослідження (з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів): *інновації в рекламній царині охоплюють...; зумовлено розвитком новітніх технологій...; подібні експерименти, на наш погляд,*

придатні для...; повертають увагу, запам'ятовуються...; доречно застосовувати...; ще одним методом... взаємодії є...; слід вивчати потреби ...; дає змогу розглядати їх...; автор тлумачить...; на думку дослідника...; виокремимо тактику...; потребує дослідження...; вважаємо за доцільне навести...; варто виокремити...; приділив значну увагу...; автор ґрунтовно описує....

Основний матеріал дослідження часто супроводжується метатекстовими одиницями, які наголошують на чомусь, повертають увагу (*варто використовувати, варто зауважити, слід наголосити, слід зазначити, вдалою вважають, на наш погляд, на нашу думку*); висловлюють оцінку (впевненість або сумнів): *щоправда, поза сумнівом, не викликає сумніву, безумовно, безперечно, імовірно*; пояснюють, уточнюють, виділяють щось (*наприклад, зокрема, а саме, крім того, тобто*); розчленовують інформацію (*по-перше, по-друге, з одного боку, з іншого боку*); вказують на час, послідовність (*насамперед, передусім, надалі, перш за все*); відображають зіставлення і протиставлення частин інформації (*проте, однак, з іншого боку, таким чином, інакше, тому*); поєднують частини інформації (*також, до речі, інакше кажучи, згідно з цим, відповідно до цього*).

5. Висновки (з дослідження) та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі: *підсумовуючи, зауважимо, що...; підсумовуючи, зазначимо, що...; порівняльний аналіз... дає змогу виокремити проблеми...; результати аналізу... дають підстави стверджувати про...; конкретні шляхи їх розв'язання...; проаналізувавши основні зміни..., підсумуємо, що...; отже, на підставі викладеного, сформулюємо...; на підставі проведеного аналізу маємо констатувати, що...; підбиваючи підсумки, зазначимо, що... віддзеркалює наукові зацікавлення...; на підставі викладеного можна зробити такі висновки....*

Такі уніфіковані вимоги до композиції наукової статті (як до документа) продукують структурно монотонні тексти, виготовлені за наперед заданою схемою, призводять до поступової руйнації креативної складової реального творчого процесу, помітно звужують способи переконування читачів. А формалізація наукової мови зводить нанівець творчі зусилля автора щодо увиразнення викладу, повернення уваги, пошуку оригінальних моделей текстуального втілення результатів наукового пізнання, а це, на жаль, шкодить, принаймні в гуманітарних дослідженнях.

Список використаних джерел:

1. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилїстика української мови : підручник. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
2. Швецова-Водка Г. М. Документознавство : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 398 с.

Ольга КОСТРИБА,
докторка філософії за спеціальністю «Філологія»,
асистентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

СТРУКТУРНІ ПАРАМЕТРИ СЛОВОТВІРНОГО ГНІЗДА З ДІАЛЕКТНИМИ ВЕРШИНАМИ ЁДЕН / ЁДЕН

Проблема словотвірного гніздування слів української мови сьогодні не втратила свою актуальність на підставі незаповнених лакун щодо структурно-семантичного опису мотиваторів, які належать до різних лексико-граматичних розрядів та згруповують довкола себе дериваційний простір у комплексну системоутворювальну одиницю. Так, в україністиці досліджено словотвірні гнізда (СГ) на базі різнокласових твірних слів чи коренів, а саме: субстантивів, вербативів, ад'єктивів (С. Гірняк [1], М. Голянич [2], Н. Дзеньдзюра [4], О. Дияк [5], О. Степаненко [7] та ін.). Задля всебічного інтерпретування словотворчої спроможності різних класів мотиваторів, на думку В. Грещука, необхідно аналізувати також і периферію твірної бази [3, с. 25], представлену числівниками. Незважаючи на те, що здійснено розвідку, присвячену аналізу віднумеративних СГ [6], структура гнізда з діалектними вершинами *ёден / ёден* ще не була предметом лінгвістичного дослідження.

Мета роботи – охарактеризувати структурні параметри словотвірного гнізда з діалектними вершинами *ёден / ёден*.

Словотвірне гніздо змодельовано на базі дериватів, які дібрано з таких лексикографічних праць, як «Словник української мови» в 20 томах (том 1–11, 2010–2019), «Словник української мови» в 11 томах (1970–1980), «Великий тлумачний словник сучасної української мови» за редакції В. Бусела (2001), «Короткий словник лемківських говірок» П. Пиртея (2004), а також онлайн-платформи «Slovnuk me».

Передумовою характеризування структури СГ є його правильна побудова з урахуванням дериваційної та семантичної вивідності дериватів, а найоптимальнішим комплексом критеріїв для аналізу гнізда є підхід, запропонований Н. Ярошенко [8]: лексичний обсяг, потужність, ширина, глибина місця чи позиції, маркування й опис синтагматичного та парадигматичного рівнів гнізда.

Структурні параметри СГ з вершинами *діал. ёден / ёден* має такі особливості: лексичний обсяг – 112 од., потужність – 111 од., ширина – 35 од., глибина – VI дериваційних кроків.

Частиномовний розподіл за ступенями словотворення має такий вигляд: I ст. (34 од.: 15 прикметників, 15 іменників, 2 числівники, 2 прислівники); II ст. (26 од.: 9 іменників, 5 прикметників, 7 прислівників, 3 числівники, 2 дієслова); III ст. (10 од.: 5

дієслів, 3 іменники, 1 прислівник, 1 прикметник); IV ст. (16 од.: 9 дієслів, 5 іменників, 2 прикметники); V ст. (21 од.: 8 прикметників, 7 іменників, 6 дієслів); VI ст. (3 од.: 2 іменники, 1 дієслово).

Комбінація частин мови в межах конкретних словотвірних ланцюжків (СЛ) сягає від двох до семи конститuentів, а їхня кількість становить 83 одиниці:

- двокомпонентні СЛ (21 од.): Num – N (11 од.: *діал. еден / еден – єдиніця*), Num – Adj (8 од.: *діал. еден / еден – єдногатурноковий*), Num – Adv (2 од.: *діал. еден / еден – єдноруч*);

- трикомпонентні СЛ (23 од.): Num – Adj – N (6 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єдиність*), Num – Num – Num (3 од.: *діал. еден / еден – єденастий – єденастєро*), Num – Adj – Adv (4 од.: *діал. еден / еден – єднакий – єднако*), Num – N – Adj (3 од.: *діал. еден / еден – єдиновірець – єдиновірський*); Num – N – N (2 од.: *діал. еден / еден – єдиновірець – єдиновірка*), Num – Num – N (1 од.: *діал. еден / еден – єденастий – єденастка*), Num – Num – Adj (1 од.: *діал. еден / еден – єденастий – єденасторочний*), Num – *Adj – Adv (1 од.: *діал. еден / еден – *єдночасний – єдночасно*), Num – Adj – V (1 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати*);

- чотирикомпонентні СЛ (6 од.): Num – Adj – Adv – Adv (1 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єдино – воєдино*), Num – Adj – V – N (1 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – єдність*), Num – Adj – V – Adj (1 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – єднальний*), Num – Adj – V – V (1 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – єднатися*), Num – Adj – Adj – Adv (1 од.: *діал. еден / еден – єднакий – єднаковий – єднаково*), Num – Adj – N – N (1 од.: *діал. еден / еден – єдиноплемінний – єдиноплемінник – єдиноплемінніця*);

- п'ятикомпонентні СЛ (11 од.): Num – Adj – V – V – N (5 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – з'єднати – з'єднання*), Num – Adj – V – V – V (4 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – поєднати – поєднатися*), Num – Adj – V – V – Adj (2 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – від'єднати – від'єднаний*), Num – Adj – V – N – N (1 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – єднання – від'єднання*);

- шестикомпонентні СЛ (19 од.): Num – Adj – V – V – V – Adj (8 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – поєднати – поєднувати – поєднуваний*), Num – Adj – V – V – V – N (6 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – об'єднати – об'єднувати – об'єднування*), Num – Adj – V – V – V – V (5 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – від'єднати – від'єднувати – від'єднуватися*);

- семикомпонентні СЛ (3 од.): Num – Adj – V – V – V – V – N (1 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – з'єднати – возз'єднати – возз'єднувати – возз'єднування*); Num – Adj – V – V – V – V – V (1 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – з'єднати – возз'єднати – возз'єднувати – возз'єднуватися*); Num – Adj – V – V – V – N – N (1 од.: *діал. еден / еден – єдиний – єднати – об'єднати – об'єднувати – об'єднувач – об'єднувачка*).

Виявлені характеристики дають підстави встановити їхні типи за частиномовною належністю початкового та кінцевого елемента, із-поміж яких встановлено 4 кільцеві

СЛ (наприклад, діал. *єдѣн / єдѣн – єденáстий – єденáстѣро*) та 81 лінійний СЛ (діал. *єдѣн / єдѣн – єдиносúщний – єдиносúщність*).

За лексико-граматичним розподілом вершин словотвірних парадигм (СП) можна виокремити такі типи в межах 30 одиниць:

- дієслівні СП (11 од.: *єднáти, від'єднáти, з'єднáти, об'єднáти, поєднáти, від'єднувати, з'єднувати, возз'єднáти, об'єднувати, поєднувати, возз'єднувати*);
- прикметникові СП (9 од.: *єдїний, єднáкий, єдиновлáдний, єдинодержáвний, єдиноначáльний, єдиноплемїнний, єдиносúщний, *єдночасний, єднаковий*);
- іменникові СП (6 од.: *єдинак, єдинобóрство, єдиновїрець, єдиновїрство, єдиноплемїнник, об'єднувач*);
- числівникові СП (3 од.: діал. *єдѣн / єдѣн, єденáстий, єдинадцет*);
- прислівникові СП (1 од.: *єдїно*).

Отже, проблеми гніздування слів є назрілими, а їхнє розв'язання уможливило здійснити аналіз не тільки структурно-семантичної характеристики дериватів, але також є підґрунтям для встановлення когнітивних смислів значеннєвого континуума похідних слів, а відтак – експлікації глибинних рівнів словотвірної семантики.

Список використаних джерел:

1. Гірняк С. П. Структурно-семантична організація словотворчих гнізд з базовими дієсловами мовлення в українській мові XIX–XX ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 1999. 23 с.
2. Голянич М. І. Словотвірні поля коренів зі значенням мовлення в сучасній українській мові : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02. Київ, 1979. 255 с.
3. Грещук В. В., Бачкур Р. О., Джочка І. Ф., Пославська Н. М. Нариси з основоцентричної дериватології : монографія ; за ред. В. В. Грещука. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2007. 348 с.
4. Дзеньдзюра Н. І. Словотвірні гнізда параметричних прикметників : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2010. 17 с.
5. Дияк О. В. Структурно-семантична організація словотвірних гнізд із коренями на позначення металів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2006. 21 с.
6. Костриба О. В. Віднумеративні словотвірні гнізда: структурний, семантичний, когнітивний виміри : дис. ... д-ра філос. : 035. Івано-Франківськ. 2023. 413 с.
7. Степаненко О. К. Семантика і структура словотвірних гнізд із вершинним соматичним компонентом : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 2010. 23 с.
8. Ярошенко Н. О. Структурно-семантичні особливості сучасних словотвірних гнізд з вершинами *сажать, садити* і *sadziж* у російській, українській і польській мовах у зіставленні з англійською мовою : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Донецьк, 2006. 23 с.

Світлана ЛИЧУК,
*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри мовознавства,
Івано-Франківський національний медичний університет,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ТЕРМІН ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ ФАХОВОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Фахова мова – це сукупність мовних засобів, які застосовують для досягнення порозуміння у професійно обмеженій сфері спілкування. Сучасна медицина використовує належним чином організовану національну професійно орієнтовану мову, базис якої становить спеціальна лексика. Фахова мова є природним середовищем виникнення та функціонування термінів, які позначають комплекс медичних понять і розглядаються як її основні, головні елементи.

Українська медична терміносистема є результатом тривалого розвитку світової та вітчизняної лікувальної справи. На її формування чітко позначилися міжнародна практика і національна специфіка.

Медична лексика української мови неоднорідна за своїм походженням. За генетичною характеристикою її поділяють на три групи: автохтонні, запозичені терміноодиниці та гібридні (мішані) номінації. До складу автохтонних входять власне українські терміни і термінологізовані спільнослов'янські одиниці; до запозичених – назви латинського і грецького, західноєвропейського та ін. походження; до гібридних – словотвірні моделі з використанням власних і запозичених компонентів.

Незважаючи на специфіку формування та розвитку, медична терміносистема є невід'ємним складником української літературної мови.

До словника сучасної медицини входять анатомічна, клінічна та фармацевтична і фармакологічна номенклатури.

Анатомічна термінологія – це уніфікований перелік анатомічних термінів, затверджених Міжнародною асоціацією анатомів. Анатомічна термінологія складається переважно з термінів латинського й частково грецького походження.

Клінічна термінологія становить кількісно значну частину медичної терміносистеми. Вона представлена різними за семантикою номінацій, що охоплюють розгалужену сферу клінічної медицини. Цілісність такої номенклатури забезпечується наявністю різних за обсягом і структурою тематичних об'єднань термінів: назви наук, фахівців; назви захворювань, форм їх перебігу, симптомів та синдромів; причини захворювань; назви процесів і морфологічних структур людського організму; назви фізіологічних функцій органів та їх порушення; назви методів і способів обстеження та лікування, діагностика тощо.

Основний масив словникового складу клінічної термінології становить

власне медична лексика. Сюди належать загальномедичні (підсистеми клінічної термінології), міжгалузеві (функціонування одночасно у двох чи кількох суміжних галузях медицини), вузькоспеціальні терміни окремих систем.

Чимало термінів вживаються на позначення фармацевтичної галузі медицини, терміни на позначення назв фармакологічної дії лікарських препаратів, назви тари, назви шляхів уведення ліків та частково терміни інших тематичних груп тощо. Її тематичне багатство вражає: від суто фармацевтичних термінів до тих, які вже належать до термінів інших самостійних наукових галузей. Різноманіття тематичних груп у фармацевтичній термінології зумовлене потребою називати всі стани і властивості фармацевтичних препаратів та пов'язані з ними процеси від часу заготування сировини для їхнього виготовлення й аж до вживання пацієнтом. Сюди належать терміни на позначення: назв лікарських засобів за фармакологічною дією, назв лікарських форм, назв шляхів уведення ліків, механізму абсорбції ліків, видів дії лікарських засобів, тривалості дії препарату, понять взаємодії лікарських засобів за їхнього одночасного застосування, видів побічної дії лікарських засобів, назв синтетичних речовин, назв лікарських рослин, терміни, що пов'язані із називанням призначеного для лікування дозування, назви побічних ефектів та ускладнень тощо.

Українська медична термінологія є складною, динамічною та чітко обмеженою на лексичному рівні. Як і будь-яка інша професійна лексика, вона постійно вдосконалюється та поповнюється новими номінативними одиницями. Відкритість та здатність до інновацій, висока комунікативна значущість медичної терміносистеми вказує на її тісний взаємозв'язок насамперед із загальнонауковою та іншими системами термінології. Зазначена лексика активно функціонує у сфері повсякденного спілкування.

Медична термінологія посідає особливе місце між загальнонавчаною та спеціальною лексикою. Велика кількість номінацій медичного спрямування належить до поліфункціональної лексики. Наприклад, «термінологічність» лексичних одиниць *хвороба, запалення, одужання, температура, кашель, втрата свідомості* та інших зумовлюється не тільки контекстом та сферою вживання, а й виникненням на основі значень загальнонавчаних слів.

Медична галузева система понять (як і будь-яка інша) включає основні групи: загальнонаукові, вузькофахові терміноодиниці та поняття суміжних галузей. Проміжне місце між загальнонавчаною та спеціальнонавчаною лексикою посідають загальнонаукові назви (як елементи терміносистеми медицини). За специфічними особливостями їх виділяють в окрему групу спеціальної лексики, хоча значна їх частина має абстрактний характер (наприклад, *порушення, ознака, послаблення* тощо). Такі абстрактні лексеми набувають медичного значення тільки у складі термінологічного словосполучення.

Отже, основним фактором, що зумовив неоднорідність складу української медичної термінології, складність її поняттєвої системи, є багатовікова історія

розвитку медицини, різноманітність джерел поповнення її словникового складу. Між лексикою загальнолітературної мови і медичною термінологією існує тісний зв'язок, відбувається постійний взаємообмін мовними одиницями.

Список використаних джерел:

1. Українсько-англійсько-арабський тлумачний словник медичних термінів: 8 000 слів і словосполук / Уклад.: Р. Б. Голод, Г. Я. Іванишин, С. В. Личук [та ін.]. 2-е вид. Івано-Франківськ. 2016. 492 с.

Ірина МІСЯГІНА,
*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ УХИЛЬНОСТІ

Сьогодні вже цілком очевидно, що мовленнєва дія адресанта, керована цільовою установкою спілкування, спрямована на збереження комунікативного балансу. Оскільки саме останній є свідченням ефективності комунікації, то вивчення способів його досягнення має особливе значення в сучасній теорії мовної комунікації. Мовознавці запропонували низку підходів до дослідження успішного здійснення комунікації та виокремили її стратегії і тактики як ключові об'єкти аналізу в комунікативній лінгвістиці.

Сьогодні мовознавці не ще досягли єдності поглядів стосовно поняттєвого апарату явища ухильності, що забезпечує актуальність дослідження реалізації цього явища в дискурсі.

Багатогранність поняття ухильності спричинила неоднозначність тлумачення цього явища. Ухильність розглядається як 1) вербальний засіб вираження обережності, уникнення відповідальності за надання інформації (К. Хайланд, Дж. Лакофф, І. Чізмарова, Дж. Юл); 2) комунікативна тактика, що ставиться в ряд із тактиками згоди, незгоди (М.П. Чуріков) або досліджується в межах стратегії вираження незгоди, поряд із тактиками посилення на неможливість виконання прохання саме в цей час, відмови без будь-якої мотивації, затягування процесу надання відповіді тощо (С.М. Іваненко); 3) комунікативна стратегія (О.М. Ільченко, О.В. Пономаренко, А.В. Ярхо,

О.В. Дмитрук, І.І. Морозова, Л.Б. Головаш, Ю.Б. Кузьменкова). Деякими науковцями це поняття розглядається як вербальний засіб [9; 10].

Згодом фокус парадигми вивчення ухильності змістився в бік аналізу цього явища у функціональному та комунікативному аспектах. О.М. Ільченко вважає, що геджинг «може і повинен розглядатись як важлива комунікативна макростратегія». Геджинг – це «етикетна некатегоричність висловлення, власне зменшення автором впевненості в істинності пропозиції, що, зокрема, пов'язане й з особливістю формування наукової картини світу, поняттям про відносний характер істини» [3, с. 147-148].

Дослідження ухильності в комунікативно-орієнтованому трактуванні здійснювалось із урахуванням положень теорії мовленнєвих актів (Дж. Остін [7]), теорії мовленнєвого спілкування (П. Браун, С. Левінсон [8]); теорії мовленнєвого впливу (О.В. Дмитрук [2]).

В основі комунікації, як і будь-якого іншого виду діяльності, лежать такі ознаки, як вмотивованість та цільова спрямованість. «Робочим інструментом» адресанта у сфері мовленнєвої діяльності, що слугує для досягнення цілі шляхом прогнозування та планування певних мовленнєвих операцій, є комунікативна стратегія. Вона є «окремим і спеціально розв'язуваним завданням будь-якої соціальної дії, не здійснюючи яку, ми віддаємо формування комунікації на волю стихії» [4, с. 163-165].

Термін «стратегія» походить від грецького слова *stratēgos*, що складається із двох слів: *stratos* (армія) та *ago* (той, що веде). В українській мові термін «стратегія» має два тлумачення. Перше тлумачення передбачає використання цього терміна в початковому значенні, тобто як «мистецтво ведення війни». У переносному значенні термін означає «мистецтво планування, керівництва, базоване на правильних далекоглядних прогнозах» [5, с. 573].

Отже, комунікативна стратегія визначається науковцями як спосіб контролю комунікації [1], спосіб ведення комунікації [4], спосіб втілення мовної особистості в комунікації [6].

В основі мовленнєвої стратегії лежать прогнозування майбутньої вербальної взаємодії та контроль за її здійсненням. Прогноз будується на основі уявлень про мовленнєвий акт, комунікативну взаємодію мовця та слухача і ситуацію в цілому (норми, цінності, умовності). У результаті контролю перебігу мовленнєвої взаємодії, мовець скерує ментальні процеси слухача в необхідному для нього напрямку.

Оскільки ухилення від надання інформації має цільову спрямованість, згідно з якою виконується певна послідовність комунікативних дій, яка втілюється різними способами та засобами з врахуванням особливостей ситуації та контексту, норм та стереотипів спілкування, вважаємо доцільним дослідження ухильності як комунікативної стратегії (слідом за К. Хайландом [9]). Ця стратегія використовується мовцем для того, щоб повністю або частково уникнути передачі комунікативно значущої інформації, зняти з себе відповідальність за її достовірність чи передати імпліцитно.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.
2. Дмитрук О. В. Вплив екстралінгвальних факторів на вибір маніпулятивних стратегій (на матеріалі сучасної англійської мови). *Мовні і концептуальні картини світу*. 2003. № 10. С. 141–145.
3. Ільченко О. М. Хеджінг в аспекті етикетизації. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ, 2000. С. 147–155.
4. Семенцова І. Комунікативна стратегія як елемент теорії комунікації. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2002. Кн. 2, № 6. С. 161–166.
5. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків, 2007. 672с.
6. Юшковець І. А. Комунікативні стратегії і тактики в політичному дискурсі канцлерів ФРН (на матеріалі урядових заяв і політичних виступів) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Донецьк, 2008. 20 с.
7. Austin J. L. How to do things with words : Second edition (William James Lectures) . Cambridge : Harvard University Press, 1975. 192 p.
8. Brown P. Politeness. Some universals in language usage. Cambridge : CUP, 1987. 345 p.
9. Hyland K. The author in the text : hedging scientific writing. *Hong Kong papers in linguistics and language teaching*. 1995. № 18. P. 33–42.
10. Lakoff G. Hedges : a study in meaning criteria and the logic of fuzzy concepts. *Chicago Linguistic Society Papers*. Chicago : Chicago Linguistic Society, 1972. P. 183–228.

Олександра ОГРИНЧУК,
*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри мовознавства,
ЗВО «Івано-Франківський національний
медичний університет»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРІОРИТЕТНІСТЬ УЖИВАННЯ ДІЄСЛІВНИХ ПОВТОРІВ У ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Актуальність зумовлюється спрямованістю на встановлення механізмів текстотворення, особливо на вивчення функціональних особливостей дієслова в художньому тексті, зокрема дієслівного повтору.

Мета. В аспекті лінгвістики тексту, лінгвопоетики художньої природи дієслова і функціональних особливостей дієслівного повтору як важливих засобів творення естетичного цілого, формування змістової структури поетичних текстів М. Бажана та І. Драча.

Методи. Основними методами були: метод суцільної вибірки, лексико-семантичний аналіз.

Поняття стилю, ідіостилю тісно пов'язані з образом автора, його манерою письма. Поділяючи думки багатьох науковців щодо стилю, зазначаємо, що це антропоцентрична філософсько-естетична категорія, яка відображає індивідуальний світ митця, який виявляється у слові. Щодо індивідуально-художнього стилю письменника, то це фактично система мовних засобів (лексичних, морфологічних, синтаксичних, фонетичних, орфоепічних, інтонаційних, символічних, стилістичних та ін.), яка відображає відбір і творче застосування різних мовних явищ не лише для вираження змісту, але й для естетичного впливу на читача. Певні аспекти проблеми ідіостилів розглядали у своїх доробках як українські (В. Калашник, М. Крупа, А. Мойсієнко, Л. Мацько, Л. Шевченко), так і зарубіжні лінгвісти (В. Виноградов, В. Григор'єв, В. Леденцова, Л. Разіна та ін.).

Відтак ідіостиль митця формуються на основі його ідіолекту. Відтак ідіостиль – це мовна характеристика особистості, що дає сукупність ознак стилістичних і формальних. Поняття ідіостилю фактично пов'язано з образом автора, який трактуємо як «словесно-мовленнєву структуру», що наскрізно пронизує художній твір та спрямовує на комплексне дослідження художнього тексту.

Тут дієслово представляємо як одну із основних частин мови, що несе не лише ознаки буття, але й є ключовим елементом реалізації експресивного діапазону. Відтак мовно-образний потенціал дієслова знаходиться в його семантиці і системі морфологічних категорій.

Розглянемо деякі особливості дієслівного повтору в ідіостілях М. Бажана та

І. Драча. Повтор тлумачимо як стилістичну фігуру (прийом), що вживається для інтенсифікації мови, що формує внутрішню ритміку поезії, сприяє накопиченню ампліфікативного ефекту почуттів, емоцій, співпереживань та є одним із засобів утворення цілісного когерентного тексту. У лінгвістиці знайшли є різні характеристики повтору як художньо-виражального елемента в структурі художнього тексту. У поетичній тканині досить важлива роль повтору, яка зумовлена його функціями (ритмомелодійною, експресивною, прагматичною та ін.).

Насамперед проаналізуємо лексико-семантичний дієслівний повтор. Зауважимо, може бути контактним, дистантним і комбінованим, тотожним, синонімічним чи антонімічним, дво-, трикратним і багатократним.

У поетичних творах представлені різної кратності лексико-дієслівні повтори. Зокрема, встановлено, що в текстах обох письменників досить поширеними є контактні двократні повтори: *За бабу Танасину й за Килину / Відповідай, відповідай, калино...* (І. Драч). *Звели шмагать оскаженіло – / Та не вели чекать, чекать!* (М. Бажан). Відтак дистантні повтори надають відповідного темпоритму оповіді, дозволяють виявити ключові поняття, то двократні й трикратні є особливістю ідіостилю М. Бажана (*Проходили роки. Проходили онуки / На ті поля, де вмер достойно дід...*), а багатократні – для віршів І. Драча (*Летять стежини до Дніпра, / Летять хмарки, летять дороги, / Зібгавши куряву під ноги. / Летять студенти і монахи, / Летять мундири і папахи, / Летять солом'яні брилі, / Летять кленові костилі, / Летять берлини і підкови, / Летять віки. Летять народи*).

У проаналізованих текстах домінують тотожні лексико-дієслівні повтори, які часто виконують функцію дієслівної анафори, насамперед у поезіях М. Бажана: *Крутись, скажений феєрверк, / крутись, скажений цирк*. У поезії І. Драча частіше знаходимо синонімічні повтори, які фіксуємо за допомогою синонімів контекстуальних, які демонструють індивідуально-авторське бачення світу: *Витни гидь мою, вижери жаром, / Прокопи, прогрити, протопчи...* (М. Бажан). У поетичних текстах фіксуємо також антонімічний повтор, який у творах І. Драча інколи набуває афористичної конотації: *Я не знаю, хто йде, та знаю я – зло несе його поява* (М. Бажан) або *Бити чи не бити – ось питання!* (І. Драч).

Аналіз мовно-виражальної специфіки повторюваних дієслівних одиниць у поетичних текстах М. Бажана та І. Драча довів, що поширеними є зазвичай повтори, складниками яких є однакові видо-часові або особово-способові форми дієслів. Але напругу у тексті створюють якраз ті повтори, що представлені різними формами дієслів. Пор.: *Я вийшла з тебе і йду в тебе, море* (І. Драч). *Живи, дух життєдайний, / дух творчості людської, / Живи, життя безсмертне...* (М. Бажан).

Щодо першочерговості у вживанні тих чи інших дієслівних форм у повторах, то її застосовують насамперед форми теперішнього часу та наказового способу: *Гряде народний сум, / Гряде народний гнів...* (М. Бажан); *Прости мене – від тебе сніг іде. / Прости мене – вже з неба пам'ять тале* (І. Драч).

Стилістично забарвленими є повтори, в яких компоненти виражені різними формами дієслів минулого та майбутнього часу. Перші зазвичай ставлять акцент на результаті дії: *Ой малювали влад ті малярове, / Намалювали врод тонюні брови* (І. Драч); інші інтенсифікують дію, спрямовану в майбуття: *Ті ж, яких зв'язала їх життя мана, / Заплачуть, спогаду не збудять, – / Будуть плакати, плакати будуть* (М. Бажан).

Значне функціональне навантаження мають повтори, що містять транспозиційний потенціал дієслова, зокрема у творах І. Драча: *Було, як сяде, то й струна кипить, / Та як зашкряба, ридма як затужить, / То плачуть всі, а він і плаче, й кпить, Бо з нього був гординя пишній дуже.*

Маємо аналіз дієслівних лексико-семантичних повторів із узагальнено-імперативним значенням, представлених інфінітивами: *Зречевлювати труд, / Зречевлювати мисль, / Утілювати слово / В строфі поем...* (М. Бажан).

Проведені дослідження, виконані на основі віршових творів М. Бажана й І. Драча, засвідчили, що дієслово є важливим чинником інтенсифікації семантики, динаміки оповіді, а дієслівний повтор – одним із прийомів, що організовує текстову структуру в єдине ціле. Дієслово є носієм динамічної та експресивної ознаки, а також є одним із головних компонентів у аперцепційній системі тексту.

Список використаних джерел:

1. Бажан М. Політ крізь бурю: Вибрані твори. Київ : Криниця, 2002. 608 с.
2. Бажан М. Твори у чотирьох томах. Київ : Дніпро, 1974-1975.
3. Драч І. Анатомія блискавки: поезія, проза. Харків : Фоліо, 2002. 509 с.
4. Драч І. Берло: книга поезій. Київ: Грамота, 2007. 912 с.
5. Драч І. Ф. Вибрані твори . Київ : Веселка, 1986.
6. Драч І. Крила: поезії. Харків : Фоліо, 2000.
7. Мойсієнко А. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша. Київ : Сталь, 2006. 304 с.

Любов ПЕНА,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри української мови,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

ДІАЛЕКТНІ РИСИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ ІВАННИ СТЕФ'ЮК «ПРО ВАС»)

Помічено, що в несприятливі часи особливо звертаються до джерел, до своїх коренів: традицій, звичаїв, історії, мови. Це ж стосується і діалектів. Минули часи, коли намагалися викоренити діалектизми з мовлення, вважаючи їх елементами, що засмічують мову. Останні десятиліття спостерігаємо неабиякий інтерес до територіально маркованих слів. Свідченням цього є видання порівняно великої кількості діалектних словників, наукових розвідок, введення різнорівневих діалектизмів у художні твори. Так, здобутком української лексикографії, безперечно, є ґрунтовне видання професорки кафедри української мови Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Марії Голянич «Мовний портрет села Тюдів» у 2-х томах [1; 2]. Назвемо також двотомний словник «Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові», укладений авторським колективом (Роман Бачкур, Валентина Грещук, Іван Думчак, Лілія Париляк, Віра Пітель) на чолі з відповідальним редактором Василем Грещуком [3; 4]. Відрадно й те, що щораз більше авторів активно залучають діалектні перлини до своїх художніх текстів. І ще більше тішить, що серед них багато молодих (Іванна Стеф'юк, Люба-Параскевія Стринадюк, Уляна Маляр та ін.).

Мета пропонованої розвідки – проаналізувати різнорівневі діалектні особливості художніх текстів Івонни Стеф'юк зі збірки «Про вас». Як зазначено в анотації, названа книга – «це мереживо ... родинних спогадів з історіями «людей із сорокових». Це книжка про людську долю в історичних буревіях і про перемогу життя. Це сув'язь містичного з родинно-побутовим. Це водночас розлоге епічне полотно, розбите на деталі і клаптики, і достеменно документальна оповідь, що вміщує біль і радість покоління і родів» [с. 4].

Іванна Стеф'юк майстерно володіє словом, тому мовлення збірки багате, колоритне, образне. Закорінена в рідноговіркову стихію, мисткиня щедро розсипає в текстах діалектні перлини. Зауважимо, що територіально марковані слова вжито як у мовленні персонажів, так і в авторському мовленні. В аналізованих творах виявлено різнорівневі говіркові особливості.

Серед фонетичних діалектних рис виокремимо:

– перехід голосного *a* після м'яких приголосних та шиплячих в *e*: *горєчка* [7, с. 38], *чєс* [7, с. 44, 88], *зєть* [7, с. 54], *лоше* [7, с. 90], *зачєвси* [7, с. 109], *горєчий* [7, с. 139], *єк* [7, с. 25], *сєдєш* [7, с. 113] та ін.;

- скорочення окремих ненаголошених звуків і складів: *вни* [7, с. 121], *йму* [7, с. 28], *йго* [7 с. 109];
  - м'якість звука *p*: *роварь* [7, с. 110], *кухарька* [7, с. 113];
  - м'якість шиплячих: *ше* [7, с. 27], *шьо* [7, с. 27, 47 та ін.], *а ти ставай дужя* [7, с. 131];
  - ствердіння приголосного *ц*: *лавица* [7, с. 112], *данець*, *столец* [7, с. 123];
  - вимова звукосполучень *мл* та *мј* як *мн* внаслідок асимілятивної назалізації: *земня* [7, с. 90], *мнесо* [7, с. 141];
  - депалаталізація кінцевого *с*: *дес* [7, с. 44], *котрус* [7, с. 45], *хтос* [7, с. 54], *колис* [7, с. 121];
  - заміна *ч* на *ц* у частці *чи*: *ци* [7, с. 44 та ін.].
- Відображено у збірці такі морфологічні діалектні особливості:
- стягнене закінчення *-ов* іменників I відміни і особових займенників в орудному відмінку однини та узгоджуваних з ними прикметників і займенників: *тобов* [7, с. 27], *мамов* [7, с. 111], *Улянков* [7, с. 116], *зо мнов* [7, с. 125];
  - творення форм вищого ступеня порівняння прикметників і прислівників за допомогою частки *май*: *май далі* [7, с. 54], *май ліше* [7, с. 119];
  - майбутній час дієслів недоконаного виду має аналітичну форму, що складається з інфінітива дієслова та препозитивної особової форми дієслова *йати*: *ме бігати* [7, с. 10], *мут казати* [7, с. 10], *меш банувати* [7, с. 59], *муть обскубувати*, *ме гладити* [7, с. 70], *ме боронити* [7, с. 96];
  - залишки колишнього перфекта: *приходили-сте* [7, с. 64]; *де-с літав* [7, с. 10];
  - творення форм наказового способу за допомогою частки *най*: *най граються*, *поки мож* [7, с. 88]; *най сховається* [7, с. 103];
  - основи дієслів II дієвідміни у 1-ій особі однини теперішнього часу зазнають вирівнювання внаслідок аналогії до основ інших особових форм, а приголосний перед закінченням палаталізується: *просю* [7, с. 45, 51], *гладю* [7, с. 153];
  - закінчення 3-ої особи множини дієслів II дієвідміни збігаються із закінченнями дієслів I дієвідміни: *сидют* [7, с. 58], *прилетют* [7, с. 106];
  - відсутність епентетичного *л* у звукосполученнях губних із *ј*: *люб'ю* [7, с. 152];
  - ствердіння кінцевого *т* у закінченнях дієслів 3-ї особи однини і множини теперішнього і майбутнього часів: *пророчит* [7, с. 16], *укусит* [7, с. 27], *знают* [7, с. 44], *тікают хочут* [7, с. 52], *тріскотит* [7, с. 82], *дадут будут* [7, с. 94];
  - дієслова II дієвідміни у 3-ій особі множини теперішнього часу втрачають у закінченнях *т*: *ловле* [7, с. 28], *а між тою красою ходє бабині курітка* [7, с. 136], *русалки сидє* [7, с. 142];
  - *ся/си* у препозиції до дієслова, іноді дистантне розташування: *він знає стільки казок, що якби кожна казку покласти на листочок дерева у його сливовому саду, жодного вільного листика би ся не лишило* [7, с. 7], *ся оженити* [7, с. 35];
  - замість форм родового відмінка іменників та особових і зворотного займенників

з прийменником *до* вжито форми зредукованого прийменника з іменником чи займенником у давальному відмінку: *д'вечіру* [7, с. 10], *д'хаті* [7, с. 43], *д'тобі* [53], *д'собі* [129], *д'міні* [142].

Відображено в аналізованих текстах характерне усічення імен і деяких загальних назв у кличному відмінку: *Штефа'* (Штефане) [7, с. 10], *Мару'* (Марусю) [7, с. 37], *Ксе'* (Аксено) [7, с. 47], *Гафі'* (Гафіє) [7, с. 54], *Ори'* (Орисю) [7, с. 56], *Єле* (Єлено) [7, с. 58], *Іва'* (Іванко), *Миро'* (Миросою) [7, с. 143], *ді'* (дідику, діду), *ба'* (бабка), *ма'* (мамо) [7, с. 20].

Словотвірні діалектні особливості репрезентовано використанням суфіксів *-іськ-*, *-юськ-* для творення прикметників, займенників і прислівників зі значенням сильного вияву ознаки: *саміська* [7, с. 47], *чорніський* [7, с. 91], *добріський* [7, с. 110], *білюський* [7, с. 119], *сама-саміська* [7, с. 125], *жовтісько* [7, с. 143].

У текстах Іванни Стеф'юк засвідчено найрізноманітнішу діалектну лексику. Найчисленніше представлені іменники. Серед них виділяємо групу назв осіб за різними ознаками: *вуйко* «1. брат матері або батька; 2. незнайомий старший чоловік» (тут і далі значення діалектизмів подаємо за [5] або рідше в авторському тлумаченні І. Стеф'юк), *вуйна* «1. дружина брата матері або батька; 2. старша жінка взагалі», *газда* «1. господар; добрий господар; 2. порядна, чесна людина, господар дому, голова родини; 3. чоловік», *газдиня* «1. господиня; 2. порядна чесна жінка; 3. дружина», *дєдя* «батько», *неня* «пестл. мати», *близниці* «близнята», *ватаг* «1. той, хто переробляє молочні продукти на полонині; 2. старший вівчар», *матка* «хрещена мати», *стариня* «1. батько з матір'ю; 2. люди похилого віку», *фіна* «хрещениця», *верствак* «ровесник» *фіфак* «1. самовпевнений, гордий парубок; 2. *зневажл.* гульвіса». Напр.: *Дівчата – від роду близниці, ніколи сваритися не звикли* [7, с. 42]; *Фіна розпалила піч* [7, с. 82].

Діалектні назви одягу та прикрас репрезентовано такими номінаціями: *гачі* «штани (перев. з домотканого полотна або сукна)», *киптар* «хутряна безрукавка (перев. з орнаментом)», *уберя* «одяг», *політИки* «стрічки», *згарди* «перев. мн. жіноча прикраса шиї з намистин, монет і металевих хрестиків», *силянка* «1. жіноча прикраса з різнокольорового бісеру у вигляді стрічки, що облягає шию; 2. тонка мотузка, на яку щось нанизують», *сальби* «буковинські прикраси з монет», *трісунка* «прикраса». Напр.: *Садом до неї іде молода з дружками – у білих політИках, білому вінку* [7, с. 16]; *Як пташки з веселковими крилами – киптарі проти чорної безвісті такі дивні* [7, с. 88].

Ужито в аналізованих текстах низку назв страв і напоїв: *лакїтки* «солодощі», *креплики* з авторським поясненням «вареники з сирою цибулею та оселедцем, які готують на зимові свята на Покутті», *гусянка* «спеціально заквашене густе кип'ячене молоко», *будз* «овечий сир зі свіжого молока у формі кулі; великий шматок (сиру)», *кулеша* «густа страва з кукурудзяної муки, варена на воді», *студінец* «холодець», *терчіник* «1. корж, спечений з тертої картоплі; 2. перев. мн. деруни», *матина*, *натина* «1. лобода; 2. страва з лободи», *смажка* «смаження, ячня», *сировиця* «насичена солями вода, що витікає з гірських солоних джерел», *цілушка* «окраєць; скибка, відрізана від

непочатої хлібини», *чир* «рідка страва (перев. з кукурудзяної муки)». Напр.: *Газдинько, гусянки нам внесеш?* [7, с. 60]; *«Земню би ви сиру їли», – подумав собі, але поклав на стіл будз і студену кулешу* [7, с. 90].

Номінації рослин і пов'язаних з ними реалій представлені такими говірковими словами: *ружі* «квіти; троянди», *бечка* «1. котики на вербі; 2. в'язанка вербових гілок, які святять у Вербну неділю», *афинник* «зарості чорниць; місце, де ростуть чорниці», *барабуля* «картопля», *чісок* «часник», *чічка* «квітка». Напр.: *Текля шукає фустку в ружі – і не того, щоби тепло, а того, що вона у ній файна* [7, с. 8]; *А в думках, які були так подібні на затаєний афинник, банував за всіма: і тими, що на своїй землі, і тими, що на чужій – порозносив вітер світом дідових гонорових синів* [7, с. 88].

У канву прозових творів уплетені назви будівель різного призначення і їхніх частин: *куча* «приміщення для свиней», *склеп* «крамниця, магазин», *подря* «1. горище у стаї; 2. полиця, на якій сушать і зберігають овечий сир», *під* «горище (над хатою)», *стелина* «стеля», *черінь* «дно печі».

Органічними в тексті є діалектні найменування природних об'єктів: *полонина* «високогірне пасовище», *царина* «1. сіножать; пасовище; 2. город; більший кусок поля», *царинка* «обгороджений шматок поля або сіножаті; невелика галявина в лісі», *мочера* «трясовина, заболочена місцевість».

Окрему групу становлять назви, пов'язані з господарською діяльністю: *трина* «1. відходи після молотьби зернових; 2. недоброякісне сіно; дрібне, потерте сіно; перегнила солома», *ковбок* «відрізаний кусок дерева; колода; пеньок, на якому рубають дрова», *кішня* «косіння та збирання трави, косовиця», *оденок* «1. великий стіг сіна; 2. велика кладка снопів у полі, на току (приблизно 300 снопів)».

Щоб передати місцевий колорит, авторка послуговується назвами предметів різного призначення, зокрема й хатнього начиння: *кошіль* «великий плетений кошик», *куферок* «скриня», *тачівка* «качалка (для тіста)», *олуфко* «олівець», *ліхтарня* «ліхтар; гасова лампа», *мільниця* «дуже велика миска (алюмінієва чи поливана)», *лижка* «ложка», *ринка* «металева каструлька», *угузок* «мішок, наповнений зерном або будь-чим, який несуть на плечах», *вереня* «1. домоткане вовняне або лляне рядно; 2. старе рядно», *цінівка* «металева кварта для води». Напр.: *Коли бабка спросоння вздріла мене, аж ліхтарню з рук випустила* [7, с. 118]; *Бабка вносить під яблуню цілу мільницю таких огірочків, відрізає їм хвостики і гладить* [7, с. 121].

Назви представників тваринного світу репрезентовані найменуваннями: *маржина* «худоба», *блиха* «блоха», *кізле* «козеня», *половик* «яструб».

Натрапляємо в аналізованих текстах на територіально марковані назви місяців: *цвітень* «квітень», *падолист* «1. жовтень; 2. листопад».

Поодинокими словами маніфестована соматична лексика: *писок* «1. рот; 2. обличчя», *чупер* «чуб, чуприна».

Особливості зображених у збірці подій допомагають передати й інші діалектні лексеми найрізноманітнішої семантики: *позлітка* «фольга», *повниця* «1. обряд

обдаровування молодих на весіллі; 2. тарілка (разом з чаркою), у яку складають гроші при обдаровуванні молодих», *данець* «танець», *набуток* «гостина, забава», *ватра* «вогнище, багаття; вогонь», *тилінка* «сопілка (перев. вербова) без бокових отворів, дно якої прикривають пальці під час гри», *оседок* «посілість, осідок», *помана* «те, що дають на помин душі», *дзюбок* «дзьоб», *гуцулка* «вид танцю», *хітанка* «1. гойдалка; 2. рідк. висяча колиска», *пометкі* «сміття», *галунка* «фарбоване великодне яйце, крашанка», *барани* «білі піністі хвилі на річці», *ріще* «хмиз».

Виділяємо групу діалектних прикметників: *сивний* «рясний; урожайний», *студений* «холодний», *файний* «гарний; добрий», *робітний* «працьовитий», *сторонський* «нетутешній, чужий». Напр.: *Мама вчила її колить арифметики по яблуках – ставала коло сивної яблуні і показувала на кожне: «Ану рахуймо – раз, два, три...»* [7, с. 38]; *Кінь чорний і студений від нічної роси* [7, с. 43].

Колорит місцевого буття передано численними діалектними дієсловами: *банувати* «тужити, сумувати», *вздріти* «побачити», *забагати* «забажати, захотіти», *цурікати* «відступати, задкувати», *кімувати, закімувати* «1. пам'ятати; 2. відчувати», *видіти* «бачити», *пантрувати* «1. пильнувати, стежити; 2. доглядати», *чурити* «текти», *сокотити* «1. пильнувати, стежити; 2. доглядати», *кушити* «куштувати їжу», *итрамувати(си)* «чепурити(ся); гарно одягати(ся)», *кришити* «різати, подрібнювати», *зачєрати* «зачерпувати (про рідину)», *скоботати* «лоскотати», *ландати* «лазити, волочитися», *миркотіти* «бурмотіти», *пужіти* «лякати, страхати». Напр.: *Але ти не їдь, бо ми будемо банувати* [7, с. 8]; *Закілуй перше правило: не близися до коня ззаду* [7, с. 28].

Додають місцевого колориту майстерно використані діалектні прислівники: *фист* «дуже, сильно», *тогид* «торік», *зимно* «холодно», *студено* «холодно», *файно* «добре; гарно», *тано* «дешево», *сночі* «учора ввечері», *гезди* «тут», *горі* «догори, вгору», *тогда* «тоді», *вере* «справді, дійсно, здається», *відий* «мабуть, очевидно», *відси* «звідси», *бирше* «більше». Напр.: *Вожке вишневе листя вже і забуло, що сночі був дощ* [7, с. 42]; *Вечірнє зарево проти налитих квіток – то дуже файно* [7, с. 94].

Діалектні службові частини мови репрезентовані вигуками *ади* «ужив. для висловлення здивування; диви, бач», *агій* «ужив. для висловлення обурення, роздратування», *а'чуй* «ужив. для привернення уваги; слухай», частками *май* «ужив. у складених формах вищ. і найвищ. ст. прикм. і присл.», *най* «хай, нехай», сполучником *заким* «поки».

Активне майстерне використання говірково маркованих елементів різних рівнів дає підстави висновувати, що діалектизми є однією з домінант ідіостилію Івanni Стеф'юк. Вони виконують найрізноманітніші функції: образотвірну; пізнавальну; функцію забезпечення художньої переконливості й етнографічної достовірності відтворення гуцульського колориту, гуцульської мовної картини світу; функцію збагачення словникового складу літературної мови; функцію розширення системи стилістичних фігур і тропів.

Список використаних джерел:

1. Голянич М.І. Мовний портрет села Тюдів : словник. Т. І. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2018. 1000 с.
2. Голянич М.І. Мовний портрет села Тюдів : У 2 т. Т II. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2022. 1262 с.
3. Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові. Словник : У 2 т. / Відповідальний редактор В. Грещук. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2019. Т. 1. 584 с.
4. Гуцульська діалектна лексика та фраземіка в українській художній мові. Словник : У 2 т. / Відповідальний редактор В. Грещук. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2020. Т. 2. 468 с.
5. Гуцульські говірки. Короткий словник. Відповідальний редактор Я. Закревська. Львів, 1997. 232 с.
6. Стеф'юк І. Про вас. Дискурс : Брустури, 2024. 160 с.

Уляна СОЛОВІЙ,
*кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

**ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ГУЦУЛЬСЬКОГО СВИТОГЛЯДУ
В ХУДОЖНЬОМУ ОБРАЗІ МАРІЧКИ З ПОВІСТІ М. КОЦЮБИНСЬКОГО
«ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»**

Гуцульський колорит наскрізно прослідковується в художніх образах горян, персонажів повісті, і є «однією з форм відображення дійсності з позицій певного естетичного ідеалу в конкретній емоційно наснаженій формі»¹. Вони, органічні й самобутні, подекуди по-дитячому наївні, надзвичайно забобонні й водночас побожні, поєднують у собі темну, нестримну силу язичництва й простоту й невинність перших християн.

Своєрідним презентантом духовного світу сутностей, що подекуди й зараз існують у світогляді мешканців Гуцульщини, на нашу думку, є літературно-художній образ Гутенюкової Марічки, загиблої коханої головного героя Івана Палійчука. У повісті

¹ Ковалик І. І., Мацько Л. І., Плющ М. Я. Методика лінгвістичного аналізу тексту. Київ : Вища школа, 1984. С.15.

немає ні детальної портретної характеристики, ні яскравих внутрішніх якостей, рис вдачі героїні чи вчинків, які якимось виокремлюють звичайну молоду гуцулку з-поміж інших персонажів. Але саме завдяки такій узагальненості опису автор акцентує на так званому «колективному», вічному, збірному образі горянки, створеному не ним, а багатьма поколіннями етносу самостійно.

Образ Марічки формується шляхом проходження таких текстових етапів:

1. «То байка, що Іван був дев'ятнадцятий в батька, а Марічка двадцята. Їхня родина була невелика: старині двоє та п'ятеро дітей. Решта п'ятнадцять спочило на цвинтарі біля церковці»², Висока народжуваність в українських сім'ях того часу, гуцульських зокрема, заперечувалася невеликою чисельністю родин через хвороби, злидні, тяжку фізичну працю, конфлікти родів із застосуванням «холодної зброї», традиційних гуцульських барток, тощо.

2. «Маленьке дівча, що тряслось з жаху біля самого воза. Ага! Се, певно, Гутенюкова дівка! [...] впали на землю нові кісники, а дівчина з криком кинулася їх захищати. ... дівчинка, зігнута вся, подивилась на нього спідлоба якимсь глибоким зором чорних матових очей і спокійно сказала [...]»; «Половину [довгого цукерка – У.С.] вкусила, а другу поважним, повним довір'я рухом подала йому»³.

Знайомство Івана й Марічки відбулося на тлі чергового з'ясування стосунків між ворожими родами. Кісники, традиційні прикраси для волосся («стрічки для вплітання в косу»), чудові чорні очі, спочатку спокійний, а потім «неймовірний» погляд, розважлива відповідь лагідним тоном, що ошелешила малого Івана, довірливий, повний самоповаги справжній для дитини Вчинок, без сумніву віддати тому, хто боляче образив, половину солодкого скарбу – окремі деталі портретної характеристики героїні, які, мабуть, стали визначальними в зародженні історії стосунків, фатальних у долі головного героя повісті.

3. «... а вона оповідала йому, що зветься Марічка, що пасе дроб'єта (вівці)». Надзвичай популярне в горян ім'я в його зменшено-пестливій формі «Марічка» і традиційний рід діяльності їхніх дітей – з певного віку опікуватися вівцями – доповнюють образ дівчинки, що на цьому етапі зустрічі-знайомства підсвідомо, подитячому, органічно й нефальшиво для гуцулів-«людей природи» поринала в Іванове серце.

4. Наступний короткий текстовий елемент, який характеризує героїню такої: «Марічка його прийняла, як би давно сподівалась: він буде з нею пасти овечки»⁴. Важливим у цій деталі є прийняття зародження стосунків, упевненість у тому, що все відбувається саме так, як мало б статися. Адже життя у природі й з природою – невід'ємна частина гуцульського світогляду.

5. Надалі в повісті практично не спостерігаємо окремо Марічки. Вона завжди з Іваном. Розвиток їхніх ще не зрілих, проте стосунків відбувався під захистом й опікою

² Коцюбинський М. М. Твори / пер. І. І. Грубер. Дніпропетровськ : Січ, 2001. С. 9.

³ Там само. С.10–11.

⁴ Коцюбинський М. М. Твори / пер. І. І. Грубер. Дніпропетровськ : Січ, 2001. С. 11.

колеритної карпатської природи, бо діти були її невід'ємною частиною. Наприклад: «Вони обоє знали, що то бродить по лісі невидима сокира, гупа об дерева і хека з втомлених грудей»; «Вони робили собі кўрбало у потоці ... і, роздягшись, бовтались в нім, як двоє лісних звірят, що не знають, що таке сором»; «І так вони пасли, що не раз розгубили овечки»⁵.

6. Марічка знову коротко з'являється окремо, але все ж таки поряд з Іваном, коли дитинство переростає в юність й зароджується доросле кохання. Вона начебто доповнює головного героя, не існує самостійно від нього, є з ним єдиним цілим: «Тепер Іван був уже легінь. [...] Марічка теж вже ходила в заплітках⁶, а се значить мало, що вона вже готова й віддатись. Не пасли більше вкупі ягнята і стрічались лиш в свято або в неділю. Сходились коло церкви або десь в лісі, щоб стариня не знала, як кохаються діти ворожих родів. Марічка любила, коли він грав на флюяру»⁷.

7. Чи ненайвагомішою особливістю дівчини-гуцулки є, на нашу думку, її вміння складати пісні («співанки»): «Марічка обзивалася на гру флюяри, як самичка до дикого голуба, – співанками. Вона їх знала безліч. Звідки вони з'являлися – не могла б розказати. Вони, здається, гойдалися з нею ще у колисці, хлюпались у купелі, родились у її грудях, як сходять квіти самосійні по сіножаттях, як смереки ростуть у горах. На що б око не впало, що б не сталось на світі: чи пропала овечка, полюбив легінь, зрадила дівка, заслабла корова, зашуміла смерека – те все виливалось у пісню, легку і просту, як ті гори в їх давнім, первіснім житті»⁸.

На відміну від коротких портретних деталей («круглі литки, опалені сонцем і од колін голі до червоних онучів», «повні губи», «білява головка», «тоненький дівочий голос»), цитата про здібність Марічки до складання й виконання коломийок надзвичайно яскраво представляє не тільки побутовий колорит чи знайомі кожному людські почуття, а й наскрізно у всьому творі відчутну любов та органічну єдність із природою.

8. Наступною згадкою про героїню є опис її понівеченого тіла, викинутого на берег хвилями Черемоша. «...але він не пізнав в ньому Марічку. Се не Марічка була, а якийсь мокрий лантух, синя кривава маса, стерта річним камінням, як у млині...»⁹. Епітети й порівняння з мокрим лантухом відсутність жодного «олюднення» тіла свідчать про відчуженість, небажання Івана сприймати смерть коханої. Це була не його Марічка.

Згодом, після одруження з багачкою Палагнуою, деколи в лісі він згадував її, часто чув «давно забутий голос». Але навіть тоді дівчина жодним чином не асоціювалася в нього зі смертю. Згадував він свою кохану, звісно, й на Святвечір: «...Іван був певний,

⁵ Там само. С. 12–13.

⁶ Уплітки (заплітки) – сплетені у вигляді кіс червоні гарусні нитки або стрічки з червоних гарусних ниток, які впліталися в коси. Гуцулки прикрашають свої уплітки мідними бляшками або гудзиками. Найчастіше уплітки обвивають навколо голови, утворюючи своєрідний вінець з кіс (Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення : 20.05.2023).

⁷ Коцюбинський М. М. Твори / пер. І. І. Грубер. Дніпропетровськ : Січ, 2001. С. 13.

⁸ Коцюбинський М. М. Твори / пер. І. І. Грубер. Дніпропетровськ : Січ, 2001. С. 13.

що за плечима у нього плаче, схилившись, Марічка, а душі нагло померлих невидимо сідають на лави»⁹. Після проказаної молитви за давнім звичаєм газда «старанно продмухував місце на лаві, щоб не привалити яку душу»¹⁰ і вже потім сідав.

9. Востаннє зустрічаємо окремі деталі опису дівчини в один з останніх днів життя Івана: «Він знов бачив Марічку, її миле обличчя, її просту і щирю ласкавість, чув її голос, її співанки...»¹¹. Як усе зароджується, росте, розвивається, множитья, живе й помирає в гуцулів разом з природою, в органічному єднанні з нею, так і Йван, як колись його кохана, останні години свого життя проводив у лісі, біля Черемоша. Саме там він відчув, що «вже його зірка ледве тримається на небі, готова скотитись»¹².

10. Фінальна зустріч з Марічкою в образі нявки наповнена короткими діалогами, які відображають сутність щирого й справжнього почуття, яке було від ними. Невеликі деталі, милі й подекуди інтимні спогади-натяки померлої, з усіх останніх сил зболеної душі підтримувані головним героєм, наче підтверджують, що його життєва дорога закінчена: він уже не належить цьому світу, його душа на півдорозі до іншого виміру. Порівняймо: «... се хтось ... веде його у безвісті, у недеї»¹³, щоб там загубити. А проте йому добре було, він йшов за її сміхом, за її щебетанням дівочим, не боячись нічого, легкий й щасливий, яким був колись»; «Всі його клопоти і турботи, страх смерті, Палагна і ворожий мольфар – все кудись щезло, все одлетіло, наче ніколи нічого такого не було»¹⁴.

Отже, проаналізувавши основні етапи формування художнього образу Марічки, можемо зробити висновки: короткі портретні характеристики й незначні деталі зовнішності, а також постійний акцент на духовному, ментальному й фізичному зв'язку з Іваном (навіть після трагічної її загибелі) малюють читачеві художній образ не Марічки-особистості, а «Йванкової Марічки», його душі, його сенсу життя. Вона як невід'ємна частина долі головного героя, втілює все світле, природне й органічне, що є в Івана, і зв'язує за життя його духовне й фізичне в міцний, здоровий вузол. Загинувши, Марічка обриває нитку й «затягує» коханого в уявний, ефемерний, магічний світ гуцульських уявлень.

Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL : <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 22.05.2023).

2. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 20.05.2023).

⁹ Ковалик І. І., Мацько Л. І., Плющ М. Я. Методика лінгвістичного аналізу тексту. Київ : Вища школа, 1984. С.15.

¹⁰ Коцюбинський М. М. Твори / пер. І. І. Грубер. Дніпропетровськ : Січ, 2001. С. 9.

¹¹ Там само. С.10–11.

¹² Там само. С. 45.

¹³ Коцюбинський М. М. Твори / пер. І. І. Грубер. Дніпропетровськ : Січ, 2001. С. 11.

¹⁴ Там само. С. 12–13.

3. Коцюбинський М. М. Твори / пер. І. І. Грубер. Дніпропетровськ : Січ, 2001. 295 с.

4. Фольклорне тло повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Образи й символи. URL : <http://licey58.zp.ua/lesson/folklorne-tlo-povisti-m-kocyubinskogo-tini-zabutix-predkiv> (дата звернення: 23.05.2023).

Вікторія ФІНІВ,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

АРХЕТИП ДОМУ В ХУДОЖНЬОМУ ПРОСТОРИ ТЕКСТІВ ЮЛІЇ СЛИВКИ

Співтворчість як одна з рис сучасного літературного процесу в координатах тріади «письменник – художній текст – читач» детермінована затертістю кордонів між окресленими осями, де читач уже не пасивний сприймач літпродукту, а активний учасник процесу творчості. Рецепція нових смислів, що породжуються та осягаються у процесі такої взаємодії, – важливий чинник не лише в розумінні ідіостилю окремого автора, а й характеристики літературного тла загалом.

Дім у світосприйнятті Юлії Сливки є уособленням просторового світу, центром її емоційного життя. Він тісно пов'язаний з такими поняттями як національний характер, ментальність, спадковість та наступність.

Розкриваючи образ дому, вважаємо за необхідне інтерпретувати поняття архетипу. Погоджуємося з дефініцією поняття архетип, у якій він пояснюється як прообраз, первісний образ чи ідея, що, «впливаючи на «поверхню» свідомості у формі літературного твору, актуалізує всезагальні стрижневі ознаки, іманентно притаманні національній ментальності і водночас людському родові» [1, с. 65]. Топос рідної батьківської хати (будинку) є матеріалізованим утіленням архетипу Дому. Причому цей образ може як втілювати прихисток, захищеність від страшного світу, гармонійність, так і виявлятися через образи пустки та зруйнованої хати, символізуючи зруйновану гармонію національного простору [4, с. 98]. Дім, репрезентований Юлією Сливкою, – щось сакральне. Простежимо: «в нашому домі ніколи не було заведено говорити про Любов / ... / Любов у нашому домі завжди була, але вона була тиха» [3, с. 137].

Окрім цього, архетип, як уже зазначалося, відіграє важливу роль у збереженні духовності нації. Кожна національна культура має своє специфічне наповнення (тобто

сукупність архетипних образів) цих універсальних концептів. Про це у роботі йшлося у попередньому підрозділі. Переконані, що у цьому контексті доцільно говорити і про поняття «модусу національної ідентичності» в художньому творі, яке пояснюємо як спосіб ототожнення особистості зі своєю нацією через певні літературні елементи та структури на всіх рівнях літературного твору як художньої системи. У його основі лежить національний тип мислення її автора, який є носієм національного духу та реалізатором національної ідеї. Модус національної ідентичності виражається текстуально як на змістовому, так і на формальному рівнях художнього твору. Письменник розкриває свої ідеї в контексті національних, реалізуючи власні думки через національні мотиви, національно закорінені образи, типові народнопоетичні символи, і, зокрема, через національні архетипи як наскрізні символічні структури ментальності [4, с. 96]. Простежимо сказане на прикладі сегменту тексту з історії [Великдень]: *«Чистий четвер у #Красному_ясному настає винятково для того, аби пекти солодкі паски»* [3, с. 65], *«на Галичині споконвіку в господинь був клопіт, де б дістати нового доброго перепису. і часом тут за нього можуть продати навіть душу»* [3, с. 72]. Згадка про окремі традиції, нерозривно пов'язані зі світосприйняттям родини, цілісно є відбиттям національної автентики.

Архетип дому у прозі Сливки, як показав матеріал дослідження, має як ознаки інваріанта (рідна земля, батьківщина, затишок, святість), так і варіантні – буття нації на своїй землі, і експлікується в образах діда і баби, діда_старенького, самої оповідачки.

Дім в інтерпретації Сливки як мікро- і макрокосм у Сковороди: дім-оселя, де росла оповідачка, де ростимуть її діти, де живуть найрідніші для неї люди, дім, куди щовихідних не втомлюється повертатися, адже тут черпає силу. Наскрізно образ дому оприявлюється в текстах обох збірок. Це оселя родини, де старіють #дідо_Богдан та #баба_Богдана, і провінційне Красне, де так завзято пораються люди та яке влучно авторка іменує #Красне_ясне, й Україна, яку так відчайдушно боронив #дідо_старенький, коли був ще юнаком. Таким чином, архетип Дому втілюється в образах не тільки будинку, а й рідного краю, «малої» та «великої» Батьківщини, в образі рідного села, рідної вулиці, тієї місцевості, з якою ріднять солодкі та гіркі спогади, щасливі та сумні події. Простежимо: *«ліпших ранків, ніж у #Красному_ясному, Бог не міг придумати. / ліпших і не треба»* [3, с. 149].

Ретрансляція дому в оповіді є відбиттям людських цінностей: любови, сім'ї, потреби у пам'яті роду. Коли звично будні оповідачки проходять заклопотано у Львові, то після раптового дідового інсульту вона розуміє: її завперш чекають вдома. Без ліку справи не замінять втраченого часу: *«я тут тим часом ще скасую зустрічі в суботу і неділю. / натомість запишу там собі «дім»»* [2, с. 31].

В одній з історій, лагідно звертаючись до свого брата, оповідачка поруч з іншим просить: *«будь ласка, тільки не ховай далеко ключів від нашого дому – там тебе завжди чекає мама. / і я»* [2, с. 52].

Чи не найповніше любов до свого дому оприявлюється в образі #діда_старенького.

Коли його через неміч сина (#діда_Богдана) забирають на якийсь час у Красне, дідо втрачає зв'язок зі своїм домом: *«ночувавати не в своєму домі для нього страшна мука, навіть якщо це лише на одну ніч»* [2, с. 144]. Попри комфорт перебування у родині, #дідо_старенький тут не живе – існує. За п'ять днів по своєму переїзді, коли правнука, приїхавши зі Львова, прийшла у дідову кімнату, він не витримав: *«він скулився, затуляв долонями лице, а я безпорадно стояла (оторопіло!), зовсім нічого не розуміючи. / дідів біль щоразу більше заповнював його милу затишну кімнатку і пробирався навіть через щільні нові двері – далі, по всій хаті, ніби чадний газ. / ... / цей біль був вселенським»* [2, с. 148]. Через чотири місяці вже вдома дідо оговтається, стане говірким, веселим, менше спатиме, більше їстиме й охоче поратиметься в господарстві. Уже з часом, по поверненні додому, дідо розповідатиме Юлі та невістці Богдані, що його викрали грабіжники. Виявиться, що зі свого чотиримісячного перебування в Красному він не пам'ятає нічого: *«так дивно / він пережив унівські розвідки, два розстріли, поховав своїх батьків, дружину, новонароджену дитину, потім знову дружину, потім – усіх рідних братів і сестер, усіх друзів і майже усіх сусідів, але він не зміг пережити розлуки зі своїм додому»* [2, с. 154].

Направду, дідо і дім – нерозривні, єдині. У домі #діда_старенького досі жива #баба_Гандзя, у своєму домі живий і він: *«його немає без його дому. / бути поза ним йому нестерпно. / (навіть якщо він із найріднішими людьми). / бути поза його межами означає для діда померти»* [2, с. 154].

Таким чином, образ дому оприявлюється у прозі Юлії Сливки двовекторно:

- як фізичний простір, пов'язаний з індивідуальним буттям особистості, родини – так званий малий дім;
- як ментальний простір – великий дім – автентичне середовище буття українців.

Список використаних джерел:

1. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.
2. Сливка Ю. Ніби десь коло хати розбився літак. Львів: Видавництво Юлії Сливки, 2022. 200 с.
3. Сливка Ю. #Чуєш, коли приїдеш додому? Блог, що став книгою. Львів : Видавець Рурак Ю.В. «Austrum», 2020. 220 с.
4. Урись Т. Архетип як естетична домінанта художнього вираження модусу національної ідентичності в сучасній українській поезії. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Філологія. 2016. Вип. 1(35). С. 96–100. URL: <https://cutt.ly/F2L2gVt> (дата звернення: 26.01.2024).

Nailia KHAIRULINA,
Ph.D. in Philology,
Associate Professor at
Romance & Germanic Philology Department,
Educational and Research Institute
of Philology & Journalism,
State Institution
“Luhansk Taras Shevchenko National University”,
Poltava, Ukraine

PECULIAR FEATURES OF THE COMPONENTS OF EMOTIVE NOMINATION IN ENGLISH

Emotions play a significant role in the life of every individual. From birth, a child feels and experiences emotions, but due to limited actions, cognition of the world occurs through observation and touch, the so-called tactile communication. Gradually, as a person grows up, he or she can better understand, analyze, and explore the environment, and, as a result, this contributes to the rapid development of a better understanding of their personality, especially emotions. They help to form general impressions of the objects, phenomena, and events that make up a person's environment, and they allow us to assess whether certain phenomena have a positive or negative impact on human activity.

In the language system, emotionality is a semantic component of a word whose minor meanings – emotional semes – exist objectively. The analysis of emotive texts allows us to distinguish the following components: “linguistic: emotive vocabulary and phraseology, a set of emotive constructions, emotional “cinemas” and “prosodemas” in lexical representation, etc.; non-linguistic: emotional situation, which, in turn, includes emotional; presupposition, emotional intentions, emotional positions of communicators now of communication in their general emotional mood” [7, p. 202].

All of this finds formal expression in unique means: prosody and kinesics, vocabulary and syntax, structure and stylistics, which act as signals of a given text's emotional information.

A word has several semantic statuses of emotionality: emotive meaning, emotive connotation, and emotive potential.

Emotive semantics can be represented in denotative macro-components and constitute the content of the word's semantics.

Emotional valence is understood as the ability of a given linguistic unit to enter into emotional relations with other units based on explicit or implicit emos and, thus, to exercise its active emotional function.

The actualization of emotive valence occurs through “unexpected” (unusual) combinations for the framework of the standard code, as well as through combinations in which one or more valence “partners” are emotive – in such cases, we are dealing with

a combinatorial increase in meaning that develops in words in the context of the whole utterance.

Combinations of words (or individual words), the semantics and structure of which help to establish the presence of general emotionality and name the emotion, are emotional descriptors [6, p. 170].

Here is an example that illustrates the pattern of negative relation of emotives in utterances:

“Higgins: “You won my bet! You! Presumptuous insect! I won it! What did you throw those slippers at me for?”

– Liza: “Because I wanted to smash your face. I’d like to kill you, you selfish brute.”
(B. Shaw)

The following example demonstrates affectionate words evoke similar reactions: *“Oh, my darling baby girl,” – he exclaimed. “My beautiful, beautiful Sondra! If you only know how much I love you! If you only know!” – Ssh! Not a word now! Oh, but I do love you, baby boy!”* (T. Dreiser).

The functioning of all these regularities allows us to assume that they work as different manifestations of the law of emotive influence of the power of language. These regularities of the emotive practice of the text actively characterize emotionality and reveal some semantic properties of emotive pragmatics.

Language is a complex unity, a social fact that involves communication, epistemological, mental, semiological, logical, conceptual and pragmatic aspects” [6, p. 186]. Suppose the existence of emotions is an objective fact and their language expression. In that case, when analyzing its functions, it is natural to single out the emotive function, which will reflect a person’s specific communicative and activity need – to convey an emotional attitude to a particular event, fact, object, or phenomenon of the world around him. The process of emotional communication and the transformation of emotions into speech actions is described, for example, by Dewey, who explains that a blind impulse turns into an interest in a plan of action to the extent that it realizes the reserve of meaning in experience. Transforming the energy of impulses into thoughtful action takes place through the assimilation of meaning from the background of experience. The ordering of impulses and their inclusion in intersubjective meanings leads to the emergence of emotional communication” [5, p. 259].

Consider the above theses on an example – an episode from F. O’Connor’s short story “Revelation.” This work describes the emergence and realization of rage in the girl patient, Mary, towards one of the other patients, the farmer Mrs. Turpin, who is waiting for a doctor’s appointment with her. The object of the emotion is this arrogant, racist farmer, and the cause of the emotion of rage is her shameless talkativeness, which represents the contradiction between external respectability, virtue and arrogance, self-righteousness, and pious hypocrisy.

The subject of the emotions of the anger group described in the story is Mary. The other patients waiting for their turn to see the doctor did not have such an external reaction to Mrs.

Turpin's rant, so they did not become subjects of the expressed emotion. Their emotional response to her chatter was much lower than that of the sick Mary.

Mary's directed and therefore objectified emotion of rage was manifested verbally and kinetically: she violently threw the book she was trying to read despite her ranting at Mrs. Turpin's face and hit her in the eye, then let out a wild scream, rushed at her and dug her nails into her neck. Mary's eyes turned white with rage, and her voice became dull and low as she called Mrs. Turpin a vile old pig and told her to go to hell. This confirms that emotions are orientated, as they are addressed to a specific object so that we can talk about the subject-object orientation of the emotional type of verbal relations.

People experience language situations emotionally, and this is reflected in their speech. In the example under consideration, this was manifested in both Mary's verbal and verbal emotional outbursts: "*Go back to hell where you came from, you old wart hog!*" [2, p.188], and in Mrs. Turpin's emotional reaction: "*I'm not,*" she said tearfully, "*a wart hog, from hell.*" The tears dried. Her eyes began to burn instead with wrath [2, p.190]. Mrs Turpin experienced the insult for a long time and very emotionally: she could not sleep at night because of this public humiliation; in the morning, she complained to her black workers, looking for their sympathy, then even went to the pig farm to see how much she looked like an old pig "*How am I a hog? Exactly how am I like them?*" [2, c.196].

Thus, the emotive nomination can be understood as realized (process) and as realized (result). Emotions have an orientation character, i.e., the subject-object orientation of the emotional type of verbal relations. Affects are followed by rational information, often folded and deeply "immersed" in the "emotional shell."

Emotional valence should be distinguished among the different types of valence of linguistic units as a variant of semantic valence, qualifying it as one of the intra-familial prerequisites for successful communication. A lexeme containing an emotive element in its meaning and entering into "unexpected" relations with other lexemes can influence the construction of the whole utterance. The same emotive meaning can be realized through many lexical units.

Each speech act is individual, and the number of emotive meanings due to infinite semantic valences is incalculable.

References:

1. Andreichuk N. I., Babeliuk O. A. Contrastive Lexicology of English and Ukrainian Languages : Theory and Practice. Kherson : Publishing House "Helvetica", 2019. 236 p.
2. Connor'O Revelation. New York : University of Missouri Press, 2007. 492 p.
3. Demenchuk O. Contrastive Lexicology of the English and Ukrainian Languages. Contrastive and Typological Studies. Rivne : RSUH, 2018. 146 p. [in Ukrainian].
4. Kroeger P. Analyzing Meaning. Language Science Press, 2019. P. 4–6.
5. Kuzenko H. M. Movni zasoby vyrazhennia emotyvnosti. Naukovi zapysky NaUKMA. 2000. T. 18 : Filolohichni nauky. S. 76–83. [in Ukrainian].

6. Malynenko O. Ye. Osoblyvosti lnhvistychnoi katehoryzatsii emotsii. Nova filolohiia. 2014. № 62. S. 186–192. [in Ukrainian].

7. Shtefaniuk N.S. Doslidzhennia emotyvnosti yak lnhvistychnoi katehorii u suchasnomu movoznavstvi. Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii. 2017. Vyp. 15. S. 199–207. [in Ukrainian].

Ольга ВІРСТЮК,
викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІЛЛОКУТИВНИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ ПОДЯКИ

У теорії дослідження мовленнєвих актів накопичено значний досвід, проте досі актуальним залишається питання практичного опису іллокутивних мовленнєвих актів.

Зазначене дослідження є спробою визначення місця мовленнєвого акта подяки в типології іллокутивних актів та його функціонально-семантичного опису.

Найбільш відомі типології іллокутивних актів представлені у роботах Дж. Остіна та Дж. Серла, які є основоположниками цієї теорії, а також Д. Вундерліха та Дж. Ліча. Мовленнєвий акт подяки, зокрема, досліджувався, К. Аймер.

Аналіз словникових дефініцій дозволяє тлумачити подяку як позитивну оцінку наданої адресату доброти або підтримки / послуги (*a feeling of appreciation for kindness or favour received*), а також почуття вдячності та бажання висловити таке почуття (*the feeling of being grateful or desire to express one's thanks*) [6].

У дослідників мовленнєвого акту подяки виникають досить складні питання щодо доречності, ступеня щирості та формальності мовленнєвих формул вербального висловлювання подяки, їхньої експресивності, а також опису контекстів функціонування подяки. Однак досі відсутня практика комплексного опису іллокутивних цілей мовленнєвого акту подяки, і їх можливого перлокутивного ефекту, що, власне, і зумовило актуальність дослідження.

Об'єкт дослідження – мовленнєвий акт подяки.

Предмет дослідження – змістовні (семантичні та прагматичні) характеристики мовленнєвого акту подяки в англомовному дискурсі.

Мета дослідження – функціонально-семантичний аналіз мовленнєвого акту подяки.

Дж. Остін [5] запропонував таку класифікацію іллокутивних мовленнєвих актів: 1) вердиктиви (дія на зразок винесення вироку, позитивної чи негативної оцінки); 2) екзерситиви (призначення на посаду, наказ, примушення, попередження, порада, заборона); 3) комісиви (обіцянка й інші зобов'язання, наприклад, клятва, присяга); 4) бехабітиви (акти, пов'язані з суспільною поведінкою людей); 5) експозитиви (акти, у яких мовець характеризує свою участь у дискусії, суперечці або бесіді). Наша увага зосереджена на четвертому класі мовних актів, який включає етикетно-мовленнєві формули, – бехабітиви. Уже в назві з'єднані два корені *behave* та *habit*, які вказують на тісний зв'язок бехабітивів із суспільною поведінкою та взаєминами людей. Як зазначає Дж. Остін, ці мовленнєві акти є реакцією на поведінку людей, повороти в їхньому житті / долі, на поведінку в минулому / майбутньому і включають експліцитний вираз цього відношення. До цього класу належать мовні акти вибачення, похвали, привітання, прощання, подяки тощо [5, с. 49]. Варто зауважити, що, на відміну від англomовної лінгвістичної літератури, у якій термін «бехабітиви» є широко вживаним, у вітчизняній лінгвістиці його прийнято замінювати на «формули соціального етикету, які зазвичай виражають реакцію на поведінку інших людей» чи «перформативи поведінки» [1, с. 59].

Інша класифікація іллокутивних мовних актів була запропонована Дж. Серлем [7]. У його таксономії також налічується 5 типів мовних актів, але вони відмінні від тих, які були запропоновані Дж. Остіном. Дж. Серл виділяє асертиви, директиви, комісиви, експресиви, декларативи [7, с. 20]. Мовленнєвий акт подяки Дж. Серл відносить до експресивів. Іллокутивна мета експресивів, на думку вченого, – психологічний стан людини. Словами-маркерами експресивів є *thank* (дякувати), *congratulate* (вітати), *apologize* (вибачатись), *condole* (співчувати), *deplore* (шкодувати), *welcome* (радо вітати, запрошувати) [7, с. 25].

Д. Вундерліх розмежовує іллокутивні мовленнєві акти за їхніми функціями, виокремлюючи директиви, комісиви, еротетиви (питання), репрезентативи, сатисфактиви, ретрактиви (заяви про неможливість виконати обіцянки), декларації та вокативи (звернення). Мовленнєвий акт подяки відноситься до групи сатисфактивів, які відповідають експресивам. Іллокутивна мета сатисфактивів – висловити психологічний стан комунікантів.

Дж. Ліч розробив свою класифікацію мовленнєвих актів, беручи до уваги соціальну мету комунікації. У його таксономії всього 4 типи мовленнєвих актів: компетиви, конвівіали, колаборативи, конфліктиви. Мовленнєвий акт вдячності належить до другого класу мовних актів – конвівіалів, оскільки іллокутивна мета мовленнєвого акту подяки збігається із соціальною метою – подякувати. Функція конвівіалів спрямована на реалізацію позитивної ввічливості, яка сприяє гармонійній комунікації між людьми [6, с. 104-105].

Такі вчені, як П. Браун і С. Левінсон, відносять подяку до комунікативних стратегій позитивної ввічливості, яка спрямована на встановлення взаємних гармонійних

відносин між комунікантами. Одна з головних характеристик таких стратегій – оцінність. Таким чином, подяка укладає позитивну оцінку або особистості партнера, або певних процесів.

Мовленнєві акти подяки можна також класифікувати за ступенем прямоти / непрямоти. Прямі мовленнєві акти вдячності виражені експліцитно, тобто містять формули подяки (наприклад, *Thanks for not being angry at me!*). Непрямі мовленнєві акти подяки виражені імпліцитно, часто у вигляді оцінки самого адресата чи його дій (наприклад, *You do me great kindness!* (оцінка дій адресата)).

Не можемо не звернути увагу на те, що у деяких ситуаціях емоційна оцінка навіть більш значуща, ніж експліцитна подяка, тобто висловити емоційну оцінку часом важливіше, ніж сказати «дякую», що демонструється такими прикладами:

1) *Thanks for taking the boys out, – Amanda said finally.*

Dan shrugged. «No big deal. We were going out anyway, and I figured they might enjoy it».

Amanda's voice був earnest, «No. I mean, thank you for all the times you've done that lately. Not just tonight. You and Matt have been great since... since I lost Brent...» (експліцитна подяка, що супроводжується позитивною оцінкою);

2) *Kathy, I knew we could depend on you, – she said squeezing her shoulders. – Tommy's right. You're just the person to have when you're in a corner* (подяка замінена оцінкою та супроводжується тактильними засобами).

На нашу думку, мовленнєві акти подяки, вибачення, компліменту виражають позитивне ставлення до співрозмовника та їхнє вивчення тісно пов'язане з вивченням мовного етикету. А головне призначення мовленнєвого акта подяки – підтримка безконфліктного спілкування та позитивної комунікативної атмосфери між співрозмовниками. Останнє досягається за допомогою позитивної оцінки вчинку співрозмовника, що формує особливу ознаку мовленнєвого акту вдячності – ознаку користі. Тому досліджуваний нами мовленнєвий акт ще називають бенефактивним.

Таким чином, залежно від того, яка іллокутивна мета визнається домінантною в мовленнєвому акті вдячності, останній відносять до бехабітивів (етикетних актів або конвівіалів у термінології Дж. Ліча) або до експресивів (сатисфактивів у термінології Д. Вундерліха).

Якщо подяка класифікується як експресив, її іллокутивні цілі розташовуються в такому порядку:

1) висловити позитивну реакцію на поведінку чи дії людини;

2) дати позитивну оцінку діям адресата;

3) підтримати безконфліктне та гармонійне спілкування.

Якщо подяка розглядається як бехабітивів, головною іллокутивною метою є остання з перелічених вище – підтримати безконфліктне і гармонійне спілкування, а інші відходять на другий план.

Ми вважаємо, що визначення домінантної іллокутивної мети подяки залежить від конкретного екстралінгвістичного контексту. Подяку слід розглядати як вербальну

експлікацію перлокутивного ефекту попереднього акта, тобто подяка є реакцією на певний стимул. Іншими словами, подяка є другим кроком, реплікою у відповідь (репліками), яка вказує на те, що пропозиційна дія була помічена і взята до відома.

Таким чином, мовленнєвий акт подяки є невід'ємним компонентом гармонійного та безконфліктного спілкування і належить до експресивів та етикетно-мовленнєвих актів у таксономіях різних лінгвістів. Основна іллокутивна мета мовленнєвого акта подяки – позитивна реакція адресанта на дії адресата та його позитивна оцінка чи підтримка гармонійного спілкування, що визначається екстралінгвістичним контекстом.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підруч. [для студентів вищих навч. закладів]. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 344 с.
2. Буренко Т. МА вибачення в англійському дискурсі: діахронічний аналіз. *Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна*. № 782. Харків : Константа, 2007. С. 39-42.
3. Павлович А. Прагматика і теорія мовленнєвого акту. URL: http://www.rusnauka.com/34_VPEK_2012/Philologia/7.
4. Селіванова О. Основи теорії мовної комунікації : підручник. Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю. А., 2011. 350 с.
5. Austin J. L. How to do things with words / J. L. Austin, J. O. Urmson, and Marina SÃ. 2 nd edition. Cambridge : Harvard Univ. Press, 1975. 168 p.
6. Bach K. Speech Acts and Pragmatics. Blackwell Guide to the Philosophy of Language. 2003. URL : <http://userwww.sfsu.edu/~kbach/Spch.Prag.htm>
7. Searle J.R. Seeing Things as They Are: A Theory of Perception. Oxford : Oxford University Press, 2015.

Yuliia PLESHCHYNSKA,
*Teacher of the Department of
Foreign Philology and Business Communications,
Higher Education Institution «King Danylo University»,
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Ryan DAVENPORT,
*Director of CRG UK office and Global Operations Director,
Leicestershire, Great Britain*

DIALECTS OF THE UKRAINIAN AND ENGLISH LANGUAGES

Dialect (from Greek διάλεκτος – conversation, speech, idiom) is a type of a specific language, which together with the literary language constitutes the national language; a means of communication between representatives of the same territorial or social group.

Dialectology – a branch of linguistics, the subject of which is dialect. Unlike other departments of linguistics, which highlight as their subject one of the elements of the external or the internal form of the word (phonetics, grammar, semasiology), dialectology constructs its research synthetically, considering both phonetic and semantic and grammatical features.

The fact that every language is unique. It is filled with a rich historical past and many opportunities for development. At that time, it is important to note that the phonetic system of modern English dialects is directly determined by the specifics of their historical development and relationships with other dialects.

In certain English-speaking territories, dialects differ in the pronunciation of sounds and there are other differences when compared to the national language. Of great importance are not only the changes that are taking place now in dialects, but also their historical past, through which these dialects were formed, that is, the delimitation of territories, the variety of sounds and the change of words.

The birth of Ukrainian dialectology is attributed to the second half of the 18th century, it happened due to people's awareness of the territorial differentiation of the language. Namely, attempts to delineate the limits of the distribution of individual, usually phonetic, phenomena. Let's consider the peculiarities of comparing the dialects of Ukraine and England.

Fig. 1.1 Division of dialects of the Ukrainian language

In the Internet encyclopedia *Wikipedia*, large groups of dialects are presented, depending on the territorial location, from which smaller subgroups are also distinguished. This one classification is presented in Fig. 1.2.

Fig. 1.2 Division English dialects by territory

There are also many English dialects (Great Britain and its dialects, United States of America, dialects of each state). Let's take for example Northern English, which covers the Yorkshire dialect. Characteristic pronunciation sounds he influenced languages: in words with sound combination *al* – *talk* the sound is pronounced [a:]; diphthong – *ai* – becomes – *ei* – as in the word *right* / *reit* / [1, p.35].

East English (East Midlands English) dialect also had his own influence on languages vikings Pronunciation dialect significantly differs from English literary pronunciation. Example: “*It eent their it's ourn!*” (*It isn't theirs; it's ours!*).

The word *of* is often replaced by *on* among residents of Eastern regions. For example, “*There were two on em*” (*There were two of them*) [3].

But as and English, yes and Ukrainian language have one joint thing – with by each during the day number dialects increases by delimitation territory

Fig. 1.3 Division English dialects by pronunciation

According to Peter Trudlig, oral dialects are dialects in which the [r] sound is pronounced in words like *actor* (*actor*). Rhotic is, for example, the Scottish dialect of English (it is the most common in the British Isles), most dialects of North America (for example *Ebonics* (*Ebonics*)), an Indian dialect, most accents of Canadian and American English, accents from the South West and North West of England, some varieties of Caribbean English, and a small number of New Zealand accents.

For a comparative study of the vocabulary of the English and Ukrainian languages, the section of lexicology that studies the origin of words – etymology – is important. Both languages have a significant number of words of common origin, but many of them have lost either phonetic or semantic similarity. In some cases, the words are similar both phonetically and semantically (*nose, sun, son*), also certain words have their differences in sounds that are of a systematic nature (*two / два, that sit / sit eat*). Shifts of consonants, assimilative changes of vowels and consonants in ancient times led to the fact that the sound form of English and Ukrainian words does not match, and in many cases the meanings of the words coincide (*water and water thin and thin apple and apples*) [4, p.19].

Word equivalents may have a one-word counterpart in their language system. Example:

– in the English language, a fixed expression *to give a kiss* has a one-word counterpart - *to kiss*

– an expression in the Ukrainian language *give an estimate* – *to evaluate* ;

– *take a powder* – *to leave in a hurry; depart without taking leave, as to avoid something unpleasant;*

– in Ukrainian: *put your feet on your shoulders* – *run away quickly* [4, p. 6-8].

Despite the fact that the Ukrainian and English languages have common Indo-European

roots, and some part of the vocabulary coincides, their historical conditions, development and features of the literary language differ significantly.

English is a global language, 80% of it consists of borrowed words, easily manipulates morphemes, allows changing the functions and categorical status of a word, assimilates lexical units of any origin. Until recently, the Ukrainian language served rather narrow spheres of life: everyday communication and ceremonial, official speech, it is just beginning to develop its terminological and normative base. In the English language, a significant number of verbs can be used with a direct object or be self-sufficient, intransitive.

In the English language, it is quite common to use an intransitive verb as a transitive verb to express a mode of action. Example:

- *to frown one's displeasure;*
- *he moaned his response;*
- *to smile approval.*

In Ukrainian, the corresponding phrases will be:

- *frowned displeased;*
- *groaned in response; smiled back;*
- *smiled approvingly* [4, p.50].

A type of complex adjectives with a common connection between its parts is widespread in the Ukrainian language:

- *mechanical and mathematical;*
- *resort and rehabilitation.*

The transition of a word from one part of the language to another is not characteristic of the English language, but is extremely simple. Conversion: *monkey – to monkey, microwave – to microwave.*

Lexicalization of state word groups: *a don't-wake-the-baby voice; soldier-of-fortune ambition.*

They do not have equal status lexical equivalents in Ukrainian, although the motivation of the words in all the above-mentioned cases is transparent [4, p.65].

So, it is important to understand that the phonetic system of modern English dialects is directly determined by the specifics of their historical development and relationships with other dialects. Of great importance is the historical past through which these dialects were formed, that is, the delimitation of territories, the variety of sounds and the change of words.

After comparing the two dialects, we realized that there are more differences between the Ukrainian and English dialects than there are commonalities. For example, the difference in grammar and lexical division. But, having studied this topic more deeply, it turned out that there are also many analogies. You can always find equivalents to the words of these two languages, there are many grammatical parallelisms and even the fact that both the Ukrainian and English languages have Indo-European roots.

References:

1. Trudgill Peter, Dictionary of sociolinguistics. Oxford University Press , 2003.
2. Makarchyk S. A. Ethnography of Ukraine. Study Manual. Lviv : Svit, 1994. 520 p.
3. The Internet is a source. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_dialects_of_English (date application: 03.04.2024).
4. Verba L.H. Comparative lexicology of English and Ukrainian languages. Vinnytsia : New Book, 2008. 248 p.

Roman ZUBRYTSKYI,
*Teacher of the Department of
Foreign Philology and Business Communications,
Higher Education Institution «King Danylo University»,
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

ABOUT SOME ASPECTS OF THE IMPORTANCE OF IDIOMS

Idioms are found in all of the world languages. There are a lot of idioms and they are very similarly used in most of the languages. There are more than 25000 idiomatic expressions in the English language. According to Larson’s definition idioms are “a string of words whose meaning is different from the meaning conveyed by the individual words” [1]. It means that an idiom may have both literal and figurative meaning. For example, *Jessica spilled beans* might be understood literally and figuratively (she revealed a secret).

So we can conclude that the metaphorical meaning of idioms makes them difficult to understand especially for non-native speakers. But using the idioms make language learners sound more naturally. Figurative language is considered to be the most powerful source for linguistic innovation.

Non-native speakers must learn idioms not only for academic purposes but for everyday communication. Mastery of idioms enables the students to learn the English language easily.

Idioms help speakers express their ideas concisely and effectively. Their understanding is crucial for fluency in the language. Teaching English is impossible without teaching its idiomatic expressions. Idioms are an essential part of any language. Cultural background, metalinguistic competence and knowledge of the world create a basis of the speaker’s understanding of the language.

Idiomatic expressions of each language are culture – based. They reflect the history and traditions of the native speaker. Some of the idioms expressing physical experiences have much in common in all languages and are easily understood e.g. anger is often associated with heat. But there are idioms that refer to specific things or notions in each culture and cannot be

easily recognized and understood. Knowledge of idioms is very important for communicative competence and intercultural awareness. They help deepen the understanding of culture and history of a language. To understand them one must know the culture, traditions and history of the country where this language is spoken [2].

Idioms are widely used by native speakers in everyday communication [3]. Here are some of the examples:

1. Bite the bullet. Meaning: To endure a painful or difficult situation with courage.
2. Break the ice. Meaning: To initiate a conversation in a social setting to relieve tension or awkwardness.
3. Cost an arm and a leg. Meaning: Something very expensive or costly.
4. Hit the hay. Meaning: To go to bed or go to sleep.
5. Piece of cake. Meaning: Something very easy or effortless to do.
6. Spill the beans. Meaning: To disclose a secret or reveal information.
7. Throw in the towel. Meaning: To give up or surrender.
8. Burn the midnight oil. Meaning: To work late into the night or early morning hours.
9. Kick the bucket. Meaning: To die or pass away.
10. Under the weather. Meaning: Feeling ill or not in good health.

If a person doesn't know the meanings of these idioms it can cause misunderstanding.

So we may conclude that idioms play a crucial role in mastering the English language for several reasons:

1. Cultural understanding: idioms often reflect cultural nuances, history, and traditions. Learning idioms helps language learners gain insights into the cultural context of the English-speaking world, enhancing their overall understanding of the language.

2. Expressiveness: idioms are a powerful tool for expressing thoughts and emotions in a more vivid and creative manner. They add depth and color to language, allowing speakers to convey complex ideas in a concise and impactful way.

3. Native-like fluency: mastering idioms contributes to achieving a more native-like fluency. Native speakers frequently use idioms in everyday conversation, and understanding and using them appropriately can make language learners sound more natural and integrated into the linguistic community.

4. Enhanced communication skills: idioms often carry meanings beyond their literal interpretation. Understanding and using idioms appropriately can improve communication skills by enabling learners to convey subtle nuances, humor, and abstract concepts more effectively.

5. Contextual awareness: Idioms are context-dependent, and learning them helps learners become more attuned to the subtleties of language use. Recognizing when and how to use idioms in different situations contributes to overall language proficiency.

6. Reading and listening comprehension: idioms are frequently used in literature, movies, and everyday conversations. Familiarity with idiomatic expressions enhances reading and listening comprehension skills, allowing learners to grasp the intended meaning

even when the words used might not be immediately clear.

7. Versatility in communication: idioms provide a versatile means of communication. They can be used in various settings, from formal to informal, and can be adapted for different purposes, such as writing, speaking, or even in creative endeavors like storytelling and poetry.

8. Cognitive benefits: learning and understanding idioms can stimulate cognitive processes such as critical thinking and problem-solving. Figuring out the meanings of idiomatic expressions often requires deductive reasoning and linguistic analysis.

In conclusion, idioms are an integral part of mastering English as they contribute to cultural awareness, expressive richness, and effective communication. Incorporating idioms into language learning fosters a deeper understanding of the language and its cultural context, ultimately leading to a more proficient and nuanced command of English.

References:

1. Glucksberg, S. Understanding figurative language: From metaphor to idioms. Oxford: Oxford University Press, 2001.
2. Gibbs, R. W. Idiomaticity and human cognition. In M. Everaert, E. van der Linden, A. Schenk and R. Schreuder (Eds.) *Idioms: Structural and psychological perspectives*, 97- 116. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2015.
3. Longman Essential Idioms in English. URL: https://www.academia.edu/31678570/Longman_Essential_Idioms_in_English (дата звернення: 25.02.2024).

Владислав СЕРБЕНЮК,
студент II курсу,
ЗВО «Університет Короля Данила»

Наукова керівниця:
Наталія ГАСЮК,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСИКИ ПІДЛІТКІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Порівняльний аналіз лексики підлітків у англійській та українській мовах відкриває нові глибини у розумінні культурних, мовленнєвих та соціальних аспектів життя молоді. Дослідження цієї теми допомагає краще адаптуватися до їхнього світу та сприяє ефективній комунікації між поколіннями.

Предмет дослідження – лексичні особливості та вживання слів у мовленні підлітків, порівняння лексики в англійській та українській мовах, вивчення впливу культурних, соціальних, медійних та освітніх факторів на формування мовленнєвого стилю підлітків в обох мовах.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та практично виявити особливості лексики у мовленні підлітків, порівняти досліджувану лексику в англійській та українській мовах, вивчити вплив культурних, соціальних та освітніх факторів на формування стилю мовлення підлітків в обох мовах.

Лексика є невід’ємною частиною мови, включаючи усі слова та вирази, які використовуються в спілкуванні. Вона відображає семантичні та культурні аспекти мовлення, створюючи багатшаровий пласт знань та вираження емоцій. Порівняння лексики різних мов дозволяє виділити спільні риси та унікальні особливості, що формують мовленнєві та культурні ідентичності.

Розвиток лексики в підлітковому віці є комплексним і динамічним процесом. Активне поповнення словникового запасу, розширення функціональної компетентності та адаптація до нових комунікативних середовищ свідчать про зростання мовленнєвої культури та розуміння різних способів використання мови [1]. Сприйняття лексичних одиниць у підлітковому віці сильно залежить від соціокультурного середовища. Вивчення впливу масової культури, освіти та інших факторів на формування лексики допомагає краще зрозуміти мовленнєві практики та ідентичності підлітків.

Розвиток лексики в підлітковому віці надто індивідуалізований, але відбувається в контексті групових норм та тенденцій. Розуміння як індивідуальних, так і групових

особливостей важливо для побудови ефективних комунікативних стратегій. Розуміння особливостей розвитку лексики в підлітковому віці має практичне значення для педагогів та батьків. Сприяючи формуванню багатоманітної та ефективної комунікації, вони можуть підтримувати підлітків у їхньому лінгвістичному розвитку.

Підлітковий вік, як період інтенсивного розвитку, не лише формує фізіологічні та психологічні аспекти, але і робить важливий внесок у лексичний розвиток особистості. Здобуття знань про особливості цього процесу відкриває широкі перспективи для розуміння мовленнєвих тенденцій підлітків та формування ефективних комунікативних практик. Однією з ключових рис розвитку лексики в цьому віці є активне поповнення словникового запасу. Підлітки, використовуючи нові слова та вирази, виражають свою індивідуальність і групову належність. Цей процес формується під впливом соціокультурного середовища, засобів масової інформації та взаємодії з різними соціальними групами.

Підлітки не лише засвоюють нові слова, але й вивчають їх функціональне використання. Активний розвиток функціональної компетентності включає в себе вміння використовувати мову в різних ситуаціях, що є ключовим для ефективної комунікації. Розширення інтересів та захоплень призводить до розширення та спеціалізації термінології. Це сприяє формуванню індивідуального словникового стилю та розвитку мовленнєвих навичок.

Активна адаптація до нових комунікативних середовищ, зокрема використання інтернет-мовлення та соціальних мереж, породжує нові слова та аббревіації, що визначають онлайн-стиль та специфічний спосіб спілкування підлітків. Лексика, як ключовий компонент будь-якої мови, є не лише засобом спілкування, але і віддзеркаленням культур, ідентичностей та історій народів. Порівняння лексичних одиниць в англійській та українській мовах відкриває унікальні риси обох мовних систем.

Обидві мови мають спільні лексичні елементи, які відображають універсальні поняття та об'єкти. Наприклад, слова «сім'я» та «friend» українською та англійською відображають схожі концепції, хоча і знаходяться в різних мовних середовищах. [2, с. 73]. Приклад: українська: сім'я - англійська: family.

Лексика відображає культурні особливості кожної мови. Культурно-зумовлені терміни відображають особливості та традиції конкретного народу, створюючи унікальний мовний образ. Приклад: українська: гетьман - англійська: hetman.

Деякі терміни, що здаються однаковими, можуть мати семантичні відмінності у використанні, викликані культурними або історичними контекстами. [3, с. 11]. Приклад: українська: лікар - англійська: doctor.

Обидві мови можуть використовувати слова з подібним значенням, але вони можуть бути різними за своєю формою чи вживанням. Приклад: українська: сонце - англійська: sun.

Підлітки в англійській та українській мовах використовують специфічну лексику,

яка відображає їхні інтереси, спосіб спілкування та моди. Порівняймо деякі типові лексичні одиниці, що є популярними серед підлітків у обох мовах:

1. lit (in English), круто (в українській): англійська: «That party was so lit!»— українська: «Ця вечірка була така крута!»
2. «дружба» (BFF - Best Friends Forever): англійська: «She’s my BFF». – українська: «Вона - моя найкраща подруга назавжди».
3. «селфі» (Selfie): англійська: «Let’s take a selfie together». – українська: «Давайте зробимо селфі разом.
4. «Зацікавлений кимось» (Crush): англійська: «I have a crush on him». українська: «Я від нього в захопленні».
5. «Стрімити» (To Stream): англійська: «I love to stream games online». – українська: «Обожнюю стрімити відео ігри онлайн».
6. «Флексити» (To Flex): англійська: «He’s always flexing his new sneakers». – українська: «Він завжди флексить свої нові кросівки».
7. «Стрічка» (Feed): англійська: «I posted a new photo on my Instagram feed». – українська: «Я опублікував нове фото в своїй стрічці Інстаграму».
8. «Шалений» (Crazy): англійська: «Last night’s party was absolutely crazy!» – українська: «Вчорашня вечірка була абсолютно шаленою!»
9. «Чіллити» (To Chill): англійська: «After exams, I just want to chill». – українська: «Після екзаменів я просто хочу чіллити».

Ці приклади відображають ще більше сленгових виразів та слів, які підлітки використовують для спілкування та вираження своїх ідей в інтернет-просторі та щоденному житті. Вони вказують на те, що лексика підлітків у двох мовах має свої унікальні висловлювання, які відображають їхні емоції, ставлення та спілкування в сучасному світі.

Висновки. Отже, порівнюючи англійську та українську лексику підлітків, можна визначити як різноманітність, так і спільні тенденції. Спостерігається розмаїття сленгових виразів, аббревіацій та культурно-зумовлених термінів, але також виявляються спільні поняття та вплив міжнародних трендів на мовленнєвий розвиток підлітків у обох мовах.

Список використаних джерел:

1. Лаб’юк О.М. Способи семантизації англомовної лексики в основній школі. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/4959> (дата звернення: 23.01.2024).
2. Венжинович Н. Лінгвокультурологічний аспект мовознавчих досліджень : навч.-метод. посіб. до спецкурсу для студентів філолог. ф-ту. 2-ге вид., допов. і перероб. Ужгород : ФОП Сабов А. М., 2021. 292 с.
3. Д’яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти : монографія. Київ : КМ Academia, 2000. 216 с.

Іванна ГАВРИШ,
*студентка II курсу
спеціальності 035 Філологія,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

**Науковий керівник:
Василь БОЙЧУК,**
*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземної філології та бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРОДУКТИВНІ СПОСОБИ СЛОВОТВОРУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Мова є ключовим засобом спілкування та виразу культурного спадку суспільства. Вона постійно еволюціонує та адаптується під впливом суспільних, культурних та технологічних змін. Однією з найбільш важливих лінгвістичних характеристик, яка відображає цю динаміку, є словотвір.

Об'єктом дослідження є продуктивні способи словотвору, які використовуються в англійській та українській мовах. Продуктивні способи словотвору описують процес створення нових слів у мові шляхом додавання, зміни або комбінування морфем. Дослідження цих способів дозволяє розкрити особливості мовної системи, її еволюційні процеси та взаємозв'язок з культурним контекстом.

Метою дослідження є ретельний аналіз продуктивних способів словотвору в англійській та українській мовах із метою розкриття їхніх особливостей, класифікації та порівняння. Це дозволить не лише краще зрозуміти механізми створення нових слів в обох мовах, а й виявити спільні риси та відмінності між ними. Крім того, це дозволить визначати вплив культурних та історичних факторів на розвиток словотвору в кожній із мов.

Словотвір – це процес створення нових слів шляхом додавання, зміни чи комбінування морфем. Цей процес регулюється правилами і закономірностями мови і може включати такі елементи, як деривація, композиція, афіксація тощо [1, с. 406].

Функції словотвору в мові – це різноманітні ролі та завдання, які виконує цей лінгвістичний процес у мовленні та мовному розвитку. Вивчення цих функцій допомагає краще зрозуміти, чому словотвір важливий для будь-якої мови. Ось детальний огляд функцій словотвору:

- **розширення словникового запасу:** однією з основних функцій словотвору є розширення словникового запасу мови. Завдяки словотвору мова може створювати безмежну кількість слів, що дозволяє виразити нові концепції та ідеї, адаптуватися до

змін у суспільстві та технології;

- **утворення синонімів та антонімів:** словотвір дозволяє створювати синоніми та антоніми, що збагачує мовлення та допомагає точніше виражати думки та почуття;

- **створення фразеологізмів і виразів:** деякі словотвірні процеси допомагають утворити фразеологізми та вирази, які мають особливий семантичний зміст. Це робить мовлення різноманітнішим та колоритним;

- **вираження граматичної форми:** словотвір може бути корисним для виразу граматичних форм, таких як дієслова в різних часах, числах та способах. Наприклад, в англійській мові «walk» (ходити) може бути трансформовано в «walked» (ходив) чи «walking» (ходіння);

- **Префіксальний словотвір** – це процес утворення нових слів за допомогою додавання префіксів до основи слова. Префікс – це морфема, яка додається до початку слова і змінює його значення чи граматичні характеристики. Розглянемо кілька прикладів та аналіз префіксів:

- «Un-» (несприятливий чи протилежний): «Happy» (щасливий) → «Unhappy» (нещасливий);

- «Re-» (повторення чи повернення): «Build» (будувати) → «Rebuild» (перебудова);

- «Pre-» (перед часом чи місцем): «View» (вид) → «Preview» (попередній перегляд).

- **Суфіксальний словотвір** – це утворення нових слів за допомогою додавання суфіксів до основи слова. Суфікс – це морфема, яка додається до кінця слова і може змінювати його частину мови, значення чи граматичні характеристики. Розглянемо кілька прикладів суфіксального словотвору:

- «-ness» (ступінь чи якість): «Kind» (добрий) → «Kindness» (доброта);

- «-ful» (наявність чи наповнення): «Hope» (сподівання) → «Hopeful» (надійний).

- «-er» (особа, яка робить щось): «Teach» (вчити) → «Teacher» (вчитель).

Скорочення є одним із способів словотвору, при якому нове слово утворюється шляхом відсікання частини вже існуючого слова, тобто скорочення – це частина слова, що вживається після втрати його окремих елементів. Усічення певної частини слова стосується явища узагальнення і є чинником мовної економії [2, с.38].

Цей процес може включати вилучення початкової, середньої або кінцевої частини слова. Коротше слово зберігає загальне значення або ідею початкового слова, але воно стає коротшим та легше вимовляється. Наприклад: Advertisement → Ad; Gymnasium → Gym; Examination → Exam.

Композиція в українській мові є одним із способів словотвору, що полягає в утворенні нових слів шляхом об'єднання двох чи більше самостійних слів або морфем. Цей процес дозволяє створювати нові слова, які мають власні значення та властивості, і при цьому можуть вказувати на нові ідеї, об'єкти чи концепції. Наприклад, «сонцезахисний»: сонце + захисний; «красуня»: красива + дівчина, «підводний човен»: під + водний + човен.

Висновки: вивчення продуктивних способів словотвору є корисним для розуміння мовної творчості та вдосконалення мовленнєвої компетенції. Здатність ефективно використовувати ці механізми є важливою складовою для розширення комунікативних навичок та висловлення складних ідей в обох мовах.

Таким чином, продуктивні способи словотвору в англійській та українській мовах є важливим інструментом для творчого використання мовлення та розширення можливостей для виразного висловлення думок та ідей у різноманітних контекстах.

Список використаних джерел:

1. Словотвір сучасної української літературної мови / Гнатюк Г. М., Городенська К. Г., Грищенко А. П. та ін. Київ : Наук. думка, 1979, 406 с.
2. Ткачик О. В., Роговська Н. В. Шляхи поповнення лексичного складу сучасної англійської мови. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2017. № 9. С. 36–40.

Анастасія ГРЕБЕНЮК,

студентка II курсу,

Фаховий коледж ЗВО «Університет Короля Данила»

Наукова керівниця:

Вікторія ФІНІВ,

кандидатка філологічних наук,

доцентка кафедри іноземної філології та

бізнес-комунікацій,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

СИНТАКСИЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЗАСОБИ ЕКСПРЕСІВІЗАЦІЇ ДИСКУРСУ «ДОВБУШ»

Мова як сховок суспільного й індивідуального досвіду є виразником світосприйняття носіїв, маніфестантом національного характеру. Мейнстрім лінгвістики сьогодні – дослідження мовних явищ крізь призму зв'язку мови і культури, мови і соціуму, що великою мірою оприявлюється через фразеологічну систему. Фразеологізми як репрезентанти національно-мовних особливостей неодноразово ставали предметом наукових зацікавлень багатьох учених-лінгвістів. Проте, попри наявність численних розвідок, окремі аспекти все ж залишаються поза увагою

мовознавців, йдеться, зокрема, про актуалізацію діалектного дискурсу в сучасному медійному та літературному просторі. Таким чином, дослідження фразеологізованих одиниць, виокремлених з художніх текстів Г. Хоткевича (повість «Довбуш»), В. Карп'юка (роман «Довбуш. Гідність або забуття») й кінофільму «Довбуш», у ключі аналізу їхніх структурних особливостей є виправданим і важливим. Цим і зумовлена актуальність обраної теми.

Використання фразеологізованих одиниць (ФО) у художньому тексті зумовлене специфічними ідейно-художніми настановами автора, який, творячи текст, задля досягнення бажаного ефекту вибирає найбільш оптимальний варіант. Особливу роль, як показує матеріал дослідження, у втіленні авторської інтенції виконують синтаксичні фразеологізми. Наприклад: *прогрена битва – не прогрена війна* [2; 00.10.28], *людина ніколи не є сама* [2; 24.48], *не така страшна княжна, як хоче здаватися* [3, с. 9], *видиш – Бог тебе вберіг!* [3, с. 120], *кожен зробив те, що мав* [2, с. 46], *його кістки нікому нічого не скажуть* [3, с. 49], *я вашого теж не хочу, але й свого не дарую* [6, с. 136], *краска встиду запалила йому* [6, с. 116], *не ступала нога людська* [6, с. 77], *не кождий міг тої честі доступитиси* [6, с. 72], *усеке є люде на свікі* [6, с. 70], *пиднесло голов гадде – та й провітку нема людем* [6, с. 59], *полочут, ік баби кости ближньому* [6, с. 27], *дванадцятье чуття...говорить* [6, с. 15], *ми захищаємо свою землю, а за що воюєте ви?* [2; 01.38.00]. Зауважимо, що в мовознавчій науці немає єдиної думки стосовно виокремлення та інтерпретації фразеологізмів-синтаксем [4; 5]. Проте у своїй роботі ми розглядаємо фразеологізми в широкому трактуванні, згідно з яким до ФО належать не лише лексично неподільні усталені сполучення слів, а й синтаксичні конструкції, побудовані за взірцем речень, що активно відтворюються в мові [1, с. 80]. Погоджуємося з мовознавицею Ганною Ситар, яка висвітлює синтаксичні фразеологізми (або фразеологізовані речення) як важливий складник мовлення будь-якої мовної особистості, оскільки такі типи фразем, на переконання вченої, є специфічними одиницями, що перебувають на межі синтаксису і фразеології, складаються з ідіоматично пов'язаних і фіксовано розташованих постійного та змінного компонентів, мають порівняно низьку абсолютну частоту вживання і є яскравим втіленням особливостей мовлення на синтаксичному рівні [4, с. 67]. Аналізований тип фразем великою мірою характерний для текстів роману «Довбуш. Гідність або забуття» Василя Карп'юка, повісті «Довбуш» Гната Хоткевича та фільму «Довбуш». Простежимо: синтаксема *'ни дали нам газдувати – ни будете панувати'* [2; 01.28.51] у комунікативному ключі є експлікатором погрози: *ровти опришків боролися завперш за волю і за припинення тиску, що його чинила польська шляхта, та постійних нападів смоляків*. Інший приклад: *'золото просто так не випарується'* [3, с. 188]. – узявши до уваги контекст, можемо стверджувати, що зазначена фразеологізована одиниця означає, що нічого не зникає безслідно. У висловленні *'аби не про людське око. Тут нам одне показують, а у своїх палатах друге грають'* [3, с. 13] використано фразеологізм *про людське око* ('для годиться') і фразеологізоване речення, що закладає антитезу, *тут*

нам одне показують, а у своїх палатах друге грають, яка демонструє розбіжності в тому, що обіцянки польської шляхти фальшиві. Фразеологізовані речення в художніх текстах і в мовленні героїв є яскравими засобами експресивного синтаксису та сприяють вираженню оцінного, модального або заперечного значення. Додамо, що особливістю фільму, на наш погляд, є також те, що мовлення героїв безпосередньо демонструє нам тональність голосу й відповідно маркує інтенцію комунікантів: *най буди так, їк ти хочеш* [2; 01.47.27], *наші люди – то є вівци* [2; 35.34], *ніц ни прошу – сам всьо озьму* [2; 19.01], *людина ніколи не є сама* [2; 24.48], *великому гонору – великі перемоги* [2; 27.22]. ФО *най буди так, їк ти хочеш*, на перший погляд, демонструє згоду, проте тональність голосу Івана Довбуша дає змогу декодувати латентний зміст: Іван погоджується з Олексою про необхідність припинення грабунків і потребу боротьби за волю, проте знає, що збагачуватиметься таким способом і надалі. Синтаксема '*людина ніколи не є сама*', використана в мовленні Ізраеля Баал Шем Това (Бешта з фільму), є виразником ствердження: Бешт, допомагаючи Довбушеві двічі, показує, що насправді знає набагато більше і про самого Олексу, і про опришків.

Синтаксичні фразеологізми є доволі не однотипними одиницями: їх можемо зіставляти за багатьма ознаками, зокрема зважаючи на будову речення, частиномовну належність слів у стрижневому компоненті, членованість / нечленованість, можливість уведення поширювачів, структурну варіативність тощо [4, с. 68]. Особливо цінними, на наше переконання, є фразеологізовані речення, відтворені у фільмі й художніх текстах, що асоціативно близькі до подій сьогодення, наприклад: *то є мої гори! Я тут газда! І хто прийде мені в хату і буде правити, як я маю жити, віхаркає свої печінки, бігме Боже!* [2; 35.11]; *наші люди – то є вівци. Їх доють, здирают шкіри, а вни межі собов ворогуют* [2; 35.34]; *поки борониш власну землю і гори, ніяка куля тебе не озьме* [2; 01.16.54]; *ни дали нам газдувати – не будете панувати* [2; 01.28.51]; *ми захищаємо свою землю, а за що воюєте ви* [2; 01.38.00]; *боротьба триває* [2; 01.56.24]. Такі синтаксеми масово шерять у соціальних мережах, сприяючи відтворенню фразем у мовній практиці. Частина виокремлених фразеологізованих речень, за нашими спостереженнями, виявляє схожість з прислів'ями та приказками. Простежимо: *хто не хоче чужого, аби свого не мав...* [3, с. 195], *не бери, доки сам не дається* [3, с. 9], *нема суду без милосердя* [3, с. 147], *їм гроші легко приходять і легко йдуть... за що купив, за то продаю* [3, с. 55], *ні він ні до кого, ні до нього ніхто* [6, с. 25], *і там мене не хочать, і там від мене тікають* [6, с. 35], *на долах оден вартуєт, як оден, а то й ніц не вартуєт* [6, с. 39], *свого не давай, але ж бо й чужого не руш* [6, с. 66], *єк видти суда, так видси тудя* [6, с. 83], *легко прийдут – легко пидут* [6, с. 89], *єк їсти, то така бриндзя добра, а єк робити* [6, с. 122], *літо в полонині, зима – в бутині* [6, с. 127].

Таким чином, фразеологізовані речення, що їх виокремлюємо в пропонованому матеріалі, сприяють забарвленню текстової канви, додаючи їй виразності і посилюючи необхідний експресивно-стилістичний ефект, є експлікатором оцінності та емоційної наснаженості висловлення та засобом утілення глобального авторського задуму.

Список використаних джерел

1. Венжинович Н. Фразеологія у системі сучасної лінгвістичної парадигми. *Слов'янська фразеологія і пареміологія. Національне й інтернаціональне. Стабільне і змінне. До 70-річчя від дня народження професора В. Ковалюка: збірник наукових статей*. Гомель: ГДУ імені Ф. Скорини, 2021. С. 79–85.
2. Довбуш [фільм]. 2023. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://sweet.tv/movie/27532-dovbush> (дата звернення: 29 грудня 2023 року).
3. Карп'юк В. Довбуш. Гідність або забуття [роман]. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2023. 240 с.
4. Ситар Г. Статус синтаксичних фразеологізмів у системі фразеологічних одиниць. *Вісник Донецького національного університету*. Серія Б. Гуманітарні науки. Донецьк : ДонНУ, 2011. № 2. С. 66–74.
5. Тесленко В. Фразеологізовані речення в сучасному термінологічному прочитанні. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. № 50 (2). С. 436–441.
6. Хоткевич Г. Довбуш [повість]. Брустури: ТОВ «Дискурсус», 2023. 528 с.

Микола ЗАМКОВИЙ,
студент групи ФІЛс-2021,
ЗВО «Університет Короля Данила»

Наукова керівниця:
Наталія ГАСЮК,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СЛОВОТВОРУ ПРИСЛІВНИКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Дослідження порівняльного аналізу словотвору прислівників в англійській та українській мовах є актуальним і важливим в контексті мовознавства та лінгвістики.

Предмет дослідження – порівняльний аналіз способів утворення прислівників в англійській та українській мовах.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та практично проаналізувати в порівняльному аспекті способи творення прислівників в англійській та українській мовах.

Мова визначається своєрідністю та глибокою системою правил, які визначають способи висловлення думок та ідей. Однією з цих складових є утворення ступенів порівняння для прислівників – словесних конструкцій, що додають характеристику дії чи ступінь її здійснення. Мовна система дозволяє формувати ступені порівняння прислівників, які відображають різні рівні інтенсивності дії чи якості [3, с.68-69]. В англійській та українській мовах цей процес має свої особливості, які заслуговують на увагу та подальший ретельний аналіз.

Почнемо з англійської мови, де утворення ступенів порівняння прислівників базується на простому та логічному принципі. Зазвичай для утворення порівняльного ступеня додається суфікс «-er», а для утворення найвищого ступеня – суфікс «-est». Наприклад, «quickly» (швидко) перетворюється на «more quickly» (швидше) та «most quickly» (найшвидше). Однак, варто зазначити, що деякі прислівники мають неправильні форми, такі як «well» (добре), де порівняльний ступінь – «better» (краще), а найвищий – «best» (найкраще).

Українська мова, у свою чергу, використовує різноманітні методи для утворення ступенів порівняння прислівників. Основний прийом полягає в додаванні префіксів «по-» та «най-» до самого прислівника. Наприклад, «швидко» перетворюється на «пошвидше» та «найшвидше». Однак, подібно до англійської мови, деякі прислівники також мають неправильні форми, наприклад, «добре» у порівняльному ступені стає «краще», а в найвищому — «найкраще» [1, с.58]. Ще однією важливою особливістю є те, що українська мова, відмінно від англійської, може використовувати слова «більш» та «менш» для утворення порівняльного ступеня, наприклад, «більш ефективно» чи «менш швидко».

Вивчення особливостей утворення ступенів порівняння прислівників в англійській та українській мовах надає можливість глибше розуміти не лише мовні конструкції, але й культурні відмінності. Це дослідження сприяє покращенню якості перекладу, сприяє розвитку мовних навичок та виявляє взаємозв'язок між мовами у сучасному мовознавстві.

Мова, як важливий аспект культури та ідентичності народу, не лише відтворює спосіб сприйняття світу, а й віддзеркалює його особливості та цінності. Одним із цікавих аспектів вивчення мови є аналіз прислівників, що є ключовою лінгвістичною категорією. У цьому дослідженні ми розглянемо схожі риси та відмінності у використанні прислівників у двох різних мовах – англійській та українській.

Спільними рисами використання прислівників у цих мовах є їхня роль у вираженні обставин дії. Вони допомагають передати інформацію про час, місце, спосіб та інші параметри події або дії. Обидві мови використовують суфікси для утворення прислівників, проте методи утворення ступенів порівняння можуть відрізнитися. Українська мова використовує префікси «по-» та «най-» для цього, тоді як англійська мова використовує суфікс «-ly».

Однією з відмінностей є утворення прислівників за допомогою префіксів в

українській мові, що відображається у її гнучкій структурі. Також українська має більше можливостей для вираження ступенів порівняння, що підкреслюється за допомогою конструкцій типу «більш» та «менш». З іншого боку, англійська мова має неправильні прислівники, де форма відрізняється від форми прикметника, що додає складності її вивченню та використанню [2, с.164].

Культурний вплив також виявляється у використанні прислівників. Українські прислівники часто виражають емоційний стан або відношення до дії, тоді як англійські фокусуються на точних обставинах та об'єктивності. Вивчення прислівників в українській та англійській мовах допомагає розкрити багатогранність мовної культури та її вплив на спосіб мислення та виразності мови. Вони стають не лише засобом спілкування, але й віддзеркаленням культурного спадку та індивідуальних уявлень про світ.

Вивчення прислівників української та англійської мов підкреслює спільні та відмінні риси культурних і лінгвістичних особливостей. Спільність полягає у вираженні обставин та утворенні за допомогою суфіксів. Однак різноманітність префіксів української мови та неправильні прислівники англійської свідчать про унікальність кожної мови. Культурний вплив відображається у способі використання прислівників для вираження емоцій та ставлення до часу. Вивчення прислівників допомагає розуміти як культурні, так і лінгвістичні аспекти кожної мови.

Список використаних джерел:

1. Коваленко К. Г. Продуктивні способи творення нових слів в англійській мові. *Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник української медичної стоматологічної академії*, 2013. № 4 (44). С. 56–60.
2. Ковалик І. І. Вчення про словотвір (словотворчі частини слова). Львів : Видавництво Львівського університету. 2004. 286 с.
3. Конверсія і функціональна трансорієнтація лінгвальних одиниць (на матеріалі неологізмів англійської мови). *Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація* : матеріали V всеукр. наук. конф. Харків, 2005. С. 68–69.
4. Корж А. В. Порівняльна характеристика способів словотворення в англійській та українській мовах : курсова робота з перекладу. Київ: Київський національний лінгвістичний університет. 2023. 23 с.

Романа МЕЛЬНИЧУК,
студентка групи ФІЛс-2021,
ЗВО «Університет Короля Данила»

Наукова керівниця:
Наталія ГАСЮК,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ПАРОНІМІЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Паронімія, як складне лінгвістичне явище, не лише впливає на розуміння слів, але і формує певний контекст виразів, що часто визначає їхню вартість в певному мовленнєвому вживанні. Проблема полягає в тому, що пароніми можуть створювати лексичну плутанину та призводити до неправильного тлумачення суті висловлювань.

Мета дослідження полягає в системному аналізі та порівнянні паронімії в англійській та українській мовах для визначення їх впливу на мовленнєві процеси та комунікацію.

Завдання включає ретельний аналіз теоретичних аспектів паронімії, вивчення практичних прикладів та порівняння частоти вживання паронімів у різних жанрах текстів.

Паронімія - це лінгвістичний термін, що вказує на схожість вимови або написання слів, але вони мають різне значення. Такі слова можуть легко сплутати мовця і викликати непорозуміння в мовленні чи письмі [1].

Приклади паронімії показують, як схожість у вимові чи написанні може призводити до непорозуміння у значенні слів. Важливо враховувати контекст при використанні слів для уникнення помилкового розуміння.

Типи паронімії, такі як фонетична, орфографічна, морфологічна, семантична, синтаксична та лексична, розглядаються для кращого розуміння різноманітності цього явища у різних аспектах мови.

Фонетична паронімія базується на схожості звучання слів і може викликати непорозуміння у вимові. **Орфографічна** паронімія виникає через схожість у написанні слів та може призводити до плутанини у письмовому виразі. **Морфологічна** паронімія пов'язана зі схожістю морфологічних форм слів, що може призвести до неправильного використання у контексті. **Семантична** паронімія виникає, коли схожість у вимові або написанні супроводжується схожістю у значенні, що може викликати неправильне тлумачення. **Синтаксична** та лексична паронімії також розглядаються

як типи паронімії, що виникають у різних синтаксичних конструкціях та мають схоже лексичне значення, відповідно [2].

Ретельне вивчення цих типів паронімії дозволяє краще розуміти їхню різноманітність та уникати непорозумінь у мовленні та письмі.

Пароніми в англійській мові є словами, які здавалося б подібні за звучанням чи написанням, але мають різне значення, і їхня правильна ідентифікація є важливою для точного мовлення та розуміння.

Аналіз паронімів «**affect**» та «**effect**» показує, що їхня схожість може призвести до плутанини, оскільки вони вживаються в різних контекстах як дієслово та іменник, відповідно.

Пароніми «**complement**» та «**compliment**» відрізняються за значенням: перший вказує на доповнення, а другий - на вислів вдячності чи хвали.

Використання правильних паронімів у реченнях, наприклад «**stationary**» та «**stationery**», є важливим для уникнення непорозумінь у письмовому спілкуванні.

Різниця між «**principal**» та «**principle**» допомагає у правильному використанні цих слів, які вказують на основне поняття або правило проти основного чи важливого чинника.

Підсилення усвідомлення різниці між «**accept**» та «**except**» допомагає уникнути непорозумінь в усному та письмовому спілкуванні [3].

Паронімія ускладнює сприйняття мовлення через можливі непорозуміння, пошкодження контексту, ускладнення зв'язків, неоднозначність та виклик помилок [4].

Роль контексту у розумінні англійських паронімів полягає в тому, що він допомагає визначити точне значення та вживання слів у конкретних ситуаціях, враховуючи семантичний, граматичний, синтаксичний, звуковий та ситуативний контексти [5].

Паронімія в українській мові є важливим лінгвістичним явищем, що відображає культурні, історичні та суспільні контексти, та вимагає уваги для повного розуміння рідної мови. Вивчення, виділення та порівняння українських паронімів сприяє розкриттю тонкощів їхньої схожості та відмінностей, що можуть призвести до неправильного вживання.

Пароніми, які розглядаються, мають семантичні відмінності, такі як «**громадський**» і «**громадянський**», «**книжковий**» і «**книжний**», що потребують правильного контексту для вживання [6].

Ефективне використання українських паронімів вимагає урахування семантичної точності, лексичного контексту, контекстуальної чутливості та етимологічної своєрідності.

Розуміння взаємозв'язку паронімії та семантичної структури слів допомагає уникнути неправильного вживання, покращує якість мовної комунікації та сприяє точному та ефективному мовному виразу.

Частота вживання паронімів у різних жанрах текстів: художня література активно використовує пароніми для створення образів та передачі емоцій, тоді як у нау-

кових текстах вони можуть бути обмеженими через акцент на термінологію.

Публіцистика та ділові листи також використовують пароніми, проте їхнє вживання може варіюватися залежно від стилю та теми тексту. У технічній документації та корпоративній лексиці пароніми можуть зустрічатися рідше, оскільки важлива чіткість та формальність [6].

Аналіз семантичних полів паронімів у кожній мові: в англійській мові семантичні поля паронімів, таких як «**sensation/sentiment**» та «**affect/effect**», розкривають різноманітність значень та їхню важливість у точному вираженні думок [3].

Українські пароніми, як «**лукавий/лукавити**» та «**пливе/пліве**», відображають різні смисли та контексти використання в мовленні. Деякі пароніми української мови можуть мати однакові написання або звучання, але різні значення, що викликає необхідність уважного використання в мовленні [4].

Висновки. У ході дослідження паронімії в англійській та українській мовах було виявлено, що це лінгвістичне явище має значний вплив на мовну практику. Пароніми, які є словами з схожими фонетичними чи графічними формами, але різними значеннями, є важливою складовою лексичної та семантичної структури мови.

Дослідження показало, що ретельне вивчення паронімії сприяє розвитку мовних навичок та покращує якість мовної комунікації. Воно допомагає людині уникати непорозумінь та розвиває вміння аналізу та вибіркового вживання слів в залежності від контексту.

На основі аналізу паронімії в різних жанрах текстів було виявлено, що використання цих слів може змінюватися в залежності від мети та стилістики тексту. У художній літературі, наприклад, використання паронімії може підсилювати образи та створювати ефективні літературні засоби. Однак у технічних текстах важливо уникати паронімічних плутанин для забезпечення чіткості та зрозумілості.

Отже, дослідження паронімії в англійській та українській мовах підкреслює їхню важливу роль у формуванні мовної компетентності та необхідність розвитку навичок вивчення та розуміння семантики слів в мовленні.

Список використаних джерел:

1. Явище паронімії в українській мові : вебсайт. URL: <https://studfile.net/preview/7142051/page:7/> (дата звернення: 10.11.2023).
2. Поняття паронімії та види паронімів : вебсайт. URL: <https://studfile.net/preview/5589076/page:16/> (дата звернення: 10.11.2023).
3. Пароніми і переклад в англійській мові : вебсайт. URL: <https://studfile.net/preview/1588478/page:3/> (дата звернення: 15.11.2023).
4. Де використовують паронімію і до чого може призводити : вебсайт. URL: <https://translations.com.ua/paronimi.html> (дата звернення: 24.11.2023).
5. Пароніми в українській мові : вебсайт. URL: <http://surl.li/rdbysz> (дата звернення: 16.11.2023).

6. М. С. Ковальчук, Н. В. Левун. Стилiстичнi властивостi паронiмiв у мовi поезiї : вебсайт. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/74082/70-Kovalchuk.pdf?sequence=1> (дата звернення: 24.11.2023).

Адрiана НАЗАРУК,
*студентка групи ФiЛс-2021,
ЗВО «Унiверситет Короля Данила»*

Наукова керiвниця:
Наталiя ГАСЮК,
*доцентка кафедри iноземної фiлологiї та
бiзнес-комунiкацiй,
ЗВО «Унiверситет Короля Данила»,
м. Iвано-Франкiвськ, Україна*

СЛЕНГ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Словниковий запас мови безперервно еволюціонує під впливом різноманітних чинників, зокрема через соціокультурні зміни, технологічний прогрес та масові комунікації. Одними з яскравих проявів цього еволюційного процесу є виникнення та розвиток сленгу, який стає не тільки невід'ємною частиною мови, але і важливим елементом культурного коду.

Метою дослідження є розгляд важливості сленгу як частини мови та культурного коду, а також порівняння його використання в українській та англійській мовах для відображення культурного контексту і суспільних реалій обох мовних спільнот.

Завдання роботи полягає у висвітленні еволюції сленгу під впливом різних факторів та його важливості для розуміння культурних особливостей та ідентичності спільнот.

Сленг, визначений як неформальна мова, використовується спільнотами для вираження їхніх унікальних ідей, відчуттів та ставлень. Відмінності у використанні сленгу в українській та англійській мовах відображають величезний культурний контекст та суспільні реалії кожної мовної спільноти.

Сленг в українській мові. Науковці визначають сленг як розмовні слова та вирази з грубим, гумористичним та емоційним забарвленням, які не відповідають літературній мові. З іншого боку, *сленг* – це експресивна, зазвичай іронічна мова, яка використовується для створення нових назв для речей, які часто обговорюються в розмові. Український сленг вирізняється своєю оригінальністю і відображає колорит

мови різних груп населення. Основними характеристиками цього сленгу є:

- **мультикультурність**. Український сленг відображає вплив різних культур, що взаємодіють у країні. Він може включати елементи регіональної, етнічної та мовної варіативності;

- **мовна творчість**. Сленг часто є вираженням молодіжної творчості та самовираження. Поява нових слів і виразів може бути пов'язана з модою, музикою, інтернет-культурою та іншими аспектами сучасного життя;

- **використання жаргонів та фахової лексики**. Різні професійні та соціальні групи використовують специфічні терміни та жаргонізми, які відображають їхні особливості та ідентичність;

- **вплив інтернет-культури**. З поширенням інтернету та соціальних мереж український сленг набув нових виразів і швидко поширюється серед інтернет-користувачів [3, с. 45].

Сленг є динамічним та еволюційним явищем, яке змінюється під впливом різних факторів. Його вивчення є важливим для розуміння сучасної мовної ситуації та культурних трансформацій, що відбуваються в Україні.

Сленг в англійській мові. У сучасній лінгвістиці існують різні підходи до пояснення терміну «сленг». Згідно з однією з них, англійське «сленг» походить від «*sling*» («кидати», «закидати»). Таким чином, вважається, що воно походить від архаїчного виразу «*to sling one's jaw*», тобто «*виголосити образливу промову*» [2, с.22].

В англійській мові існує кілька типів сленгу:

- **римований сленг** – форма вираження, яку найчастіше використовують дорослі та освічені люди. Цей стиль спілкування поширений серед молоді та є дуже експресивним;

- **повсякденний сленг**. Англійська мова відома своєю оригінальністю та великою кількістю значень, які вона має. Залежно від контексту, слово може мати дуже різні значення. Наприклад: *I got it* – я зрозумів; тримаю;

- **мобільний сленг**. Американські підлітки використовують передові інформаційні технології для створення абсолютно нового способу спілкування. В основі цього способу лежить функція автоматичного надсилання текстів на мобільних телефонах.

При написанні повідомлення на мобільному телефоні підліток вибирає перше із слів, запропонованих функцією автоматичного введення тексту.

Вплив масових медіа на поширення та зміну сленгових виразів. У сучасному світі Інтернет створює багатомовне та мультикультурне середовище, де народжуються нові слова та фрази, що отримали назву неологізмів. Вивчення мови Інтернету стало окремим науковим напрямом, ініційованим Девідом Кристалом у Великобританії. Цей напрям активно розвивається в Україні та інших країнах. Міжнародна Інтернет-спільнота активно взяла участь в аналізі, поширенні та популяризації цих новостворених слів. Масові медіа мають суттєвий вплив на поширення та зміну сленгових виразів у сучасному суспільстві. Ось кілька способів, якими це відбувається:

- **популяризація через ЗМІ.** Масові медіа, такі як телебачення, радіо, Інтернет-платформи, великі новинні портали тощо, мають велику аудиторію. Вони можуть використовувати та популяризувати сленгові вирази через розважальні програми, серіали, рекламу та інші форми контенту;

- **кінематограф та телебачення.** Фільми та телесеріали можуть відігравати важливу роль у поширенні сленгу. Якщо актори використовують конкретні вирази або фрази, це може призвести до їх популяризації серед глядачів;

- **соціальні мережі та Інтернет-платформи.** Соціальні мережі, такі як *Twitter*, *Instagram*, *Facebook* та інші, є платформами, де користувачі активно обмінюються інформацією та трендами. Сленгові вислови можуть стати вірусними через використання їх у постах, коментарях або *хештегах*;

- **музика.** Тексти пісень, особливо у жанрах, як хіп-хоп та реп, можуть впливати на мовленнєві звичаї та використання сленгу серед слухачів. Артисти часто впроваджують нові або регіональні вирази, які можуть швидко стати популярними;

- **журналістика.** Журналісти можуть використовувати сленг для створення більш привабливих та цікавих заголовків чи статей. Вони також можуть впливати на громадську думку та мовні тенденції;

- **геймінг та інтерактивні медіа.** В іграх та інших інтерактивних медіа можуть використовуватися специфічні сленгові терміни, що стають популярними серед геймерської спільноти [1, с.109].

Усі ці спроби свідчать про значущий вплив Інтернету та масових медіа на формування та поширення сленгових виразів у сучасному суспільстві. Масова доступність цих засобів комунікації сприяє швидкій адаптації нових слів та виразів, роблячи їх популярними серед різних соціокультурних груп.

Висновки. Сленг – важливий компонент мови та культурного коду. Сленг є неформальною мовою, яка відображає унікальні ідеї, відчуття та ставлення спільнот. Його еволюція під впливом соціокультурних змін, технологічного прогресу та масових комунікацій свідчить про постійний розвиток мовного виразу. Він має свої специфічні особливості в українській та англійській мовах.

Порівняння використання сленгу в різних мовних спільнотах відображає величезний культурний контекст та суспільні реалії кожної з них. Розуміння цього явища допомагає краще зрозуміти культурні особливості та ідентичність спільнот, а також виявити вплив мови на суспільні процеси.

Список використаних джерел:

1. Використання англіцизмів у Інтернет-комунікації. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Т. 1. № 23. С. 109–100.
2. Глушук Н. Лінгвопрагматика сучасного англомовного сленгу: витоки, класифікації та семантичні ознаки. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови*. 2013. № 21. С. 22–36.

3. Степаненко О., Заєць В., Ю С. Сучасний молодіжний сленг української мови. *Збірник наукових праць. Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2022. С. 45–46.

Максим НІКОНЧУК,
студент групи ФІЛс-2021,
ЗВО «Університет Короля Данила»

Наукова керівниця:
Наталія ГАСЮК,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

РОСЛИННА МЕТАФОРА В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Упродовж століть для кращого опису світу у письмі та в усному спілкуванні люди використовували метафору. Однією з найпоширеніших метафор є рослинна. Вона надає мові проникливості, глибини та емоційного насичення.

В англійській та українській мовах рослинна метафора відіграє значну роль для вираження ідей та почуттів. Її застосування відображає спосіб, яким люди сприймають природу та себе в ньому.

Об'єктом дослідження є рослинна метафора в українській та англійській мовах.

Метою роботи є аналіз, застосування та порівняння рослинної метафори.

Метафора — це художній засіб, що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості або порівняння, а також слово або вираз, ужиті таким способом [1, с. 663]. Філософи та мислителі в минулому розглядали метафору як зрозумілу зміну у вживанні загального чи одиничного терміну, зазвичай іменника чи іменникового словосполучення, що не потребує пояснень.

Головними дослідниками метафори в ті часи були Ісократ, Арістотель та Цицерон. За часів останнього метафора була однією з чітко визнаних фігур мови. Термінологічне перенесення, яке не потребувало пояснень, вважалося метафоричним лише тоді, коли воно ґрунтувалося на реальній або передбачуваній аналогії чи подібності між постійним відповідником і спеціальним тимчасовим.

Цицерон відзначав: «Нема тропи більш блискучого, що надає мові найбільшої кількості яскравих образів, ніж метафора» [2, с. 105].

Зараз вчені розглядають метафору як когнітивне маніпулювання відомим поняттями для того, щоб створювати нові мовленнєві картини світу.

Рослинна метафора має декілька назв, які з'являлися під час дослідження: фітонім, флороназва, фітонімний іменник. Така кількість назв зумовлена тим, що кожен мовознавець бачить рослинну метафору по-різному [3, с. 113].

Головними семантичними ознаками рослинної метафори є: багатоваріантність, образність та подвійність символічних значень. Всі ці ознаки утворюються під час впливу на них розвитку мовлення та культури людей.

Є два компоненти для утворення рослинної метафори. Перший компонент – це об'єктивні властивості рослин, тобто їх зовнішній вигляд та характеристики: «*Fresh as a daisy*» – «Свіжий, як ромашка». Другий компонент – це культурні особливості, тобто міфологічне або релігійне походження: «*Olive branch*» – «Оливкова галузка».

Основними об'єктами, з яких найчастіше утворюється рослинна метафора, є елементи ландшафту, загальні назви та частини рослин:

До складу метафор з елементами ландшафту входять слова, що уособлюють саму природу: ліс – *forest*, гори – *mountings*, озера – *lakes*. Наприклад: «*A tree is not a forest*» – «Дерево – це не ліс», «*The calm lake was a mirror*» – «Спокійне озеро було як дзеркало». Також є такі, до яких людина доклала своїх рук, як-от: сад – *garden*, поле – *field*: «*Life is a Garden*» – «Життя – це сад», «*Hope is a field of flowers*» – «Надія - це поле квітів». Фітоніми включають у себе назви дерев: сосна – *pine*, дуб – *oak*: «*Мицний як дуб*» – «*Strong as an oak tree*». Назви кущі: бузок – *lilac*, назви квітів: ромашка – *chamomile*, роза – *rose*: «*The rose of peace*» – «Троянда миру». Також назви культур для фермерства: пшениця – *wheat*, морква – *carrot*, зерно – *grain*, насіння – *seed*: «*Grain of truth*» – «Крихта правди», «*Carrot on a stick*» – «Морквина на паличці». Частини рослин були дуже популярними при утворенні рослинної метафори, наприклад слова: гілка – *branch*, корінь – *root*: «*Take root*» - «Вкорінитися». І загальні найменування були не менш уживаними: квіти – *flowers*, дерева – *trees*, кущі – *bushes* [3, с. 113].

У наш час можна почути багато рослинних метафор, які пройшли перевірку часом:

- *The root of the problem* – корінь проблеми;
- *Spill the beans* – розкрити секрет;
- *Path strewn with roses* – легка та приємна подорож;
- *Life is not all roses* – життя – не суцільні троянди;
- *Going back to your roots* – повернутися до місця свого походження;
- *Turn over a new leaf* – почати з чистого аркуша;
- *As skinny as a stick* – струнка, як тополя;
- *Flowery speech* – барвиста мова;
- *Shake like a leaf* – тремтіти, як листок;
- *The last straw* – остання крапля.

Порівнюючи рослинну метафору в українській та англійській мові, можна

знайти багато спільних рис, але в деяких з них є різні відтінки значень. Наприклад метафора, яка є в обох мовах «*Як гриби після дощу*» – «*Spring up like mushrooms*». Як в українській, так і в англійській мові означає – з'явитися у великій кількості. Але в українській мові є додатковий відтінок, який позначає неочікуваність або швидкість.

Навіть коли дві метафори мають однакове значення, слова, що їх формують, можуть відрізнятися та зачіпати різні теми. Наприклад, фраза, яка українською звучить, як «*зійти за небіжчика*» в англійській мові буде «*pushing up daisies*». Можна побачити, що в українській мові не застосовується рослинна метафора, коли з англійської слово «*daisies*» можна перекласти, як «*маргаритки*» або «*ромашки*».

Але є і такі рослинні метафори, які мають як однакове значення, так і слова. Наприклад метафора «*The apple never falls far from the tree*» – «*Яблуко від яблуні недалеко падає*» в обидвох мовах використовується, щоб вказати схожість до когось або чогось.

Висновки. Отже, як і багато століть тому, так і зараз метафора є дуже популярною в житті. Аналіз рослинної метафори в обох мовах дає змогу розкрити глибинні рівні мовної культури, розуміння природи людини та її місця у світі. Як в англійській, так і в українській мовах метафора існує не лише як засіб для комунікації, але й відображає культурні особливості, сприйняття природи та життя.

Список використаних джерел:

1. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
2. Овсієнко А. С. Метафора в сучасному мовознавстві: тлумачення та класифікація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. Вип. 32(3). С. 105–110.
3. Рябчук О. В. Англomовна фітоморфна метафора: проблеми визначення й уживання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. Вип. 50. С. 112–115.

Наталія ОВЧАРЕНКО,
*студентка групи ФІЛс-2021,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:
Наталія ГАСЮК,
*доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ЗАПОЗИЧЕННЯ ЛАТИНСЬКОГО ТА ГРЕЦЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ У СЛОВНИКОВОМУ СКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Вивчення запозичень латинського та грецького походження в складі англійської та української мов є актуальною та важливою проблемою сучасного мовознавства.

Питома вага іншомовної лексики у мовному середовищі кожної мови неухильно зростає, що визначається масштабними тенденціями глобалізації, інтеграції суспільств та економік, а також зростанням важливості світового інформаційного обміну. Сучасні мови стають своєрідними рефлексами культурних, соціальних та економічних зв'язків, відображаючи не лише внутрішні аспекти їхнього розвитку, а й активну взаємодію з іншими мовами.

Спостереження за динамікою запозичень у мовах визначає важливі тенденції в їхньому еволюційному розвитку. Вивчення запозичень латинського та грецького походження в складі англійської та української мов може відкрити перед нами багато цікавого. Обидві мови взяли на себе великий лінгвістичний спадок від давніх культур, розширюючи свій словник та виражаючи нові поняття за допомогою слів із класичних мов.

Об'єктом дослідження є процеси запозичення слів з латинської та грецької мов відповідно в англійську та українську мови.

Метою розвідки є проаналізувати лексеми англійської та української мов, які мають латинське та грецьке походження.

Виклад основного матеріалу. Однією із рушійних сил, що забезпечує розвиток словникового складу англійської мови, є іншомовний вплив, який виявляється в процесі запозичення нових лексичних одиниць. Відомо, що лексика є найбільш рухомою та чутливою до іншомовних запозичень мовною підсистемою.

Запозичені слова – це іншомовні слова, цілком засвоєні мовою, що їх запозичила. Запозичені слова не сприймаються мовцями як чужорідний елемент і не потребують пояснень щодо форми і значення. На відміну від іншомовних слів, які розглядаються у спеціальних словниках, запозичені слова подаються у загальних словниках разом з

питомою лексикою.

Практично немає розвинених мов, які не зазнали впливу інших мов і не включають слова, запозичені з інших мов, до свого словникового складу. Запозичення слід розглядати як засіб збагачення мови, а не як показник особливостей чи властивостей носіїв мови. Наприклад, англійська мова, яка обслуговує такі нації, як англійці, північні американці, австралійці і інші, містить велику кількість слів негерманського походження. Престиж цих націй не залежить від «чистоти» англійської мови.

Аналізуючи лексичний склад англійської мови з точки зору походження слів, зазвичай вирізняють дві категорії: власні англійські слова та запозичені. Проте це розмежування є результатом історичної перспективи щодо словникового складу. У сучасній мові слова, які спочатку вважались запозиченими, тепер визнані рівноправними англійськими. Тим не менше, певна частина запозичених слів включає в себе специфічну групу іншомовних слів, які не повністю асимілювалися в мові, зберігаючи свої особливості вимови та написання, які не є типовими для англійської мови. Ці слова можуть мати англійські синоніми, але, як правило, вони вказують на предмети, поняття або реалії інших культур чи географічних областей.

Останній тип іноземних слів має більш стійкий характер, ніж перший, через збереження ними «іноземної зовнішності». Тим не менше, ця зовнішність з часом може зникнути, оскільки ступінь асиміляції слова визначається тривалістю його запозичення та розповсюдженням в мові.

Латинські елементи мають значний внесок у словник англійської мови. Латинські слова в англійській мові можна розділити на три шари за характером семантики та часом їхнього введення в мову.

Давні предки англосаксів, що жили в північній частині Центральної Європи, вступали в торговельні відносини з Римською імперією, запозичували у римлян та використовували ряд слів, пов'язаних з торгівлею та новими предметами, знайденими завдяки цим обмінам. Наприклад:

<i>Латинське слово</i>	<i>Сучасне англійське слово</i>
Vinum – вино	wine [ˈwaɪn] – вино
pondo – міра ваги	pound [paʊnd] – фунт
uncia – унція	ounce [ˈaʊns] – унція
moneta – шматочки металу	mint [mɪnt] – карбувати монети для обміну
cista – ящик, вмістище	chest [tʃest] – скриня для зберігання
discum – страва, диск	dish [ˈdɪʃ] – страва

При дослідженні лексичного складу української мови з урахуванням походження слів ми визначили чотири типи лексичних елементів: а) прямі (опосередковані) запозичення; б) непрямі (безпосередні) запозичення; в) кальки та напівкальки; г) інтернаціоналізми [3, с. 139].

Прямі запозичення включають в себе іншомовні слова, які безпосередньо потрапляють до лексичної системи мови з тієї самої мови, до якої вони належать.

Наприклад, слова *регресувати* (лат. regression - зворотний рух, від *regredior* – відступати) та *нумерація* (лат. numeration, від *numero* – рахую) є прикладами прямих запозичень, означаючи відповідно зворотний рух та процес рахування; *квартал* (від лат. quarta – чверть) – 1) частина міста, обмежена кількома вулицями, що перетинаються; частина вулиці між двома перехрестями; 2) четверта частина року (3 місяці).

Під час аналізу ми визначили, що лексичні елементи прямого запозичення використовують у різних галузях. Розглянемо декілька прикладів:

1. Суспільно-політична лексика, наприклад: *анексія* (лат. annexio) – насильницьке приєднання, загарбання однією державою території, яка належить іншій державі або народу; *диктатор* (лат. dictator, від *dicto* – диктую, наказую) *конфедерація* (лат. confederentia, від *confero* – збираю в одне місце) – збори, нарада представників держав.

2. Медична, біологічна та фізіологічна лексика, наприклад: *абсцес* (лат. abscessus – гнояк) – скупчення гною в тканинах або органах тіла внаслідок руйнування тканин при гнійному запаленні їх; *адреналін* (від лат. ad – при і *renalins* – нирковий) – гормон мозкової речовини надниркових залоз; лікарський препарат – судинно-звужувальний та кровоспинний засіб; *ампутація* (від лат. amputatio, від *amputo* – відрізую) – хірургічна операція, що полягає у повному або частковому відтинанні периферичної частини органа (кінцівки, молочної залози тощо).

3. Сфера освіти, науки, наприклад: *альма-матер* (лат. alma mater, букв. – мати-годувальниця) – 1) старовинна студентська назва університету (який дає «поживу для розуму»); 2) переносно – місце де хтось навчається, виховується, набував професійних навичок; *аспірант* (від лат. aspirans (aspirantis) – який до чогось прагне) – особа, що готується до науково-педагогічної діяльності, навчаючись у аспірантурі [5, с. 104].

Непрямі запозичення з латинської мови. Запозичення, що були засвоєні однією мовою через посередництво інших мов, називають непрямими, або опосередкованими. Виявлено два різновиди запозичень латинського походження: 1) іншомовні слова з латинськими коренями, запозичені українською мовою через посередництво інших мов; 2) іншомовні слова, засвоєні з інших мов через посередництво латинської мови.

Висновки. Слова іншомовного походження називаються запозиченнями. Одна мова може запозичувати в іншій слово для виразу того або іншого поняття. У словниковому складі будь-якої сучасної мови є певна кількість слів, які увійшли до нього з інших мов як запозичення.

Запозичення – це процес, у результаті якого в мові з'являється і закріплюється певний іншомовний елемент. Це невід'ємна складова функціонування та історичної зміни мови, одне з основних джерел поповнення словникового запасу. Також це повноцінний елемент мови, що є частиною її лексичного багатства, служить джерелом нових коренів, словотворчих елементів. Вони можуть бути міжмовними та внутрішньомовними.

Список використаних джерел:

1. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця : Нова книга, 2003. 464 с.
2. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Київ : Нова книга, 2003. 153 с.
3. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови: підруч. для студ. ін-тів і фак. іноз. мови. Харків : «Основа», 1993. 255 с.
4. Ніколенко А. Г. Лексикологія англійської мови – теорія і практика. Вінниця : Нова Книга, 2007. С. 11–13.
5. Українська мова: Енциклопедія Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк [та ін.]. Київ : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.

Андріана ОЛЕКСИН,
*студентка групи ФІЛс-2021,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:
Наталія ГАСЮК,
*доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОМОНІМІЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ. МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ

Спілкування між представниками різних мовних культур стає нормою в сучасному світі. Це особливо актуально зараз, коли нові технології знехтували фізичними кордонами не лише між країнами, але й між їхніми культурами та мовами. Кількість іноземних слів, які збагачують українську мову, зростає щодня. Хоча цей процес майже односторонній, важливо не лише користуватися іноземними словами, а й знати їх українські еквіваленти, щоб уникнути неправильного використання через схожість у звучанні або значенні.

Попри довгу історію дослідження, омонімія досі викликає дискусії серед лінгвістів. Навіть при активному вивченні цього питання видатними ученими минулого

та сучасності певні прогалини залишаються, особливо у вивченні англо-української омонімії [2; 5]. Це й обумовлює *актуальність* цього дослідження.

Мета цієї роботи полягає у визначенні особливостей міжмовних англо-українських омонімів.

Об'єктом дослідження є міжмовна омонімія.

Предмет дослідження – лексико-семантичні особливості міжмовних англо-українських омонімів. Для проведення дослідження використовувалися різні *методи*, зокрема аналіз літератури з питань омонімії, метод систематизації, словниковий аналіз та метод кількісних підрахунків.

Лінгвісти вже давно звертають увагу на проблему омонімії, яка зараз важлива в різних лінгвістичних концепціях та галузях дослідження. **Омоніми** – це слова, які однакові за звучанням та формою, але мають різні значення, що ніяк не пов'язані між собою. Це широке коло питань, що стосується омонімії. Звучання діалектних слів може збігатися з літературною мовою, але вони мають відмінне значення. Омоніми досі не мають загальноприйнятого визначення, але термін походить із давньогрецької мови, що означає «рівний» або «однаковий».

Щодо спроб систематизації визначень омонімів, запропонованих у лінгвістичній літературі, можна виділити три різні точки зору:

1. Омонімами вважаються лише слова, які належать до однієї частини мови і не мають загального смислового компонента в значеннях. Наприклад, «*привід*» (підстава) і «*привід*» (притулок); «*pause*» (пауза) – «*praws*» (лапи).

2. Омонімами можуть бути слова різних частин мови, але вони повинні мати лексичні значення, у яких відсутні загальні семи. Наприклад, «*bear*» (ведмідь) – «*bear*» (носити); «*рись*» (біг) – «*рись*» (тварина).

3. Омонімами можуть бути слова, які належать до однієї або різних частин мови, і в їх лексичних значеннях може бути загальний смисловий компонент. Наприклад, «*scale*» (луска) – «*scale*» (сходи); «*ніч*» (готувати їжу) – «*ніч*» (спорудження для приготування їжі) [3, с. 20-25].

Отже, омоніми та омонімія є поняттями, які визначаються в контексті відношень між словами. Омонім не може існувати сам по собі, він завжди розглядається у відношенні до іншого слова чи групи слів. Слово вважається омонімом, якщо воно збігається за формою з іншим словом чи словами, але має різне значення. Омонімія ґрунтується на тотожності мовних одиниць у вираженні та їхній відмінності у значенні.

Міжмовні омоніми, за думкою дослідників, визначаються як паралельні опозиції двох чи більше мов, де схожість омонімів спостерігається в різних мовах. Основна частина міжмовної омонімії фокусується на лексичному рівні, тому виокремлюються міжмовні лексичні омоніми. Існують два можливі пояснення причин виникнення міжмовних омонімів: випадкові збіги звучання у мовах, які майже не контактують, і збіги, обумовлені змінами в семантиці споріднених слів. Наприклад, інтерференція не єдиний фактор, що спричиняє смислову зміну слів. Проблема нерівномірності

семантичного розвитку етимологічно тотожних слів в різних мовах входить до галузі порівняльної семасіології. Виникнення міжмовних омонімів обумовлене денотативною міжмовною асиметрією, що може виникати внаслідок перенесення значення слів при взаємодії мов. Щодо міжмовних омонімів, де формальна тотожність визнана, ступінь семантичної відмінності різна залежно від підходу. Вважається, що міжмовні омоніми повинні бути схожі за формою, але мати різне значення. Відзначається, що повне незбігання плану змісту спостерігається у випадкових міжмовних омонімах, що не мають етимологічних зв'язків [4, с. 125-127].

У нашому дослідженні проаналізовано міжмовні омоніми за формальними ознаками згідно з класифікацією Л. В. Малаховського, який розрізняє три типи міжмовних омонімів: фонетичні, графічні та фонетико-графічні, які відрізняються за вимовою та/або написанням. Для аналізу використано матеріал з двох словників: Англійсько-українського «Lingea» [1] та Словника української мови (СУМ) [6]. За методом суцільної вибірки виокремлено 75 омонімічних пар, що схожі за фонетичною та/або графічною формою. За допомогою компаративного аналізу визначено формальні типи омонімів, а кількісний аналіз показав, що фонетичні міжмовні омоніми становлять 84%, а фонетико-графічні – 16%.

Фонетичні міжмовні омоніми. Фонетичні схожості легше виявити ніж на письмі, оскільки вимова зазвичай збігається. Більшість англійських та українських звуків ідентичні, що пояснює велику кількість фонетичних міжмовних омонімів. Омоніми можуть або повністю, або частково збігатися за вимовою. Наприклад, англійські слова «*book*», «*brood*» та «*boot*» збігаються з українськими «*бук*», «*бруд*» та «*бут*» відповідно. Однак їхні семантичні значення різняться:

1. ***book*** (глава, книга, розділ, книжка, том) – ***бук*** (дерево, (*dial.*) ціпок, палиця, кий);
2. ***brood*** (розплід, виводок, виплід, зграя, покоління, категорія, рід, кодло, стадо) – ***бруд*** (болото, сміття, різні покидьки, (*перен.*) розпушта, аморальна поведінка, нечесні вчинки);
3. ***boot*** (завантаження, вигода, колодки, новобранець, черевик, чобіт, шкіряний чохол) – ***бут*** (будівельний камінь, (*dial.*) молода зелена цибуля).

Деякі українські омоніми мають відмінності у закінченнях, наприклад: «*alley* – [*a-lē*] – *алея*», «*ammunition* – [*am-yə-ni-shən*] – *амуніція*», «*like* – [*lak*] – *лайка*». Такі відмінності свідчать про різницю в морфологічних особливостях між англійською та українською мовами.

Фонетико-графічні міжмовні омоніми. Фонетико-графічні міжмовні омоніми охоплюють слова, у яких вимова та склад фонем збігаються в одній чи кількох формах. Встановлено 12 прикладів цього типу, незважаючи на те, що англійська мова використовує латинський алфавіт. Фонетико-графічні омоніми можуть мати як повний, так і частковий збіг. Пари з повним збігом мають однакове написання та вимову, наприклад, «*big* – *біг*», «*bog* – *бог*», «*kit* – *кіт*» тощо. На семантичному рівні ці пари

не мають спільної ознаки. У деяких прикладах відзначаються фонетичні відмінності через літери або звуки, як у словах «*angina* – [an-*j*-nə] – *ангіна*». Здавалося б, що ця пара повністю збігається за формою та звучанням, але через літеру «*g*» вона має фонетичні розбіжності. Сама літера «*g*» має звук «*g*», як і в українському слові, але транскрипція англійського слова вказує на розбіжності у вимові, а звук «*j*» передається в українській мові як «*ж*», що відсутнє в аналізованій парі.

В інших випадках розбіжність полягає у вимові голосних. Більшість наведених прикладів не мають спільної семантики, за винятком пар «*bank*–*банк*» та «*student*–*студент*».

Висновки. Міжмовна омонімія – це фонетична та/або графічна схожість лексичних пар з різних мов. А аналіз міжмовних англо-українських омонімів за формальною ознакою показав, що вони поділяються на фонетичні та фонетико-графічні типи. За кількісними даними, серед 75 міжмовних омонімічних пар переважають фонетичні (84%), у той час як фонетико-графічних міжмовних омонімів виявилось лише 16%. На семантичному рівні більшість таких пар мають спільну семантичну ознаку, а їх полісемантичність робить їх омонімами.

Список використаних джерел:

1. Англійсько-український словник «Lingea». URL : <https://www.dict.com> (дата звернення: 15.02.2024).
2. Вірчак Г.О. Міжмовна омонімія як проблема перекладу. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства: матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів факультету іноземної філології та соціальних комунікацій, м. Суми, 19-20 квітня 2013. р.* Суми: СумДУ, 2013. Ч. 1. С. 93–94.
3. Кійко С.В. Міжмовна омонімія з погляду різних лінгвістичних дисциплін. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. № 9 (3). С. 20–25.
4. Луда С., Булатнікова Т. Міжмовна омонімія та паронімія. *НТУ «ХПІ»*. 2013. С. 125–127.
5. Секрет І.В., Чолинець І. І. Міжмовна омонімія економічної термінології в англійській та українській мовах. *Нова філологія*. 2013. № 56. С. 199–203.
6. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua.com> (дата звернення 15.02.2024).

Софія ПЕТРИШИН,
*студентка групи ФІЛс-2021,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:
Наталія ГАСЮК,
*доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВАРВАРИЗМИ ТА ЕТИМОЛОГІЧНІ ДУПЛЕТИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Мова, як ключовий інструмент комунікації та основа культурного розвитку суспільства зазнає постійного впливу різноманітних факторів, включаючи іншомовний. У сучасному світі, де глобалізація та міжкультурний обмін стають невід'ємною частиною нашого життя, вивчення варваризмів та етимологічних дуплетів в англійській та українській мовах набуває важливого значення.

Об'єктом дослідження є варваризми та етимологічні дуплети в англійській та українській мовах. **Предмет дослідження** – механізми використання й адаптації цих лінгвістичних явищ у мовленні і їхній вплив на лексичний склад обох мов.

Мета дослідження полягає у вивченні й аналізі спільних і відмінних рис лексичного складу англійської та української мов, зокрема в контексті використання варваризмів та етимологічних дуплетів.

Варваризми – це слова чи вирази, що увійшли в мову з інших мов або походять від іноземних слів. Ці лексичні одиниці приймаються мовою, що їх запозичила, але зберігають свою первинну форму, вимову та семантичні відтінки. Варваризми можуть виникати внаслідок культурної, технічної, наукової чи соціальної взаємодії між народами та мовами [1, с. 54].

Приклади варваризмів англійської мови:

- bluetooth: бездротова технологія обміну даними через короткі відстані;
- hashtag: символ решітки (#), використовуваний для позначення ключових слів або тем у соціальних мережах;
- google (as a verb): використання пошукової системи Google для отримання інформації;
- phishing: шахрайські спроби отримання конфіденційної інформації в Інтернеті;
- mosh pit: місце під час концерту, де люди танцюють і підтримують інтенсивну атмосферу;
- vegan: особа, яка виключає з раціону м'ясо та інші продукти тваринного походження.

Етимологічні дуплети – це слова, які мають спільне походження з двох різних мов, але однаковий або схожий зовнішній вигляд і значення. Ці лексичні пари свідчать про історичні та мовні зв'язки між різними мовами та демонструють, яким чином спілкування та взаємодія між народами впливали на формування лексичного складу мов [2, с. 74].

Приклади етимологічних дуплетів:

1. Акт/act (англ./лат.)
Англійська: act
Латинська: actus
Значення: дія, вчинок.
2. Ніч/night (нім./англ.)
Німецька: Nacht
Англійська: night
Значення: період темряви, ніч.
3. Ліберальний/liberal (лат./англ.)
Латинська: liberalis
Англійська: liberal
Значення: вільний, щедрий.

Варваризми, або запозичення з інших мов, грають важливу роль у розвитку англійської мови. Вони є джерелом нових ідей, концепцій і термінів, таким чином збагачуючи лексичний і граматичний арсенал мови. Вплив варваризмів на англійську мову можна розглядати в таких аспектах: розширення лексичного запасу, культурний і міжнародний обмін, адаптація до нових реалій, гнучкість та експресивність.

Українська мова, як будь-яка інша мова, постійно еволюціонує під впливом різноманітних факторів, серед яких особливе місце займають варваризми. Вивчення впливу на неї варваризмів надає можливість зрозуміти її розвиток, взаємодію з іншими мовами та культурами, а також відстежити динаміку збереження мовної ідентичності [3, с. 78].

Вплив варваризмів значно розширив мовний склад української мови. Багато із запозичених слів стали не просто елементами мовного складу, а й важливими термінами в різних сферах життя. Наприклад, слова «кава» та «чай» стали невід'ємною частиною повсякденного лексикону, додавши мові нові поняття та реалії [4, с. 52].

Етимологічні дуплети, які виникають у мові, мають значний вплив на лексикологію та загальний мовний розвиток. Ось деякі аспекти цього впливу:

1. Збагачення лексичного запасу: етимологічні дуплети збагачують лексичний запас, доповнюючи його різноманітними варіантами та синонімами, що дозволяє мові точніше виражати поняття й адаптуватися до змін у культурі та суспільстві.

2. Відображення історії та культури: етимологічні дуплети часто відображають історичний шлях розвитку мови і її взаємодію з іншими мовами. Вони можуть бути своєрідними «слідами» минулого та вказівниками культурних впливів.

3. Мовна гнучкість: наявність етимологічних дуплетів дозволяє мові бути гнучкою та адаптованою до змін. Слова можуть виражати різні аспекти сутності понять, а вибір дуплетів може залежати від контексту або стилістичних уподобань.

У цілому етимологічні дуплети виконують важливу роль у мовному процесі, збагачуючи лексикологію, відображаючи історичний шлях розвитку мови та сприяючи її гнучкості та виразності.

Висновки. Варваризми є словами, які були запозичені з інших мов і ввійшли до лексичного складу певної мови без змін у формі або значенні. Використання варваризмів може впливати на рівень мовної культури і спричиняти зміни в мовленні, оскільки вони не завжди відповідають нормам і поняттям певної мови. Правильне використання варваризмів передбачає знання їхнього походження, значення та контексту, в якому вони вживаються. Етимологічні дуплети є словами, які мають спільне походження, але розповсюдилися в різних мовах і відрізняються звучанням або написанням. Етимологічні дуплети в англійській та українській мовах походять з багатьох мов, зокрема з латини, грецької, французької, німецької та інших. Варваризми та етимологічні дуплети є джерелом збагачення словникового складу мови, тому відіграють важливу роль у її розвитку. Використання варваризмів може викликати зміни в мовній системі, зокрема у сферах фонетики, граматики та лексикології. Розуміння їхнього використання відкриває нові перспективи для вивчення та розвитку мови в контексті глобалізації та культурного обміну.

Список використаних джерел:

1. Anderson L. *The Impact of English Loanwords on Ukrainian Lexicon*. Chicago : University of Chicago Press, 2015. 258 p.
2. Білоус О. Етимологічні особливості англійських слів у сучасній українській мові. Львів : ВЦ «Слово», 2014. 563 с.
3. Соболева О. Етимологічні аспекти вивчення англійських варваризмів в українській мові. Луганськ : ВЦ «Лінгвістика», 2017. 146 с.
4. Степаненко І. Етимологічна структура англійських слів у контексті їх вживання в українській мові. Львів : ВЦ «Слово», 2018. 345 с.

II. НОВІТНІЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ДИСКУРС

Зоряна РОДЧИН,
*кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри мовознавства,
Івано-Франківський національний медичний університет,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВІДОБРАЖЕННЯ ОБРАЗУ КОРЕСПОНДЕНТА У ТВОРІ ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАКА «ВТРАЧЕНІ ІЛЮЗІЇ»

Коли переосмислюємо історичні явища, що охопили Європу в ХІХ ст., складно не зауважити швидкий розвиток журналістики, а також те, з якою інтенсивністю вона впливала на життя громадян. Саме публіцистика та література завжди йшли пліч-о-пліч. Тож величні постаті письменства різних країн не залишали поза увагою будь-яких сфер існування людини. Чимала кількість із них видавала літературні журнали та газети, а також безпосередньо ставала авторами. Крім того, ознакою престижу було висвітлення історій із життя новинарів у художніх творах.

Революція дала потужний імпульс розвитку журналістики у Франції. «Якщо вся історія французької періодичної преси за 1631–1788 рр. налічувала 350 найменувань різних публікацій, то цю цифру перевищила кількість одних паризьких газет, що вийшли в другій половині 1789 року. В останнє десятиліття ХVІІІ ст. у Франції з'явилося 1,5 тис. нових видань» [4]. У країні зароджується політичний друк. Газети й журнали стають трибуною для висловлення громадської думки та засобом контролю влади. З іншого боку, остання прагне використовувати пресу для більш ефективного управління суспільством.

Так, тогочасна преса зазнала різких змін, а обговорення її соціальної ролі проходило надзвичайно гостро, тож Оноре де Бальзак як яскравий представник письменства активно взяв участь у дискусії щодо цього питання. «Думка про

неможливість свободи друку в буржуазному суспільстві, про поступове розтління тієї частини інтелігенції пера, що нездатна опиратися владі готівки, становила проблемну основу другої частини «Утрачених ілюзій». Написана через кілька років «Монографія про паризьку пресу» далі розгортала ці ж думки, доповнювала їх документальними фактами» [3, с. 13].

Поширення набували й твердження про те, що Бальзак настільки заглибився у вивчення суспільства, настільки глибоко «пірнув» у згущення його фарб-вад, що й сам почав уподібнюватися до своїх героїв: меркантильних, тверезо-практичних, котрі вмінуть лише гнатися за добробутом. Цим навіть виправдовували велику кількість творів митця, пояснюючи, що єдиною метою його художнього доробку стало збагачення.

Та особистість Оноре де Бальзака занадто складна, щоб робити такі висновки. Адже творець «Людської комедії», глибоко пізнавши «всі таємниці капіталізму» й нещадно аналізуючи владу грошей, розгул егоїзму й користоловства, поряд із тим розумів ненормальність подібного стану суспільства й наполегливо шукав вихід з нього. Саме тому художник слова глибоко пізнав розтлінну дію буржуазного «принципу

вигоди», «фінансового начала»; він здатен був по-справжньому, цілком цінувати людей, невіддільних вищевказаним чинникам [2, с. 70]. Для письменника не відігравав ніякої ролі факт, до якої партії належала особа та які думки вона поділяла. Він найбільше визнавав ті риси, котрі були необхідними для класичного функціонування соціуму, а саме: благородство, безкорисливість і відданість.

Центральним персонажем аналізованого роману постає спочатку звичайний провінційний поет, а згодом відомий у Парижі журналіст Люсьєн Шардон (де Рюбампре). Саме в його образі виявляються закони та принципи того часу. Власне, через характер героя передано не лише стан суспільства, а також його деградацію.

Образ Люсьєна вирізняється явним внутрішнім дуалізмом. Поряд з істинною шляхетністю та глибокими почуттями персонаж виявляє небезпечну здатність (під впливом несприятливих обставин) швидко й природно змінювати власні погляди й рішення.

Після прочитання першої частини твору перед очима читачів постає образ ще зовсім недосвідченого хлопця, ніжного, романтичного та готового на все заради коханої. Зате з кожним новим витком подій помічаємо, як герой змінюється, як значущо впливає на нього спокусливий Париж, як «трансформує» персонажа, змушуючи його коритися законам суспільства. Передовсім це знаходить вияв у той момент, коли хлопець знайомиться з Етьєном Лусто і його «друзями». І як не просили товариші Люсьєна з вулиці Чотирьох Вітрів «не зв'язуватися» з журналістами, хлопець усе ж не прислухається. Міркуємо: саме тут відчутна гостра неприязнь Оноре де Бальзака до тогочасних новинарів. Він не висловлює своєї зневаги прямо, навпаки, певним чином навіть захоплюється їхньою силою, та при цьому дозволяє реципієнтові читати між рядків те, що турбує його насправді.

Насправді у сповіді Лусто якраз відображено головну тему роману. Його розповідь і саркастична, і тужлива водночас. Адже в основному її суть полягає не в розчаруванні й подробицях кар'єри самого Етьєна, а скоріш у відображенні всієї тогочасної системи, яка прогнила наскрізь.

І головний герой усе ж таки не бажає відступати. Він з юнацьким максималізмом, сповнений амбіцій, вступає «в бій», маючи намір перемогти. Згодом «на власній шкурі» пересвідчується в тому, про що його попереджали.

Крокуючи до омріяної слави, керуючись помстою та жадобою до веселощів, Люсьєн, зрештою, зрікається свого чистого сумління та стає на слизьку стежину. Та це й не дивно, адже для тогочасного журналіста совість – лише перешкода. Так, заради того, щоб отримати омріяну, але таку примарну прихильність когось із «вищих», журналісти полишали власні принципи і йшли всупереч моралі. І хоча кожен розуміє всю глибину свого падіння, ніхто не хоче відмовлятися від зручного становища в суспільстві. Вигадувати виправдання стає для них звичною справою. І Люсьєн також не зміг протистояти спокусам.

Ситуацію в тогочасній пресі можна підсумувати словами з «Утрачених ілюзій», які письменник виголошує ще всередині твору, наче підводячи читачів до тієї дещо трагічної розв'язки й застерігаючи від ще більшого лиха: «Ми побачимо, що газети, якими спочатку керували люди чесні, згодом потраплять до рук нікчем, що матимуть, однак, терпіння та гумову гнучкість – тобто якості, яких бракує геніям; або навіть опиняться в руках крамарів, досить багатих, щоб купити ваше перо. Ми вже й тепер спостерігаємо щось подібне. А через десять років будь-який випускник

коледжу зможе уявити себе великою людиною, він забереться на газетну шпальту, щоб надавати ляпасів своїм попередникам; він стягне їх звідти за ноги й сам сяде на їхнє місце. Наполеон мав рацію, коли надів на пресу намордника. Я ладен побитися об заклад, що коли опозиційним газетам пощастить провести своїх людей до уряду, вони потім скинуть його за допомогою тих самих доказів і тих самих статей, які нині спрямовуються проти короля, і це станеться одразу, як тільки новий уряд у чомусь їм відмовить. А що більше робитиметься журналістам поступок, то вимогливішими ставатимуть газети. Журналістів-вискочнів замінять газетярі, голодні й убогі. Болячка ця невігойна, вона зробиться ще злякиснішою, ще нестерпнішою, і що дужче гнітитиме це лихо, то покірливіше його терпітимуть – аж доти, доки через надмір газет станеться вавилонське стовпотворіння» [1, с. 502]. Як бачимо, найцікавішим є те, що хоча у вказаних словах присутня певна критика новинарів і докір за їхню роботу, відчутним залишається неабияке захоплення великою силою журналістики. Навіть у словах: «Наполеон мав рацію, коли надів на пресу намордника» [1, с. 502] гостро проступає респект від того, що навіть сам Бонапарт настільки боявся газетярів, що намагався їх приборкати, щоб у майбутньому не «зазнати від них поразки».

Якщо дивитися на ситуацію в загальному й брати до уваги не лише людей цієї професії, а й усе суспільство в цілому, то в словах Оноре де Бальзака відчутно страх і презирство. Адже письменник звертає увагу на те, наскільки низько з погляду моралі впали люди і якою ж «корисливою» була епоха ХІХ століття. Митець акцентує на тому, що лицемірство стало звичайною справою, а людина з чистою душею практично не має можливості вижити в такому суспільстві. Залишається або терпіти всі напади «долі» й миритися з кожним нещастям, убивши, зрештою, всі свої сподівання, таланти й надії, як це робив Давид, або, як Люсьєн, намарно боротися з суспільством і насамкінець зламатися.

Гадаємо, що на сьогодні мотивація вчинків описаних героїв є актуальною. Адже в кожному з них приховано того чи іншого Люсьєна або Давида, кожен щодня виходить на прю з соціумом: хтось ламається, а хтось, попри всі удари долі, йде далі. Єдине, чого залишається боятися, – це того, що спільнота може підкорити собі остаточно й зробить будь-кого таким же рабом задоволення та грошей, як це сталося з Люсьєном у «Втрачених ілюзіях».

Список використаних джерел:

1. Бальзак О. Твори : в 10 т. : пер. з фр. Т. 4 : Людська комедія . Етюди про звичаї. Сцени провінційного життя. Київ : Дніпро, 1990. 861 с.
2. Наливайко Д. С. Оноре де Бальзак. Нарис життя і творчості. Київ : Дніпро, 1985. 198 с.
3. Якимович Т. К. З художнього світу Франції. Класика. Анти-класика. Творчий жерміналь. Київ : Дніпро, 1981. 276 с.
4. Розвиток зарубіжних засобів масової інформації у ХІХ столітті. URL : http://stud.com.ua/29370/zhurnalistika/rozhvitok_zarubizhnih_zasobiv_masovoyi_i_nformatsiyi_stolitti (дата звернення: 25.03.2024).

Іванна ВОЛОСЯНКО,
*викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ІДЕНТИФІКАЦІЙНА ФУНКЦІЯ МОВИ ТА СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРНА УКРАЇНА

Література як форма вираження людської свідомості оперативно реагує на суспільно-політичні процеси і є в релевантному відношенні до них. Сучасна українська мілітарна белетристика зараз чи не найбільш актуальна. Вона розвінчує ідеологічний міф про «братній народ з однієї історичної колиски», який нам десятиліттями сугерували; мобілізує реципієнта до громадянської активності; демаскує справжнього ворога; намагається дати відповіді на такі аксіальні питання: чому українська національна самоідентифікація свідомих громадян – домінантний маркер для збереження Української держави; чому питання державної української мови навіть в умовах війни не є другорядним; засвідчує, що мова – це не тільки засіб комунікації, а й репрезентант національної культури, духу народу, вона є надважливою константою існування самої нації.

У сучасній українській літературі про АТО/ООС (станом на сьогодні – про війну) серед виразно проукраїнських художніх текстів наявні літературні твори, написані як українською, так і російською мовами. Урешті, є художні тексти, що існують одночасно у двох мовних площинах («Аеропорт» С. Лойка, наприклад, – українською і російською) і, до того ж, написані інколи не типовими українцями, а наприклад, американським військовим кореспондентом із російським корінням Сергієм Лойком.

Тож спочатку заради повноти аналізу розглянемо проблему творчої реалізації письменника, який живе в Україні, але в основному або винятково пише російською мовою. В. Даниленко справедливо зауважує, що якби питання стосувалася винятково мови літературних творів, то «у великих українських містах уже б давно процвітала російськомовна література, а російськомовні письменники в Україні належали до касти пестунчиків долі, але російськомовні автори в Україні перебувають ще в гіршій ситуації, ніж україномовні» [2, с. 35]. Справді, до початку повномасштабної війни практично у всіх українських мегаполісах домінувала російська мова, але водночас їхні мешканці в основному читали україномовну художню літературу.

Український прозаїк Юрій Анісимов (м. Житомир), усі книги якого виходили друком російською мовою, зізнавався: «Та які ми росіяни? У нас і мова не та, і характер не той, і пишемо ми не так. Ми вже давно українці» [2, с. 34]. А Юрій Кузнецов акцентував на неповноцінності російського мовного середовища навіть у такому наближеному до російських кордонів індустріальному й уже однозначно російськомовному мегаполісі, як перша столиця Радянської України: «У Харкові російська стихія розріджена. Там дуже бідна російська мова, щільності немає» [2, с. 34]. І навіть якщо не брати до уваги той промовистий факт, що серед молодого покоління Києва, Харкова й Дніпра, тобто українських міст-мільйонників і водночас осередків студентства, з кожним роком усе більше шириться мода на сучасну літературу українською мовою, усе-таки мусимо визнати, що написана російською мовою українськими за місцем проживання і за

громадянством авторами художня книжка завжди має присмак штучності, недолугості, кульгавості, тобто, вдаючись до термінології Платона, вона виявляється тінню тіней. Причиною такого явища стає те, що російськомовні автори інстинктивно відчують, що навіть при всіх своїх зусиллях змушені бодай перед собою визнати, що «не належать жодній культурі, і багато внутрішніх зусиль витрачають, аби довести, що це не так» [2, с. 35]. Письменник, який пише російською мовою в Україні, не може не усвідомлювати, що російська мова навіть в українських мегаполісах зовсім не та, що на території Росії, бо давно перетворилася в суржик, збідніла лексично, стала штучною, засміченою українізмами й українськими кальками, навіть інтонаційно часто ще й глевкою і неправильною. Ба більше, споконвічних російських традицій на питомих українських землях не існує, а домінантний характер українців – аж ніяк не тотожний російському, як і ментальність у цілому. Тому варто лише опинитися від міста на відстані якихось десяти кілометрів, як верх завжди бере далеко не російська мовна стихія, і вже доводиться розмовляти українською, якщо не хочеш виглядати «приймаком». Те, що в радянські часи тоталітарна держава за допомогою комуністичної ідеології намагалася перемішати й розчинити нації в спільному «котлі народів», на практиці дало зовсім неочікуваний результат, на який не сподівались партійні ідеологи. Стратегія щодо асиміляції українців жорстокими й підступними колонізаторами-«братами» виявилась безплідною. Критик Микола Рябчук констатує, що «розвинуті цивілізації інків, ацтеків і майя за відносно короткий час були розчинені конкістою, а наші до кінця не розчинилися, хоча й було серед кого» [2, с. 114]. «Не розчинилися» – означає зберегли свою національну тожсамість, притомність, здатність до пробудження, до національної самоідентифікації, до відновлення праатьківської мови, яка, як явище генетичне, здатна воскреснути майже миттєво. Такі важливі, вцілілі практично повністю підвалини української нації досі відштовхують від себе все для неї стороннє й чуже. Отже, російський письменник в Україні постає перед серйозною дилемою: щоб уціліти як творчій особистості, йому доводиться або назавжди емігрувати до Росії, «або бути поглинутим українською стихією» [2, с. 34] і передусім почати говорити й писати українською мовою, як у наш час це успішно робить значна частина середовища молоді української богеми в Східній Україні. Наприклад, Володимир Рафаєнко, який спочатку писав і видавав свої книги суто російською мовою, погодився, щоб два його художні твори («Довгі часи» і «Мала книжка прощань» – обидві вийшли друком у 2017 р.), переклали українською мовою Мар'яна Кіяновська та Ігор Бондар-Терещенко. А після переїзду з Донбасу в Київ цей митець написав і видав свій перший роман українською мовою «Мондегрін (пісні про смерть та любов)» (2019).

Протистояння української та російської мов власне у площині душі письменника, який живе в Україні, суттєво поглибилося й активізувалося теперішньою війною. Проте воно латентно постійно тривало й раніше: надто морально й ідеологічно виявилися неподібними російська й українська нація. В. Даниленко пише, що всі держави-імперії, зокрема Росія, створили вертикальну модель літератур, а їхні столиці сформували канони саме такого видимо централізованого красного письменства, проте більш демократичні країни, такі, наприклад, як Америка чи Україна, спромоглися на горизонтальні моделі літератур, у яких столиця значно менше впливала на мистецький розвій, ніж, скажімо, в Росії чи в Франції.

Водночас американській літературі, яка мала навіть потужніші від Росії засоби

впливу, «нав'язування свого імперського міфу в його етнічному вигляді не було притаманне... Глибоко усвідомлюючи первісний американський гріх, пов'язаний із винищенням індіанців та захопленням їхніх земель, американська культура не ставиться до світу як до суб'єкта, якому треба постійно нав'язувати свою етнічну винятковість» [2, с. 87]. Уже з цієї причини американське письменство у літературних текстах не проявляє образливо-зневажливого ставлення та агресії до інших народів, тоді як російська – повсякчасно безсоромно й відверто демонструє власну зверхність.

Гріх держави-колонізатора автоматично стає вродженою плямою для письменників, які пишуть мовою загарбника, тим більше – під час війни. Закономірно, що російськомовна література в Україні зараз переживає свої далеко не найкращі часи, а митці, які пишуть про війну, є одночасно очевидцями й навіть активними її учасниками. Якщо ж вони продовжують писати російською, то вже реалізують свої таланти квола і їхня література, на жаль, виявляється розрахованою тільки «на разового читача».

Можливо, з часом митці збагнуть, що українська мова є чимось більш цінним, аніж засобом передачі думок чи образів, значущість її полягає в тому, що вона є й духом народу, що живе саме в мові. Сучасна українська белетристика про війну в Україні безпосередньо чи лейтмотивом сигніфікована такими базовими ключовими цінностями, як свобода, воля, відважність, патріотизм тощо, і найповнішою мірою психологічні нюанси характерні риси українського менталітету можна відчутти та передати тільки українською мовою.

Список використаних джерел:

1. Білоус П. Вступ до літературознавства. Теорія літератури. Психологія літературної творчості: Лекції. Житомир : Рута, 2009. 336 с.
2. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник. Київ : Либідь, 2005. 488 с.
3. Даниленко В. Лісоруб у пустелі: Письменник і літературний процес. Київ : Академвидав, 2008. 352 с.

Людмила ОСТАПОВА,
викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

АЛЮЗІЯ ТА МІСТИКА ІЛЛАРІОНА ПАВЛЮКА: ПОСТМОДЕРНИЙ РОМАН ЯК ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНА ГРА

У середині ХХ століття зі свідомими творчими інтенціями підійшли до міфологічного інтертексту латиноамериканський магічний реалізм та оригінальний український його відповідник – химерна проза. Представники цих стильових течій, зображуючи фантазмагоричне як звичайну подію, одивнювали реальність, надавали їй феєричного характеру, аби відстежити читачеве свідовідчуття, вразити парадоксами реальної дійсності, відкрити прихований сенс і ширші обрії буття. Міф, як найдавніший та найуніверсальніший спосіб контакту з безмежною таємничою дійсністю, виявився найпридатнішим для цієї мети інтертекстуальним засобом [5, с. 272].

Магічний реалізм і химерна проза дивували читача представленням фантастичного у формі реального, навіть буденного. Скажімо, у новелі «Старий із крилами» колумбійця Габрієля Маркеса розповідається, як на узбережжя, де мешкають рибалки, упав старий чоловік із крилами, втомлений польотом над океаном, або ще у драмі-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» відбувається втручання фантастичного у щоденну реальність героїв, коли у весняному лісі від гри на сопілці сільського хлопця Лукаша прокидається мавка і просить його не точити сік з дерева, адже береза – її сестра.

Характерні риси химерної прози, магічного реалізму й міфологізму – це тематично-образна двоплановість, використання умовно-метафоричних, алегорично-притчевих форм, які в конкретних, але дивно змінених образах здатні виражати бентежні почуття (роман-міф «Сто років самотності» Габрієля Маркеса, романи-притчі «Гра в бісер» Германа Гессе, «Чума» Альбера Камю, «Герострати» Емми Андіївської, «У пащі дракона» Валерія Шевчука та ін). Гротескність і пародіювання, карнавалізація і театралізація, бурлескно-трагедійні стильові елементи, алюзії та ремінісценції поєднані тут з історичними мотивами, філософічними аспектами. Винайдені магічним реалізмом стильові засоби переплетення реальних речей з барвистим міфологізмом, фантастикою чи містикою у народно-сміховому, іронічному чи пародійному обрамленні надають образу понадчасової символічної барви, ненав'язливо, неначе грайливо, але настійливо нагадують про вічні цінності.

Функціонуючи як засіб створення образності й метамови українського постмодерністського художнього дискурсу, провідне місце у творах митців займає алюзія, яка водночас постає виразником постмодерністського сприйняття навколишньої дійсності, критичного розуміння світу, відбиваючи в такий спосіб занурення тексту в життя.

Алюзію (натяк, дотеп) зазвичай трактовано як «фігуру, яка може бути використана у художній, ораторській, науковій та буденній мові для рельєфнішого, об'ємнішого окреслення певної реалії через співвіднесення її з аналогом, що добре відомий із перебігу історичних подій, життя видатних людей, фольклору, літературних творів тощо» [3, с. 13].

У цьому дослідженні увага зосереджена на алюзії та інтертекстуальності, як невід’ємних явищ сучасного постмодерного роману на прикладі бестселера українського письменника, журналіста, захисника ЗСУ Ілларіона Павлюка «Я бачу вас цікавить п’ятьма». Хоч творчість Ілларіона Павлюка, зокрема його романи «Білий попіл» та «Танець недоумка» вже привернули увагу літературознавців, зокрема є дослідження Шафа О. та Гонюк О. «Жанрово-стильові особливості роману Ілларіона Павлюка «Білий попіл» [2], у якому проаналізовано специфіку взаємодії жанру «трилер» та стилю «нуар» у творі, осмислено їхню художню реалізацію, та стаття Олени Вещикової «Наративні стратегії в романі Ілларіона Павлюка «Білий Попіл» [1], де авторка описує ті стратегії та сигнали, якими письменник інтригує читача у містичному творі. Роман «Я бачу вас цікавить п’ятьма» ще не був об’єктом наукового літературознавчого дослідження, чим зумовлена актуальність обраної теми. Увагу привернула наскрізна алюзійність роману та ремінісценції на шедеври світової культури. Сам автор визначає жанр свого твору, як містичний детективний трилер з елементами жахів та алюзії. Назва роману «Я бачу вас цікавить п’ятьма» та трьох його розділів: «Пояс Каїна», «Місто Діт», «Лімб» – очевидні відсилання до «Божественної комедії» Данте Аліг’єрі. Ці заголовки творять важливу для розуміння роману наскрізну алюзійну мережу, що змушує читача постійно проектувати романний сюжет на міф, що і є задумом твору. Як Данте описував свою подорож у потойбічний світ, мандруючи колами пекла, так і кримінальний психолог, головний герой роману Андрій Гайстер опиняється у богом забутому селищі Буськів Сад (на конструкції у центрі села з написом «Я люблю Буськів Сад» зазвичай переставала світитися літера «с»), тому зі слова «сад» залишалось «ад») та блукає підземними катакомбами у пошуках зниклої дівчинки, але йому постійно перешкоджають досягти мети. Коли герой їде потягом у селище Буськів Сад (ад), він слухає пісню гурту AC/DC «Highway to Hell». Це слугує натяком, що герой їде до пекла. Хоча існує велика різниця між масовою та елітарною культурами, але автор органічно поєднує, немов на контрасті, пекло Данте та пекло з пісні відомого попгурту. Як тільки герой потрапляє у селище, одразу починається задуманий автором вихор з алюзій та ремінісценцій.

По-перше, ім’я Андрій Гайстер – алюзія на образ птаха гайстра, лелеку, що давньогрецькою означає «зоря». Гайстер є символом давньої богині Вечірньої і Вранішньої Зорі. На обкладинці книги зображене око гайстра, або ж лелеки, у мороці п’ятьми, тому обкладинка своїм символізмом дуже доповнює саму історію у романі.

По-друге, Ілларіон Павлюк робить багато відсилань до міфології. Буськів Сад – це своєрідна модель пекла. Кожен мешканець мусить знову і знову проживати найгірше, що він вчинив у своєму житті. Там він зустрічає дуже дивного чоловіка у червоному шкіряному плащі, який неодноразово наголошує, що Андрію треба перейти на той бік річки. Харитон Еребович – так звати дивного чоловіка у червоному, перевозить Андрія через річку на своїй вугільно-чорній машині з написом: «екскурсії на човнах». А в машині ціла колекція дуже стародавніх монет, які він отримує у подарунок від пасажирів, котрих перевозить у своєму авто. Його прізвище Балюк – явна відсилка на демона Баала, що є старшим демоном пекла. Іноді складається враження, що такі очевидні алюзії є, навіть, занадто карикатурними, як от ім’я Харитон Еребович – не хто інший, як Харон, котрий перевозить душі мертвих, за що вони розраховуються монетами, які тримають під язиком, стародавні монети, одна з яких дивним чином опиняється в роті Андрія, річка Туонь, що є очевидною алюзією на Стікс, річку, що веде

до царства мертвих. Цей самий Харитон, коли спілкується з Андрієм, майже дослівно копіює діалог Воланда з «Майстра і Маргарити», глузуючи з головного героя, запитує його про атеїзм, про те, чи вірить він у вищі сили, у Бога та диявола.

Жінка Дора, що є алюзією на персонажа давньогрецької міфології Пандору, дає Андрію важливі підказки у пошуках вбивці, дає ключі, але просить не відчиняти дверей, добре знаючи, що це так не працює. Монашка і сліпий бармен виступають алюзією на демонів, а їхній улюбленець кролик, здається, ніби також штовхає до злих, у кого він опиняється.

Коли Андрій Гайстер їде у потязі до місця призначення, він зустрічає у вагоні дивного хлопчика на ім'я Ієронім, який з'являється зненацька та пропонує йому вибрати ягоду: червону полуницю чи синю чорницю. Таке рідкісне ім'я автор обрав для хлопчика не випадково, адже це пряма алюзія на картини нідерландського художника доби Відродження Ієроніма Босха. Увагу привертає не тільки дивне ім'я хлопчика, а й нестандартний колір його джинсів – зелений, з кишені яких стирчало дзеркало, що саме по собі дивно. На одній з найвідоміших картин Ієроніма Босха «Сад земних насолод», дійсно є зелений демон, до сідниць якого прикріплене дзеркало, в якому відображається ще один чорний демон, разом з оголеною жінкою, на грудях якої сидить жаба. На сторінках роману Ілларіона Павлюка ми якраз знайомимось з такою жінкою, з брошкою у вигляді жаби на грудях, яку автор називає Дорою. Ця картина, датована 16 століттям, демонструє погляди митця на мораль і гріх. А диявол, як відомо, криється в деталях. На думку мистецтвознавців, «Сад земних насолод» є, мабуть, найвпізнаванішим зображенням пекла у всьому західному мистецтві. Алюзія у романі «Я бачу вас цікавить п'ятьма» на пекло Босха така ж упізнавана, як і на пекло з «Божественної комедії» Данте Аліг'єрі.

У романі події відбуваються взимку, коли селище повністю заметене снігом, холод огортає всі події твору по аналогії з дантівським сьомим колом пекла, де скрізь крига, сніг, холод, що іменується Поясом Каїна, як і перший розділ роману. Кафе у селищі Буськів Сад має назву «Мінотавр», як і охоронець того ж самого сьомого кола дантівського пекла. До речі, кімната Андрія у єдиному на все село готелі «Сяйво» теж номер сім.

Усе, що відбувається у Буськовому Саду не підпорядковується людській логіці. Безліч питань залишаються без відповідей, а сенси, закладені автором, кожен розуміє по-своєму. Ця історія про гріхи, що матеріалізуються, і спокуту, дорожчу за спокій, про вибір у житті, про відчуження від світу, історія про непробивну людську байдужість і про «звіра», який сидить у кожному, що, напевно, є найочевиднішою алюзією автора на люцифера, що дуже добре накладається на всю дантівську атмосферу роману.

У творі Ілларіона Павлюка «Я бачу вас цікавить п'ятьма» закладені характерні риси постмодерної літератури: гра з читачем, нездоланна пристрасть до містифікації, алюзійність та інтертекстуальність, елементи пародіювання, іронічне тлумачення літературних традицій, що збагачують зміст художнього твору у сприйнятті сучасного читача. Усвідомлення цього живить неприховану постмодерністичну пристрасть до стилізації, цитування і переінакшення чужих текстів задля досягнення діалогу з багатоголосою світовою культурою.

Список використаних джерел:

1. Вещикова О. Наративні стратегії в романі Ілларіона Павлюка «Білий попіл» / *Studia ukrainica posnaniensia*. 2021. Т. IX/1. С. 121–130.
2. Гонюк О., Шаф О. Жанрово-стильові особливості роману Ілларіона Павлюка «Білий попіл» / *Закарпатські філологічні студії*. Видав. дім «Гельветика», 2022. Вип. 24. Т. 1. С. 183–189.
3. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В.І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
4. Павлюк Ілларіон. Я бачу вас цікавить п'ятьма : роман. Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. 664 с.
5. Порівняльне літературознавство : підручник / В. Будний, М. Ільницький. Київ : Видав. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.

Христина БАГРІЙ,
студентка I курсу,
ЗВО «Університет Короля Данила»

Наукова керівниця:
Людмила ОСТАПОВА,
викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

«МАЛЕНЬКА ЛЮДИНА»: ВАРІАНТ ФРАНЦА КАФКИ

Кінець XIX – початок XX століття в історії світової літератури – це певною мірою злам часів, а отже, і злам уявлень про людину та її місце в неоднозначному, часто трагічному і незрозумілому світі. Саме в цей час і народжується в літературі образ-тип «маленької людини». Письменники саме в цей «перехідний» час історії створюють потужну літературу, де головним персонажем дуже часто стає «маленька людина», яка прагне людяності, але знайти її не може, яка воліє світла і чеснот, а блукає у сутінках, яка у відчаї прагне духу, але живе у світі, що поступово зрікається духовного начала. Один з перших творів у європейській літературі, присвячений темі «маленької людини», є роман Олівера Голдсмита «Векфілдський священик» (1766 рік), де автор описує дуже наївного персонажа, що неспроможний упоратися зі складними життєвими ситуаціями. Переосмислення образу «маленької людини» відбувається у чеського письменника-сатирика початку XX століття Ярослава Гашека у творі «Пригоди бравого вояка Швейка», де автор користується образом простакуватого чоловіка, який намагається захищатися від милітаризму й бюрократії. Образ людини, яка марно бореться проти неосягнених сил, постає у творах Джеймса Джойса, Альбера Камю, Семюеля Беккета, Франца Кафки та ін. Але портрет «маленької людини» кожен

з митців «малював» по-своєму.

Один із основоположників теми абсурду в літературі ХХ ст. Франц Кафка у своїх творах показав новий варіант «маленької людини» у кафківському відчутті й розумінні. Цей образ виштовхнутий суспільством за межі, «маленька людина» Кафки думає про свою смерть, як про неминучий фінал, що дозволить іншим, вже без його участі, розпочати нове життя.

Про Франца Кафку можна говорити як про письменника відчуження. У творах Кафки не існує зв'язку між людиною та світом. Світ ворожий людині, у ньому панує зло і влада його безмежна. Людина у світі Кафки – істота страждальна, вона не захищена, слабка, безсила. Але по-справжньому страшно стає, коли у найвідомішому своєму оповіданні «Перетворення» Кафка виводить дуже схожого на самого себе героя, що перетворився одного «прекрасного» ранку в огидну комаху. Знаючи, що кращі свої образи письменник не складав, а просто брав з того світу, в який проникав лише його зір, неважко уявити собі відчуття Кафки, що описує свою власну твердопанцирну спину, свій власний коричневий, опуклий, розділений дугоподібними лусочками живіт, свої власні численні убого тонкі лапки, на подушечках яких була якась клейка речовина. Герой «Перетворення» вмирає, зацькований своїми близькими. Але його смерть є одночасно і смертю «маленької людини», бо вона досягла дна свого падіння: вона перетворилася на тварину. Грегор Замза у Кафки фізично, а його батьки морально, але втрачають людську подобу. Принаймні про них дуже важко сказати, що вони діти Божі. Антинорма стала нормою людської спільноти. І торжествує тому у реальному світі абсурд, який сприймається за життя, а у художньому світі Кафки абсурд перетворюється на трагічну реальність.

Незважаючи на складні обставини в яких опинився Грегор, він не протестує, не намагається щось змінити, він остаточно змирився, бо розуміє свою приреченість у світі абсурду, хоч суспільство вважає цей абсурд нормою. Він усвідомлює свою самотність, але нічого вдіяти не може, бо за нього вже хтось його долю остаточно вирішив. Він «маленька людина», яка не може впливати не лише на навколишню реальність, але й на власну долю. Він – комаху. Він – ніхто серед тих, хто зберіг ще фізично людську подобу.

З першого погляду здається, що це «перетворення» тільки підкреслило сутність Грегора Замзи – істоти, яка покійно приймає стражденну долю. Але з другого боку у всіх трьох розділах твору спостерігається конфлікт «комаху» із безжальним світом, як-от ситуація, коли Грегор Замза відчайдушно захищав портрет дами у хутрянtimer капелюшку від рук матері та сестри, щоб зберегти зв'язок із людиною, якою він був до перетворення. Окрім цього в останній частині ми спостерігаємо, як його приваблюють звуки скрипки, адже він ще не втратив любові і потягу до мистецтва. Та на противагу цьому стає відчуження Замзи від суспільства, відповідно й поразка у цій боротьбі, а згодом і смерть: «Про свою сім'ю він згадував зворушено й любовно. Він тепер був ще більше, ніж сестра, переконаний, що мусить зникнути. Так він лежав, аж поки дзигарі на вежі пробіли третю годину ранку, і думки його були чисті й лагідні. Він дожив ще до тієї хвилини, коли за вікном почало світати. А тоді голова його похилилась до самої підлоги, і він востаннє легенько зітхнув» [1, с. 70].

Але Грегор Замза помер ще до того, як став комахою. Він зник як особистість, коли вирішив забути про себе. Коли він жертвував своїми потребами та бажаннями на благо сім'ї, яка у свою чергу користувалася його відданістю та працьовитістю, коли

його щастям стало здійснення мрій оточуючих та позбавлення їх від матеріальних проблем. Усі його жертви сприймалися як належне, адже він дозволяв це робити. Він дозволив ізолювати себе від світу та не зважати на той факт, що у нього має бути власне життя. Головний герой перетворився на бридку комаху, поведінку якої неможливо зрозуміти. Ця істота не може передати свої почуття ані мімікою, ані жестами – вона німа, так само як Грегор у людській подобі.

Варто зазначити, що автор недарма перетворює героя на велику комаху, зберігаючи людський зріст, таким чином він показує, що Грегор Замза ще може змінитись. Проте він втрачає цю можливість, продовжуючи думати про всіх, окрім себе та, припинивши боротися за власне майбутнє. Франц Кафка писав: «Якщо я приречений, то приречений не тільки на смерть, а й на спротив до самої смерті» [2, с. 22]. Але герой його твору забув, що таке супротив й віддався безжальній долі, доводячи, що він маленька, безсила, самотня й непомітна людина, яка приречена на розтерзання у жорстокому світі.

Зображення фатального безсилля «маленької людини», її приреченості у цьому абсурдному світі – характерна риса творів Ф. Кафки. Суспільство для людини антигуманне та вороже, що вбиває найкращі її якості: милосердя, доброту, любов, співчуття до ближнього. «Маленька людина» гине в зіткненні з цим нещадним й абсурдним життям, відчуваючи байдужість навіть у власній сім'ї. Вона постійно від чогось або від когось залежить: від роботи, суспільства, батьків; вона не має права голосу, її думка нікого не цікавить. Вона – лише «маленька людина» серед мільйонів.

Список використаних джерел:

1. Кафка Ф. Перевтілення. / Пер. Н. Іванової. Київ : Видавничий дім «Андронум», 2021. 84 с.
2. Хроменко І. А. У розколотому світі Франца Кафки. Матеріали до вивчення новели «Перевтілення» / *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України*. 2006. № 2. С.15–23.

Вадим ГОРЛОВ,
*студент I курсу,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:
Людмила ОСТАПОВА,
*викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОБРАЗ ПЕЧЕРИ ПЛАТОНА В СУЧАСНОМУ СВІТІ (ЗА ТВОРОМ «ДЕРЖАВА» ПЛАТОНА)

Читаючи видатні твори античності, з'являється відчуття, що ідеї та образи, зображені у текстах, чітко описують події сучасного світу. Навіть попри те, що культурний розвиток доби Античності, зокрема, Давньої Греції, відбувався близько двох тисяч років тому, описи все ще відчуються як ніколи актуальними, а отже, дозволяють проводити певні аналогії з нашим часом. Саме такі паралелі прослідковуються в одній з найвідоміших метафор Платона – міфі про печеру в творі «Держава»: «Уяви собі, що люди ніби перебувають у підземному подібному до печери помешканні, до якого на всю ширину печери веде відкритий для світла вхід. Люди сидять тут ще з дитинства, мають скуті кайданами ноги і шию, тож рушитися з місця вони не можуть і дивляться лише просто себе, бо повернути голову їм не дозволяють кайдани. Згори і здалеку падає на них світло вогню, до якого вони обернені плечима, а між вогнем і кайданниками проходить вгорі дорога, паралельно до якої, уяви собі, вибудований невисокий мур, що нагадує перегородку, ... уздовж цього муру люди носять всілякі витвори, тримаючи їх так, щоб вони були видні зверху огорожі...» [1, с. 260]. «Міф про печеру» яскраво ілюструє бачення автора на те, як людина мислить, коли живе у світі, наповненому брехнею та ілюзіями, іншими словами, як вона сприймає світ форм за істину.

Громадський активіст, медик та експерт, військовий батальйону «Вовки Да Вінчі» Олександр Ябчанка в інтерв'ю інтернет-виданню «Zbruch» порівнює «печеру» Платона з ситуацією у нашій країні: «метафора ця і про країну, і про людину. Точніше, і про Україну, і про мене. Отак жили ми країною десятки років у печері, закуті у свої буденні проблеми, і споглядали політичні ток-шоу у телестіні. Максимальна ілюзія реальності, і не те, щоб прямо зона комфорту, але ж наче і ситно, і тепло. А те, що ситно з крихт, які власники телестіни кидають, то про це особливо не задумувались; а те, що тепло за рахунок дешевого газу того, чиї кайдани, теж особливо нас не парило» [4].

Справді, порівнюючи «Міф про печеру» Платона та наше сьогодення, аналогія очевидна: сидіти у стінах печери – дивитися політичні ток-шоу і не мати змоги впливати на ситуацію в державі, покірливо сприймати утиски людей з боку влади, бідність та корупцію; скинути кайдани у печері – відстоювати свої права на Майдані, услід за філософами (істориками, інтелектуалами, дисидентами, які, на щастя, у нас є). За останній десяток років усе більше нас виходило з тієї печери й усе частіше ми

впливали на політику нашої країни. Ми помаленьку вибудовували державні інституції. Так би ми і рухались поступово усе ближче до світла і далі від печери, але ситуація ускладнювалась «власниками кайданок». Тоді, як ми наче позбулись від кайданок газових, на нас накинули кайданки «мирних» Мінських угод. Коли ж ми намагались позбутись і цих, то отримали повномасштабну війну. Головне наше завдання зараз – виходити з печери попри всі перешкоди.

За основу «Міфу про печеру» Платон взяв образ печери, що у давньогрецькій міфології зустрічалася і до цього. Про це ж у своїх дослідженнях текстів Платона, Гомера свідчить мистецтвознавець Дімітра Мітта: «Гомерівська традиція, так само, як і інші тексти та археологічні знахідки, приводять нас до постулату, що в алегорії про печеру Платон використовує загальноприйняті поняття про смерть; те, що описано тут – це «*nekyiomanteion*» (Оракл Мертвих)» [2, с. 137], або ж царство тіней. Трансформуючи на сучасну мову, можна сказати про те, що печера – уособлення світу темряви, в який потрапило суспільство людей, поглинутих навколишньою брехнею, що сприймають «тіні» (ілюзії, видавані за правду), як дійсність.

Щостосується самих тіней, їх інтерпретація може варіюватись найрізноманітнішим чином. У самому міфі є огорожа, за рахунок якої в'язні бачать витвори, як: «невисокий мур, що нагадує перегородку, яку штукарі встановлюють перед глядачами і над якою показують своє мистецтво» [1, с. 261], тобто йдеться про своєрідний ляльковий театр. Тож саму гру тіней можна назвати «виставою», «вимислом». Щодо в'язнів, то в такому разі «вони сприймали б за істину не що інше, як тільки тіні певних предметів» [1, с. 262]. У сучасному світі такі «вистави» тіней можна прирівняти до щоденного потоку інформаційного шуму або пропаганди. Піддаючись їм, людина адаптується до такого своєрідного типу мислення, саме як в'язень у печері адаптував свій зір до темноти, а виходячи на сонце (у нашому випадку, взаємодіючи із протилежною точкою зору), «це завдало б йому неабиякої муки» [1, с. 262].

Щодо штукарів, або ж ляльководів, що створюють відповідні тіні-ілюзії, то відповідь на питання, кого хотів зобразити Платон у цих образах не така однозначна. Конкретної вказівки на те, ким вони є, у творі немає, – їх сутність слабо розкрита. З першого погляду може виникнути логічний висновок, що штукарі – це політики, які створюють потрібні ілюзії для своїх «ув'язнених». Та в такому разі ми ігноруємо багатогранність аналогії та відсутність конкретніших натяків у творі на те, як можна інтерпретувати ляльководів. Зокрема, про це зазначає дослідниця античної літератури з Массачусетського університету Морін Ескерт: «Якщо інтерпретувати гру тіней і ляльководів занадто вузько, лишень як репрезентацію політиків або софістів, ми втрачаємо грані всеосяжності, послідовності і когерентності. Правильно було б сказати, що гра тіней і ляльководи репрезентують групу, в ідеалі таку, яка могла б об'єднати політиків Афіні у V ст. до н.е. та інтелектуальний рух софістів» [3, с. 45].

Як іще одне можливе дешифрування образу, та ж дослідниця зазначає, що ляльководи можуть символізувати поетів того часу: «...Здається більш вірогідним, що ляльководи репрезентують поетів, адже існує текстове підтвердження цьому, зокрема, образи поетів Гесіода та Гомера, що їхні погляди на богів вперше критикуються у книзі II «Держави» Платона» [3, с. 46]. На користь цього твердження можна навести і деякі цитати з книги: «Коли хтось розповідатиме щось подібне про богів, ми обуримось і не дамо йому хору» [1, с. 86], «... і поети, й ті, хто творить прозу, переважно мають про людей хибне уявлення...» [1, с. 96].

«Міф про печеру» Платона – це його спосіб в одному фрагменті висловити основні ідеї сприйняття світу, держави і місця людини в ньому. Трактувати його ідеї кожен може так, як велить йому світогляд і світосприйняття, від цього цінність цього таланту світової філософії не зменшиться.

Список використаних джерел:

1. Платон. Держава: трактат / пер. з давньогрецької Дзвінка Коваль. Вид. 2-ге, переробл. Львів : Видавництво «Апріорі», 2021. 464 с.
2. Dimitra Mitta. Reading Platonic Myths from a Ritualistic Point of View: Gyges' Ring and the Cave Allegory. *Kernos. Varia*. №16. 2003. С. 133–141.
3. Maureen Eckert. Cinematic spelunking inside Plato's cave. *Glimpse Journal*. № 9. 2012. С. 42–49.
4. Ябчанка О. Печера і Платон. URL: <https://zbruc.eu/node/112632>

Ельвіра КІМ,
*студентка групи КАС-23-2,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:
Людмила ОСТАПОВА,
*викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

**МОТИВ «ДИТИНСТВО І ГОЛОКОСТ» У РОМАНІ ДЖОНА БОЙНА
«ХЛОПЧИК У СМУГАСТІЙ ПІЖАМІ»**

Голокост – одна з найбільших трагедій в історії не тільки єврейського народу, а й усього людства. Жахливі подробиці знищення нацистами шести мільйонів євреїв, оприлюднені на Нюрнберзькому процесі, а згодом – у публіцистиці та мемуарно-автобіографічній прозі вцілілих жертв і свідків тієї трагедії, шокували цивілізований світ. Дослідниця літератури Олена Бежан слушно наголосила: «Тема Голокосту як трагедії ХХ ст. не втрачає своєї актуальності й у ХХІ столітті. Можна стверджувати, що цей факт і ця літературна тема перетворилися у семіотичний образ новітнього варварства» [1, с. 10].

Художнє осмислення трагедії Голокосту є без перебільшення чи не єдиною темою у світовій літературі, що консолідує письменників різних поколінь, різних національностей, віросповідання, світосприйняття, типів творчості та ін. Література про Голокост складається з величезної кількості томів художньої та документальної прози, поетичних творів, мемуаристики, епістоляріїв, есеїстики, публіцистики тощо.

Від 40-х років минулого століття і до сьогодні з'явилося багато різножанрових творів про жахи нацизму і трагедію єврейського народу, що стала загальнолюдською трагедією. Саме тоді тема Голокосту набула міжнародного характеру, особливо – завдяки кіномистецтву.

Етапними подіями у цьому процесі стали поява роману «Ковчег Шиндлера» (1982 р.) австралійського письменника Томаса Кініллі та втілення його режисером Стівеном Спілбергом у фільмі «Список Шиндлера» (1993 р.), роман «Крадійка книжок» (2005 р.) австралійця Маркуса Зузака, екранізований 2014 року режисером Брайаном Персивалем.

У західноєвропейській художній прозі мотив «діти і Голокост» оригінально втілює франко-бельгійський письменник Ерік-Еммануель Шмітт в повісті «Дитя Ноя» (2004 р.), а 2006 року побачив світ сенсаційний роман «Хлопчик у смугастій піжамі» ірландського письменника Джона Бойна. На сьогодні роман «Хлопчик у смугастій піжамі» перекладений понад 50 мовами і 2008 року екранізований режисером Марком Херманом. Цей твір набув популярності серед читачів у нашій країні, але й досі недостатньо вивчений літературознавцями.

У сучасній українській літературі також є твори, в яких трагедія Голокосту представлена крізь призму сприйняття дитини. Такий «дитиноцентричний» погляд на світ, що збожеволів, оприявлено у збірці повістей Анатолія Дімарова «Південна Одиссея», у творі Марії Матіос «Черевички Божої Матері», у романі Тетяни Пахомової «Я, ти і наш мальований і немальований Бог» та ін.

Метою цього дослідження є аналіз мотиву «діти і Голокост» у романі «Хлопчик у смугастій піжамі» Джона Бойна.

Темою літератури Голокосту стають розповіді про нелюдські випробування дітей у концтаборах, про їхні страждання від звірства фашистів. Зокрема, в основу роману «Хлопчик у смугастій піжамі» Джона Бойна покладено історію про те, як від рук фашистів разом із «чужими» єврейськими гинуть «свої» діти арійського походження. Твір містить риси «концтабірного роману» як піджанру антифашистської літератури, де розповідається про страждання людей у нацистських «фабриках смерті», про ув'язнення їх за національними ознаками та приреченість на загибель.

У романі Джона Бойна «Хлопчик у смугастій піжамі» мотив «дитинство і Голокост» інсталується у несподіваному ракурсі. 9-річний німецький хлопчик Бруно, його 12-річна сестра, їхні батьки та троє слуг живуть у власному п'ятиповерховому будинку в центрі Берліна. У домі панує культ батька. Ніхто не має права заходити до його кабінету без запрошення. Чим він займається – велика таємниця. Дітям відомо тільки те, що їхній батько – видатний «спеціаліст». Батька цікавить тільки кар'єра, але він стверджує, що головне для нього – родина. У домі ідеальний порядок і чистота. Функція матері – контролювати роботу слуг і завжди бути гарно вбраною, дітей – ходити до школи і гратися. І раптом цей усталений лад зруйнувався.

Одного дня, повернувшись зі школи, Бруно побачив, що слуги пакують їхні речі. Мати сказала, що батько одержав нове призначення далеко від Берліна – і вся родина туди поїде «до передбачуваного майбутнього». Це сталося через тиждень після того, як у них обідав Фурор (так називав його Бруно) – дуже неприємний (на думку всіх членів родини, крім батька) маленький чоловік з кумедними вусиками. З його детальної портретної характеристики читач здогадується, що це Гітлер, а «фурор» має вимовлятися як «фюрер».

«Новий дім» справив на Бруно гнітюче враження. Це була триповерхова будівля, розташована осторонь від кількох інших. «Але щось у новому домі навіювало Бруно думку, що тут ніхто ніколи не сміявся; тут не було з чого ані сміятися, ані радіти» [2, с.16]. Бруно побачив за садом, який оточував будинок, високу загорожу з колючого дроту, а за нею – утрамбовану землю, на якій виднілися маленькі хатинки і кілька великих будівель, над якими здіймалися струмені диму. Там було безліч чоловіків в однаковому смугастому одязі, серед них – і діти різного віку. Показуючи концтабір через сприйняття німецьких дітей, автор використовує прийом «одивнення». Гретель висловила здогад, що це велика ферма, але Бруно заперечив їй, бо ніде не було видно ні тварин, ні рослин. Особливо здивувало брата і сестру, що всі ці люди в однакових смугастих піжамах, таких брудних, що навіть здалеку помітно, а навколо них ходять і кричать солдати, зганяють їх у групи і кудись ведуть. Коли Бруно запитав у батька про людей у смугастих піжамах, той сказав: «Ці люди... вони взагалі не люди, Бруно». Хлопчик спохмурнів і перепитав: «Вони не люди?» і почув у відповідь: «Принаймні, не в тому значенні, в якому ми розуміємо цей термін» [2, с. 49]. Мотив «батьки і діти» у романі є настільки багатоаспектним, що його можна вважати одним з домінантних у мотивному комплексі «дитинство і Голокост».

Одного разу таємно, порушуючи заборону батька, мандруючи вздовж колючого дроту, Бруно побачив, що за огорожею сидить хлопчик з дуже дивним обличчям: «Шкіра майже сіра, але такої сірості Бруно ніколи раніше не бачив. Хлопчик мав великі очі кольору солодкої карамелі. Білки були дуже білі, й коли хлопчик подивився на нього, то Бруно здалося, що на його обличчі нічого немає, крім величезних засмучених очей» [2, с. 93]. Коли діти познайомилися, то виявилось, що цей хлопчик має дивне ім'я Шмуль і що вони народилися в один день: 15 квітня 1934 року. «Ми як близнюки», – сказав Бруно. «У якомусь розумінні», – погодився Шмуль [2, с. 96].

Коли Шмуль сказав, що всю його родину змусили носити пов'язки з жовтою зіркою і намалював ту зірку на покритому пилом ґрунті, Бруно похвалився, що його батько теж носить пов'язку зі знаком і накреслив по свій бік огорожі фашистську свастику. Шмуль зауважив, що знаки на пов'язках зовсім різні. Бруно сказав, що батькова пов'язка дуже гарна, але ввічливо додав до цього: «Хоч не знаю, яку я носив би з більшим задоволенням, таку, як у тебе, чи таку, як у тата» [2, с. 110]. Шмуль тільки похитав головою і продовжив розповідь. Коли він сказав, що одного дня, прийшовши додому, почув від мами, що вони більше не зможуть жити у своєму домі, Бруно вигукнув: «Це саме сталося й зі мною!» [2, с. 110].

Бруно, щиро вважаючи, що за дротом – щось на зразок санаторію (адже всі ходять у піжамах), запитав, чи багато там інших хлопців. Почувши, що їх там сотні, він сказав: «Це вкрай несправедливо. Нема нікого, з ким я міг би погратися по цей бік загорожі» [2, с. 113]. Репліка Шмуля «Ми не граємося» дуже його здивувала: – Не граєтеся? Чому? – У які ігри можемо ми гратися? – запитав він. – У все що завгодно. У футбол, наприклад. Або в дослідження. До речі, ви там маєте що досліджувати? Щось цікаве? Шмуль похитав головою й нічого не відповів» [2, с. 113].

Сталося так, що Бруно мав повертатися назад до Берліна і вирішив попрощатися зі Шмулем, востаннє провести разом час. Бруно переодягнувся у «смугасту піжаму», принесену другом, і проліз під дротом до табору. Роздивляючись на убозтво та жахіття навколо табору, Бруно зі Шмулем потрапили в облаву. Їх разом із дорослими чоловіками загнали в газову камеру, яка мала вигляд кімнати із залізними стінами. «А тоді в кімнаті

стало зовсім поночі, й усупереч хаосу, який розпочався, Бруно виявив, що досі тримає у своїй руці руку Шмуля, й ніщо у світі його не примусить її випустити» [2, с. 183].

Така трагічна розв'язка мотиву «дитинство і Голокост», де жертвами стають одночасно син коменданта концтабору і маленький в'язень-єврей, народжені в один день, генетично пов'язана з табірним фольклором, що наближає твір Джона Бойна до субжанру антифашистської літератури – «концтабірного роману». Водночас, як і більшість творів про /для дітей, він має риси «роману виховання» та соціально-психологічного роману.

Список використаних джерел:

1. Бежан О. Локус концтабору в сучасній прозі. Південний архів: збірник наукових праць. Філологічні науки. № 65. Херсон, 2016. С. 10-16.
2. Бойн Джон. Хлопчик у смугастій піжамі [Текст] : роман / Джон Бойн; переклад з англ. Віктора Шовкуна. Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. 192 с.

Marta SYDORIV,
Student,
Mykola Sabat school,
Ivano-Frankivsk, Ukraine

DIVERSE HARRY POTTER: UKRAINIAN WAY OF READING DURING THE BLOODY WAR

So here we are, Ukrainian school students reading Harry Potter classics not for fun, but for winning. Winning who? Winning what? Let us see, hear, feel and touch the ideas of inclusion and diversity in the Harry Potter book series. Let us visit other countries, bearing witness to fighting the evil, surviving and fighting the evil again. Let us embrace diversity, develop resilience and resist the urge to become evil in the pursuit of conquering the moscow evil.

What is war? Is it an evil thing? Surely, it is. The war that the russian federation brought upon Ukraine is the war of extermination – a brutal, dishonest and disgusting act, yet as Bertrand Russell states that in certain very rare circumstances that warfare can mean «relative political pacifism», that is there are even more horrible evils that calls war – a lesser evil upon itself in order to be exterminated and eliminated [1, p. 9].

The aim of this paper is to analyse Harry Potter using the methodology of inclusiveness and present the *Reading for Winning* project undertaken on the first days of Russia`s bloody intervention in Ukraine.

What is it a noble act – the troubled Shakespearian protagonist once pondered whether he would choose suffering the slings and arrows of cruel fortune, or taking arms against a sea of troubles, opposing and finishing them [2, p. 18]. We, Ukrainians do not ask these questions, we definitely dislike the idea of “not to be” imposing it to our mighty opponent who will cease its existence when we survive and continue “to be”.

Joanne Rowling, now a billionaire, wrote the first Harry Potter book being on the breadline. The dire circumstances possibly assisted her in producing a book that became so popular among its international and Ukrainian readership. There are various layers or straits in the plot, but the most important for our analysis is the opposition between a dark powerful bully «He Who Must Not Be Named» and a young wizard, who constantly evades death by a narrow chance. Or is it only a chance that counts? Mr. Potter is accompanied by two friends, each of them has a rather complex individuality and in certain circumstances is guided or invisibly protected by some subtle, yet sublime elementals.

There have been research in the impact the book can have on its readers in terms of bringing up the ideas of diversity and inclusion. Vezzali et al. [3] conducted three studies how the guided reading of Harry Potter novels can improve attitudes, reduce prejudice and help to eliminate stereotypes toward stigmatized groups – immigrants, LGBTQ+, and refugees. The target groups consisted of elementary, secondary school and college students in Italy and United Kingdom. Results showed that reading passages related to prejudice was associated with significantly improved attitudes toward immigrants compared to the control group and supported the main hypothesis that identification with the main character and disidentification from the negative character moderated the effect. A strong association was established between reading *Harry Potter books* and more positive attitudes toward refugees (or in Ukraine`s case displaced persons). The authors also showed that this relationship was explained by the extent to which readers reported being able to take the perspective of refugees, which in our opinion is important when we speak about the role of Ukrainian diaspora efforts of cancelling colonial Russian cultural paradigm.

J.K. Rowling addressed disability in the wizarding world in an article published on Pottermore: “wizards would have the power to correct or override ‘mundane’ nature, but not ‘magical’ nature... bones broken in non-magical accidents such as falls or fist fights can be mended by magic, but the consequences of curses or backfiring magic could be serious, permanent or life-threatening” [4]. Can we find any issues of disability inclusion? The Harry Potter universe has seen a few characters with disabilities: Mad Eye Moody lost an eye and a leg while fighting dark wizards, and Professor Lupin is a werewolf, which presents challenges while trying to teach at Hogwarts, McNully is the first wheelchair-using character to appear in the Potter universe. Of course, disability issues is not the main theme of the book written to entertain, but we, educators, can apply it in teaching reading and thinking about important things: equity, inclusion, advocacy, leadership. For instance, prejudice-reduction intervention for young children based on an extended contact can lead to increased positivity toward persons with disabilities. Such prejudice-reduction intervention tool can be used with young children in contexts in which the opportunity for direct contact is low [5].

Our reading of four Harry Potter books as a part of *Reading for Winning* endeavor aims at supporting Ukrainians in their resistance against Russia`s aggression and communicating with the West, making parallels between the harmless fiction and dangerous reality. It is the book that can raise activists like Hermione to campaign for rights from the inside and, through doing so, create a more welcoming and united world that would be capable of fighting together against true evil [6]. The reading project is still going on and surely will get further research and appreciation.

References:

1. Russell B. The Future of Pacifism. *The American Scholar*. 1943. № 13 (1). P. 7–13. URL: <http://www.jstor.org/stable/41204635>

2. Shakespeare W. *Hamlet* / ed. by George Richard Hibbard. Oxford UP, 2008.
3. Vezzali L., Stathi S., Giovannini D., Capozza D., Trifiletti E. The greatest magic of Harry Potter: Reducing prejudice. *Journal of Applied Social Psychology*. 2015. № 45(2), P. 105–121. DOI: <https://doi.org/10.1111/jasp.12279>
4. Machemer T. New 'Harry Potter' character uses a wheelchair. URL: <https://thehill.com/changing-america/respect/accessibility/468426-new-harry-potter-character-uses-a-wheelchair/>
5. Cameron L., Rutland A. Extended contact through story reading in school: Reducing children's prejudice toward the disabled. *Journal of Social Issues*. 2006. № 62(3), P. 469–488. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2006.00469.x>
6. Brock Z. Harry Potter and the Goblet of Fire Themes: Activism and Diversity. *LitCharts*. LitCharts LLC, 21 Mar 2019.

Тарас КУРТА,
студент групи ФІЛс-2021,
ЗВО «Університет Короля Данила»

Наукова керівниця:
Наталія ГАСЮК,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ОПОЗИЦІЯ ОБРАЗІВ В УКРАЇНСЬКИХ ТА АНГЛІЙСЬКИХ КАЗКАХ

Велика народна казка передає спільні почуття національної ідентичності через традиції та ментальність народу. Дослідження української та англійської казок привертає увагу вчених до особливостей їх символіки та мовно-художніх рис.

Мета роботи – дослідити опозицію образів в англійських та українських казках.

Хронотоп у казці є важливим елементом, який відображає відношення між часом і простором та відрізняється залежно від типу казки – літературної або народної. У літературній казці хронотоп може бути визначений як художньо відтворене співвідношення часових і просторових аспектів, що відображає ситуативний контекст і універсальні категорії культури [2, с. 155]. З іншого боку, народна казка як прообраз літературної також має схожі, але відмінні хронотопи, які виявляються через специфіку сюжету та контекстуальні особливості. У літературній казці розмежування між казковим і реальним світом часто нечітке, що дозволяє автору втручатися у чарівний світ через принципи зовнішньої модальності. Це створює унікальну можливість для використання магічних елементів у звичайних реаліях і дозволяє персонажам казки зіштовхуватися з несподіваними викликами та конфліктами [3, с. 207]. У народній казці, навпаки, характерна абсолютна розв'язка, де межа між казковим і реальним

чітко визначена, а чарівні події закінчуються після виконання завдань героями.

Горизонтальний та вертикальний просторові виміри в казковій символіці відіграють ключову роль у визначенні основних концепцій, таких як межа, контакт, центр і потойбічний світ. Вони відображають глибинні характеристики давньої свідомості людей і є основою для формування символічної картини світу суспільства. Адекватне відтворення цих символів у цільовому тексті є важливим завданням для перекладачів, які працюють з казковою літературою. Українські казки відзначаються особливим контекстуальним значенням вертикальної та горизонтальної символіки, яка чітко виражається через опозицію праворуч / ліворуч та зверху / знизу [3, с. 103]. Ці символи відображають важливі аспекти української культури та світогляду, які виражені у фольклорі та літературі. Перекладачам доводиться знаходити ефективні способи передачі цієї символіки у цільовій мові, щоб зберегти всі її важливі значення і нюанси.

Поділ космічної символіки базується на опозиції «свій» та «чужий», що відображає бінарність простору в казках. Наприклад, українська казка «Ріпка» відтворює цю опозицію через зіткнення героїв із світом «чужого» простору – лисиці, вовка, ведмедя, які намагаються захопити ріпку, яка символізує благополуччя і родючість. «Свій» простір асоціюється з живим, добром і порядком, наприклад, у казці «Ріпка», дія якої відбувається в затишному саду дідуса та бабусі. «Чужий» простір, як у казці «Гансель і Гретель», представлений лісом, який є місцем небезпеки і хаосу [4, с.26]. Символ простору розподіляється на горизонтальні та вертикальні частини, відображаючи символіку місць і тіл. Наприклад, українська казка «Мальвіна» має вертикальну композицію, де дія відбувається від низу – підземелля – до верху – неба. Горизонтальний розподіл простору можна побачити в казці «Попелюшка», де дія розгортається від палацу до лісу та назад. Обереги, оздоблення та архітектурні особливості служать як символи захисту та безпеки. Наприклад, українська казка «Колосок» описує, як дідусь оберігає свою хату від вовка, підкреслюючи важливість домашнього вогнища як символу сімейного тепла та безпеки. Дослідження способів відтворення символів «свого» та «чужого» простору в перекладі відкриває ключову роль культури англійської мови та її вплив на розуміння символіки в казках.

Українські та англійські казкові персонажі, хоч і різні за зовнішністю та місцем проживання, виявляють вражаючу схожість у символіці та архетипах, що свідчить про глибоку спільність у світогляді обох культур. Поділ простору на «свій» і «чужий», відображений через символіку «брак / надлишок», «людське / нелюдське», є важливим елементом казкових наративів і відображає як універсальні, так і культурно-специфічні аспекти. У подальших дослідженнях важливо звернути увагу на просторову символіку особистості та автора, оскільки вона відіграє значну роль у розумінні та інтерпретації казкового світу, а також у процесі його перекладу.

Список використаних джерел:

1. Венкель Т. Синтагматичні, парадигматичні та епідигматичні характеристики прикметників на позначення кольору в англійській мові : дис. канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці : видавництво «Чернівецький державний університет», 2004. 285 с.
2. Войтович В. Українська міфологія. Київ : Либідь, 2002. 664 с
3. Голубовська І. Етнічні особливості мовних картин світу : монографія / за рец. д-ра філол. наук Ф. О. Нікітіної, проф. О. С. Снитко. Київ : видавництво «Логос», 2004. 284 с.

4. Коваленко І. Аспекти вивчення англійської казки. Перекладацькі інновації : матеріали VII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 16-17 березня 2017 р. Суми: СумДУ, 2017. С. 25–27.

Анна-Марія МАЛИК,
*студентка I курсу, групи КДс-23-1,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:
Людмила ОСТАПОВА,
*викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ХУДОЖНЯ ДЕТАЛЬ ЯК ЗАСІБ РОЗКРИТТЯ ХАРАКТЕРІВ ПЕРСОНАЖІВ В РОМАНІ ОСКАРА ВАЙЛЬДА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ»

Одна з найважливіших ознак у системі художніх засобів літератури – художня деталь, за допомогою якої автор загострює увагу читача на тих, на перший погляд, дрібницях, які, насправді, є надзвичайно важливими для розкриття авторського задуму. У романі «Портрет Доріана Грея» ірландського письменника Оскара Вайльда художня деталь: пейзажна, портретна, інтер'рна найбільше слугує автору для розкриття психології характерів персонажів твору. Особливості використання художньої деталі дають можливість осягнути ідейний зміст, специфіку психологізму, оригінальність авторського задуму письменника. Незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених роману, не всі аспекти твору висвітлені повною мірою. Зокрема, це стосується питання про семантику і функціонування художніх деталей у тексті твору. Серед наукових розвідок, присвячених творчості Оскара Вайльда варто виокремити статтю О. Хоми та Д. Реги «Естетика прекрасного і потворного у творі Оскара Вайльда «Портрет Доріана Грея»», А. Штепи «Художня деталь як засіб характеротворення у творчості Оскара Вайльда», Г. Ільяшенко «Естетизм Оскара Вайльда в романі «Портрет Доріана Грея»», В. Дмитренко «Концепт «мистецтво» в романі О. Вайльда «Портрет Доріана Грея»» та ін.

Метою цього дослідження є аналіз особливостей використання художньої деталі в мікрообразній системі єдиного великого прозового твору Оскара Вайльда «Портрет Доріана Грея».

Художня деталь – оригінальне явище індивідуального стилю кожного письменника. Вибір деталей зумовлює ті ідейно-художні завдання, які ставить перед собою автор. Але художня деталь у сприйнятті читачів має багатоплановий характер. Однозначності трактування деталей читачами, в основному, не існує, адже розуміння

та сприйняття такі ж індивідуальні, як і сама деталь. Її суть може бути усвідомлена по-різному, в залежності від словникового запасу читача, його культурного рівня, уважності, настрою під час читання, особистих якостей та умов сприйняття тексту.

Талант Оскара Вайльда проявився в різних жанрах – статтях, п'єсах, казках, притчах, поезії, а також у єдиному романі «Портрет Доріана Грея», який приніс автору всесвітню славу та визнання. Цей твір – це не лише роман про мистецтво та гедонізм, але й роман-пересторога, роман-демонстрація, роман-притча, який показує на прикладі життя головних персонажів наслідки таких помилок, як неприйняття моралі, гедонізм, нарцисизм, ідолопоклонництво. У творі письменник прослідковує стосунки трьох людей: вродливого юнака Доріана, світського циніка та спокусника лорда Генрі і відданого мистецтву художника Безіла.

У літературному енциклопедичному словнику художня деталь визначається як засіб словесного мистецтва, якому властива особлива змістова наповненість, символічна зарядженість, важлива композиційна та характерологічна функція. Через деталь значною мірою виявляється спосіб художнього мислення митця, його здатність вихопити з-поміж безлічі речей чи явищ таке, що у сконцентрованому, спресованому вигляді економно і з великою експресивністю дає змогу виразити авторську ідею твору. Художня деталь з'являється часто внаслідок інтуїтивного імпульсу, як осяяння, навколо неї нерідко «організовується» уся будова твору [2, с. 612], як от власне портрет (картина) у романі «Портрет Доріана Грея».

Досліджуючи творчість Оскара Вайльда, ми можемо підкреслити, що він завжди намагається відкрити образ героя на початку художнього простору, не залишати пустий художній вимір у здогадах про нього. І тому цікаві лінійні сюжети, побудовані Оскаром Вайльдом, знайомлять нас із художніми образами, які сприймаються як домінуючі ще на початку твору. Ключові моменти перебігу подій у творі демонструють кореляції художніх деталей, які працюють на процес утворення ними художнього образу. Створена Оскаром Вайльдом оригінальна художня форма перетворює деталь на засіб характеротворення особистісної сфери героя. Портрет – речова деталь, але у структурі роману вона набуває не тільки матеріального, а й філософського, й психологічного, й онтологічного змісту, тобто стаючи символом із широким полем для розуміння й функціонування. Саме в цій речовій деталі сконцентровано поняття «гріх», утілено провину і муки сумління головного героя. Організуючим центром системи художніх деталей роману підпорядковуються подробиці особливості портрету Доріана. Через них передаються зміни його внутрішнього світу, виразні події розвитку сюжету. Саме тому роман названий «Портрет Доріана Грея». Експозиційна частина показує авторитарність розповідача: «Зрідка на довгих шовкових шторах величезного вікна миготіли химерні тіні птахів, утворюючи на мить щось подібного до японського малюнка, і тоді лорд Генрі думав про білолицих художників із Токіо, які засобами мистецтва, з природи своєї статично, намагалися передати відчуття швидкості й руху» [1, с. 7]. Отже, наратор, що організує розповідь, описує не лише візуальні деталі (вікно, те, що за ним), а й внутрішній стан персонажа (думки лорда Генрі), демонструє знання про інший наративний простір (мистецтво Японії), водночас не називаючи себе. Такий наратор є іманентним щодо персонажів, оскільки йому відомо все про їхній внутрішній світ, проте він не ототожнює себе із жодним із них.

Мова роману наповнена різного роду художніми засобами та стилістичними фігурами, з допомогою яких розповідач показує своє ставлення до того, що відбувається,

та створює необхідний настрій. Уже з перших слів у романі звучить думка про очищення Мистецтва та Краси, які існують трансцендентно, незалежно від моралі чи життя. Далі зміст розкривають репліки лорда Генрі: «А Краса є прояв Генія – ба навіть вище за Генія, і то настільки, що це не потребує пояснення. Краса – одна з великих істин світу, як сонячне світло, як весняна пора, як відбиття в темних водах тої срібної шкарлупи, що ми звемо місяцем. Краса – це поза всякими сумнівами. Їй дано божественне право на верховенство» [1, с. 26]. Під час сварки з актрисою Сібел Вейн (після її невдало виконаної ролі у виставі) Доріан говорить: «Ви ж скалічили мою любов. Як мало ви знаєте про кохання, коли кажете, що воно вбило ваш талант! Адже ви ніщо без свого мистецтва!» [1, с. 90]. Навіть протилежний за поглядами і принципами художник Безіл підтримує безумовне верховенство Мистецтва: «У світі нема нічого такого, що мистецтво не могло його передати» [1, с. 15]. Художнє вирішення питання звеличення Мистецтва й Краси розповідач знаходить у вкладанні цієї думки не тільки у власні уста, а й позиціонує її як точку зору персонажів (лорда Генрі, Доріана). Лейтмотив Прекрасного, що не підпорядковується будь-чому, не імітує будь-чого і є вираженням тільки себе самого, становить тематичний центр – художня деталь роману.

Художній час роману «Портрет Доріана Грея» набуває надзвичайну широту за рахунок з'єднання в наративних формах плану сьогодення із планом минулого, наприклад: «Коли кеб під'їхав до театру, Голвордові вже здавалося, що за цей день він постарів на багато років» [1, с. 78], і в подальшій строфах: «Юність – це єдине, що варто мати. Коли я побачу, що старію, то заподію собі смерть» [1, с. 78], численних переходах автора від злободенних тем до спогадів (особистих, історичних, соціальних, культурних і т.д.), і навіть до плану передбачення-переосмислення (наприклад, роздуми про долю, про можливий результат: «Байдуже, чим це все скінчиться, байдуже, яка доля судилася йому!» [1, с. 56], «А лорд Генрі думав про юне племенисте життя свого нового друга, силкуючись розгадати, яка йому судилася доля» [1, с. 58]. Час і простір у романі втрачають визначеність і завершеність, їхні форми постають у динаміці, перш за все завдяки наративним стратегіям. Оскар Уайльд закладає в «далечінь вільного роману» динамізм і рухливість самого світу, перспективу його розвитку.

Поглиблення масштабів творчого застосування художньої деталі і все більша її внутрішня наповненість у творах Оскара Вайльда засвідчує поглиблення реалістичного творчого методу за рахунок засобів модернізму й натуралізму. Якщо для персонажів О. Вайльда, розкритих з достатньою повнотою, художня деталь є лише додатковим засобом їх індивідуалізації, то для образів, що не стоять на передньому плані твору, вона є основним ключем до їх особистості. Деталь фіксує увагу читача на тому, що письменникові здається найбільш важливим, характерним в природі, в людині або в навколишньому його предметному світі.

Список використаних джерел:

1. Вайльд О. Портрет Доріана Грея : роман для ст. шк. віку / пер. з англ. та прим. Р. Доценка. Київ : Школа, 2009. 253 с.
2. Літературознавчий словник-довідник . 2-ге вид., випр., допов. Київ : «Академія» (Nota bene), 2007. 751 с.

Ангеліна УГОРСЬКА,
*студентка I курсу,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:
Людмила ОСТАПОВА,
*викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРОБЛЕМА «ВТРАЧЕНОГО ПОКОЛІННЯ» НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ Е. М. РЕМАРКА «НА ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ БЕЗ ЗМІН»

Тема війни в літературі є доволі складною та багатогранною, вона завжди викликає найрізноманітніші дискусії. Відомий український літературознавець М. Гуменний із цього приводу зазначає: «Антивоєнна тема – одна з тих магістральних тем, які визначили сутність усієї літератури ХХ століття. Вона осмислювалась художньо і по-філософськи впродовж десятиріч у різних національних варіантах» [1, с. 6].

Втрачене покоління – це літературна течія, яка існувала у часі між двома війнами – Першою та Другою світовою. Ця течія об'єднала таких письменників як Еріх Марія Ремарк, Джеймс Джойс, Ернест Гемінгвей, Томас Еліот та інших. Багато з цих письменників емігрували до Європи і працювали там. Одним з найвідоміших авторів втраченого покоління став Еріх Марія Ремарк, який найбільш повно і болісно описав світовідчуття людей під час війни у культових романах «На Західному фронті без змін», «Три товариші», «Повернення», «Іскра життя» та ін.

«На Західному фронті без змін» – один з найяскравіших антимілітаристських творів німецької літератури. Хоч твір був написаний більш ніж через десять років після закінчення Першої світової війни, автор виступив з осмисленою антивоєнною позицією.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що поняття «втраченого покоління» переплетено із сучасними подіями в Україні. Адже повномасштабна війна, що відбувається сьогодні у нашій країні робить свій згубний вплив на долі кожного українця. Актуальними у цьому контексті будуть слова Е. М. Ремарка: «мій роман – це спроба розповісти про покоління людей, що їх занапастила війна, навіть як хто з них і не потрапив під снаряди» [2, с. 3].

Молодий хлопець, 19-річний Пауль Боймер зі шкільної парти потрапляє на війну. Жах, який він бачить на передовій, розбиває всі мрії хлопця про майбутнє: «Я молодий, мені двадцять років, але в житті я бачив тільки відчай, смерть, жах та поєднання безглуздої легковажності з неймовірними муками. Я бачу, що хтось нацьковує народ на народ, і люди вбивають – мовчки, слухняно, по-дурному, не розуміючи, що роблять, і не відчуваючи ніякої провини... Все, що ми знаємо про життя, зводиться до одного – до смерті. Що ж буде потім? І що буде з нами?» [2, с. 253].

«Втраченість», «загубленість» покоління у романі полягає у відсутності ідеалів, сенсу життя людини, яку відірвали від мирного існування, змушуючи виживати, не думаючи про майбутнє. Оповідь у романі ведеться від першої особи, що вказує на певне ототожнення автора, який теж на власні очі бачив жахіття війни, з героєм

Паулем Боймером.

Також у цьому романі розвінчується героїчний, лицарський погляд на війну. Ідеологія, нав'язувана юнакам, не витримує випробування вже під першим артилерійським вогнем, під яким руйнуються їхні героїчні мрії. «Війна у Ремарка має червоний колір крові і сірий колір пилу, що осів на обличчя змучених солдат. Це портрет всього покоління. Війна всім приносить нещастя, війна відриває від рідних місць, руйнує» [3, с. 10].

Перше враження героїв твору, молодих хлопців, від війни зламало їхню ідеологію життя, дитинства і майбутнього. Вони прийняли фронт, так як найтаємніші та найприродніші сторони свого тваринно-інстинктивного я. «Попервах здивовані, далі пригнічені й урешті збайдужілі, ми зрозуміли, що тут вирішальне значення має не душа, а щітка до взуття, не думка, а дисципліна, не воля, а муштра» [2, с. 23].

Також головною проблемою для людей втраченого покоління були роздуми про минуле, яке не можливо було навіть збагнути. Кожному хотілось повернутись туди хоча б на мить, де панували теплі дні дитинства. Але між цими двома життями утворилася велетенська прірва, яку вже ніколи нічого не з'єднає. «Якби ми взялися думати, то спогади розчавили б нас; принаймні я вже помітив: жах можна пережити, поки ти просто скоряєшся неминучості; та коли ти згадуєш про той жах, він убиває» [2, с. 135].

Серед героїв роману панує трагічність та нерозуміння того заради чого вони вбивають, а потім заради чого вони житимуть: «Дні, тижні, роки, що ми їх пробули тут, на фронті, ще раз повернуться до нас, і наші вбиті товариші повстають тоді з-під землі й підуть поруч із нами; ми матимемо ясні голови, ясну мету і підемо пліч-о-пліч із нашими вбитими товаришами, несучи на собі фронтові роки, – та проти кого ми підемо, проти кого?» [2, с. 137].

Ремарк акцентує увагу на переоцінці цінностей особистості за війни. Недовга відпустка лише підкреслює відчуженість головного героя роману Пауля Боймера, поглиблює прірву між ним та родиною, яка досі вірить у нацистську ідеологію. Повернувшись на фронт після відвідин сім'ї, Пауль багато переосмислює, але роман закінчується смертю головного героя, оскільки немає повернення до зруйнованого війною світу. Смерть Боймера в деякій мірі символізує поразку Німеччини у Першій світовій війні, і своєрідний порятунок від душевної спустошеності після неї.

У романі «На Західному фронті без змін» автор змальовує моторошні звуки бою і неймовірну тишу перед ним, показує людину з її страхом, стражданнями і переживаннями. У жорсткій битві немає переможців і переможених, а є тільки жертви. Розкриваючи жахливу безглузду сутність кривавої бійні, Ремарк в експресіоністській манері, часом навіть натуралістичне, змальовує її будні. Смерть тут іноді жаданіша від життя, проте герої Ремарка за будь-яких обставин зберігають даровану Богом силу духу, яка не дозволяє їм перетворитися на звіра, допомагає зберегти в собі Людину.

Таким чином у своєму романі «На Західному фронті без змін» Е. М. Ремарк порушив низку проблем, які є актуальними до будь-якої війни: проблеми знецінення людського життя за війни, руйнування мрій, самотності й відчуженості особистості, питання можливості/неможливості щасливого мирного майбутнього, життя та смерті, питання життєвого вибору, проблема фронтової дружби та кохання. Цей роман став літературним маніфестом проти війни, яка калічить людину духовно і фізично, забирає в неї найдорожче – життя.

Список використаних джерел:

1. Гуменний М. Х. Західний антивоєнний роман і проза О. Гончара: Компаративний аспект: монографія. Київ : «Євшан-зілля», 2009. 302 с.
2. Ремарк Е. М. На Західному фронті без змін. Переклад з німецької: Євген Попович. Харків : «Фоліо», 2008. 254 с.
3. Денисова Т. Літературний процес ХХ сторіччя. *Вікно в світ*. 1999. № 4 (8). С. 5–74.

III.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Світлана ЛУЦАК,
*докторка філологічних наук, професорка,
завідувачка кафедри мовознавства,
Івано-Франківський національний медичний університет,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Наталія ВЕНГРИНОВИЧ,
*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри мовознавства,
Івано-Франківський національний медичний університет,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ НОВОЇ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА. МЕДИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД (АНГЛІЙСЬКА МОВА)» В ІФНМУ

Сучасні реалії глобалізації, соціально-економічних трансформацій та євроінтеграційного вектору розвитку українського суспільства зумовлюють зміни професійно-кваліфікаційної структури економічного простору й висувають нові вимоги до знань, умінь і навичок працівників, коректуючи таким чином і підготовку здобувачів вищої освіти. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба створення і впровадження нових освітньо-професійних програм, які б відповідали викликам сучасного ринку праці та суспільства загалом, готуючи конкурентоспроможних фахівців, здатних професійно та інноваційно вирішувати складні й значущі проблеми на перетині різних галузей світової економіки, прагматично застосовувати на практиці адаптовані до потреб ринку, спеціалізовані та крос-дисциплінарні знання, ефективно використовувати новітні інформаційні технології, навички міжкультурної ділової усної та письмової комунікації тощо.

Беручи до уваги сукупність зазначених сучасних реалій, Івано-Франківський національний медичний університет запровадив бакалаврську ОПП «Прикладна лінгвістика. Медичний переклад (англійська мова)», яка, перебуваючи на перетині філологічної, медичної наук та інформаційних технологій, не має сьогодні аналогів в Україні. Міжнародний обмін досвідом, практичною інформацією та результатами досліджень між фахівцями галузі охорони здоров'я набув системного характеру й поставив нові вимоги перед фаховою комунікацією, а повномасштабне російське

вторгнення й потреба вирішення проблем лікування та реабілітації постраждалих зробили якісний медичний переклад затребуваним у нашій країні як ніколи раніше.

Коли медичний працівник і пацієнт говорять різними мовами, між ними не просто виникає бар'єр у спілкуванні, а й значно ускладнюється процес діагностики та лікування. Саме компетентний перекладач покликаний допомогти ефективній комунікації та сприяти досягненню позитивного результату в цій ситуації, оскільки наслідки неадекватного перекладу можуть бути такими ж серйозними, як і власне лікарські помилки. Важливе значення має й переклад дозвільних документів щодо медикаментозної терапії, можливих хірургічних втручань, передбачуваних ускладнень тощо задля надання інформованої згоди на лікування. Суттєво, щоб ці документи були або письмово перекладені, або був наданий фахівець для усного медичного перекладу, що допоміг би порозумітися представникам усіх ланок лікувального процесу.

Фармацевтичний ринок України також потребує якісного галузевого перекладу. Якщо виробники ліків та медичного обладнання або компанії-посередники хочуть продавати свої продукти на міжнародному ринку, вони за законом зобов'язані подати документи англійською мовою. Будь-який новий лікарський засіб чи медичний пристрій має супроводжуватися чіткими, точними інструкціями щодо безпечного вживання чи використання. Правильність перекладу у фармацевтичній промисловості може мати вирішальне значення для протоколів охорони здоров'я та безпеки окремих медичних продуктів під час клінічних випробувань у всьому світі.

Вага якісного перекладу в українській медичній та фармацевтичній галузі зросла ще й у зв'язку з надходженням із-за кордону в лікувальні заклади України гуманітарної та благодійної допомоги на тлі російсько-української війни. Завдяки небайдужості світової спільноти вітчизняні клініки отримують не лише лікарські препарати, медичне обладнання та апаратуру, а й неоціненний досвід фахівців-волонтерів, які, приїжджаючи в Україну, допомагають нашим лікарям рятувати життя та відновлювати здоров'я військових і цивільних.

Отож, тільки спеціально підготовлений та досвідчений фахівець здатен забезпечити професійний усний чи письмовий переклад медичних документів чи спонтанного мовлення, коректне редагування медичних текстів, перекладених чи синтезованих за допомогою сучасних комп'ютерних технологій і т.ін. Саме на формування такого фахівця і націлена згадана освітньо-професійна програма.

У структурно-логічній схемі компонентів ОПП у циклі загальної підготовки здобувачів освіти додатково передбачено й дисципліни загальномедичного спрямування, а серед освітніх компонентів фахової лінгвістичної (перекладознавчої) – дисципліни, пов'язані із вивченням сучасних інформаційних технологій. В основу структури й змісту освітніх компонентів програми закладено принцип комплексного підходу, що зумовлює поєднання фахової термінологічної, мовної та перекладацької підготовки з достатньо високим рівнем вивчення загальномедичної проблематики та сучасних інформаційних технологій у прикладній лінгвістиці. Акцент покладено на

формування спеціальних навичок, таких як здійснення прямого усного чи письмового та опосередкованого машинного перекладу текстів з подальшим їх редагуванням, лінгвістична підтримка інформаційних систем, автоматизована переробка текстової інформації, анотування та індексування документів тощо. У програмі передбачені перекладацькі практики та тренінг у сфері ІТ. Додатковою перевагою ОПП є врахування потреб потенційних роботодавців при формуванні каталогу вибіркового компонентів. Усе це сприятиме здобуттю широкого професійного досвіду здобувачами, які завдяки засвоєнню матеріалу освітньої програми матимуть високий рівень як теоретичної, так і практичної підготовки.

Отримавши диплом, здобувачі освіти зможуть здійснювати професійну діяльність у сферах, що пов'язані з практичним використанням мов, медичної термінології, галузевим перекладом та інформаційними технологіями. Бакалавр-філолог може працювати фахівцем у сферах філології, прикладної лінгвістики, зокрема й термінознавства, комунікації та перекладу в галузі охорони здоров'я; асистентом програміста; оператором автоматичної обробки текстових даних тощо. Випускники можуть працювати в ІТ-компаніях, видавництвах (у тому числі галузевої літератури), засобах масової інформації, інформаційних та перекладацьких агенціях, закладах охорони здоров'я, у різноманітних установах гуманітарного і суспільного спрямування, у будь-яких сферах та галузях, де потрібні навички роботи з широким спектром інформаційних технологій та послуги з організації іншомовної комунікації, а також зі створення, редагування та перекладу текстів, зокрема і медичних (у тому числі з використанням САТ-програм та машинного перекладу).

Усі освітні компоненти відповідають запитам ХХІ століття щодо підготовки фахівця з прикладної лінгвістики та галузевого (медичного) перекладу, скеровані на розвиток фахових компетентностей, *soft skills* і персональних якостей здобувачів вищої освіти. Саме комплексне студентоцентричне навчання на ОПП «Прикладна лінгвістика. Медичний переклад (англійська мова)» покликане задовільнити вимоги часу та надати випускникам можливість співпрацювати з медиками в Україні та за кордоном, допомагати людям, яких спіткали проблеми зі здоров'ям у наш непростий воєнний час й дати відповідь на виклики сучасного ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Освітньо-професійна програма «Прикладна лінгвістика. Медичний переклад (англійська мова)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Галузь знань 03 «Гуманітарні науки», спеціальність 035 «Філологія», спеціалізація 035.10 «Прикладна лінгвістика». ІФНМУ, 2023.

2. Рожко М.М., Ерстенюк Г.М., Голуб В.В., Капечук В.В., Пелехан Л.І., Луцак С.М., Озарко І.І. Адаптація освітнього процесу в ІФНМУ до викликів сучасності. *Сучасні тенденції та перспективи розвитку вищої медичної (фармацевтичної) освіти в Україні*. Тернопіль : ТНМУ, 2023. С. 16-24.

3. Луцак С.М., Венгринович Н.Р., Богович О.М. Нові можливості здобуття й удосконалення англомовної компетентності здобувачів освіти ІФНМУ. *Актуальні питання підвищення якості освітнього процесу : матеріали конференції*. Яремче : ІФНМУ, 2022. С. 104-105.

Alla BOICHUK,
*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of the Department of Foreign Languages,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Tetiana STRUTYNSKA,
*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

BLENDED LEARNING: AN INNOVATIVE APPROACH IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING

In the modern educational environment, the concept of blended learning is gaining increasing popularity. This approach combines traditional face-to-face instruction with the use of digital technologies and online resources. In the context of teaching foreign languages in higher education institutions (HEIs), blended learning opens up new opportunities to enhance the effectiveness of the learning process. Numerous publications exploring this form of instruction recognize it as a primary direction for improving the quality of student preparation and the efficiency of the European system of lifelong learning.

According to foreign authors, educators use the term «blended learning» because it promotes a rethinking of the traditional model, the emergence of various learning courses, and overcoming the «barriers» of place and time in the educational process. Researchers point out the advantages of blended learning over traditional methods: space saving, the use of Learning Management Systems (LMS) for monitoring task completion and assessment, employing ICT tools in the classroom for quizzes, testing, and collaborative work.

The use of blended learning, based on the concept of combining classroom instruction and e-learning technologies grounded in new didactic opportunities with ICT, provides modern educators with limitless teaching possibilities, especially in the teaching of a foreign

language. This teaching method primarily allows for the flexibility and accessibility to expand student capabilities, taking into account individual needs, pace, and rhythm of material assimilation. It stimulates the formation of an active student position, enhances motivation, independence, and social activity. It makes the learning process more individualized while personalizing the educational experience. This will help students independently set their goals and methods of achieving them, while the educator acts as a mentor [3].

The use of blended learning leads to increased student engagement in the learning process since there is a natural assimilation of modern communicative tools and organizational methods. This fosters the development of students' information and communication competence.

The advantages of this technology primarily include the ability to construct an individual learning path for the student together with the instructor, continuous collaboration between the student, peers, and the instructor, as well as the student's responsibility for their learning outcomes.

The modern blended learning model entails that students can easily utilize all materials from practical sessions for self-study since they exist not only in print but also in electronic formats. Within the resource map developed by the instructor, primary and additional educational materials, internet references available to students during specific language content sessions are indicated. There is an opportunity for online communication through chat, forums, blogs, and wikis. Students develop individual and group projects, enhancing their skills in searching and analyzing information in a foreign language, learning to work in teams, allocate responsibilities correctly, and take responsibility for their decisions. Educational audio and video materials are widely used, significantly enriching the process of learning a foreign language. The goal of blended learning is to cultivate in students the skills of independent planning and organizing their educational activities, focusing on the end result [5].

The analyzed form of educational organization provides advantages for the effective teaching of a foreign language using elements of interactive or distance learning, but only under the condition of methodically correct planning and organization. Foreign scholars (R. Garrett, R. Garrison, A. Picciano, P. Sharma, et al.), while analyzing the shortcomings of Blended Learning, emphasize its dependence on technical resources. These resources need to be reliable, user-friendly, and current to impact the learning experience [1]. Online components that can be used for foreign language instruction include lexical-grammatical tests, texts, dialogues, songs, foreign language videos, the ability to listen to a narrator and oneself, and so on. They not only enable more effective foreign language learning and improvement of linguistic, speaking, and sociocultural competencies, which constitute multilingual communicative competence, but also shape the professional competence of future specialists. This development cultivates necessary professionally relevant qualities, reflection, independent work skills, unleashing their creative potential, broadening their horizons, and more [2].

The advantages of blended learning include the following factors: automation of the learning process and continuous access to educational materials; ongoing monitoring of students' learning progress by the instructor, expanding diagnostic tools and increasing the objectivity of control; the opportunity for interaction with the instructor anytime, anywhere; more efficient utilization of study time; learning teamwork; flexibility (self-paced theoretical learning followed by active classroom work); fostering students' critical thinking and ability to work independently to search for necessary material, analyze, and synthesize it; interactivity in the learning process; the need to consider individual student characteristics; and the possibility of remote learning [4].

Let's consider the experience of implementing the Blended Learning concept at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. It's worth noting that in blended learning, similar to traditional methods, classroom sessions are conducted according to curricula and work programs, but there's a preference for using information and communication technologies and distance learning. Distance learning is carried out using the d-learn system of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, which serves as an integrated client-server educational system and a distance learning platform. It contains a unified database of students, disciplines, instructors, and staff. The student's personal cabinet includes an integrated distance education system, the student's academic record, curated methodological and electronic learning materials, and a knowledge testing system.

When designing the online course «English for Professional Use» to prepare future professionals for foreign language communication in today's world during the execution of their professional duties, we considered the following didactic and methodological criteria:

- alignment with the training objectives of a professional reflected in the modern paradigm of higher education;
- adherence to justified psychological-pedagogical and methodological concepts ensuring professional training;
- reflection of the completeness, continuity, and logical presentation of the discipline's content;
- clear, phased implementation of the developed pedagogical technology;
- information sufficiency for independent cognitive activity of students;
- optimal volume and structure;
- proper design and technical execution of components considering the professional profile of the specialist.

The application of blended learning in teaching a foreign language at higher education institutions (HEIs) can contribute to enhancing the quality of education and the effectiveness of interaction between teachers and students. This approach opens up new opportunities for individualizing the learning process, stimulating student motivation, and developing communicative skills. However, for the successful implementation of blended learning, quality teacher training, adequate resources, and institutional support at the HEI management level are essential.

Список використаних джерел:

1. Garrison D. R., Kanuka H. Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education. *The internet and higher education*. 2004. № 7 (2). P. 95-105.
2. Nelson J., Erlandson B. E. Revisiting qualitative research designs in blended learning contexts. *Quarterly Review of Distance Education*. 2013. № 14 (3). P. 21-30.
3. Wang Q., Huang C., Quek C. L. Blended learning in language education: Theoretical and practical considerations. *Language Learning & Technology*. 2017. № 21 (2). С. 1-18.
4. Олейнікова Г. Особливості викладання іноземної мови у форматі змішаного навчання. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2022. № 58. С. 109-119.
5. Форостюк І. В. Викладання іноземної мови у вищій школі в умовах дистанційного та змішаного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. № 35 (6). С. 227-232.

Інна ВАРВАРУК,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

**ПЕРСОНАЛЬНИЙ БРЕНД УЧИТЕЛЯ/ВИКЛАДАЧА В КОНТЕКСТІ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ**

Освітній простір ХХІ століття за умов інтеграції України до Європейської спільноти потребує змін ціннісних орієнтирів, напрямів професійної підготовки, удосконалення стратегічних завдань сучасної педагогіки вищої школи. Кожен з цих аспектів базується, перш за все, на самовизначенні особистості як ключового суб'єкта еволюції розвитку освіти. Відповідно до змін, що відбуваються в українському законодавстві, зокрема, наявності великої кількості програм стажування, навчання за кордоном, отримання подвійних дипломів, необхідною є реструктуризація умов навчання, підходів щодо формування освіченої, грамотної, культурно та психологічно компетентної особистості.

Однак, освіта як академічна інституція – пережиток минулого. Пріоритетними стали концепції освіти як бізнес-інструменту, як способу креативного сприйняття та осмислення явищ дійсності, як стратегічного інструмента у взаємодії між тими, кого

можна називати *Homo sapiens*. Ключову роль у цій системі відіграє учитель / викладач, який відповідно до освітніх трансформацій та науково-технічних модифікацій повинен стати тим, хто усі зміни ефективно презентує здобувачеві освіти, хто є лідером і кого готові слухати й сприймати учні / студенти. Саме тому формування персонального бренду педагога є не просто особистісним (не)бажанням вчителів, а необхідністю, якої вимагає сучасне суспільство та освіта. Розгляд та аналіз цього питання й зумовлює *актуальність* публікації.

Модернізована система освіти з чітким нахилом до європеїзації вимагає змін, орієнтованих на сучасну репрезентацію дійсності. Якщо викладачам дисциплін прикладного характеру можна зробити цікавий дослід чи демонстрацію фізичних або хімічних експериментів, то на вчителя-філолога покладено потрійну відповідальність – якісно навчити, підготувати до НМТ, креативно та цікаво провести заняття. Сформований власний персональний бренд стане інструментом педагога у тому, щоб бути інфлюенсером для здобувачів, стати тим, чия сторінка в соціальних мережах могла б їх зацікавити й навчити, адже це поле їх захоплень, інтересів і практично основне місце для проведення вільного часу.

Проблемами бренду та брендингу займалися Х. Рамперсад, Т. Пітерс, Е. Бурдюгова, О. Біловодська, І. Юник, О. Помаз та інші зарубіжні та українські фахівці. Практично всі підтверджували ефективність персонального брендингу (селфбрендингу) як передумови успішної самопрезентації вчителя / викладача на ринку праці. Дослідник К. Джонсон акцентував на розумінні особистого брендингу як процесу, за допомогою якого людина здатна активно керувати враженнями інших про свої навички, здібності та досвід, наданні порад [1]. Співзасновник компанії Amazon Джеф Безос відзначив: «Бренд – це те, що про Вас говорять люди, коли ви виходите з кімнати» [2].

Аналіз теоретичних напрацювань учених дав змогу узагальнити розуміння сутності персонального бренду, який розглядаємо як сукупність умінь, навичок, професійних інтересів, що формують відповідний цілісний образ в уявленні інших людей (учнів / студентів, колег, батьків, керівництва, стейкхолдерів тощо). Іншими словами, це «першість» авторитету вчителя як у реальному, так й у віртуальному світі, це імідж, упізнаваність, довіра, особистісне позиціонування.

Тема освітнього брендингу стала актуальною з огляду на різноманітні соціокультурні явища, які відбуваються в світових масштабах. Доречність використання брендингу в освіті виникла завдяки рокам впровадження дистанційної форми на фоні пандемії, спричиненої COVID-19. Необхідно визнати, що далеко не всім освітянам вдалося з легкістю перебудувати свою викладацьку роботу в таких умовах, освоїтися з використанням технік і засобів дистанційної роботи, стати «зіркою» для своїх учнів і студентів. У більшості випадків розірвалися звичні зв'язки «вчитель-учень», «викладач-студент», які реалізувалися на «території» педагога. Як результат, майже кожному освітянину довелося опановувати багато знань і вмінь, які і виявилися предметами брендингу (особливо тих навичок, які стосуються різноманітних

соціальних мереж), щоб втримати увагу своєї аудиторії та довести свою «експертність» в певній предметній галузі. Цей процес виявився доволі складним через те, що освітня галузь не була достатньо готова до таких викликів і не спрацювала на випередження.

Освітні трансформації посилились і через активні військові дії в Україні, які змусили багатьох учасників освітнього процесу залишити домівки і навіть країну проживання, перервати навчання через загрозу обстрілів і повітряні тривоги. Тому актуальність освітнього брендингу має посилитися, так як учасники освітнього процесу в подальшому будуть змушені ще більше спілкуватися віртуально. Власний бренд дає змогу педагогу бути орієнтиром у часи кризи довіри здобувачів освіти, а крім цього, слугує альтернативним засобом для отримання прибутку.

Аналіз контенту соціальних мереж (TikTok, Instagram, Facebook) підтверджує абсолютне розмаїття способів презентації викладацького бренду – від уміння демонструвати проведення занять з учнями / студентами до авторських відео, блогів тощо, які легко можна монетизувати. Платформи для професійної реалізації є важливим способом донесення інформації до слухачів. Якісно сформований контент для вивчення мови (української чи англійської) через віртуальний простір сприяє швидкому запам'ятовуванню почутого / побаченого, допомагає реципієнту систематизувати матеріал, формує здорову вчительську конкуренцію через кількість переглядів та вподобайок.

Однак, як уже згадували, підготовка здобувачів філологічного напрямку має порівняно з іншими предметами труднощі у вивченні як і через величезну відповідальність (*авт.*, якщо не скласти НМТ з української мови, вступити до ЗВО неможливо). Відповідно, викладачам необхідно не тільки зробити заняття цікавим, незвичним, ефектним і ефективним, але й якісно навчити. У цьому випадку створений викладацький бренд стане важливим інструментом у поданні навчального матеріалу та отриманні успішної зворотної реакції тих, хто навчається.

Формування бренду викладача залежить від кількох факторів: професійної складової, власної унікальності, якісної комунікації, усвідомлення того, ким є вчитель. Однак, роль останнього в освітньому процесі змінилася кардинально – від первинного розуміння учителя як того, «що несе світло», до *фасилітатора, тренера, тьютора, коуча, ментора* і подібних.

Зараз вчитель – *універсальний солдат*, який повинен бути тим, ким є за освітою, а також знавцем інтернет-технологій, медіаграмотним майстром (уміти чітко виокремлювати фейки від потрібної інформації), психологом, педагогічним вебдизайнером, аналітиком, рекламником, піарником, а під час війни – психологом. Очевидно, що цей ряд умінь педагога можна продовжувати. Така «масштабна» й різновекторна професійна реалізація є доступною не для всіх, так як усе залежить матеріальних можливостей педагога, комп'ютерного забезпечення, наявності якісних гаджетів, уміння працювати з професійними програмами для обробки відео- й аудіоконтенту. Однак, це є обов'язковою для виконання вимогою суспільства, освітнього

менеджерства, адміністрації закладу освіти. І філологи зобов'язані відповідати цим критеріям, оскільки конкурентність у цій сфері є досить високою. Як не дивно, але затрачені ресурси на створення особистого бренду дадуть змогу педагогу сформувавши авторитет на ринку освітніх послуг, вивчити свої сильні сторони, які відкриють йому нові можливості в педагогічній діяльності. Брендинг допомагає вибудувувати власний стиль педагогічної майстерності, отримати вищу науково-педагогічну кваліфікацію, створити передумову успішної кар'єри та збільшити свій заробіток тощо.

Ще однією стороною педагогічної діяльності є привселюдний її характер. Якщо раніше учительство було закритим для всіх, окрім дітей, то зараз усе навпаки – педагог як на долоні, повернутий обличчям до всього світу, але парадокс у тому, що закритими є учні, оскільки пріоритетним для них є не учитель, а гаджет. Аналізуючи дистанційне навчання, розуміємо, що практично будь-хто може бути слухачем занять учителів, подивитися, хто ж він *«учитель моєї дитини»*. І вже не постає питання про те, що викладач погано пояснює матеріал, бо батьки за період дистанційного навчання *«зрозуміли»* суть професії учителя і побачили його фактично навиворіт.

Однак модернізація освіти спричинила своєрідні *«мутації»* у взаєморозумінні між універсальними педагогами й поколінням, яке народилося без можливості жити без гаджетів. Це зумовило акумулювання такого формату навчання, який має бути виправданий якістю, належним рівнем навчання та викладання, матеріальними затратами і який би зміг підготувати професійно орієнтованого фахівця за зразком *«all inclusive»*, але ще й з індивідуальною освітньою траєкторією.

Яким повинен бути учень, щоб витримати вчителя – універсального солдата? Здавалося б, учень / студент має уміти чітко розподіляти власний час, бути цілеспрямованим, допитливим, з витримкою та терпінням, усвідомленням відповідальності та самостійності у виконанні завдань. Однак, не варто забувати про поділ поколінь і те, що на часі – зумери, які мають дещо інші цінності та пріоритети, і точно не мають терпіння. При цьому, досвід та вміння викладача перестануть вражати дітей. *«Респект»* викликатиме лише оригінальність мислення, вміння проаналізувати і трактувати. Фактично, ми – перше покоління людей за всю історію людства, яке не отримало шансу пізнати світ без інтернету. Психолог і науковець Даніель Канеман у книжці *«Мислення швидко й повільно»*, говорить про те, що *«людська природа не змінюється; змінюється лише те, куди люди інвестують свій час»* [3]. Люди сьогодення інвестують багато свого часу у скролінг соціальних мереж, та й взагалі – у віртуальне середовище. І хоча для багатьох це є негативною стороною освітнього процесу через складність іти в ногу з часом, потрібно розуміти, що іншого не буде, й педагогічне лідерство стане можливим лише за умови адаптації й особистісних змін.

У результаті таке модернізоване навчання призвело до появи низки проблем, зокрема, виїздом талановитої молоді в інші країни світу, де вони мають можливість самореалізації та самовизначення, відсутністю належної оплати праці висококваліфікованим спеціалістам. Намагання державних структур надати

можливість отримання вищої освіти всім, хто цього бажає, призвело до зниження цінності диплома про освіту. Роботодавці, перш за все, почали вимагати не додаток із зазначеними результатами навчання, а наявність досвіду роботи та практичних умінь. Це, власне, знецінює soft-навички, натомість, визначальними стають people's skills – критичне мислення, креативність, вміння комунікувати й ефективно взаємодіяти з іншими, і вже не так важливо, хто ми є за освітою і диплом якого університету маємо.

Реалії освітнього сьогодення змінюються швидше, ніж пори року. І з кожним днем ця швидкість зростає. Головне, одягати зручне взуття і бігти: швидко, правильно, без зупинок, бо «кожен фініш – це, по суті» новий марафон.

Підсумовуючи, можемо зробити висновок про те, що формування персонального бренду має першочергове значення для успішної діяльності в освітній галузі в сучасних умовах. Жорстка конкуренція на ринку освітніх послуг створює необхідність вигідно позиціонувати себе, а застосування концепції персонального брендингу дає можливість ефективно впливати на сприйняття педагога контактними аудиторіями.

Список використаних джерел:

1. Johnson M. Katryna. The Importance of Personal Branding in Social Media: Educating Students to Create and Manage their Personal Brand. *International Journal of Education and Social Science*. 2017. Vol. 4 No. 1. P. 21–27.
2. Берг Н., Найтс М. Amazon і майбутнє електронної торгівлі. Харків: Vivat, 2023. 436 с.
3. Канеман Д. Мислення швидке й повільне. Київ : Наш формат, 2017. 480 с.

Ірина ГУСЛЕНКО,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри ділової іноземної мови та перекладу,
ЗВО «Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ STORYTELLING НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Упродовж принаймні двох останніх десятиліть серед учених із різних напрямів досліджень не втрачає популярності теза про те, що людський мозок переробляє всю отриману інформацію в історії. Адже всі думки та ідеї, що виникають у людей, формуються у вигляді історій; історії потім передаються в повідомленнях,

а повідомлення, своєю чергою, краще запам'ятовуються іншими людьми саме в формі історій. Усе це сприяло розвитку теорії сторітелінгу (storytelling), що набула особливого розповсюдження у сферах управління персоналом, рекламі, маркетингу, масових комунікацій тощо.

Розвиток інформаційних технологій створив нові види комунікації, що також дало можливість говорити про «цифровий сторітелінг» (digital storytelling) та трансмедіальний сторітелінг (transmedia storytelling), під яким розуміється будь-яка історія або наратив інтерактивного характеру, що транслюється в різних медіаформатах на різних медійних платформах, що дозволяє користувачу брати активну участь у створенні трансмедійної розповіді [1, с. 95].

Метод сторітелінгу як мистецтво захопливої розповіді, яка має не тільки когнітивний, а й емоційний вплив, зацікавив й освітян, які виявили його значний педагогічний та дидактичний потенціал, у тому числі й під впливом поширення освітньої технології едьютейнменту.

На заняттях з іноземної мови методи сторітелінгу та цифрового сторітелінгу стають потужними інструментами навчання, оскільки їхнє використання допомагає створити невимушене навчальне середовище, що сприяє розвитку всіх мовленнєвих навичок, які вдосконалюються у студентів в процесі комунікації та співпраці один з одним. Перевагою є й те, що види діяльності, які можуть застосовуватись в процесі навчання, дають можливість залучити до активної діяльності студентів із різними типами мислення (візуалів, аудіалів, кінестетиків).

Серед деяких переваг методу сторітелінгу, як зазначено на сайті Британської Ради, є те що:

- історії веселі та мотиваційні;
- історії дозволяють проявляти творчість і фантазію;
- історії дають відчуття досягнення;
- історії дають можливість розвивати усне мовлення та розгортати дискусію;
- історії дозволяють навчати доступними та змістовними методами;
- історії правдиві;
- сприйняття історій на слух може розвинути важливі навички передбачення, здогадки, здатності розтлумачення повідомлень;
- розповідь історій може стати джерелом залучення до культурних цінностей та формування культурних компетентностей у студентів [2].

Реалізація зазначеного методу в навчанні іноземної мови може відбуватися шляхом численних завдань та проєктів, як от: створення трансмедійних історій у різних форматах (текст, аудіозапис, відео, інтерактивні елементи) на різних платформах; занурення в реалістичне та культурно контекстуалізоване віртуальне середовище (віртуальні подорожі, музеї, парки тощо; обговорення фільмів або уривків із них зі створенням альтернативного сценарію; використання соціальних мереж для спілкування, створення відео або участі в онлайн-дискусіях).

Сторітелінг як засіб підвищення мотивації студентів та формування комунікативних навичок може використовуватись у ЗВО й на заняттях з іноземної мови професійного спрямування.

Одним із прикладів довгострокового проєкту на основі сторітелінгу на заняттях з іноземної мови для студентів економічних спеціальностей або маркетингу може стати створення розповіді про реально існуючу компанію або бренд. Кожна група студентів отримує завдання провести дослідження та на його основі підготувати інформацію про компанію у формі розповіді. Відповідно до тем, що вивчаються на заняттях, описується структура компанії, її бізнес-історія, динаміка розвитку, корпоративна культура та цінності. Робота над проєктом може тривати протягом семестру або навіть усього навчального року. Наприкінці зазначеного терміну проводиться презентація на основі мультимедійних засобів із відео, фотографіями, інфографіками, малюнками, аудіозаписами тощо.

Підготовка проєкту сприяє не тільки засвоєнню активної лексики з тем, що вивчалися, розвитку мовленнєвих компетентностей та навичок роботи з цифровими технологіями, а й формує в них так звані soft-skills: вміння працювати в команді, розподіляти час на виконання завдання та обов'язки, здатність до аналітичного мислення та креативності, бажання навчатися нового.

Список використаних джерел:

1. Jenkins H. *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York : NYU Press, 2006. p. 368.
2. Lawtie F. *Storytelling*. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/teaching-resources/teaching-secondary/activities/pre-intermediate-a2/storytelling> (дата звернення: 04.03.2024).

Марія ГУЦОЛ,
*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри мовознавства,
ЗВО «Івано-Франківський національний медичний університет»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

**ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ КРАЩИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ
ПРЕДМЕТА «ГРЕКО-ЛАТИНСЬКА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ»
У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Проблеми розвивального навчання, які поєднують професійну підготовку і особистісний розвиток індивідуальності майбутніх спеціалістів-перекладачів спеціальності «Прикладна лінгвістика» є дуже важливими. Фасилітація — це інструмент, який допомагає полегшити процес спільного прийняття рішення. Особливо корисним інструмент стає під час навчання і є дієвою продуктивною технологією в управлінні педагогічними методами у вищій школі. Її основний зміст вкладається у положення-висловлювання фасилітатора. Викладач-фасилітатор перетворює процес комунікації у зручний і легкий для всіх її учасників, допомагає групі зрозуміти загальну мету й підтримує позитивну групову динаміку для досягнення цієї мети у процесі дискусії, не захищаючи при цьому жодну з позицій. Ми – викладачі, модератори, організатори маємо готувати якісний освітній рівень для наших майбутніх спеціалістів, (особливо в теперішній час) тож освітні потреби сучасних здобувачів вищої освіти постійно мотивують до підвищення власної професійної кваліфікації, для того щоб потім її застосовувати на практиці. Розмаїття методів фасилітації, та застосування їх на онлайн-практиці окремий методичний інструментарій групових форм роботи. Пізнавальні методи діяльності в ролі фасилітатора, нові підходи до організації освітнього простору онлайн вимагають неабияких а надзвичайно ґрунтовних знань.

У фасилітатора є наступні функції, кожна з яких має виклик:

1) залучати до повноцінної участі і королювати цей процес Наприклад при поясненні нової теми, «Виписування рецепту. Та його переклад» студент не говорить повністю закінчень рецептурного рядка боячись сказати не правильно);

2) взаєморозуміння, фіксація тільки на своїй позиції. Студент краще відповідає тему яку вже вивчено, тому що вже має свою позицію;

3) стимуляція сприйняття рішень, відповідаючи по тестах теми «Рецепт», один із студентів відповів і отримав бал, інший не встиг на нього відповісти, або не довчив і не відповів, відповідно бал не отримав;

4) загальна відповідальність (фундаментальна проблема (надія на своїх одногрупників, ця функція найвідповідальніша, тому що на взятій темі «Рецепт» взаємопов'язані знання латинської мови, фармакології, анатомії, фізіології, пропедевтики, та інших.

Фасилітатор відповідальний за перебіг обговорення та отримання результату. Він повинен зробити більше, ніж просто скласти план і слідувати йому на автопілоті. Ключ до ефективного діалогу – це активний взаємний обмін репліками між питаннями і відповідями. Посеред бесіди ви можете виявити, що питання, які ви підготували заздалегідь, не зовсім підходять або ж їх недостатньо. Потрібно докласти чималих зусилля для того, щоб придумувати нові питання на ходу, продовжуючи спрямовувати групу і «копати глибше».

Можна визначити наступні моделі навчання та контролю знань фасилітатора-викладача студентів.

Модель навчання «Перевернутий клас» (Flipped Class) являє собою різновид змішаного навчання, головною особливістю якого є те, що домашнім завданням для студентів є робота в онлайн-середовищі: перегляд навчальних відеоматеріалів або інформаційних ресурсів для опрацювання нового навчального матеріалу або закріплення вже вивченого. Натомість аудиторно студенти під керівництвом і за допомогою викладача виконують практичні завдання до тієї теми, яку засвоїли вдома.

«Груповий перевернутий клас (The Group-Based Flipped Classroom). Ця модель спонукає студентів вчитися один в одного, пояснювати один одному відповіді, ефективні способи отримання інформації, проведення наукового дослідження тощо. Як її використати? Перед заняттям студенти мають за власним бажанням або за рекомендацією викладача об'єднатися в групи, ознайомитися з відповідними матеріалами. А на занятті працювати разом над певною науковою проблемою.

«Перевернутий» вчитель (Flipping the Teacher). Не обов'язково всю роботу має виконувати викладач – готувати або шукати відеоматеріали, формувати практичні завдання, консультувати, перевіряти роботи. Певні види робіт можуть виконати студенти, а викладач стежитиме за тим, як буде організовано процес навчання, як буде представлена інформація, і надаватиме у разі необхідності допомогу.

Як зробити ефективним «Перевернуте навчання»? Визначте, що студенти мають вивчити, прочитати, переглянути заздалегідь (розділи підручників, статті в журналах, сторінки в інтернеті, подкасти, відеоролики, міні-лекції тощо). Пристосуйте свою інформацію для студентів. Не обов'язково створювати нові ресурси. Можна скористатися наявними, адаптувавши їх. Попри те, що для домашнього опрацювання зазвичай пропонується відеоконтент, можна застосувати традиційні матеріали для опрацювання так, щоб їх можна було використати при «Перевернутому навчанні». Обов'язково контролюйте, чи готуються студенти до заняття, чи вони ознайомилися з матеріалами, пропонованими для опрацювання. Якщо при роботі виникнуть запитання, знайдіть можливість провести індивідуальну чи групову консультацію – у переддень заняття або ввечері в спеціально відведений час.

Отримавши завдання для опрацювання, студенти мають чітко розуміти мету своєї роботи. Навчальне відео чи інші використовувані ресурси доповнюйте чіткими інструкціями і завданнями.

Які переваги дає використання моделі «Перевернутий клас»? Викладач отримує час для індивідуальної роботи з кожним студентом, оскільки не має потреби повідомляти новий матеріал, а може одразу зосередитися на виконанні практичних завдань. Студент може самостійно, у необхідному темпі передивлятися матеріал, робити у разі необхідності паузу або повертатися до необхідних фрагментів. Матеріали доступні для всіх студентів – і для тих, хто був на занятті, і для тих, хто з якоїсь причини був відсутній. Якщо є така потреба, Студент може у будь-який момент звернутися до необхідних матеріалів.

Чи має ця модель недоліки? Не існує нічого ідеального. І ця модель теж має недоліки. Проте їх небагато.

1. Студент не може поставити запитання викладачу безпосередньо у той момент, коли воно виникає.

2. Деякі студенти можуть не виконувати домашнє завдання і тому повноцінно не працюватимуть на занятті.

Проте переваг все ж таки більше, ніж недоліків. Під час моделювання курсів у системі змішаного навчання матеріал гнучко розподіляється між онлайн- та офлайн- частинами. Тут не існує універсальної формули успіху. Якість курсу залежить від його мети, активностей та узгодженості елементів між собою. Тому науковці у сфері освіти по-різному визначають як термін «змішане навчання», так і його моделі.

З'ясовано, що за такої моделі особливо важливою є практична частина. Якщо лекція залишилася не переглянутою чи не зрозумілою, виконання практичних вправ допоможе показати прогалини у знаннях та краще пояснити матеріал.

Підсумовуючи зазначене, можна дійти висновку, що проблема, розглянута нами, є актуальною та значущою і потребує подальшого дослідження. Зокрема, на особливу увагу науковців заслуговують техніки фасилітації, детальне обґрунтування механізму їх дії та впливу на особистість студента. Узагальнюючи зазначене, доходимо висновку, що фасилітація – дієва продуктивна технологія в управлінні педагогічними методами у вищій школі, а модель «перевернутого класу» ефективна для навчання та контролю знань студентів. Її основний зміст вкладається у таке положення-висловлювання фасилітатора: «Я тобі допоможу, знаю мету, і ми разом знайдемо шлях до неї!»

Фасилітатор – це особа, яка організовує процес, залучає учасників і структурує роботу групи. Викладач-фасилітатор – це особистість, яка дидактично грамотно та якісно забезпечує успішну групову комунікацію студентів. Тобто вирішує поставлені завдання, сприяючи комфортній атмосфері та плідності обговорення. Викладач-фасилітатор перетворює процес комунікації у зручний і легкий для всіх її учасників, допомагає групі зрозуміти загальну мету й підтримує позитивну групову динаміку для досягнення цієї мети у процесі дискусії, не захищаючи при цьому жодну з позицій.

Список використаних джерел:

1. Фісун О. В. Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен. *Зб. наук. пр. Харківськ. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди*. 2010. Вип. 34. С. 133.
2. Шевченко К. О. Педагогічна фасилітація у контексті професійної компетентності вчителя. *Психологічні науки*. 2014. Вип. 2.13 С. 258.
3. Фасилітація. Модерація [Електронний ресурс]. URL : <http://jak.magey.com.ua/articles/fasilitacija-moderacija-mediacija.html>.
4. Хілько С. Особливості формування фасилітаційної позиції майбутнього психолога в системі післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс]. URL : http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2016/%D0%A5%D0%98%D0%9B%D0%AC%D0%9A%D0%9E.pdf.
5. Цілі і техніка фасилітації [Електронний ресурс]. URL : http://pidruchniki.com/16330826/psihologiya/tsili_tehnika_fasilitatsiyi

Iryna KAPANAİKO,
PhD in Philosophy,
Warsaw, Poland

**EFFECTIVE METHODS IN TEACHING ENGLISH IN TERMS OF
ARTIFICIAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT**

In the history of teaching English there have been several popular methods chosen by educators in this domain, some of them more efficient, others less. Those methods are introduced in the table below:

Grammar-Translation	Where students learn grammatical rules and then apply those rules by translating sentences between the target language and the native language.
Direct Method	Focusing on the development of oral skills, where the teacher refrains from using the learners' native language and uses only the target language.
Audio-Lingual Method	Characterized by grammar drills, where the instructor presents the correct model of a sentence and the students repeat it. There is no explicit grammar instruction: everything is simply memorized in form.

Functional Approach	Focus is on the use of language in real situations (performance) as well as underlying knowledge (competence).
Communicative Approach	Where learners converse about personal experiences with partners, and instructors teach topics outside of the realm of traditional grammar in order to promote language skills in all types of situations.
Task-Based Learning	A focus on the use of authentic language and on asking students to do meaningful tasks using the target language.

The main aim of teaching English is to develop communicative competence, which is achieved through knowing how to use language elements and vocabulary to develop the skills of listening, speaking, reading, and writing. Therefore, using both traditional and digital communication strategies in the teaching/learning processes and activities is necessary.

Thus, it is necessary to use AI applications such as simulation and communication programs as these simulate real life situations for conversation and communication in English, introduce practical training in language skills, and educational games based on language. Communication tools based on AI help design situations for practicing the accurate pronunciation of letters and words through sound drills and visual media. Such tools provide exercises for describing and interpreting images and everyday situations, for listening, and for practicing guided pronunciation.

They also allow learners to practice language skills and provide feedback for guidance. Some programs have language drills that give training in communication through using language skills to guarantee that learners reach proficiency levels [1, p.6]. Radwan indicates that AI can be used to overcome many of the difficulties of teaching/learning English [4, p.2]:

- Using Information Retrieval techniques to build the ability to comprehend reading passages.
- Employing Machine Translation to develop students' translation skills.
- Using Automatic Speech Recognition techniques to learn correct pronunciation.
- Using Text-to-Speech techniques for blind and visually impaired students.
- Using open digital language dictionaries to enrich the student's vocabulary.
- Using intelligent programs to augment speaking skills for English learners.
- Employing a writing evaluation technique to teach paragraph and essay writing.

Learning English has become easier with the development of digital platforms.

Computer and cell phone technology will offer opportunities to expand capabilities to more people around the world and also expand the use of artificial intelligence.

References:

1. Barnes-Hawkins, C. (2016). English language learners' perspectives of the communicative language approach. Doctor of Education, Walden University. URL: <https://search.proquest.com/docview/1810440594?accountid=178282>
2. Harmer, J., 2004, The Practice of English Language Teaching. London: Longman.
3. Palita, E., 2023, Teaching English in the Artificial Intelligence context. Research and Science today. Autumn 2023. URL: <https://www.rstjournal.com/rst-226-2023/>
4. Radwan, Z. M. (2017). Artificial Intelligence and its impact on development. ASBAR Council. Retrieved December 1, 2017. URL: <http://multaqaasbar.com/index.php>
5. Stern, H. H., 1996, Fundamental Concepts of Language Teaching. Oxford: Oxford University Press.

Ніна КУХАР,

*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри української мови,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна*

**ООНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНЕ
МОВОЗНАВСТВО» В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ФІЛОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

У сучасній лінгводидактиці актуалізувалася проблема формування фахових компетентностей здобувачів освіти. Домінування компетентнісного підходу в освітньому процесі ЗВО зумовлює оновлення змісту навчальних дисциплін, які формують світоглядний та лінгвістичний компоненти мовної особистості майбутнього філолога, і впровадження інноваційних методів навчання. Аналіз чинних освітніх програм філологічних спеціальностей, навчальних планів, підручників, досвід викладання дисципліни «Загальне мовознавство» дають підстави стверджувати, що в системі підготовки учителя-словесника виникла нагальна потреба в оновленні та доповненні змісту цієї навчальної дисципліни.

Інтегральною компетентністю здобувача філологічної освіти у “Стандарті вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 Філологія” визначено здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології, зокрема лінгвістики, перекладу, в

процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов [2]. Розуміння майбутніми філологами теорії лінгвістики пов'язуємо насамперед із витлумаченням її предмета, з'ясуванням природи та системної організації мови, виокремленням основних напрямів і проблем сучасного мовознавства.

Шляхом інформативного лекційного викладу необхідно систематизувати значний обсяг освітнього контенту навчальної дисципліни «Загальне мовознавство», доповнивши його актуальними матеріалами тем «Головні наукові парадигми лінгвістики», «Проблеми міжкультурної комунікації», «Напрями сучасних соціолінгвістичних досліджень», «Прикладна лінгвістика», «Основні центри і постаті славістики».

Сучасний науковий дискурс характеризується багатоаспектністю в дослідженні мовної системи, лінгвісти активно послуговуються поняттям «наукові парадигми», виокремлюючи порівняльно-історичну, структуралістську, комунікативно-функціональну, когнітивну, синергетичну. Крім того, розвиток інформаційного суспільства активізував формування нових мовознавчих галузей. У вітчизняному мовознавстві домінувальною залишається порівняльно-історична парадигма (лінгвокомпаративістика), що ґрунтується на результатах фундаментальних досліджень слов'янських мов Ю. Шевельова, Л. Булаховського, О. Мельничука, М. Кочергана, Г. Півторака, О. Ткаченка, В. Лучика. Важливими для формування фахових компетентностей майбутніх філологів є знання про ідіоетнічні особливості слов'янських мов, їхню генетичну спорідненість, історичні зв'язки, взаємовпливи ще й з погляду сучасних суспільно-політичних та соціокультурних реалій.

Нові концептуальні й методологічні підходи в дослідженні міжкультурної комунікації спричинені низкою факторів, зокрема глобальними та національними змінами ситуації й умов спілкування. Національно-культурна складова мовної особистості здобувача філологічної освіти ґрунтується на міжкультурній компетенції – розумінні структури міжкультурної комунікації, процесів акультурації та інкультурації, моделей засвоєння «чужої» культури. Для формування фахових компетентностей здобувача філологічної освіти важливим є розуміння ключових понять лінгвокультурології: національно-культурний компонент значення, культурні лакуни, культурна інтертекстуальність, культурна конотація, «пам'ять мови», традиції мовленнєвої поведінки.

Матеріал теми «Напрями сучасних соціолінгвістичних досліджень» доцільно опрацювати у формі проблемних лекцій, які максимально активізують освітню діяльність студентів. Здобувачі освіти самостійно характеризують форми існування загальнонародної мови, виокремлюють соціальні різновиди мов і способи їхньої міксації. В умовах глобалізації та трансформації інформаційного суспільства важливо досягти розуміння майбутніми філологами процесів мовного контактування як панхронічного перманентного явища, характерного для всіх етапів функціонування й

розвитку кожної мовної системи.

Для засвоєння великого обсягу навчального матеріалу теми «Прикладна лінгвістика (комп'ютерна лінгвістика, лексикографія, термінознавство, корпусна лінгвістика, перекладознавство, патопсихолінгвістика, теорія комунікативного впливу, нейролінгвістичне програмування)» використовуємо ментальні карти як сучасну методику структурування інформації.

3-поміж основних завдань вивчення дисципліни «Загальне мовознавство» є ознайомлення здобувачів філологічної освіти з етапами розвитку світової лінгвістичної думки, теоретичними ідеями і принципами та методами аналізу лінгвального матеріалу від античного світу до наших днів, аналіз досягнень українського мовознавства, його методологічної основи, науково-методичного спрямування та тісного зв'язку з практикою шкільного вивчення української мови. Уважаємо за доцільне запропонувати матеріал теми «Основні центри і постаті славістики» для самостійного опрацювання студентами у формі підготовки інформаційних науково-пошукових проєктів. Поєднання в самостійній роботі здобувачів вищої освіти евристичного і дослідницького методів, зокрема конспектування, тезування, анотування, рецензування сучасних наукових джерел, забезпечує формування ключових фахових компетентностей.

Загальна гуманітаризація освітнього процесу, перехід від предметно-змістового принципу засвоєння знань до проблемно-пошукового досягається оновленням змісту освітнього контенту фахових дисциплін та використанням інноваційних підходів до організації навчальної діяльності здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Симоненко Т. В. Реалізація компетентнісного підходу у процесі формування мовної особистості учителя-словесника. *Вісник Прикарпатського національного університету. Серія: Педагогіка*. Вип. XLIX: у 2-х ч. 2013. С. 348-353.

2. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 03 Гуманітарні науки, спеціальність 035 «Філологія». URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/035-Filolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf> (дата звернення: 05.03.2024).

3. Столяр З. Мовна особистість студента-філолога крізь призму компетентнісної освіти. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. Ч. 2. С. 363-369. URL : <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2014.197257> (дата звернення: 03.03.2024).

Олександр ЛАДА,
*кандидат історичних наук,
доцент кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

КОУЧИНГ ТА ТЬЮТОРИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Глобальність сучасного світу, розмитість кордонів та всеосяжність світових трендів знайшли своє відображення у вітчизняній приватній освіті. Так, на противагу традиційному терміну «репетитор» використовуються «коуч» та «тьютор». Більшість сучасних педагогів застосовують саме ці поняття для опису своєї професійної діяльності в соціальних мережах. З'ясування спільних та відмінних ознак цих понять, відповідне застосування і розуміння й зумовлює актуальність обраної теми.

Згідно з сучасними методологічними концепціями «коучинг» та «тьюторинг» є особливими навчальними техніками й прийомами, історія застосування яких є досить тривалою. Так, тьюторинг є одним із найдавніших методів навчання. Перші тьютори з'явилися в Стародавній Греції ще за часів Платона та Сократа. Вони займалися вихованням дітей з багатих родин. Навчання відбувалося як індивідуально, так і в малих групах. У середні віки діти зі знатних та впливових родин продовжували навчатися окремо. Навіть коли з'явилися традиційні навчальні заклади тьютори продовжували працювати та надавати переважно індивідуальні освітні послуги.

Історія коучингу також має давнє походження. Прабатьком цього методу вважаються античні філософські школи. Загальновідомо, що коучинг з'явився в 1970-х роках як продовження ідей «Руху людського потенціалу». Перша фундаментальна публікація про коучинг «Внутрішня гра в теніс» була написана Тімоті Голві і опублікована в 1974 році. Автор проаналізував принципи роботи спортивного тренера зі своїми підопічними і те, як ці принципи можна використовувати не тільки у спорті, а й у інших сферах життя.

Допитання науково-теоретичного обґрунтування коучингу зверталися як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники. Зокрема, американські науковці А. Коста & Г. Роберт розробили концепцію когнітивного коучингу для професійного розвитку вчителів; Дж. Найт обґрунтував засади розроблення програм коучингового супроводу; П. Лорд, М. Еткфнсон, Х. Мітчел проаналізували ефективність застосування коучингу в школах Англії та висвітлили основні проблеми й виклики, з якими стикаються педагоги; М. Ротер запропонував методіку постановки запитань у процесі коучингового супроводу; С. Тол розробив комплекс методичних вказівок щодо ефективного проведення коучингу з метою розвитку професійної компетентності вчителів [1].

Одним із тих, хто зробив спробу теоретично обґрунтувати поняття «коучинг» був Т. Голві, американський бізнес-коуч, автор книг про підвищення особистісної та професійної ефективності. Дослідник писав, що коучинг – це досягнення максимальної ефективності людини шляхом повного розкриття його внутрішнього потенціалу. Саме формування мислення, спрямованого на використання закладених в людині здібностей, можна вважати основною метою коучингу [3]. Це відрізняє його від наставництва, менторства та інших методик. Інше розуміння поняття подано у в книзі «Effective coaching» М. Дауні: «Коучинг – це мистецтво сприяти підвищенню результативності, навчання та розвитку іншої людини»; це «процес створення умов для максимально повного розкриття особистісних якостей людини» [2].

У сучасних методологічних концепціях використовується кілька видів коучингу. Основна класифікація побудована на основі кількісного складу клієнтів й виокремлює індивідуальний та командний (груповий) коучинг.

За сферою застосування коучинг поділяється на бізнес-коучинг, спортивний коучинг, особистий коучинг, коучинг в управлінні тощо.

Методики коучингу успішно застосовуються і в освіті. Учень розкриває свій потенціал, досягає високих результатів у навчанні без примусу. Користь від використання цього методу отримують і викладачі адже, вони по-іншому дивляться на процес навчання, застосовуючи нетрадиційні підходи. Викладач допомагає студенту формуватися як відповідальна особистість, а також набуті необхідних компетентностей для самомотивації.

Коучинг-середовище в закладах вищої освіти дає змогу працювати з викладачами у форматі практико-орієнтованого підходу з урахуванням власного досвіду, створювати нові й ефективні моделі взаємодії через використання творчого потенціалу.

Під час планування навчальних заходів до структури занять з викладачами включаються техніки з тайм-менеджменту, релаксаційні вправи, рольові ігри, елементи метафоричної ділової гри, техніки візуалізації та командотворення, кейси [5].

Різновидом освітнього коучингу є мовний коучинг, завдання якому не лише можна опанувати мову, а й подолати страхи та інші психологічні бар'єри в комунікації, які так чи інакше впливають на результат оволодіння знаннями [1].

Іншим, не менш популярним, навчальним методом є тьюторинг. Фундаментальні дослідження про нього містяться у працях таких вітчизняних та зарубіжних дослідників: В. Мур, Е. Гордон, Р. Морган, Ч. О'Мейлі, Дж. Понтічелл, К. Топпінг, В. Карраско та С. Лапена, Х. Барроус, А. Бойко, Н. Дем'яненко та ін.

Зокрема, В. Мур стверджував, що тьюторинг – це така індивідуальна методика навчання, яка сприяє діалогу, аргументації та незалежному мисленню. Популярні американські дослідники тьюторингу Е. Гордон, Р. Морган, Ч. О'Мейлі, Дж. Понтічелл вбачають тьюторинг як життєво необхідну освітню практику, яка призначена допомогти як дітям, так і дорослим найкращим чином досягнути свого особистісного потенціалу в навчанні; К. Топпінг вважає, що тьюторинг краще розуміється через

соціальну взаємодію, в якій розвиток учня відбувається завдяки соціальній та пізнавальній взаємодії тьютора з учнем у «зоні найближчого розвитку». Цікавим є погляд на тьюторинг В. Карраско та С. Лапена, які визначають тьюторинг як керування інтелектуальним, емоційним, особистісним та соціальним розвитком учнів/студентів; як індивідуальне навчання, що сприяє формуванню знань та поглядів учнів/студентів, допомагаючи їм планувати та розвивати свій академічний досвід [1].

Загалом, тьюторинг в англomовній науковій літературі представлений як індивідуальна система навчання, яка здійснюється в малій групі чи індивідуально, реалізується як спеціально організована система освіти або як додаткова освіта (приватний тьюторинг, додаткова освіта, консультації, допомога в навчанні тощо), здійснюється педагогом або страшим чи більш досвідченим студентом/учнем [4].

Аналіз проведених досліджень дає змогу стверджувати, що застосування методів коучингу й тьюторингу в сучасному навчанні є виправданим через їх позитивний вплив на рівень підготовки студентів / учнів. У глобальному світі запозичення іноземних термінів є вже сталою практикою. Відзначимо й окремі відмінності цих навчальних методів. Так, ціллю тьюторингу є покращення результатів учня через ретельний розбір теми, яка вивчається, допомога в кращому освоєнні складних тем, у досягненні вміння навчитися вчитися, тоді як коучинг через неklasичний підхід спрямовує увагу на підвищення ефективності учня, оминає кількісний показник, а через діалог допомагає учню правильно визначати мету й знаходити найкращий спосіб її досягнення, розкриває прихований внутрішній потенціал учнів.

Список використаних джерел:

1. Costa A., Garmston, R.J. *Cognitive coaching*. Norwood, MA: Christopher-Gordon, 2002.
2. Downey M. *Effective coaching*: New York; London: Texere, 2002. 139 p.
3. Gallwey W. Timothy. *The Inner Game of Stress: Outsmart Life's Challenges, Fulfill Your Potential, Enjoy Yourself*. New York: Random House, 2009. 212 p.
4. Бойко А, Дем'яненко Н. Тьюторство як модель партнерських відносин викладач-студент. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2018. № 1(7). С. 18–22.
5. Будякова О. Ю., Ровнягін О. В. Коучинг як інструмент розвитку людського капіталу. *Матеріали XVIII Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів «Наукові розробки молоді на сучасному етапі»*, 18-19 квітня 2019 року. Київ: КНУТД. С.91–92.
6. Полікарпова Ю. Сучасні тенденції у викладанні англійської мови в Україні, 2017. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4870 (дата звернення: 13.03.2024).
7. Швець Т. Аналіз понять «тьютор» і «тьюторинг» у вітчизняному та зарубіжному освітньо-науковому просторі. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. Вип. 2. С. 56–65.

Ольга ПЕТРІВ,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

СУЧАСНИЙ УРОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК МЕТОДИЧНА СИСТЕМА

Сьогоднішні студенти – творчі, відверті, емоційні, легко пристосовуються до змін, люблять різноманіття. Ці їхні характеристики тримають «у тонусі» й сучасного викладача, який має бути на одній хвилі з дітьми, у жодному разі не відставати, щоб не перестати бути цікавим. Відповідно трансформацій зазнає і урок української літератури, який повинен відповідати вимогам часу.

Використання *інноваційних педагогічних технологій* – обов'язковий елемент сучасного уроку української літератури. Найвідоміші з них:

- *кейс-метод*. З його допомогою легко працювати, до прикладу, з повістю «Кайдашева сім'я». Студенти із превеликим задоволенням висловлюють свою думку щодо ситуації постійної родинної війни у творі, придумують безліч способів для примирення Кайдашів, сміливо висловлюють власну думку, шукають способи залагодження конфліктів і т.д.;

- *проблемна технологія*. Цей метод досягнення навчальних цілей чудово «працює» з багатьма творами шкільної програми з української літератури. При вивченні роману В. Підмогильного «Місто» варто актуалізувати на занятті проблему «Як самореалізуватися й не втратити себе у великому місті?». Це питання особливо актуальне, оскільки доля Степана Радченка близька багатьом студентам, які також приїхали із села до міста, щоб здобути освіту;

- *проектне навчання*. Без сумніву, це чудовий метод, що спонукає студентів до творчості, до створення нового продукту. Сучасним і актуальним може бути конкурс мемів на зразок «Шевченковий вимір України, або Якби Кобзар жив сьогодні...». Такий захід стимулює здобувачів освіти більше дізнатися про Великого Українця й сприймати його по-сучасному;

- *кооперативне навчання*. Одна з вимог сьогодення до фахівців у багатьох галузях – це вміння працювати не лише індивідуально, а й у команді (кооперації). Аналіз чинників, що сформували характер Чіпки з роману Панаса Мирного, варто проводити у форматі імпровізованого судового засідання. Студентів можна поділити на дві команди: захисники й обвинувачувачі. Юнаки й дівчата надзвичайно захоплюються таким процесом!

У нашому динамічному й мінливому світі з постійним доступом до інтернету, зі

збільшенням можливостей штучного інтелекту мало просто «вбити» в голову студентам знання й навчити їх відтворювати завчені факти. Значно важливіше дати їм «ключі» до самостійного вирішення потенційно можливих життєвих ситуацій, пов'язаних з предметом вивчення. Це досягається шляхом *компетентнісно орієнтованого навчання*, яке завжди має два «крила»:

- формування ключових компетентностей студентів;
- підвищення особистої професійної компетентності [1].

Наприклад, на уроках української літератури варто навчити студентів не зачувати жанри прочитаних творів, а визначати їх самостійно. Якщо твір великого обсягу, у ньому охоплено великий проміжок часу (як-от від народження до смерті героя або 30-50-100 років), є багато сюжетних ліній і порушено багато проблем, складна композиція, то це роман, а якщо менший обсяг, описано невеликий проміжок часу (зазвичай кілька років – 1-3-5), менша кількість героїв і порушених проблем, то це повість. Таке пояснення дає змогу студентам самостійно (без допомоги вчителя й заглядання у підручник) встановити, що, наприклад, «Кайдашева сім'я», «Захар Беркут» й «Тіні забутих предків» – це повісті, а «Хіба ревуть воли, як ясла повні?», «Майстер корабля» й «Місто» – це романи. Це саме стосується й вміння самостійно визначати тему, ідею твору, виявляти порушені в ньому проблеми й проєктувати їх на сучасність, визначати актуальність твору. Без сумніву, коли студенти вже після здобуття освіти працюватимуть з художніми чи іншими текстами не зі шкільної програми, то самостійно зможуть розібратися з їхніми ідейно-тематичними й теоретичними особливостями.

Свою особисту професійну компетентність викладачам-словесникам варто підвищувати шляхом читання книг (художня, наукова, публіцистична література), відвідування майстер-класів, тематичних вебінарів, навчання на курсах підвищення кваліфікації, стеження за діяльністю відомих педагогів України (Олександр Авраменко, Артур Пройдаков та ін.), проходження тренінгів з цифровізації, написання наукових статей тощо [3].

Сучасний урок української літератури повинен втілювати *змістові лінії літературного компонента*, відповідно до чинних програм Міністерства освіти і науки України [2], як-от:

- **емоційно-ціннісна змістова лінія.** Без сумніву, українська література – багатий матеріал для співпраці зі студентами не лише на рівні фактів, а й на рівні емоцій, чуттєвого співпереживання, емпатії. Вивчаючи роман «Тигролови», студенти щиро вболівають за долю Григорія Многогрішного, співпереживають, маю тверду впевненість у перемозі добра над злом. Однак помічають і іншу проблему, яка є абсолютно непринятною для них і викликає шквал обурення. Це тема тварин у творі! Система цінностей сучасних молодих людей зорієнтована на те, що не можна відбирати горішки в бурундука, позбавляючи його запасів на зиму, не можна вбивати ізюбрів і виловлювати тигрів! Двадцять років тому (коли я була школяркою) мої

ровесники абсолютно не переймалися цією проблемою, на відміну від сучасних дітей!

- **літературознавча змістова лінія.** Перш ніж пропонувати студентам прочитати «Intermezzo» М. Коцюбинського, варто ознайомити їх з поняттям «імпресіонізм», навчити «смакувати» художній текст, звертати увагу на деталі (зокрема кольори і звуки) і не очікувати карколомних поворотів сюжету.

- **культурологічна змістова лінія.** Культуру ставлення до жінки, візію її життєвих завдань, можливості її самореалізації на початку ХХ століття добре розкрито в новелі О. Кобилянської «Valse melancolique». Аналізуючи цей твір на заняттях, варто здійснювати культурний діалог із сучасністю, тим більше що вже тривалий час існує «мода» на фемінізм.

- **компаративна змістова лінія.** Образ пророка Мойсея в однойменній Франковій філософській поемі має абсолютно інші ідейно-сміслові акценти, ніж у Старому Завіті. Це чудова нагода провести паралелі між класичним біблійним сюжетом і його інтерпретацією початку ХХ століття. Інший приклад – це зіставлення Шевченкових поеми і картини з однаковою назвою «Катерина» (проблемні питання: чи однакове емоційне враження справляє поема і картина? чи такою учні уявляли головну героїню? чи є картина точною малярською копією художнього тексту? тощо).

Отже, сучасний урок української літератури – це ціла методична система. Його актуальність і незамінність досягаються шляхом компетентісно орієнтованого навчання, він передбачає використання інноваційних педагогічних технологій, а також втілює обов'язкові й важливі сьогодні змістові лінії (емоційно-ціннісну, літературознавчу, культурологічну, компаративну). Заняття української літератури має бути змістовним, цікавим і «йти» в ногу з часом.

Список використаних джерел:

1. Мариновська О.Я. Компетентісно зорієнтована освіта: теорія і практика. URL: <https://dn.ipro.if.ua/mod/resource/view.php?id=2224> (дата звернення: 7.03.2024).
2. Навчальні програми для 10-11 класу. Українська література (рівень стандарту). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 7.03.2024).
3. Федунь М. Мовно-комунікативна компетентність. URL: <https://dn.ipro.if.ua/course/view.php?id=238> (дата звернення: 7.03.2024).

Інна САХНЕВИЧ,
*кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ТЕСТУВАННЯ ЛЕКСИКИ ЯК ОДНА З ЕФЕКТИВНИХ ТЕХНІК ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Україна обрала непохитний курс на вступ до ЄС і поступово наближається до поставленої мети, проте мовний бар'єр все ще залишається досить вагомою перешкодою на цьому шляху. Для того, щоб покращити ситуацію й повноцінно інтегрувати англійську мову у власне життя, Верховна Рада 22 листопада 2023 року в першому читанні підтримала проєкт Закону про застосування англійської мови в Україні. Він передбачає офіційне закріплення статусу англійської мови як однієї з мов міжнародного спілкування в Україні, визначає категорії посад, кандидати на які зобов'язані володіти англійською мовою (державні службовці, наприклад, у податкових і митних органах; голови місцевих державних адміністрацій, їхні заступники; військовослужбовці офіцерського складу; поліцейські середнього й вищого складу Національної поліції України; прокурори; керівники державного сектора економіки); унормовує особливості застосування англійської мови в державних органах, підрозділах екстреної допомоги, на митниці, у сферах освіти, транспорту та охорони здоров'я [1].

Такий крок є важливим для нашої країни, адже саме англійська мова є необхідним інструментом для спілкування в усіх сферах життя: вона дозволяє обмінюватися ідеями, набутим досвідом і знаннями з колегами, друзями, партнерами з усього світу, сприяє побудові міжнародного партнерства, залученню до різноманітних проєктів та спільному розв'язанню глобальних проблем. Ба більше, вона є надзвичайно важливим засобом у сфері освіти, адже багато університетів сьогодні пропонує освітні програми навчання англійською для студентів з різних країн. Саме англійська мова забезпечує вільний доступ до різноманітних освітніх ресурсів, наукового репозитарію, отримання міжнародного досвіду й розширення світогляду студентів завдяки академічній мобільності (програмам обміну, стажування, спільній проєктній діяльності). Науковці мають можливість спілкуватися, обмінюватися думками й співпрацювати в наукових товариствах, набувати цінний міжкультурний досвід, адже англійська мова сприяє швидкому поширенню нових відкриттів і досягнень у різних галузях науки.

Отже, сучасну науку неможливо уявити без кваліфікованих фахівців – знавців англійської мови, здатних володіти як ґрунтовною теоретичною базою відповідних фахових дисциплін, інноваційними технологіями навчання та навичками їх застосування, так і практикозорієнтованими дисциплінами, наприклад, опановуючи практичний курс

англійської мови шляхом її реалізації у процесі мовленнєвої діяльності, яка включає чотири види – *аудіювання* (слухання і розуміння) *читання*, *говоріння* і *письмо*.

Опанування згаданих вище видів англійської діяльності не є можливим без комплексного тестування засвоєного студентами певного обсягу лексичних одиниць з метою виявлення мовленнєвої компетенції. У методичному аспекті під терміном «компетенція» слід розуміти «...набутий під час занять комплекс знань, умінь та навичок, який становить змістовий компонент навчання» [17, с. 142]. Компетенція в англійській мові характеризується вибірковістю і варіативністю у виборі мовних одиниць, здатністю володіти мовною формою, умінням реалізувати в англійському мовленні відмінності між українською та англійською мовами, адекватним і свідомим переносом мовних одиниць з одного виду мовленнєвої діяльності в інший. Відтак комплексне тестування допомагає виявити ряд важливих характеристик володіння англійською мовою, наприклад:

- рівень засвоєння значення й розуміння мовних характеристик та особливостей вокабуляру, граматики й вимови різних соціальних груп носіїв мови;
- наявність уяви про потенційні й наявні можливості будь-якої мовної одиниці щодо її семантичних, прагматичних і формальних особливостей і сполучуваності з іншими мовними одиницями в англійській та українській мовах;
- уміння підібрати правильні лексичні одиниці згідно з обраним функціональним стилем;
- уміння розрізняти емоційні та номінативні засоби мови;
- уміння правильно використовувати стилістичні засоби й засоби експресивності в мовленні (табуїзми, евфемізми, сленгові одиниці, варваризми, архаїзми, ідіоматичні вирази тощо);
- уміння правильно використовувати різні частини мови;
- уміння за допомогою простих мовних засобів виражати складні семантичні комплекси тощо.

У процесі тестування лексики можна використовувати будь-які тренувальні вправи залежно від теми заняття й виду мовленнєвої діяльності. Для того, щоб правильно підібрати тестувальні вправи, потрібно проаналізувати основні цілі й об'єкти тестування, його критерії та показники (наявність і характер помилок, швидкість мовлення та виконання тестування тощо).

Складовими найбільш ефективних технік тестування англійської лексики можуть бути, на наш погляд, такі завдання-вправи:

- заповнити пропуски певними мовними одиницями (частинами мови) згідно з запропонованою тематикою;
- розташувати запропоновані мовні одиниці в певному порядку (наприклад, з урахуванням логічного переходу від слова з конкретним значенням до слова з узагальненим значенням тощо);
- до підібраних малюнків або світлин підібрати мовні одиниці зі списку запро-

понованих викладачем;

- описати запропоновані малюнки або світлини, використовуючи певний тематичний вокабуляр;
- розгадати кросворд з використанням мовних одиниць визначеної тематики;
- укласти синонімічні і (або) антонімічні ряди запропонованих мовних одиниць визначеної тематики;
- розробити (скоротити, розширити) діалог(и), використовуючи певні мовні одиниці;
- уважно прочитати запропонований текст і замінити неправильно підібрані мовні одиниці правильними, згідно з контекстом або поміняти мовні одиниці місцями так, щоб вони відповідали контексту тощо;
- розташувати речення з дієсловами в різних часових формах у відповідності до розвитку подій у тексті.

Варто зауважити, що запропоновані вище техніки тестування лексики (мовних одиниць) є ефективними з використанням мережі «Інтернет». Серед найпопулярніших програм, які можна встановити на телефон або інший пристрій з метою вивчення лексики, вартими уваги, на нашу думку, є Memrise (сайт і мобільний додаток, створені з метою полегшити вивчення, запам'ятовування та повторення нової інформації; справжня освітня платформа, яка пропонує своїм користувачам курси з мов, наук, мистецтва тощо) і Duolingo (безкоштовний додаток для вивчення понад 40 мов за допомогою веселих коротких уроків, котрі дозволяють практикувати говоріння, читання, слухання й письмо та вдосконалювати як лексичні, так і граматичні навички).

Використання сучасних інформаційних технологій у поєднанні з ефективними техніками тестування мовних одиниць дозволяє не тільки скоротити час на засвоєння вокабуляру, підвищити міцність знань, індивідуалізувати й диференціювати процес навчання, але й стимулювати пізнавальну активність і самостійність на заняттях, а також розвивати творчі здібності студентів.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону про застосування англійської мови в Україні. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42201> (дата звернення : 28.02.0224).
2. Волкова І.В. Сутність мовних компетентностей та їх проекція на методику навчання мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». Острог : Вид-во НаУОА, 2017. Вип. 67. С. 73–76.

Наталія СОЛОШЕНКО-ЗАДНІПРОВСЬКА,
*кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри теорії і практики англійської мови,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ МЕДІАРЕСУРСІВ

Знання іноземної мови в сучасному світі – запорука успіху для фахівців усіх напрямів та галузей, головна умова конкурентоспроможності на ринку праці та побудови вдалої кар'єри, функціонування в полікультурному та багатомовному суспільстві. Опанування та знання іноземної мови надає змогу посилювати професійні, культурні та освітні контакти, брати участь у міжнародній академічній мобільності, обмінюватися досвідом та бути частиною міжнародних команд. Проте, на жаль, доволі часто для здобувачів непрофільних мовних напрямів характерним є невисокий рівень володіння іноземною мовою, який виявляється недостатнім для реалізації успішної комунікації з носіями мови. Методичні та наукові джерела вказують, що це може бути спричинено низкою чинників, проте одним з основних може бути низька мотивація здобувачів до опанування мови, навіть незважаючи на розуміння важливості та необхідності знання іноземної мови.

Низка спеціалізованих джерел у галузі освіти, методики, педагогіки та психології наголошує, що *мотивація* є базовим та ключовим складником ефективності навчально-виховної діяльності. Вона визначає, наскільки ефективно здобувач здійснює навчання та розвиток своїх навичок. У презентованій роботі під мотивацією розуміється комплекс та система психологічних чинників, які впливають на поведінку та активність особистості; як важливий елемент, що формується на основі її власних переконань, цінностей та потреб, та спонукає до певних дій [1]. Мотивація визначає ефективність реалізації та залученості здобувачів до навчального процесу, готовність до подолання труднощів тощо. Розуміння цих особливостей допомагає викладачам проєктувати ефективні методи та стратегії навчання, спрямовані на підвищення зацікавленості здобувачів у процесі навчання.

У психологічній літературі розрізняють мотивації: внутрішню та зовнішню. Так, внутрішня мотивація ґрунтується на власних цінностях, інтересах, бажаннях тощо, що притаманні конкретній особистості, тоді як зовнішня – базується на зовнішніх чинниках та стимулах. Отож, мотивація – важливий чинник досягнення успіху та ефективності в навчальній діяльності, який визначає активність та наполегливість здобувачів, результативність їхнього навчання. У широкому розумінні мотивація розуміється як цілеспрямоване спонукання суб'єкта діяльності до тих чи тих усвідомлених дій або

стимулювання до виконання низки тих чи тих завдань [1].

Зазначимо, що внутрішня мотивація не залежить від зовнішніх чинників (наприклад, оцінка, сертифікат тощо), а скоріш пов'язана із самим об'єктом діяльності. Так, наприклад, у контексті опанування іноземної мови здобувачу подобається сам процес вивчення мови, тому що така діяльність викликає зацікавленість, спонукає до проявлення інтелектуальної активності. Хоча зовнішні стимули, такі як престиж, прагнення самоствердження та бажання здобути високий бал, можуть підвищувати рівень внутрішньої мотивації, вони не мають прямого впливу на зміст чи процес тієї чи тієї діяльності. Зовнішня мотивація спрямовує на досягнення кінцевого результату навчання, тоді як внутрішня мотивація акцентується на самому процесі навчання; загалом зовнішня мотивація сприяє збільшенню обсягу виконаної роботи, тоді як внутрішня мотивація – підвищенню якості цієї роботи. Для досягнення більш ефективного результату важливим є поєднання зовнішньої та внутрішньої мотивації, проте науковці зазначають, що, на жаль, здебільшого серед здобувачів непрофільної галузі панівною є зовнішня мотивація, яка ґрунтується на чинниках, які часто сприймаються як негативні (страх відрахування або низької оцінки, пасивне навчання тощо).

У процесі анкетування та особистого спілкування зі здобувачами щодо цілей та мотивів вивчення іноземної мови можна вирізнити позиції, що спричинюють зниження або брак інтересу / мотивації до такого виду навчальної діяльності. Здебільшого, це однотипність та монотонність процесу навчання, нецікавий навчальний матеріал, базові види роботи, орієнтовані на опрацювання теоретичного матеріалу, а не розвиток практичних навичок та умінь. Водночас велика кількість здобувачів має бажання опанувати іноземну мову (на рівні достатньому для задовільної комунікації) та усвідомлюють ті чи ті труднощі, які можуть виникнути під час цього.

Саме тому для створення ефективного та мотивуючого навчального середовища сучасному викладачеві необхідно формувати на заняттях позитивну психологічну атмосферу та настрій, добирати цікаві навчальні матеріали та сприяти реалізації навчальних та комунікативних ситуацій, які будуть стимулювати здобувачів доєднатися до навчальної діяльності, викликати зацікавленість змістом навчальних матеріалів / темою, заохочувати до подальшого розвитку своїх навичок.

Отож, спираючись на аналіз низки методичних праць та власного практичного досвіду роботи зі здобувачами, можна зробити висновок, що одним з інструментів підвищення мотивації є активна імплементація мультимедійних автентичних матеріалів до навчальної діяльності [5]. Це зумовлено декількома чинниками, зокрема широкий спектр таких матеріалів дає змогу добирати навчальний контент з огляду на особисті та професійно-орієнтовані інтереси здобувачів (чи академічної групи). Зараз завдяки мережі інтернет у освітян є безліч можливостей для добору необхідних як цифрових інструментів [2, с. 297], так і матеріалів та ресурсів як серед спеціально розроблених для вивчення іноземної мови, так і таких, що можуть бути адаптовані для таких цілей [4, с. 420].

Так, зокрема, використання автентичних аудіо- та відеоматеріалів професійного спрямування може стати стимулом для здобувачів, оскільки вони можуть бути зацікавлені саме в змістовій частині таких матеріалів. За такого підходу іноземна мова стає своєрідним інструментом для отримання інформації, а здобувачі розуміють, для чого вони вивчають мову, її практичну значущість. Найбільш ефективним варіантом буде використання автентичних відеоматеріалів, оскільки для сприйняття інформації вони залучають кілька каналів (аудіальний та візуальний), а також сприяють формуванню мовної інтуїції, коли звукова інформація супроводжується відповідними зображеннями.

При використанні таких матеріалів можна дотримуватися традиційного підходу, який включає три етапи: підготовка до перегляду або прослуховування, сам процес перегляду або прослуховування та після нього [4, с. 228]. Для опрацювання таких матеріалів можна розробити та пропонувати здобувачам різноманітні типи вправ та завдань, наприклад: обговорення назви відео; відповіді на питання щодо змісту матеріалів; монологічний виступ або обговорення тем та проблем, які представлені в матеріалах; написання рецензії до відеофрагмента з використанням лексичних одиниць, які представлені в матеріалах; формування питань до відео або його фрагмента; заповнення пропусків у реченнях із використанням лексичних одиниць із відео; вправи «True or False» для перевірки розуміння контенту.

Автентичні матеріали можуть суттєво сприяти мотивації до вивчення іноземної мови, оскільки відображають реальну мову, що допомагає здобувачам у розумінні того, як насправді звучить мовлення, а це, зі свого боку, покращує їхню здатність розуміти її в різних контекстах. Додатковою перевагою буде своєрідне культурне занурення, коли автентичні матеріали надають можливість «зануритися» в культуру країни, мова якої вивчається. Це допомагає здобувачам краще розуміти традиції, звичаї, цінності та суспільні норми, що також може бути потужним джерелом мотивації. Такі аспекти використання автентичних матеріалів сприяють створенню штучного автентичного середовища. Також, як було вже зазначено, доречно дібрані матеріали з урахування інтересів здобувачів значно цікавіші, ніж навчальні підручники або матеріали, створені спеціально для вивчення мови. Вони можуть містити реальні ситуації, культурні аспекти та різноманітні погляди, що робить процес вивчення більш цікавим та професійно орієнтованим. Загалом такі матеріали допомагають розвивати різноманітні мовні навички, такі як розуміння мовлення на слух, говоріння, читання та письмо. Це робить навчання більш ефективним та дає змогу здобувачам спостерігати свій прогрес на практиці, що безумовно мотивує їх до подальших здобутків.

Отже, мотивація відіграє ключову роль у процесі вивчення іноземної мови. Використання автентичних матеріалів має значний вплив на підвищення мотивації здобувачів до вивчення мови, зокрема, вони стимулюють інтерес як у професійному, так і в особистому контексті. Відтак аудіо- та відеофрагменти допомагають розвивати важливі навички та уміння для мовної комунікації.

Список використаних джерел:

1. Бойко Л. Підвищення мотивації студентів до вивчення іноземної мови при навчанні онлайн. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 207. С. 104–108. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-207-104-108> (дата звернення: 03.03.2024).
2. Веретюк Т. Цифровізація в підготовці іноземних здобувачів (в курсі «Українська мова як іноземна»): огляд інструментів. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молод. вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка*. Дрогобич : Гельветика, 2023. Вип. 70, т. 1. С. 296–303. URI <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13995> (дата звернення: 28.02.2024).
3. Солошенко-Задніпровська Н. Навчання студентів немовних галузей усним публічним промовам наукової тематики. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молодих вчених*. 2021. Вип. 41, т. 3. С. 224–231. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-3-33> (дата звернення: 03.03.2024).
4. Четверик В. Роль цифрових технологій у самостійному вивченні іноземної мови: переваги та недоліки. *Інформаційні технології в освіті та науці* : зб. наук. пр. III Міжнар. наук.-практ. конф. Мелітополь ; Запоріжжя : ФОП Однорог Т.В., 2023. Вип. 13. С. 419–424. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/11667> (дата звернення: 05.03.2024).
5. Chetveryk V. Multimedia Resources in Foreign Language Learning for Intercultural Competence Development. *Learning & Teaching: after War and during Peace*. Kharkiv, 2023. P. 36–37. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13255> (дата звернення: 03.03.2024).

Наталія ТКАЧУК,
докторка філософії,
доцентка кафедри німецької філології,
ЗВО «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ, Україна

АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО: ЕФЕКТИВНІСТЬ «СИРОГО» ВАРІАНТУ В ПІДГОТОВЦІ ДИПЛОМНОЇ (МАГІСТЕРСЬКОЇ) РОБОТИ З ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У сучасних університетах України здобувають вищу освіту на двох рівнях: першому бакалаврському та другому магістерському. Навчання на другому рівні завершується захистом дипломної (магістерської) роботи. Цьому захисту передують підготовка дипломної (магістерської) роботи, тобто її написання. У [1, с. 2] подано, що «дипломна робота – це самостійна науково-дослідницька кваліфікаційна праця, що синтезує підсумок теоретичної та практичної підготовки в межах нормативної й варіативної складових освітніх програм підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти та є формою контролю набутих студентом у процесі навчання інтегрованих знань, умінь і навичок, необхідних для виконання професійних обов'язків».

Підготовка (написання) дипломної (магістерської) роботи здійснюється (1) на певну тему, яка запропонована викладачем фахової кафедри, який згодом стає керівником дипломної (магістерської) роботи, та вибрана самостійно здобувачем, (2) за індивідуальним планом, погодженим керівником та здобувачем, та (3) відповідно до змісту, який до кінцевого написання роботи може вважатися робочим змістом (планом), поряд із робочим заголовком роботи. Правильна організація з підготовки дипломної роботи є надто важлива, бо від неї залежить якість дипломної роботи, збереження зацікавленості до теми дослідження та мотивація успішної роботи над нею.

До основних елементів організації написання дипломної (магістерської) роботи належить підготовка так званого «сирого» варіанту роботи, що складає один з семи етапів написання дипломної роботи [2, с. VII].

Погоджуємося з тим, що кожен науковий текст виникає на основі «сирого» варіанту та отримує свій остаточний вигляд після багатоетапного опрацювання цього варіанту [2, с. 55]. Написання «сирого» варіанту полягає у формулюванні теоретичних тверджень чи висновків та результатів, які не є остаточними, перфектними, а такими, які виникають із спроби реалізувати пункти із змісту дипломної роботи такими, якими вони можуть бути на момент їх написання.

Особливість дипломної роботи з філологічних спеціальностей полягає (1) в написанні теоретичного розділу, який носить описовий характер певного мовного

явища (синтаксичної структури, семантичної групи тощо) на основі певної концепції та (2) написанні практичного розділу, в якому подається аналіз емпіричного матеріалу на базі теоретичних висновків у теоретичному розділі. Саме ця особливість зумовлює необхідність написання «сирого» варіанту дипломної роботи, який забезпечить бачення роботи над науковим дослідженням в цілісності, зі всіма взаємозв'язками між різними аспектами дослідження. Йдеться саме про написання «сирого» варіанту цілої дипломної роботи, а не окремих її розділів.

Для процесу написання «сирого» варіанту дипломної роботи користуємося описаним алгоритмом чергування асоціативного та раціонального мислення, запропонованим Д. Перріном [3, с. 10-11]. Цей алгоритм опишемо так:

1) фокусування: який має бути висновок? Що має з тексту впливати? (асоціативне мислення);

2) структура: яку послідовність в тексті мають твердження? (раціональне мислення);

3) писання під час писання: які нові твердження з'являються під час процесу написання? (асоціативне мислення);

4) думання над текстом: як можна текст опрацювати? (раціональне мислення).

Основні характеристики «сирого» варіанту дипломної роботи:

- написані твердження мають передати концептуальні висновки для визначення їх правильної послідовності;

- з попереднього впливає, що «сирій» варіант дипломної роботи має містити всі основні концептуальні твердження роботи, без їх кінцевого мовного оформлення;

- написані твердження мають бути короткими, не мати обов'язково правильну структуру речення, але містити ключові слова;

- написані твердження мають бути такими, які автору дипломної роботи під час подальшого опрацювання тексту покажуть хід думок у своїй роботі, забезпечать можливість перетворення «сирого» варіанту у зв'язний текст та уможливають побачити основну концептуальну лінію наукового дослідження.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації до написання та захисту дипломної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. Матеріали науково-методичної ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. URL : https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2021/04/Polozhennia-pro-magisterski-roboty_nove.pdf

2. Frank, A., Haacke, S., Lahm, S. Schlüsselkompetenzen: Schreiben in Studium und Beruf. Stuttgart • Weimar : Verlag J.B. Metzler, 2007. 208 p.

3. Perrin, D. Schreiben ohne Reibungsverlust: Schreibcoaching für Profis. Zürich : Werd-Verlag, 1999. 124 p.

Віктор ЧЕТВЕРИК,

*доктор філософії зі спеціальності «Філологія»,
викладач кафедри теорії і практики англійської мови,
Харківський національний
педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
м. Харків, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ КОРПУСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Для сучасного світу характерні активні соціально-побутові зміни та технологічні трансформації, викликані динамічними суспільними процесами та потрясіннями, імплементацією цифрових технологій в усі галузі життя. Це стосується як особистого, так і професійного простору людини. У цьому контексті освітня площина не стала винятком; так, однією із ключових змін є впровадження в процес організації навчальної діяльності розгалуженої парадигми цифрових інструментів, інтернет-ресурсів, мультимедійних засобів, ресурсів на основі штучного інтелекту. Зі свого боку, це значно сприяє модернізації навчальної діяльності, мотивації здобувачів, спонукає до пошукової та наукової діяльності, робить процес навчання більш комфортним та доступним. Так, у галузі навчання та вивчення іноземних мов традиційним є повсюдне використання різноманітних автентичних мультимедійних ресурсів, мобільних застосунків, широкого спектру платформ для організації дистанційного навчання та курсів [4]. Викладачі, зі свого боку, мають відповідати викликам сучасності, розширюючи свій арсенал методів та підходів до навчання; бути готовими до використання не лише традиційних методів, але й імплементувати інноваційні технології для створення цікавого та ефективного навчального процесу [1]; сприяти розвитку креативних підходів до навчання та викладання; стимулювати здобувачів до організації самостійної роботи та власних наукових розвідок. Одним із таких інноваційних інструментів у галузі навчання іноземним мовам можуть стати *лінгвістичні корпуси*, які активно розвиваються та використовуються для проведення широкого спектру наукових досліджень.

Метарозвідки – оглядово проаналізувати можливості використання лінгвістичних корпусів для організації процесу навчання та вивчення іноземної мови в контексті закладу вищої освіти.

Зазначимо, що поступово концепція та поняття «корпусної лінгвістики», «корпус текстів» та «лінгвістичний корпус» починають активно інтегруватися до методичної галузі навчання мовних дисциплін, проте досі не дістали достатньої уваги з боку представників освітньої площини. Саме це й зумовлює важливість та актуальність представленої розвідки.

Корпусна лінгвістика – перспективний розділ лінгвістики, що спрямований

на створення та анотування зібрання (колекцій) текстів, створення та розроблення спеціальних інструментів для пошуку даних за певними критеріями в таких зібраннях, а також проведення досліджень, що ґрунтуються на аналізі корпусів текстів [2]. Сучасні текстові корпуси можуть містити різноманітні тексти (художні та публіцистичні твори, усні записи, текстові фрагменти з інтернету тощо). Наукове середовище пропонує багато визначень поняття «лінгвістичний корпус», але зазвичай акцентується, що це набір або зібрання текстів у електронній формі, що використовуються для характеристики, аналізу або презентації різноманітності та стану (у діахронії або синхронії) тієї чи тієї мови. Отже, «корпуси» – це структуроване зібрання спеціально дібраних текстів, які розмічені відповідно до низки лінгвістичних параметрів чи характеристик (наприклад, лексико-граматичних, синтаксичних, стилістичних і т. ін.) та обладнані інструментарієм для пошуку, аналізу обробки отриманих у результаті пошуку даних (наприклад, формування діаграм, графік, статистичних висновків щодо частотності вжитку мовної одиниці тощо). Головною метою створення корпусів є: одночасне опрацювання великих за обсягом текстових даних та їхній аналіз; знаходження тих чи тих мовних одиниць та структур за заданими параметрам; зіставлення та порівняння мовних явищ; аналізу функціонування мови в реальних ситуаціях спілкування, що дає змогу дослідити особливості різних мовних структур, вживання лексичних одиниць та висловів, а також контексти, у яких вони використовуються; визначення ключових слів тощо. Крім того, корпуси дають змогу аналізувати функціонування лінгвістичних явищ та феноменів, граматичних конструкцій, виразних засобів мовлення і т. ін.

На сьогодні доступний широкий спектр різноманітних корпусів, які можуть бути класифіковані залежно від їхніх цілей, характеристик та функцій. Зокрема, вирізняють: генеральні корпуси, які містять тексти із різних джерел (наприклад, художні тексти, друковані видання, матеріали з інтернету тощо); спеціалізовані, які укладаються на основі текстів із певної тематичної галузі (наприклад, медицина, техніка, право і т. ін.); одномовні корпуси; паралельні, які містять текст однією мовою разом із його перекладом на іншу мову або мови, та можуть використовуватися для зіставлення / порівняння перекладів між собою; додатково виокремлюють корпуси, які включають як текстові дані, так і аудіо- та відеоматеріали (що можуть супроводжуватися текстом) тощо [2]. Різні типи корпусів забезпечують різні інструменти та ресурси для пошуку та аналізу даних.

Загальновідомо, що основною метою розвитку іншомовної комунікативної компетенції є розвиток комунікативних умінь та навичок – здатності та готовності здійснювати іншомовне міжособистісне та міжкультурне спілкування з носіями мови. Успішне досягнення цієї мети неможливе без опанування лексичного складника мови, а якісно сформовані та розвинені уміння та навички оперувати іншомовними лексичними одиницями – запорука вдалої комунікації іноземною мовою. Зазначимо, що доречним є не тільки знання лексики, а й уміння її коректного та доречного використання в межах лінгвістичних та культурних традицій тієї чи тієї мови. У

цьому контексті використання лінгвістичних корпусів при опрацюванні лексичного та граматичного матеріалу дає змогу: вивчати та порівнювати лексичні одиниці; опрацьовувати мовний контекст, у якому функціонують мовні одиниці; аналізувати мовні засоби та явища [3]; віднаходити системні випадки функціонування одиниць / засобів тощо.

У контексті опанування іноземної мови робота із лінгвістичним корпусом та комплексом текстів дає змогу здобувачам за допомогою пошукових інструментів віднайти: текстову інформацію відповідно до певних лінгвістичних критеріїв (частиномовна приналежність, морфологічні показники, стилістика, омонімія тощо); ту чи ту лексичну одиницю або мовну структуру тощо. Зі свого боку, отримані результати сприяють ознайомленню здобувачів із різноманітними умовами та варіантами вживання мовних одиниць у реальних ситуаціях, опрацьовуванню різноманітних сценарії та процесів використання тих чи тих мовних одиниць, їхнього функціонування в реальному мовному середовищі. Однією з переваг роботи з такими даними є те, що вони можуть містити реальні приклади використання мови, а не штучно створені (як це часто може бути в навчальних матеріалах або підручниках). Отож, одним з основних напрямів роботи з лінгвістичними корпусами (у процесі опанування мови) може стати навчання іншомовному лексичному матеріалу, коли здобувачі за пошуковим запитом можуть не тільки знайомитись із контекстом, у якому функціонують лексичні одиниці, але і знаходити нові додаткові значення в уже опанованих одиницях; виявляти колокації – типові поєднання та комбінації слів тощо. Така діяльність, безумовно, може сприяти більш якісному засвоєнню матеріалу та подальшому його ефективному використанню. Проте корпусні технології можна використовувати і для розвитку граматичного складника іншомовної комунікативної компетенції. Зокрема, на основі матеріалі корпусу можна: проілюструвати особливості та умови функціонування граматичних одиниць / конструкцій; запропонувати здобувачам прослідкувати відмінність між ними; проаналізувати контекст, у якому вони трапляються; а на основі аналізу певних граматичних явищ здобувачі можуть самостійно дійти висновку щодо їх вживання та ролі в мовленні. Отож, через аналіз контексту та різноманітних прикладів у корпусі, здобувачі можуть краще зрозуміти особливості та відмінності у вживанні граматичних конструкцій, а такий підхід до вивчення граматики сприятиме активній інтеракції з мовним матеріалом та поглибленню розуміння структури мови, що, зі свого боку, сприятиме покращенню комунікативних навичок.

Додатково для вдосконалення мовних навичок та умінь можна запропонувати здобувачам вправи, які базуються на матеріалах лінгвістичних корпусів (заповнення пропусків, переклад конструкцій або аналіз текстових фрагментів із мовними шаблонами). Проте важливо зазначити, що роль викладача в цьому підході є ключовою, оскільки саме він відповідає за розроблення завдань, добір прикладів і спрямування роботи здобувачів.

Отже, корпусна лінгвістика презентує широкі можливості для вивчення мови та

розуміння її функціонування в різних аспектах. Використання лінгвістичного корпусу в процесі вивчення іноземної мови також дає змогу виявляти та вивчати особливості мови різних хронологічних періодів, жанрів та стилів, що сприяє глибшому розумінню мовної системи та розвитку мовної компетенції. Крім того, аналіз низки текстів може послугувати поштовхом для створення власних текстів, розвитку креативності та мовленнєвої майстерності, стимулює здобувачів до проведення власних наукових розвідок. Такий підхід до вивчення мови сприяє глибшому зануренню в мовне середовище та підвищенню рівня володіння іноземною мовою.

Список використаних джерел:

1. Веретюк Т. Цифровізація в підготовці іноземних здобувачів (в курсі «Українська мова як іноземна»): огляд інструментів. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молод. вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка*. Дрогобич : Гельветика, 2023. Вип. 70, т. 1. С. 296–303. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13995> (дата звернення: 01.03.2024).
2. Жуковська В. Вступ до корпусної лінгвістики: навчальний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 142 с.
3. Корницька Ю. Лінгвістичний корпус в навчанні іноземних мов. *The 13th international scientific and practical conference «Modern trends and innovations in foreign language teaching»*. April 12, 2018. *Conference proceedings.*: Kyiv: Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, 2018. P. 94–97.
4. Четверик В. Роль цифрових технологій у самостійному вивченні іноземної мови: переваги та недоліки. *Інформаційні технології в освіті та науці* : зб. наук. пр. III Міжнар. наук.-практ. конф. Мелітополь ; Запоріжжя : ФОП Однорог Т.В., 2023. Вип. 13. С. 419–424. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/11667> (дата звернення: 02.03.2024).

Володимир ЯСЛИК,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Як засвідчує досвід, у разі всесвітньої пандемії, активних воєнних дій, у закладах освіти актуальним є питання дистанційного навчання – однієї з технологій сучасної дидактики. Підготовка студентів-філологів в умовах дистанційного навчання потребує значних зусиль від педагогічного, науково-педагогічного працівника, оскільки, по-перше, повинна бути орієнтована на використання найбільш сучасних засобів дистанційного освітнього процесу, що пов'язані з ІТ-індустрією (інформаційні технології дистанційного навчання), по-друге, має бути наповнена якісними методичними напрацюваннями з мовознавчого та/чи літературознавчого циклу дисциплін (педагогічні технології дистанційного навчання).

Педагогічними заведено називати технології активного спілкування, опосередкованого засобами телекомунікаційного зв'язку, студентів і викладачів та індивідуальну роботу студентів з навчальним матеріалом, репрезентованим в електронному вигляді [3]. Педагогічні технології дистанційного навчання неможливі без інформаційних, оскільки організація процесу навчання на відстані опосередкована каналами зв'язку, які дають змогу створювати та передавати дидактичні матеріали, а також зберігати й контролювати результати виконаних завдань.

Без сумніву, навчання в аудиторіях під час безпосереднього спілкування та вивчення окремих тем супроводжується засобами візуалізації, аудіозасобами, однак розроблення повних дистанційних курсів з філологічних дисциплін, до використання яких, очевидно, не всі педагогічні, науково-педагогічні працівники були готові, завжди потребує доопрацювання. Сучасна сфера інтернет-зв'язку надає можливість студентам і викладачам спілкуватися в режимі реального часу (синхронно) за допомогою відеоконференцій, телеаудіозв'язку, чатів, віртуальних групових кімнат, а також асинхронно – з використанням вебсторінок, електронної пошти, сайтів, блогів та інших додатків. Вважаємо, що педагогічному, науково-педагогічному працівникові варто обирати не більше двох каналів зв'язку, оскільки здобувачам освіти важко зосереджувати увагу на об'єкті вивчення та переходити з одного каналу зв'язку до іншого, що впливає на результативність виконання завдань.

Під час вивчення філологічних дисциплін радимо використовувати відеокommунікаційну та кореспондентську форми дистанційного навчання. Так, завдяки

першій викладач має змогу спілкуватися зі студентами, підтримуючи зоровий зв'язок з аудиторією, виділяючи емоційно-експресивними засобами членування дискурсу потрібні частини навчального матеріалу, тому може використати план-конспект заняття, який розробив для опрацювання під час безпосереднього спілкування. Відеоконференцзв'язок (наприклад, за посередництва Skype, Zoom, Google Meet та ін.) дає змогу синхронно обговорювати проблемні питання з тем, що підвищує ефективність дистанційної форми навчання, оскільки викладач може перевірити обізнаність студентів й оцінити їхні вміння вести полемічний діалог, формуючи мовленнєві компетенції. Кореспондентську форму дистанційного навчання варто використовувати тоді, коли виникає необхідність перевірити практичні завдання, спрямовані на виявлення знань, наприклад, орфографічних і пунктуаційних норм сучасної української літературної мови. Завдяки електронному листуванню (соціальні мережі, електронна пошта, хмарні технології, платформа Moodle та ін.) педагогічний, науково-педагогічний працівник має змогу не лише надіслати підопічним теоретичний матеріал, який був проаналізований під час відеозв'язку, а й запропонувати блок практичних вправ для перевірки засвоєння теорії. Таким несинхронним способом (однак із встановленим реченцем) студент і викладач обмінюються повідомленнями з виконаними завданнями, а з іншого боку – результатами та оцінкою за їх виконання. Перевага такої форми взаємодії в тому, що здобувач освіти може візуально побачити помилки та самостійно попрацювати над їхнім виправленням. Кореспондентську форму дистанційного навчання доречно використовувати для написання есе, творчих робіт (як з мови, так і з літератури), а також для перевірки практичних завдань (зокрема з фонетики, орфографії, морфеміки, словотвору, лексикології, синтаксису, пунктуації, стилістики, історії та теорії літератури, літературної критики та ін.). Отже, спілкування учасників освітнього процесу, виконання завдань, перегляд мультимедійних посібників чи відеоматеріалів у сучасному світі можливе завдяки системам управління навчанням [4, с. 613].

Якщо взяти до уваги не тільки засоби, а й методи навчання, то для засвоєння навчального матеріалу дистанційно найбільш продуктивними є інформаційно-рецептивний (сприймання та запам'ятовування матеріалу), репродуктивний (відтворення вивченого) та метод теоретично-практичного вивчення мови (виконання тренувальних вправ) [1, с. 52].

Варто пам'ятати, що технологія дистанційного навчання актуалізує вагому роль у самостійному опрацюванні матеріалу, тому без наполегливості самого студента неможливе досягнення високих результатів. Як бачимо, педагогічному, науково-педагогічному працівникові варто зацікавити здобувачів освіти, щоб вони приділяли навчанню не тільки дві академічні години, як зазвичай в аудиторії, а раціональну частину свого вільного часу вдома. Такому зацікавленню може сприяти проєктна робота. Студент-філолог, отримавши проєктне завдання, наприклад, дослідити особливості таких помежових наук, як кіберлінгвістика, нейролінгвістика, психолінгвістика та ін.,

працює над ним та пропонує результати роботи, візуалізуючи переважно у вигляді презентації, обмінюючись файлами дистанційно. Такий вид завдань удосконалює дослідницькі вміння студента-філолога – майбутнього науковця-лінгвіста, сприяє груповій інтеракції, мотивує до виконання наступних завдань. Функція педагогічного, науково-педагогічного працівника під час цієї форми роботи змінюється: викладач стає радше спостерігачем, координатором, консультантом, коректором, оскільки не пропонує готовий матеріал, а дистанційно допомагає в пошуковій навчальній діяльності студента.

Як бачимо, особливістю дистанційного навчання є збільшення ролі візуалізації навчального матеріалу за допомогою технічних засобів, обсяг інформації у вигляді лінійного тексту суттєво зменшений. Однак зауважимо, що, попри всі переваги, серед проблемних нерозв'язаних завдань дистанційного навчання найпоширенішими є обмежена можливість доступу студентів і викладачів до якісного інтернет-зв'язку, недостатнє забезпечення сучасними методично-дидактичними матеріалами з чітко прописаними рекомендаціями, критеріями контролю результатів навчання, що унеможлиблює визначити ступінь самостійності виконання завдань студентом (ера ШІ), зрештою – неможливість безпосереднього вербального комунікування. Проте технологія дистанційного навчання – це данина сучасності, закономірний етап еволюції системи освіти від класичного університету до віртуального, інакше як рух від дошки та крейди до комп'ютерних навчальних програм, як рух від книжкової бібліотеки до електронної, рух від навчальної аудиторії до віртуальної [2].

Отже, очевидно, що дистанційне навчання не може повністю замінити безпосереднє спілкування в континуумі «викладач – студент», але в безвихідних умовах технологія дистанційного навчання посідає перше місце в системі освіти, тому що через її посередництво може тривати освітній процес, під час грамотної організації якого можна здобути якісну освіту, філологічну зокрема.

Список використаних джерел:

1. Антонів О. Дистанційне вивчення мови: проблеми та методи. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2007. Вип. 2. С. 48-54.
2. Дмитренко П. В., Пасічник Ю. А. Дистанційна освіта. Київ : НПУ, 1999. 25 с.
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html> (дата звернення: 25.02.2024).
4. Kakasevski G., Mihajlov M., Arsenovski S., Chungurski S. Evaluating usability in learning management system moodle : *ITI 2008 - 30th International Conference on Information Technology Interfaces*, Dubrovnik, 2008, P. 613-618.

Iryna KARACH,
*M.A. in Childhood Education,
B.A. History Queens College City University of New York,
Educational Director at The Scholars Corner LLC,
USA*

METHODS OF TEACHING IN A CULTURALLY DIVERSE COMMUNITY

Immersing in other cultures and experiencing it serves us as a firsthand educational self-development that is the most powerful of all kinds. Everyone of us is going through a journey of learning constantly, every day no matter at what stage of life, a person's learning never stops. How we learn and how we perceive knowledge can vary from person to person. In this text I would like to focus on teaching in a culturally diverse community such as a specific borough of Queens that is located in the heart of New York City. In such a diverse pot, multicultural education plays a role as one of the major ingredients in the quality of education. [Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (Eds.). (2002).] Multicultural education brings quality, encourages acceptance, and forms a safe environment for students to thrive in this exponentially diverse world. As an educator the goal will be to provide tools that will help the students to achieve these three major qualities with acceptance of each cultural background.

Going to school where I would be exposed to 86 languages in a school where attendance was 800 students was extraordinary for me. When I was a student in that school, with a Ukrainian background in religion and culture it was a great adjustment. I did notice that educators, my teachers were not fully equipped with how to teach to a diverse group of students. Teachers were extremely knowledgeable in their specific subject area, don't get me wrong. But when it came to understanding why I had celebrated Christmas on January 6th and couldn't attend class was not taken into consideration. It was the year of 2002, Ukraine and its culture were not explored by teachers in Queens unless they had a personal connection to the country. This goes to many other countries including Indonesia, Nepal, Tibet and few others.

As an educator myself, quality in education is important to achieve. When your students are fully exploring the topic, you are teaching, being curious about it and discussing it with the outside world, this only means that great quality of materials was provided to them. However, how does one deliver the points to students who are such a culturally diverse audience? In the City University of New York, schools that belong to this group are referred to as CUNY. All CUNY schools in about the year 2006 were adjusting their educational courses for future educators and added Multicultural Education courses to their curriculum. I, myself, was one of the students at CUNY and it was a required course to take. The goal was for educators to have the right tools and know the correct approach when teaching in a multicultural classroom. Especially when it comes to teaching language courses to

English Language Learners [ELL learners]. Knowing the cultural etiquette and the reaction of students to certain topics plays a significant role. Before presenting a topic to the class, educators must do a cultural scan as to what students they have and how it might affect their thinking. Would this be a good way to present a topic without making any offensive dialogue toward a particular group? After knowing the correct way to present the material the following will need to happen, this involves acceptance.

What does it mean for a student to be accepted by their peers? Knowledge about one's culture can create a better student communication bond and will assist students to better deal with issues that may arise only due to cultural differences. Both students and educator must be aware of the diversity and build a path for open communication to avoid any conflict. The more students learn and know about each other's cultural values and norms the more accepted they will be towards each other. As mentioned in the Journal of Youth Studies, "Educators should be aware that civic attitudes and skills may be understood differently by students from different ethnic backgrounds". [Ashley Elizabeth Anglin, Julie S. Jhonson-Pynn, and Laura Reene Johnson 2012].

The third very significant point in multicultural education will be the safe environment for all students. Space and surroundings always affect a student's intellectual growth. Educators who are taking charge in creating that certain environment for their classroom are not only responsible for the physical space but also for the mental well-being of each student. Experiencing how the environment affects the student's studies is what encouraged me to open my own educational establishment, The Scholars Corner LLC in 2014. It was the vision of having very involved students in hands-on experiences, having them presenting their cultural values to the entire class and by sharing such knowledge with others was an effective way to build that communication bond. As I witnessed the positives of students' development at The Scholars Corner LLC it was not long that I have had a chance to open IKlass Tutoring LLC in 2016 to expose more neighborhood of Queens in New York City to my vision of educational approach. Students who have safe physical space, feel mentally open and accepted by others are more likely to succeed in the future, especially when it comes to growth.

Being an educator in any part of the world is a very responsible role and it takes learning and experience to build on your self-development. Today I am so proud to be of a Ukrainian descent and to run four educational establishments in New York City for a decade now and I am looking forward to build on more centers where multicultural education will play a significant part and where all students will gain the readiness to face the challenges in this complex and yet beautiful world of education.

References:

1. Ashley Elizabeth Anglin, Julie S. Jhonson-Pynn, and Laura Reene Johnson, "Ethnic Identity and Civic Engagement in Latino/a and Caucasian Youth" Journal of Youth Studies 15, no 5 p. 621-643. (2012)

2. Alison L. Bailey, Mikyung Kim Wolf, and Laura Ballard, “English Language Proficiency Standards and Assessment Alignment: Issues, Insights, and innovations for Guiding Peer Review” January (2022)
3. Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (Eds.). (2002). *Handbook of research on multicultural education* (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
4. Sherry K. Watt and Jodi L. Linley, “Creating Successful Multicultural Initiatives in Higher education and Student Affairs” 57-68.

Наталія ГАСЮК,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

РОЛЬ ДІАЛОГУ В УДОСКОНАЛЕННІ НАВИЧОК АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

Діалог як потужний засіб удосконалення навичок усного мовлення був у центрі досліджень таких вітчизняних методистів як В. Л. Скалкін, Н. І. Гез, Г. В. Рогова, Є. І. Пасов, В. М. Плахотник, Л. В. Молчанова, Л.С. Панова, О. І. Вишневський, С. Ю. Ніколаєва та інші.

О. І. Вишневський вважає, що «насправді діалог є основною, домінантною формою мовлення, й у практиці навчання він повинен посідати належне місце. Процес навчання говоріння варто будувати в напрямі від нього до монологу, а не навпаки. Діалогічне мовлення для того, хто навчається, є складнішим, ніж монологічне. Воно формується під час розмови двох партнерів, його не планують наперед, бо невідомо, у якому напрямі піде розмова» [1, с. 104].

На думку С. Ю. Ніколаєвої, діалог у процесі навчання англійської мови виступає не тільки як одна з найважливіших цілей навчання мовленнєвого спілкування, а й як засіб вдосконалення мовленнєвих умінь і навичок [2, с. 26]. У своєму підручнику “Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах” С. Ю. Ніколаєва каже, що в основу навчання діалогічного мовлення покладені такі принципи: комунікативна спрямованість навчання; психологічна готовність до сприйняття і реагування на стимул; ситуативна обумовленість діалогічного мовлення; врахування індивідуальних особливостей учнів [2, с. 66].

Матеріал для навчання діалогічного мовлення повинен бути організований головним чином у вигляді мовленнєвих зразків, відповідних найбільш вживаним моделям, що вивчаються, і згрупованих навколо типових ситуацій мовленнєвого спілкування. Важливе місце в навчанні діалогічного мовлення посідає проблема сприйняття і розуміння змісту висловлень партнерів на слух. [3, с. 155].

Мета дослідження – проаналізувати роль діалогу в удосконаленні навичок англійського мовлення.

Виклад основного матеріалу. Діалог вважається основою розвитку навичок іноземного мовлення. Хіба ми можемо уявити спілкування без вміння поставити питання та відповісти на нього чи підібрати ініціативну репліку, яка спонукатиме співрозмовника охоче включитися в розмову? Звісно, ні. Якщо рідною мовою цей процес відбувається природно, то розвиток мовлення іноземною мовою є клопітким та потребує багатьох зусиль з боку вчителя в середній школі та викладача у закладі вищої освіти.

Досвід роботи зі студентами показує, що найефективнішими для розвитку навичок англійського мовлення є діалог-обмін думками чи враженнями та діалог-дискусія (за класифікацією Н.А. Сури) [4]. Перший передбачає не просто висловлення власної точки зору, а ще й аргументації для доказу. Учасники діалогу повинні погодитися з думкою співрозмовника або спростувати її. Мусимо визнати, що студенти іноді мають спокусу включити те, що ми називаємо “режим чат-боту”, тобто відповідати коротко “Yes / No”. Ми поступово привчаємо їх розширювати свої висловлення, постійно ставлячи питання “Why? / Why do you think so?”

Чому нам імпонує діалог-обмін думками чи враженнями? Під час такого різновиду роботи ініціатива ведення діалогу є двосторонньою. Учасниками такого виду діалогу можуть бути не обов’язково два учасники, а навіть троє чи четверо. Це залежить від завдання, яке викладач обирає для обговорення. Такий вид діалогу є надзвичайно ефективним як у парній роботі, так і в роботі невеликої команди. Завдання викладача – слідкувати, щоб висловлення власної точки зору студентів супроводжувалися різноманітною лексикою, мовними зразками активного вокабуляру, ідіомами та фразовими дієсловами і т.д. Це необхідно для демонстрації того, що співрозмовники можуть представити аргументи своєї згоди / незгоди, залучаючи різні мовні структури та уникаючи повторюваності вже вжитих іншими учасниками слів чи фраз. Особливо цінними для нас є діалоги-експромти, коли студенти висловлюють свої міркування без підготовки. Таке завдання, вочевидь, є набагато складнішим, бо співрозмовники в парі (такі види роботи ми найчастіше пропонуємо саме двом студентам) не мають часу на підбір фраз, які вони могли б використати у процесі діалогу, а спонтанно, вже під час мовлення, питають свого співбесідника та відповідають на його питання чи репліки.

Що роблять інші студенти у групі (їх зазвичай 10-14, бо йдеться про студентів-філологів)? Їхнє завдання – уважно вислухати діалог, представлений однокласниками, та оцінити. Викладач спочатку повинен вислухати оцінювання іншими студентами,

а потім озвучити свою вмотивовану оцінку двох учасників, які працювали в парі (оцінка викладача не повинна впливати на бали, виставлені студентами, це важливо!). Потім усі бали порівнюємо, адже вміння тверезо та помірковано оцінювати інших – це також дуже важлива життєва навичка. Залежно від плану конкретного заняття та матеріалу, який вивчається чи повторюється, викладач готує завдання для кількох пар чи тільки однієї пари студентів. Різні учасники групи можуть залучатися на інших практичних заняттях.

Тепер декілька міркувань, які стосуватимуться діалогу-дискусії. Без сумнівів, два види діалогів, на яких ми вирішили зосередитися (діалог-обмін думками чи враженнями та діалог-дискусія) є взаємопов'язаними. Проте діалог-дискусія передбачає час для підготовки, адже студенти мають переконати один одного, а це потребує обдумування своїх аргументів. Для діалогу-дискусії ми дуже часто застосовуємо обговорення так званих “words of wisdom” відомих філософів, політиків чи сучасних знаменитостей. Ми вважаємо діалог-обговорення (дискусію) найскладнішим для опанування, адже співрозмовники мають на меті ухвалити якесь рішення, сформулювати певні висновки та переконати один одного в чомусь.

Для викладача важливим є сформованість умінь, якими володіють студенти, для якісного ведення діалогу англійською мовою. Якщо викладач уміє підібрати завдання для ведення діалогів із залученням активної лексики, яка вивчається чи нещодавно вивчалася (з метою повторення), то він побачить картину як сильних, так і слабких навичок кожного студента зокрема. Аналіз наявної ситуації дасть змогу викладачеві внести корективи щодо підходів до різних видів роботи на практичних заняттях з предмету “Практика мовлення”. Під час підбору завдань, які спрямовані на удосконалення мовлення через призму діалогу, ми звертаємо увагу на такі аспекти:

- як уміє студент підібрати ініціативну репліку чи запитання;
- чи мають ці репліки або запитання різні комунікативні функції;
- чи вміє студент швидко реагувати на запитання або репліку свого співрозмовника;
- на якому рівні студент здатен підтримувати розмову;
- чи вміє студент стимулювати свого співбесідника до висловлень (через вираження своєї зацікавленості);
- чи аргументує та доводить студент свою точку зору.

Діалог може бути дуже універсальним способом і засобом удосконалення навичок усного мовлення. Діалог цілком доречний як pre-activity та after- activity до будь-якого виду роботи, що викладач планує практично для кожного заняття. Змоделюємо декілька можливих завдань:

1. Уявімо собі, що сьогодні наша мета – збагатити словниковий запас студентів прикметниками, які можна використати в описі якостей характеру різних людей. Пропонуємо перелік лексики:

curt – if somebody is curt, they are very abrupt (and rude, as a result) when they talk to another person – (різкий);

volatile – if somebody is volatile, they lose their temper very quickly and very easily – (вибуховий (характер));

meticulous – if somebody is meticulous, they are very careful about what they do, paying attention to small details and making sure that everything is correct or in order – (прискіпливий);

callous – if somebody is callous, they are cruel and heartless – (черствий, бездушний);

cantankerous – if somebody is cantankerous, they are bad-tempered and tend to argue with people about insignificant things – (сварливий);

calculating – if somebody is calculating, they get what they want by careful and clever planning, without caring about anyone else – (хитрий; той, що діє з розрахунку) і т.д. [5, с. 4].

Завдання: складіть діалоги, використавши слова, виведені на екран викладачем (парна робота). Ліміт часу: 7 хв. У діалозі має фігурувати саме виділена лексика та її опис.

2. Перед прочитанням невеликого тексту запропонуйте студентам його назву та сформулюйте завдання: спробуйте скласти діалог-передбачення, про що буде текст. Робота в невеликих групах – 2x2 (два студенти формулюють питання, інші двоє – відповідають) або 1x3 (один студент запитує, інші троє – відповідають). Ліміт часу: 8 хв.

3. Після прослуханого тексту на аудіювання викладач вибирає студента чи двох, які запишуть речення чи фрази, що запам'яталися. Завдання – на основі записаного придумати діалоги-експромти. Робота в режимі спонтанного мовлення.

Як бачимо, ми поєднали діалогічне мовлення з введенням нової лексики (у такий спосіб слова швидко запам'ятаються, бо в діалогах ще й буде залучено контекст для вживання тієї чи іншої лексичної одиниці), як pre-activity до читання та after- activity до аудіювання.

Висновки. Отож, діалог є надзвичайно ефективним та результативним методом удосконалення навичок усного мовлення під час навчання та вивчення іноземної мови, адже він є природним проявом мовленнєвої активності. На такі види діалогів як діалог-обмін думками чи враженнями та діалог-дискусія слід звертати особливу увагу на заняттях з курсу “Практика мовлення” у студентів-філологів, бо це розвиток творчої активності учасників навчального процесу. Основними мотиваторами розвитку діалогічного спрямування у вивченні іноземної мови є позитивна психологічна атмосфера у групі, доброзичливість у стосунках викладача та студентів, уміння викладача підбирати різноманітні завдання з метою підвищити зацікавленість у вивченні іноземної мови.

Список використаних джерел:

1. Вишневецький О. І. Методика навчання іноземних мов: навчальний посібник. Київ: Знання, 2011. 206 с.

2. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник. 2-ге вид., випр. і переоб./ кол.авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.

3. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. Київ : Ленвіт, 2010. 190 с.

4. Сура Н. А. Навчання студентів університету професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою. Луганськ : вид-во Східноукраїнського НУ ім. В. Даля, 2008. 126 с.

5. Mark Skipper. Advanced grammar & vocabulary. Student's book. Express Publishing. 237 p.

Tetiana DUDYSHYN,
*Assistant of the Department of
Foreign Philology and Business Communications,
Higher Education Institution «King Danylo University»,
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

GAMIFICATION IN THE ENGLISH CLASSROOM: ENHANCING STUDENT ENGAGEMENT AND LANGUAGE ACQUISITION

In the dynamic landscape of education, teachers are continually seeking innovative methods to enhance student engagement and facilitate effective learning. One approach that has gained considerable attention in recent years is gamification – the integration of game elements into non-game contexts [2, p. 2]. In the English language classroom, gamification is seen as a powerful tool for motivating students, fostering active participation, and facilitating language acquisition.

Gamification involves applying game design principles, mechanics, and dynamics to engage and motivate learners. Elements such as points, badges, leaderboards, challenges, and rewards are strategically incorporated into learning activities to create a more interactive and enjoyable experience [1, p. 59].

One of the key benefits of gamification in the English classroom is its ability to captivate students' attention and sustain their interest in learning. By transforming traditional lessons into immersive, game-like experiences, teachers can create a more dynamic and interactive learning environment. Gamified activities challenge students to actively participate, solve problems, and collaborate with their peers.

Beyond mere engagement, gamification has been shown to have a positive impact on language acquisition. Through gamified language activities, students are provided with opportunities to practice and apply their language skills in authentic contexts. Whether it's through vocabulary quests, grammar challenges, or role-playing simulations, gamification

encourages meaningful language use and reinforces learning in a way that is both enjoyable and effective. Additionally, the competitive elements inherent in gamified experiences can spur students to push themselves further and strive for continuous improvement in their language proficiency.

While gamification holds immense potential as a pedagogical approach, its successful implementation requires careful planning and thoughtful design. In order to integrate gamification into the English classroom successfully English teachers have to stick to a number of principles.

It's crucial to define clear learning objectives and align gamified activities with curriculum goals to ensure that they support students' language learning needs.

Offering timely feedback and recognition motivates students and helps to reinforce desired behaviors. It's a good idea to incorporate elements such as badges, levels, and leaderboards to acknowledge students' progress and achievements [3, p.107].

It's important to encourage collaboration and peer interaction through team-based challenges, group projects, and cooperative learning activities. Gamification can serve as a catalyst for fostering communication and collaboration among students [4, p. 56].

Continuously evaluate the effectiveness of gamified activities and solicit feedback from students to identify areas for improvement. Adapt and refine gamification strategies based on student input and evolving instructional needs.

There are a lot of examples of successful implementations of gamification in the English classroom:

Vocabulary Quests: Teachers create interactive quests where students embark on a journey to explore and master new vocabulary words. Each word mastered earns students points or badges, and they progress through levels as they demonstrate proficiency. For example, students might complete quests by matching words with their definitions, using them in sentences, or playing vocabulary-themed games.

Grammar Challenges: Teachers design grammar challenges that gamify the process of learning grammatical concepts and rules. Students participate in activities such as grammar quizzes, sentence construction puzzles, or grammar battles where they compete to identify and correct errors in sentences. Points are awarded for correct answers, and students can track their progress on a leaderboard.

Role-Playing Simulations: Gamified role-playing simulations immerse students in real-life scenarios where they must use English language skills to navigate various situations. For instance, students may assume roles such as travelers, business professionals, or historical figures and engage in interactive conversations, negotiations, or debates. By adopting different personas and solving challenges collaboratively, students practice language in context and develop communication skills.

Language Learning Apps: Gamified language learning apps leverage interactive features and game mechanics to engage learners outside of the classroom. Apps like Duolingo, Memrise, and Quizlet use elements such as points, streaks, achievements, and

levels to motivate users to practice vocabulary, grammar, listening, and speaking skills. Progress is tracked, and users receive instant feedback, fostering a sense of accomplishment and progress.

Escape Room Activities: Teachers create digital or physical escape room challenges where students must solve puzzles, decode messages, and complete tasks using English language skills to «escape» within a specified time frame. These immersive and collaborative experiences encourage critical thinking, problem-solving, and teamwork while reinforcing language learning objectives. Clues and hints are provided in English, requiring students to communicate and collaborate effectively to succeed.

Literature-Based Quests: Teachers gamify the study of literature by creating quests or adventures inspired by literary works. Students embark on a journey through the plot, characters, and themes of a novel or play, completing tasks such as analyzing passages, discussing themes, or creating multimedia presentations. By actively engaging with literature in a gamified format, students deepen their understanding and appreciation of the text while honing their language skills.

In summary, gamification offers educators a valuable toolkit for fostering student engagement, motivation, and language acquisition in the English classroom. By infusing learning with elements of play, teachers can unlock students' potential and cultivate a love for language learning that extends beyond the confines of the classroom.

References:

1. Alsawaier, R.S. (2018). The effect of gamification on motivation and engagement. *International Journal of Information and Learning Technology*, Vol. 35 No. 1, pp. 56-79. <https://doi.org/10.1108/IJILT-02-2017-0009>
2. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011). Gamification: Toward a Definition. *CHI 2011 Gamification Workshop Proceedings*, January 2011, 12-15.
3. Sun, J. C.-Y., & Hsieh, P.-H. (2018). Application of a Gamified Interactive Response System to Enhance the Intrinsic and Extrinsic Motivation, Student Engagement, and Attention of English Learners. *Journal of Educational Technology & Society*, 21(3), 104–116.
4. Zirawaga, V., Olusanya, A., & Maduki, T. (2017). Gaming in Education: Using Games a Support Tool to Teach History. *Journal of Education and Practice*, 8, 55-64.

Аліна ДУШКЕВИЧ,
*викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ПОСЛІДОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Висока продуктивність й ефективність інноваційних технологій в контексті навчання майбутніх фахівців-перекладачів послідовного перекладу обґрунтовується їх поліфункціональністю. Так, інноваційні педагогічні технології виконують в освітньому процесі такі функції:

- інформативну;
- формуючу;
- мотивуючу;
- систематизуючу;
- контролюючу [1, с. 20].

Інноваційні технології і методи навчання студентів послідовного перекладу дозволяють досягти наступних цілей: доступності сприйняття навчального матеріалу; систематизації знань; розвитку творчих здібностей учнів; самоосвіти; зняття психологічного бар'єру (страху спілкування, помилок); осмисленні навчального матеріалу, аналізу засвоєного матеріалу [3, с. 121].

До ефективних інформаційних педагогічних технологій, які можуть застосовуватися в системі навчання студентів послідовного перекладу з високим рівнем результативності щодо досягнення освітніх результатів, дослідники найчастіше відносять інтерактивні дистанційні технології навчання (Skype, Viber, WhatsApp, електронну пошту, інтернет-чат і т.п.), комп'ютерні засоби навчання (електронні посібники, підручники, джерела віртуальних бібліотек, освітні портали та ін.), мультимедійні ресурси навчання, тренінгові та тестові й інші новітньо-інформаційні технології.

Відчутний прогрес щодо результативності навчання студентів послідовного перекладу, на думку дослідників, був досягнутий шляхом широкого використання в освітньому процесі електронних засобів навчання.

Дидактичний потенціал електронних засобів навчання на заняттях із послідовного перекладу полягає в тому, що їх застосування в навчально-виховному процесі сприяє:

- кращому засвоєнню студентами знань;
- формуванню і розвитку різного типу умінь і навичок (умінь до аудіювання на основі адаптованих та автентичних звукових текстів, умінь відтворювати монологічну і діалогічну мову;

- підсиленню інформативної насиченості і наочності заняття;
- розширенню активного і пасивного словників студентів, ознайомленню з лексикою сучасної англійської мови, яка відтворює культуру певної країни, її політичний і соціальний склад;
- формуванню креативності, розвитку творчої активності майбутніх фахівців;
- формуванню мотивації пізнавальної діяльності студентів, потреби використання іноземної мови в інтерактивному спілкуванні;
- посиленню мотивації самостійної роботи студентів;
- підвищенню рівня індивідуалізації і диференціації діяльності студентів;
- можливості вибирати темп і обсяг навчального матеріалу, рівень його складності, реалізовувати контроль зі зворотнім зв'язком і діагностикою, підвищити рівень його об'єктивності.

Інтерактивні технології засновані на активній взаємодії студента з викладачем та іншими студентами. Вони базуються на інтеракціонізмі – одній з популярних концепцій сучасної соціальної психології. У рамках цієї концепції пропонується розуміння соціальної взаємодії людей як міжособистісної комунікації, найважливішою особливістю якої визнається здатність людини «приймати роль іншого», уявляти, як його сприймає партнер по спілкуванню та, відповідно, інтерпретувати ситуацію і конструювати власні дії.

Сьогодні в системі викладання та навчання послідовного перекладу все більшої популярності через свою ефективність набирає інтерактивне онлайн-навчання. Ефективність цієї технології пояснюється низкою переваг, серед яких дослідники виділяють доступність, гнучкість, відсутність стресу в учнів, високу якість навчання, можливість проведення персональних консультацій, вибір часу і місця для навчання, економія часу, вдосконалення навичок роботи з комп'ютером у процесі навчання послідовного перекладу. У системі викладання і навчання послідовного перекладу відкривають нові горизонти сьогодні передусім мультимедійні засоби навчання завдяки поєднанню зображення, звуку, графіки, анімації.

Дослідники Джуманова Л., Тоїмбаєва Б., Тулегенова М. підкреслюють, що поєднання можливостей, які надають технічні засоби навчання, такі як відеофільми, телебачення, електронні газети, журнали, книги, бібліографічні довідники та графічні можливості, інтерактивність, позитивно впливають на навчання перекладу та його самостійне вивчення.

Одним із прикладів ефективного використання сучасних мультимедійних засобів на заняттях із навчання студентів послідовного перекладу англійської є робота з інтерактивною дошкою (Smart Board). Такий пристрій дозволяє значно розширити можливості заняття порівняно з традиційними технічними засобами навчання. Використовуючи інтерактивну дошку, а також спеціальне програмне забезпечення (аудіо- і відеозаписи, засоби Microsoft), викладач і студенти можуть працювати як з текстами або відео- і аудіооб'єктами, так і з матеріалами з мережі Internet, організувати

телемості для спілкування з носіями мови, проводити бінарні заняття, переводити й реалізовувати лінгвістичний аналіз фрагментів кінострічок і т.д. [1, с. 21].

Хорошими платформами, додатками і сайтами для розвитку навичок, необхідних студентам для послідовного перекладу, є Google Meet, Jamboard, Padlet, TED Talks, BBC Learning English, Lyrics Training.

Google Meet є онлайн платформою, яка дозволяє створювати відеозустрічі, проводити заняття, ділитися відео- та аудіоматеріалами, влаштовувати обговорення [5].

Jamboard є інтерактивною дошкою, де студенти можуть фіксувати свої ідеї, варіанти перекладу, обмінюватися інформацією тощо [4].

На цифровій дошці Padlet викладач може записувати фідбеки, надавати коментарі, розміщувати тексти для перекладу, прикріплювати різні файли, відео та аудіо, посилання на Інтернет сторінки [7].

TED Talks – це різного роду лекції, які презентують носії мови. Студенти слухають їх, при цьому звертають особливу увагу на акцент, роблять нотатки, якщо необхідно, та виконують послідовний переклад [8].

BBC Learning English допомагає студентам краще засвоїти знання з іноземної мови. Вебсайт містить відео, аудіозаписи носіїв мови, завдання до них [2].

Lyrics Training надає можливість учням удосконалити вимову, збільшити свій словниковий запас. Також покращити навички слухання та аудіювання. У додатку потрібно вписувати пропущені слова з пісень у ряд з тексту [5].

На підставі наведених тверджень можна зробити висновок про те, що найбільш популярні інноваційні інформаційні технології та засоби навчання, які можуть використовуватися в системі викладання студентам послідовного перекладу з метою підвищення освітніх результатів, займають чільне місце в освітньому процесі. Застосування інноваційних інформаційних технологій та їх можливостей у процесі навчання послідовного перекладу – сьогодні не просто педагогічна інновація, а потреба відповідати викликам часу. Використання аналізованих технологій в процесі викладання послідовного перекладу дозволяє досягти якісних змін в усіх компонентах іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців.

Отже, резюмуючи викладене, варто додати те, що поряд із зазначеними перевагами проаналізованих технологій навчання не варто нівелювати значення академічних форм отримання знань і формування компетентностей студентів. Застосування сучасних технологій на заняттях з послідовного перекладу не повинно бути самоціллю, а зазначені технології повинні сприйматися як допоміжні дидактичні й технічні засоби навчання.

Список використаних джерел:

1. Янковець А.В. Підготовка майбутніх перекладачів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у вищих військових навчальних закладах. Нац. акад. держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького, 2005. 20-21 с.

2. BBC Learning English. URL: <https://bbc.co.uk/learningenglish/> (дата звернення: 05.02.2024).
3. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2009. 3, 121 pp.
4. Google Jamboard. URL: <https://cloudfresh.com/jamboard/>
5. Google Meet. URL: <https://workspace.google.com/intl/uk/products/meet/>
6. Lyrics Training. URL: <https://lyricstraining.com> (дата звернення: 05.02.2024).
7. Padlet. URL: <https://umity.in.ua/instrum37/> (дата звернення: 05.02.2024).
8. TED Talks. URL: <https://www.ted.com/> (дата звернення: 05.02.2024).

Христина ЯНУШ,
*викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИКОРИСТАННІ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ ТА ПЛАТФОРМ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій змушує людей постійно адаптуватись, змінюючи підходи не тільки до освоєння нових знань та навичок, а й самого процесу праці. Особливо помітними є ці зміни в таких галузях, як вивчення іноземних мов та переклад.

Однією з головних тенденцій, яка характеризує сучасний етап навчання, є зростання популярності різноманітних онлайн-ресурсів та активне використання онлайн-платформ, адже вони володіють цілою низкою переваг, таких як доступність, різноманітність матеріалів, гнучкість. Їх особливістю є можливість навчатися в будь-який час та в зручному темпі. Окрім того, можна обрати такі теми і завдання, які чітко відповідатимуть потребам людини. Також ці платформи характеризуються великою кількістю навчальних матеріалів (доступність різноманітних аудіо та відео, інтерактивних завдань, тестів для перевірки засвоєння матеріалу).

Проте не слід забувати, що такий метод навчання має ряд недоліків, найвагоміший із яких – відсутність особистого контакту з викладачем чи вчителем. Важливим моментом у вивченні іноземних мов є також спілкування із носіями мови (native speaker, Muttersprachler). Проте не всі онлайн-платформи надають можливість

удосконалювати практику мовлення. Суттєвим недоліком може також бути не надто якісний або застарілий контент, що значно знизить ефективність навчання.

Ще однією тенденцією в сучасному світі є постійне використання онлайн-застосунків для перекладу. Такі платформи як Google Translate, Microsoft Translator, DeepL дають можливість автоматизовано і швидко перекласти різні тексти. Але якість такого перекладу не завжди висока.

Для того, щоб бути висококваліфікованим перекладачем, недостатньо лише володіти іноземною мовою. Професія вимагає також вміння користуватись CAT-інструментами – програмним забезпеченням для автоматизації перекладу [3]. Надалі ми спробуємо коротко пояснити, що таке CAT, чому його застосовують і чи зможе він замінити людей.

«Computer-Aided (Assisted) Translation — це автоматизований, комп'ютерний переклад, але при цьому він повністю відрізняється від поняття «машинний переклад» [2]. Адже він допомагає не просто здійснити одноразовий переклад, а організувати увесь процес, коли над проєктом чи документом може працювати не один фахівець, а ціла команда. Окрім того, він володіє базою даних, яку ще називають «пам'ять перекладу» (Translation Memories). «Сервіси працюють за принципом текстових редакторів, але з деякими відмінностями. CAT-програми пропонують доступ до словників, глосаріїв, запам'ятовують вибір перекладача та в наступних подібних файлах автоматично підставляють раніше зроблений переклад» [2]. Це допомагає уникнути невідповідностей, особливо, якщо працює ціла команда. Найчастіше керівник проєкту створює глосарій, а інші перекладачі доповнюють його в процесі роботи. Ці словники можна використовувати і для інших подібних перекладів. «Автоматизований переклад покращує роботу з великими масивами інформації, допомагає зібрати окрему базу даних з вузькоспеціалізованою лексикою під конкретну сферу діяльності» [2]. Окрім того, такі програми володіють функціями перевірки, зменшуючи кількість орфографічних, граматичних та пунктуаційних помилок.

Таким чином, CAT-програми допомагають перекладачам, дають можливість виконати більші обсяги перекладу за менші проміжки часу. Ці переваги широко цінуються в бізнесі: можна швидко отримати якісний переклад за менші кошти, адже чим більше збігів і повторів знайде система, тим меншою буде ціна, яку повинен сплатити замовник.

Розрізняють локальні і хмарні типи систем автоматизованого перекладу. Відмінність між ними полягає в тому, де саме відбувається опрацювання і зберігання даних: на пристрої користувачів чи у хмарному середовищі. Локальні CAT-програми характеризуються вищим ступенем конфіденційності інформації, а також можливістю працювати в офлайн-режимі. Їх недоліком є необхідність постійного оновлення програмного забезпечення та складнощі у роботі, якщо над проєктом працює ціла команда фахівців. Якщо ж перекладач працює із хмарними типами систем, необхідним є безперервне підключення до інтернету. Але в такому випадку між собою можуть взаємодіяти різні програми, більша кількість людей, а також є можливість контролю

і відстеження прогресу менеджером в режимі реального часу. Проте такий вид діяльності передбачає ймовірні ризики, пов'язані із конфіденційністю інформації [2].

Окрім того, є різні види автоматизованого перекладу, наприклад, «машинний переклад на основі правил (RBMT – rule-based machine translation), на основі прикладів (EBMT – example-based machine translation), статистичний машинний переклад (SMT – statistical machine translation), гібридний (HMT – Hybrid Machine Translation) та нейронний машинний переклад (NMT – Neural Machine Translation)» [1, с. 41]. Кожен із перелічених методів має як переваги, так і недоліки. Тому перекладачі часто поєднують ці види для того, щоб досягнути кращого результату.

Проте, як свідчить практика, найефективнішим в наш час є саме нейромашинний переклад. Як приклад, можна навести дані, отримані в результаті практичного дослідження – порівняння якості нейронного машинного перекладу (Neural Translation, NT), а також машинного перекладу, що базується на основі фраз (Phrase-Based Machine Translation, PBMT) [4].

Результати досліджень показали, що NT генерує переклади з меншою кількістю помилок, ніж RBMT: на 19% менше морфологічних помилок, на 17% менше лексичних і на 50% менше помилок, які стосуються порядку слів у реченнях [4, с. 265]. Незважаючи на такі хороші результати, NT все ж має ряд недоліків, які пов'язані з перекладом довгих речень, правильним впорядкуванням певних лінгвістичних складових, а також з моментами, що свідчать про недостатність розуміння NT семантики тексту [4, с. 265].

Отже, сучасні тенденції у використанні онлайн-ресурсів та платформ для вивчення іноземних мов та здійснення перекладу відкривають хороші перспективи для навчання, а також для професійного розвитку. Проте на сьогодні вони не можуть повністю витіснити чи замінити людину як вчителя чи перекладача із цих процесів, хоча накладають свій вагомий відбиток, змінюючи акценти і роль людського фактора. Для того, щоб досягнути максимального результату, потрібно поєднувати новітні і традиційні методи навчання та зберігати баланс між автоматизацією та людським професіоналізмом у процесі перекладу.

Тому, коли йдеться про дослідження перекладу, недостатніми є спроби його аналізу лише з точки зору лінгвістичного, філологічного, соціокультурного чи психологічного аспектів. Потрібно також враховувати вплив штучного інтелекту на цю галузь, що відкриває подальше поле для досліджень у цьому напрямку.

Список використаних джерел:

1. Гаврашенко Я. А., Ольховська А. С. Вивчення впливу використання систем машинного перекладу різних типів на якість перекладу. *In Statu Nascendi. Актуальні проблеми перекладознавства. Харків, 2020. Вип 20. С. 38–44.*
2. Венцовська Ю. 7 CAT-програм, які полегшать життя перекладачу. URL: <https://mk-translations.ua/ua/blog/7-cat-program-yaki-polegshat-zhittya-perekladachu/> (дата звернення: 06.03.2024)

3. CAT-інструменти. UnlockTeam : веб-сайт. URL: <https://unlocteam.com/uk/cat-tools/> (дата звернення: 06.03.2024).

4. Bentivogli L., Bisazza A., Cettolo M., Federico M. Neural versus phrase-based machine translation quality: A case study. *In Proceedings of the 2016 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing*. P. 257–267. URL: <https://aclanthology.org/D16-1025.pdf> (дата звернення: 06.03.2024).

Ольга ГУМЕНЮК,
студентка IV курсу бакалаврату,
ФІЛс-2020-1,
факультет суспільних і прикладних наук,
ЗВО “Університет Короля Данила”

Наукова керівниця:
Марія КУЦЕЛА,
викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО “Університет Короля Данила”,
м. Івано-Франківськ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Мова була, є та залишається найважливішим аспектом розвитку та взаємодії суспільства. Ми бачимо наскільки сильно мова впливає на життя людей. Уміння правильно і чітко висловлювати свої думки дозволяє людям не лише спілкуватись та обмінюватись думками, а й – вправно вести ділові зустрічі та домовлятись про вигідні пропозиції. На відміну від тварин, ми маємо значно більше можливостей для цього. За цей аспект відповідають розвиток м'яких навичок, таких як здатність ефективно висловлювати свої думки і ідеї, вміння спілкуватися ясно і конструктивно, лідерські навички, організація та координація групових зусиль, співпраця, адаптованість та здатність думати креативно та вносити новаторські ідеї.

Щоб бути затребуваною людиною у сучасному світі необхідно вміти спілкуватися та розвивати soft skills у своєму житті. Розвиток їх допоможе стати успішним та досягти поставлених цілей. І саме у соціумі можливо це зробити. Коли дитина народжується, вона автоматично потрапляє у суспільство і відразу вчиться комунікувати у ньому.

Спершу без слів, а за допомогою звуків та рухів, пізніше вона уже може пізнавати соціум за допомогою слів та вербаліки.

Дитячий садок, школа і пізніше університет повинні допомогти цим особистостям у розвитку соціокультурних навичок. Зважаючи на сучасний світ дуже багато дітей не хочуть опановувати ці навички та вважають їх застарілими. Такий погляд усталився разом із розвитком соціальних мереж та Інтернету в цілому.

Інновації в освіті виникли в другій половині ХІХ століття, пов'язані з експериментальною педагогікою та вивченням психології дітей. Зарубіжні вчені, такі як А. Біне та Е. Клапаред, висловили ідеї про творчий розвиток дитини та створили експериментальні школи. Важливий внесок зробили і новаторські школи у Західній Європі, такі як школа О. О'Нейла у Великій Британії [1, с. 2].

У першій половині ХХ століття з'явилася гуманістична спрямованість в педагогіці, враховуючи індивідуальні особливості дитини. Зазначені ідеї висунули М. Монтесорі, Р. Штайнер, С. Френе. На початку ХХІ століття інновації в освіті стали відповіддю на глобальні трансформації, екологічні проблеми та потреби сучасного суспільства. Сучасні інновації спрямовані на модернізацію всіх аспектів освітньої системи, врахування потреб індивіда та високої якості освіти [1, с. 2].

Розвиток інновацій в освіті України відзначається певними етапами, включаючи формування національної освітньої парадигми під час 1905-1920 рр. та ідеологічний вплив у період 1930–1950 рр. Пізніше, з 1950 років, наступила епоха гуманістичних ідей у викладанні, підкреслена творчістю В.О. Сухомлинського та демократизацією освіти. [1, с. 3]

У 50-80-і роки ХХ століття стартували нові інноваційні рухи, присвячені гуманізації та демократизації. Тоді були запропоновані ідеї В.О. Сухомлинського про розвиток особистості та наголос на етичних цінностях [1, с. 3].

У кінці ХХ - на початку ХХІ століття зростає активність в інноваційних процесах в освіті. Також виділяються ключові концепції: традиційна, раціоналістична та гуманістична, що визначають напрями розвитку сучасної освіти. Авторські школи інноваційного типу в Україні, такі як М. Гузик, О. А.

Захаренко та ін., активно формують альтернативні концепції та педагогічні системи [1, с. 3].

Сучасний світ вимагає від викладачів надзвичайної роботи та конкурентоспроможності серед такої великої кількості інформації та можливостей розвитку. Із плином життя освіта України пережила повне дистанційне навчання у всіх закладах освіти. Викладачі та студенти навчались працювати онлайн. І під час такого навчання викладачі використовували велику кількість онлайн-ресурсів, онлайн-дошок для пояснення матеріалу та онлайн-тестування. Це дозволило усім студентам, будучи будь-де, отримувати корисну інформацію із якісним поясненням. Але це явище має і певні недоліки. Адже під час дистанційного навчання студенти мали можливість бути розслабленим та інколи зовсім не бути активним на заняттях. Це зробило студентів

лінивими та тими, хто розуміли, що будь-яку інформацію їм може дати інтернет за декілька секунд.

Зараз багато університетів України навчаються у очному форматі. Але дистанційного навчання негативно вплинув на розвиток міжособистісних якостей у студентів. Їм важко висловлювати свої думки та виголошувати промови чи просто відповідати на парах, коли необхідно дати усну та розгорнуту відповідь на питання. Більшість студентів заучують інформацію перед заняттями, і це не дозволяє їм використовувати свої знання у житті. Тому і більшість вважає, що навчання не потрібне у майбутньому, адже не бачать реального застосування знань.

Нижче буде наведено методи, які можна використовувати у сучасному світі для викладання дисциплін філологічного спрямування.

У процесі навчання використовуються різні форми взаємодії, зокрема пізнавальна, інтерактивна, мотиваційна та координаційна. Діалог і дискусія сприяють розвитку самостійного мислення, дискусії та поваги до інших думок.

Способи створення відчуття успіху в навчанні включають демонстрацію та обговорення учнівських робіт, що дозволяє кожному пережити успіх і відчутти цінність своєї праці. Такі практики сприяють розвитку креативності та емоційному задоволенню від навчання.

Нетрадиційним підходом з точки зору контролю знань є демонстраційне тестування. Це сприяє інтелектуальному та творчому розвитку і мотивує учнів до навчання.

Дебати – це обговорення з фіксованими виступами студентів. Дискусія – це суперечка, обговорення питань, здійснювана шляхом виступів та спростувань. Студенти обмінюються думками, розвиваючи навички аналізу та аргументації. Наприклад, під час практичного заняття «Форми колективного обговорення професійних проблем» студентам надають завдання з ознайомлення з правилами «мозкового штурму» та підготовки до дискусії чи дебатів на визначену тему [3, с. 207]

Презентація. Уміння презентувати, якісно інформувати аудиторію – важлива складова професіограми майбутнього фахівця. Під час практичного заняття «Презентація як різновид публічного мовлення» можемо запропонувати таке завдання: користуючись планом презентації та враховуючи її основні структурні компоненти, студентам, номер яких у списку парний, слід створити і письмово оформити одну презентацію, у якій слід прорекламувати діяльність вашого факультету. Студентам, номер яких у списку непарний, слід підготувати теж одну презентацію професії, яку вони опановують в університеті. [3, с. 207]

Симпозіум – форма навчальної дискусії. Студенти виступають із повідомленнями або рефератами, а потім відповідають на запитання аудиторії. Чонсі М. Деп'ю наголошував, що ніяке інше вміння, яким може володіти людина, не дасть їй можливості з такою швидкістю зробити кар'єру і досягти визнання, як уміння добре говорити. Окрім цього, слід пам'ятати, що культура сприймання виступу – теж дуже важливий

компонент. Найбільший комплімент тому, хто виступає, це уважне слухання, якому слід навчати. Уміння слухати — мистецтво, це не просто мовчання, а активна діяльність - своєрідна робота, якій передує бажання почути, інтерес до співрозмовника. [3, с. 207].

Освіта України за останнє десятиліття пережила багато різних змін, що змушує викладачів стати сучасними на розвиватися у інтернет-напрямку. З розвитком штучного інтелекту важливий розвиток усіх сфер людського життя, і освіта цьому не виключення. Сучасні та модернізовані класи та сучасні підходи допомагають студентам розвиватись і вдосконалюватись не за допомогою старих та не цікавих методів, а за допомогою методів, які є сучасні та знання, які є затребуваними та необхідними у сучасному світі. Упровадження інновацій у навчальний процес та у безпосереднє використання нових та сучасних методологій у викладанні філологічних дисциплін дозволяє створити позитивну та дружню атмосферу між студентами та викладачами, ба більше дозволяє створити захоплююче та цікаве навчальне середовище.

Список використаних джерел:

1. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки : монографія. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 36 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/13363/1/дубасенюк%20о.pdf> (дата звернення: 18.02.2024).

2. Інноваційні технології та методики в освітньому середовищі: теорія та практика матеріали інтернет-конференції. ефективність та способи використання технології критичного мислення у рамках навчального та виховного процесу, м. Харків, 25 листоп. 2021 р. Харків, 2021. С. 11. URL: <https://dspace.vnmu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5827/Сучасні%20методи%20навчання%20у%20вищих%20навчальних%20зкладах%20Україн%20и.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 18.02.2024).

3. Усова В. інноваційні методи викладання дисциплін у вищих технічних навчальних закладах. витоки педагогічної майстерності. 2018. 9 лют. с. 205–208. url: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/11659/1/Usova.pdf> (дата звернення: 18.02.2024).

Тетяна МУЗИКА,
*кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ США

Останнім часом як в Україні, так і за кордоном спостерігається значне зростання кількості людей, які переходять на українську чи починають вивчати її. Звісно, не останню роль у цьому відіграла і повномасштабна війна, ставши точкою відліку цього уже, напевно, незворотного процесу із розширення українськомовних горизонтів. Невпинно збільшується і кількість навчальних закладів у різних країнах світу, де з'являється все більше можливостей і способів опанування української.

У США, де за інформацією, наведеною міністерством закордонних справ України, за даними офіційної статистики проживають 892992 особи, а за неофіційної – реальне число представників українського етносу в США понад 1,5 млн осіб, активне вивчення української мови розпочалося в середині минулого століття [2].

Вищі навчальні заклади США пропонують ґрунтовну мовну підготовку спеціалістів різних галузей. Вивчення української мови та культури в університетах США може бути частиною програм зі славістичних студій або програм міжнародних відносин, а також вивченням мови та культури як частини антропологічних або літературних студій. Тривалість курсів та програм може варіюватися від кількох семестрів до кількох років залежно від конкретної університетської програми. Коледжі та університети пропонують вивчення української вони як протягом академічного року так, і на літніх мовних школах.

Зазвичай в університетських програмах зі славістичних студій студенти можуть вивчати українську мову та культуру як частину бакалаврських, магістерських або докторських програм. Курси можуть включати вивчення мови (читання, письмо, говоріння, слухання), літератури, історії, культури та сучасних питань, пов'язаних з Україною.

Найдавнішу традицію українознавчих студій мають центри вивчення україністики при Іллінойському, Пенсільванському, Колумбійському університетах, які розпочали своє функціонування у 70–80-ті рр. ХХ ст. залучаючи нові дослідницькі сили, нові завдання щодо захисту національних традицій української науки за межами України.

Найпотужнішим осередком українознавства був Гарвардський університет, у межах якого в червні 1973 р. в Кембриджі (Массачусетс) з метою організації та підтримки українознавчих науково-дослідних проектів, підготовки наукових праць,

видання джерел і навчальних посібників з історії України, української мови та літератури було створено Український науковий інститут (УНІГУ) з трьома кафедрами: історії (1968), літератури (1973) та мовознавства (1973) [1].

Одну із найдавніших програм вивчення української мови в США має Університет Пітсбурга. Мовний інтенсив «Українська мова. Початковий рівень» є одним із 10 курсів, успішне вивчення яких уже впродовж більше 30 років відбувається в Літньому інституті слов'янських, східноєвропейських і близькосхідних мов Університету Пітсбурга, штат Пенсильванія, США (*далі* - SLI).

Інтенсивна програма початкового рівня української мови є еквівалентом навчання мови протягом одного академічного року. Заняття в SLI тривають 6 тижнів, по 5 годин щодня. Викладання здійснюється синхронно у форматі офлайн/онлайн. Кожен день здійснюється інтенсивна мовна підготовка як в усній, так і в письмовій формі. Окрім занять та заходів у рамках вивчення певної мови, студенти можуть також відвідувати численні події різного спрямування, організовані SLI.

Політика SLI, що ґрунтується на принципах якості та ефективності мовної підготовки, передбачає кількісно невеликі групи, що забезпечує постійну взаємодію з досвідченими інструкторами. Наприклад, у 2023 році українську мову вивчали 5 громадян США, троє з них – аудиторно, двоє – онлайн. Вони - магістранти, докторанти різних університетів США. Робота над їхніми науковими дослідженнями, у яких вони торкаються певних аспектів української культури, історії, літератури, зумовила потребу вивчати українську мову. Також були ті, які переходили з російської мови на українську, хотіли вивчати її з перспективою подорожей в Україну, працевлаштування в нашій країні.

Викладання української мови здійснюється на основі комунікативного підходу. Учасники групи зосереджуються на живому спілкуванні з посиленою увагою до ситуацій у реальному житті. За допомогою різноманітних розмовних практик вони постійно взаємодіють між собою та викладачем, навчаючись висловлювати свої думки та розуміти співрозмовника.

Окрім власне мовних занять, які передбачають вивчення граматики, розширення словникового запасу, розмовну практику, в SLI дуже насичена культурна програма: під час навчання студенти переглядають українські фільми, слухали лекції про політику та історію, а також відвідували різноманітні заходи, присвячені українським мистецтву, музиці, національній кухні. Велике зацікавлення у них викликали практичні заняття, присвячені українським танцям з різних регіонів України, техніці української вишивки, петриківському розпису, а також пісенній спадщині українського народу.

Особливо важливо й те, що студенти, які вивчали українську мову, мали змогу взяти участь у подальшому стажуванні, зосередженому на певних аспектах професійної діяльності або українській культурній спадщині.

Після успішного завершення першого етапу SLI пропонує подальші програми за кордоном - у країнах, мови яких вивчають студенти, із повним зануренням у мовне

та культурне середовище. Цьогоріч студенти SLI мали змогу продовжити навчання в Польщі, Словаччині, Чехії та Чорногорії.

УніверситетПіттсбургавикористовуєCanvasяксистемууправліннякорпоративним навчанням. Спеціалісти з педагогіки та навчальних технологій готові допомогти викладачам використовувати Canvas для вдосконалення їх практики викладання, пропонуючи різноманітні ресурси. Платформа дозволяє студентам взаємодіяти з навчальним матеріалом в режимі реального часу, використовуючи візуальні та аудіо-елементи для полегшення засвоєння базових концепцій мови, спеціально розроблені онлайн-ресурси забезпечують доступ до важливих матеріалів, а інтерактивні віджети дозволяють студентам навчатися у захоплюючому форматі, розвиваючи навички вживання мови в практичних ситуаціях. Заняття відбувалися синхронно – офлайн та онлайн, тому застосування таких технологій було особливо корисним як для студентів в аудиторії, так і для тих, хто був по той бік екрану.

Ще однією ключовою технологією під час вивчення української є використання мобільних додатків та онлайн-ресурсів для самостійного вивчення. Спеціально розроблені додатки можуть надати студентам можливість практикувати вивчену лексику та граматику в реальних ситуаціях, забезпечуючи зручний та доступний спосіб вивчення.

Іншим інноваційним напрямком є використання онлайн-взаємодії та групової роботи через віртуальні платформи. Адже це не лише сприяє активній комунікації, але й створює атмосферу взаємодії та спільної навчальної діяльності. Студенти перебували у різних «кімнатах», де могли практикувати розмову, а викладач мав змогу почергово приєднуватися до кожної пари та спостерігати/допомагати.

Також важливим елементом є використання аудіовізуальних матеріалів, таких як відео та аудіоуроки. Це допомагає створити іммерсивне навчальне середовище, де студенти можуть слухати, дивитися та повторювати вирази, засвоюючи вимову та інтонацію. Наприклад, особливе зацікавлення викликали відео на теми української культури, історії. Щотижня студенти переглядають фільми і згодом аналізували їх.

Використання інноваційних педагогічних технологій на початковому етапі вивчення української мови допомагає створити ефективний процес, сприяючи швидкому засвоєнню мови, забезпечуючи студентам практичні навички для успішного її використання у різних сферах життя.

Отже, вивчення української мови у вищих навчальних закладах США має давню традицію. Її особливостями є широкий спектр можливостей та способів опанування фонетики, лексики, розширення словникового запасу, покращення навичок спілкування. Викладання української мови здійснюється на основі комунікативного підходу. За допомогою різноманітних розмовних практик вони постійно взаємодіють між собою та викладачем, навчаючись висловлювати свої думки та розуміти співрозмовника. Велику увагу приділено також культурологічній складовій: мовні програми передбачають ознайомлення студентів із українською історією, культурою, політикою, мистецтвом

як у теоретичному аспекті (лекції, презентації), так і у практичному (відвідування різноманітних воркшопів, участь у майстер-класах, тематичних заходах).

Список використаних джерел:

1. Краснодемська Ірина. Розвиток українознавчих досліджень у США та Канаді (70-80-ті роки ХХ ст.) *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Історичні науки». 2015. Випуск 23. С. 110-114.

2. Українська громада в країнах світу URL: <https://mfa.gov.ua/dvostoronnye-spivrobotnictvo/zakordonni-ukrayinci/ukrayinska-gromada-v-krayinah-svitu> (дата звернення: 10.03.2024).

3. Language learners rally behind Ukraine. <https://blog.duolingo.com/2022-duolingo-language-report/#language-learners-rally-behind-ukraine> (дата звернення: 01.03.2024).

IV. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО КРІЗЬ ПРИЗМУ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Volodymyr KRASNOPOLSKYI,
*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Ukrainian Studies and Foreign Languages,
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs,
Dnipro, Ukraine*

FUTURE PROSPECTS: AI CHATBOTS AND THE EVOLUTION OF LANGUAGE TRANSLATION IN POLICING

Annotation. In recent years, the integration of artificial intelligence (AI) technologies has revolutionized various fields, including law enforcement. One promising application is the use of AI-powered chatbots by police officers to translate information from native to foreign languages during their duties. This article examines the potential implications of using AI-powered chatbots in language translation services for the police. By analyzing the current situation, discussing the benefits and challenges, and exploring future possibilities, this article aims to provide an understanding of the transformative role of AI in law enforcement communication.

Keywords: chatbot, artificial intelligence (AI), language translation.

Introduction

Effective communication is a vital component of law enforcement, especially in multilingual and multicultural societies. Language barriers can hinder information gathering, assistance delivery, and public safety. Traditional translation methods, such as hiring interpreters or relying on officers' language skills, can be time-consuming and unavailable in critical situations. In this context, AI-powered chatbots offer a promising solution for simplifying translation processes and enhancing communication between law enforcement agencies and individuals from diverse language groups.

Main part

Machine translation systems are software and hardware solutions that help people who speak different languages overcome the language barrier. Over their history, machine translation systems have evolved from simple rule-based systems to modern neural network solutions capable of producing accurate and natural translations. In this article, we will look at their evolution, with a particular focus on the use of neural networks, which have become a key element in modern translation systems.

The idea of using computers for translation was first proposed in the United States in 1947, shortly after the advent of computers. The first machine translation systems, developed

in the 1950s, relied on grammatical rules and dictionaries. A public presentation of the capabilities of machine translation, known as the Georgetown Experiment, was held on January 7, 1954 in New York City at the IBM headquarters. It was organized by Georgetown University and became a major milestone in the history of machine translation.

During the experiment, a fully automatic translation of more than 60 sentences from Russian to English was demonstrated. The experiment was conducted with the aim of attracting public and government attention to the possibilities of machine translation.

Despite its apparent simplicity, the system underlying it was groundbreaking. It relied on 6 grammatical rules and a dictionary of 250 words, but it was specialized in the translation of texts on organic chemistry. The program, implemented on the IBM 701 mainframe, allowed the translation of simple sentences, such as: «Processing improves the quality of oil» or «The commander receives information by telegraph.» The translation was printed out in transliteration.

The New York Times and other major American newspapers proudly displayed reports of the world's first public demonstration of a machine translator on their front pages. These reports were picked up by countless regional newspapers, and in the following months, popular magazines buzzed with articles about this revolutionary technology. Some of the project's participants, caught in the enthusiasm, boldly declared that machine translation would be a solved problem within three to five years. This optimistic prediction fueled government interest, leading to increased investment in computational linguistics research [1].

In the 1980s, statistical models were replaced by rule-based systems. These models were trained on a large corpora of parallel texts, which significantly improved the quality of translation. The SYSTRAN system is one of the prime examples of this stage, which has been widely used in various fields.

The 1990s became a turning point in the history of translation. The advent of computer-assisted translation (CAT) software greatly simplified the work of translating information. CAT programs provide access to dictionaries and glossaries, memorize user preferences, and automatically substitute the translation of previously translated words from the memory bank. These programs help to reduce the time spent by translators on repetitive texts and reduce the percentage of grammatical, punctuation and spelling errors.

Some of the popular CAT programs include SDL Trados, MemoQ, OmegaT, Wordfast, CafeTran and others. However, CAT capabilities were still limited. The tools could not always correctly interpret the complex nuances of language, which led to inaccuracies and errors. Despite these limitations, CAT was an important step in the development of translation.

In 2008, the Los Angeles Police Department purchased several Phraselators, which were developed for the US military.

The Phraselator is a portable, handheld device that can translate speech in real time. It was developed by the Defense Advanced Research Projects Agency and is used by the US

military to communicate with foreign nationals.

The Los Angeles Police Department purchased the Phraselators in an effort to improve communication with the city's large immigrant population. The devices can translate between English and more than 100 languages, including Spanish, Mandarin Chinese, and Korean [2].

The Phraselator functions as a voice-activated, user-independent system for phrase translation. Upon receiving a spoken phrase through its microphone, the device utilizes an automatic speech recognizer (ASR) to compare it against a pre-populated database. If a match is found, the corresponding translated recording in the target language is played back through a speaker. This enables users to convey basic information, provide instructions, or pose easily answerable questions in a multilingual setting. While the underlying concept is simple, the development of a dependable, robust, and versatile system suitable for military applications has presented significant challenges. Created in 2001, the device contained pre-programmed questions and answers that could be broadcast in 40 languages. LAPD officials stated that Phraselators would be used for routine translation during criminal investigations and crowd control [4]. However, the devices were not capable of voice translation, and only played back pre-recorded phrases. Officers who used the devices for translation spent more time trying to figure out the Phraselators and get them to work than they did actually having conversations.

There is currently an unlimited number of language translation apps available for download on smartphones. For example, Google Translate allows for quick text translation in over 100 available languages. The app also has a voice-to-voice conversation feature that can be used between two different languages. While this app is much more versatile than the Phraselator, it does have limitations. The app works best when the conversation is between two people speaking slowly and concisely. Even then, inaccurate responses are inevitable. Once a third person is included in the conversation, the responses become disorganized, and repetition of some phrases becomes necessary. Despite these limitations, this app shows great potential for language translation in conversational settings.

The development of AI-based machine translation technologies opens up new opportunities for innovative solutions in the law enforcement field as a whole, and in overcoming language barriers in particular. Police departments around the world are already testing AI-powered chatbots that facilitate communication with non-native speakers. These chatbots use natural language processing algorithms to interpret and translate speech in real time, providing instant support in multiple languages. Moreover, some platforms integrate machine learning capabilities, allowing chatbots to improve their skills over time through continuous interaction and data analysis.

A real breakthrough in the development of machine translation systems came with the advent of neural networks. Neural network models, such as Google Translate and Microsoft Translator, are able to «learn» from massive amounts of data, which allows them to take into account context, grammatical features, and nuances of language. As a result, neural network

MT systems produce more accurate and natural translations than their predecessors.

In addition to portable language translation devices, there are now multilingual chatbots that are appearing on many websites.

OpenAI, a company founded with the participation of Elon Musk, has demonstrated a promising direction for the development of combined technologies. OpenAI has released an open-source AI tool called ChatGPT, which can generate text, answer questions in a human-like style, solve tasks related to computer code, and easily create articles that people struggle with.

ChatGPT, as an AI-powered chatbot capable of processing and generating human language, presents new possibilities for law enforcement agencies. However, like any tool, it possesses both advantages and disadvantages that require careful analysis and responsible application.

Future Prospects. The use of AI-powered chatbots for language translation in police work opens up exciting prospects for innovation and progress. However, realizing this potential requires further research and development to address existing challenges and improve AI translation technologies.

Collaboration between law enforcement agencies, AI developers, and linguistic experts can lead to the creation of more reliable and culturally sensitive solutions. As AI-powered chatbots are developed and deployed, they have the potential to revolutionize communication in law enforcement, contributing to safer and more inclusive societies.

Despite these challenges, the potential benefits of using AI-powered chatbots in law enforcement are significant. With further research and development, these technologies have the potential to revolutionize communication in law enforcement and contribute to safer and more inclusive societies. With further research and development, these technologies can overcome existing challenges and realize their full potential.

References:

1. Hutchins J. (2006) The first public demonstration of machine translation: the Georgetown-IBM system, 7th January 1954. URL: <https://www.historyofinformation.com/detail.php?id=666>
2. Harrison A. (2005.) Machines Not Lost in Translation. URL: <https://www.wired.com/2005/03/machines-not-lost-in-translation/>
3. Зінченко О., Краснополський В., Артеменко Ю. Специфіка використання комп'ютерного моделювання у машинному перекладі (на прикладі англійської мови). Вісник науки та освіти. № 6 (12), 2023. С. 102 – 116.
4. Barco MD. (Jan. 30, 2008.) Phraselator Helps L.A. Police Communicate URL: <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=18495804>

Valentyna SAVCHYN,
PhD in Translation Studies,
Associate Professor of the Centre for Languages and Literature,
Lund University,
Lund, Sweden

RECLAIMING UKRAINIAN LINGUISTIC IDENTITY: UNRAVELLING RUSSIFICATION IN SOVIET-ERA DICTIONARIES

Although dictionaries are often perceived as “bastions of objectivity” [7, p. 52], they are never entirely devoid of values, political influence, or societal contexts. As Chen asserts, “they are subject to ideology, power and politics” [6, p. 362]. The Ukrainian lexicography of the Soviet era vividly illustrates this reality. Dictionaries from this period serve as compelling evidence that language policies in Ukraine extended beyond mere administrative restrictions on the use of Ukrainian across different domains of life. They also systematically interfered with the language structure, distorting its inherent norms.

The peak of the Soviet assimilationist policy in Ukraine, from a lexicographical perspective, occurred with the publication of the “Russian-Ukrainian Dictionary” in 1948. The preface to this dictionary clearly stated the main postulates of the language policy, emphasizing the «brotherly relationship» between the two languages and the “beneficial influence of the great Russian language” on the development of the Ukrainian literary language. According to the preface, the Ukrainian language, which had previously developed “one-sidedly,” now, “with the help of the language of the great Russian people, has developed the qualities that enable it to meet all the needs of socialist construction” [3, p. X].

This dictionary replaced the Russian-Ukrainian dictionary of 1924-1933 (eds. Krymskyi & Yefremov) [1] and its successor, the Russian-Ukrainian dictionary of 1937 (eds. Vasylevskyi & Rudnytskyi) [2]. These earlier dictionaries faced severe criticism for their purportedly unscientific basis, nationalist leanings, distortions, and their perceived attempt to artificially erect barriers between the Russian and Ukrainian languages [3, p. XI].

These accusations stemmed from the intent of the compilers of earlier dictionaries to showcase the vast lexical diversity and richness of the Ukrainian language. This was manifested in their efforts to expand the Ukrainian part of the entries with extensive lists of synonyms, a notable characteristic of the 1924 dictionary.

The 1948 dictionary demonstrated a notable shift in the methodology employed for compiling dictionaries by focusing on fostering closer linguistic affinity between Ukrainian and Russian. The new team of compilers embraced a strategy centered on substituting genuinely Ukrainian words with Russian loan translations, or calques.

One example out of many, for illustrative purposes only, is the word *говорун* (*talker*), which had seven synonymic ‘translation equivalents’ in the 1924 Dictionary, none of which bore a resemblance to the Russian entry word: *говорун* – *балакун, балаклій, базікало,*

щобетун, дріботун, цокотун, торохтій. Their number shrank to only two synonyms in the later publication of the *Russian-Ukrainian Dictionary* (1937): **говорун** – *балакун, щобетун*. The *Russian-Ukrainian Dictionary* published in 1948 (eds. Bulakhovskiy, Kalynovych, Rylskiy) retained only one Ukrainian synonym (*балакун*) while the other was superseded by a word identical to the Russian headword: **говорун** – *говорун, балакун*. Thus, one may talk of a marked tendency towards restricting the Ukrainian part of the dictionary and substituting native words with Russian ones. More often than not, a Russian word was given preference and topped the list of counterparts, in this way acquiring the status of the nearest equivalent to the headword.

In a three-volume Russian-Ukrainian dictionary published in 1968 [4], certain Ukrainian words reclaimed their status as the primary counterparts to their Russian equivalents. For instance, this transformation occurred with the noun *кава*, the sole Ukrainian equivalent for the Russian word *кофе*, which had been introduced into the 1948 dictionary and given priority in its position:

- (1924) *Кофе* – кава;
- (1948) *Кофе* – *кофе*, кава;
- (1968) *Кофе* – кава, *кофе*.

However, it took several decades before Russian calques were gradually phased out from Ukrainian dictionaries.

The dictionaries from this period vividly demonstrate not only interventions in the lexical system of the language but also attempts to alter the word-building norms of the Ukrainian language by imposing suffixes and prefixes that are not inherent to Ukrainian. As an illustration, let us assess the extent to which the verbal prefix “обез-” infiltrated the Ukrainian language. Out of a hundred Russian verbs and their derivatives with the prefix “обез(с)-” listed in the 1924 dictionary, only one had a Ukrainian counterpart with a similar prefix: “обезоруживать” – “обеззброювати”. To put this into perspective, the 1937 dictionary has 6 words with this prefix, while in the 1948 dictionary, every second Russian word starting with the prefix “обез(с)-” had a Ukrainian correspondent with the same prefix (all in all this dictionary introduced 74 Ukrainian words with prefix “обез-” as translation equivalents for 139 Russian words).

One of the most common equivalents to the Russian prefix “обез(с)-” in Ukrainian is the prefix “зне-”, which the 1924 dictionary suggests in more than a third of cases: “обеззараживать” – “зnezаражувати”; “обезболивать” – “знежувати”; “обеспложивать” – “знепліднювати”, etc. In subsequent dictionaries, this prefix is replaced by a Russian calque and is presented only as an alternative option. The Russian-Ukrainian dictionary of 1968 restores the prefix “зне-” to its primary position as the main Ukrainian counterpart, while still retaining the Russian calque.

1924	1948	1968
обезбо́ливать – <u>знечулювати</u> , анестезува́ти	обезбо́ливать <u>обезбо́лювати</u> ; <u>знечулювати</u>	обезбо́ливать <u>знебо́лювати</u> , <u>обезбо́лювати</u>
обеззара́живать – <u>зnezара́жувати</u>	обеззара́живать <u>обеззара́жувати</u> , <u>зnezара́жувати</u>	обеззара́живать <u>зnezара́жувати</u> , <u>обеззара́жувати</u>

Many formations with the prefix “обез-” that were forcibly introduced into the Ukrainian language during the 1930s and 1940s were later incorporated into the academic 11-volume explanatory dictionary of the Ukrainian language, which was published between 1970 and 1980. In this dictionary, the number of words with “обез-” prefix reached 130. Subsequently, in the new 20-volume Dictionary of the Ukrainian language, only a few assimilated formations, such as “обеззара́жувати”, “обезпліднювати”, “обезправити”, and “обезпилювати”, were rejected, while numerous Ukrainian lexemes with this prefix were codified, which suggests that modern dictionaries have not entirely eliminated their assimilationist bias.

This Soviet lexicographical practice implemented in Ukraine had a profoundly detrimental impact on literature and book publishing. Dictionaries underwent a transformation into prescriptive reference sources and lexical checklists, effectively serving as tools for linguistic censorship by publishing editors. Concurrently, this practice facilitated an unprecedented influx of Russian loanwords, idioms, clichés, and word-building patterns into Ukrainian. These linguistic elements forcefully permeated the Ukrainian language via dictionaries initially, eventually becoming the norm rather than the exception. Subsequently, they gained widespread usage due to the policies enforced by publishing houses.

While modern dictionaries reflect efforts to mitigate the destructive effects of the Soviet language policy, concerns persist regarding their quality. Addressing these lingering issues is paramount to safeguarding Ukrainian linguistic identity moving forward.

Resources:

1. Російсько-український академічний словник: у 3 т. / гол. ред. А. Кримський і С. Єфремов. Київ: Червоний шлях, 1924-1933.
2. Російсько-український словник / укл. С. Василевський, Є. Рудницький. Київ: Видавництво Академії наук УРСР, 1937.
3. Російсько-український словник / гол. ред. М. Я. Калинович, члени редкол. Л.А. Булаховський, М.Т. Рильський. Москва: ОПІЗ Держ. вид. іншомовних і національних словників, 1948.
4. Російсько-український словник: у 3 т. / ред. колегія: І.К. Білодід (голова), Й.А. Багмут, С.І. Головащук, М.Т. Рильський та ін. Київ : Наукова думка, 1968.

5. Словник української мови: в 11 т. / ред. колегія: І.К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1970-1980.
6. Chen W. Towards a Discourse Approach to Critical Lexicography. *International Journal of Lexicography*. 2019. Vol. 32, № 3. P. 362-388.
7. Lefevere A. Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame. London: Routledge, 1992. 176 p.

Тетяна ГУЛЯК,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри англійської філології,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПАРЦЕЛЯЦІЇ В ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВАХ

Категорія експресивності має тривалу історію дослідження в лінгвістиці. Її аналізують у лексикологічному, соціолінгвістичному, лінгвостилістичному, психолінгвістичному, перекладознавчому аспектах. Термін «експресивний синтаксис» виник у 60-х роках ХХ століття і його використовують для позначення синтаксичних явищ писемного мовлення.

Традиційно всі засоби виразності синтаксису в англійській мові залежно від типу трансформації вихідної моделі реченні ділять на такі групи:

1. Засоби виразності, що зумовлені редуцією вихідної моделі (еліпсис, замовчування, асиндетон, номінативне речення).
2. Засоби виразності, що зумовлені експансією вихідної моделі (повтор, перерахування, тавтологія, емфатична конструкція *it is/was he who*, емфатична конструкція з дієсловом *do*, вставні речення).
3. Засоби виразності, що базуються на зміні порядку слідування компонентів вихідної моделі (інверсія, дистантність, обособлення) [2].

Л. Єфімов та О. Ясінецька називають синтаксичні конструкції експресивними, якщо вони набули таких трансформацій:

- 1) зменшення моделі речення – редуція (еліпсис, номінативне речення, апозіопезис, асиндетон, парцеляція);
- 2) розширення моделі речення (повтор, перерахування, тавтологія, полісиндетон, паралельні конструкції, парантетичні конструкції);
- 3) зміна порядку слів (інверсія, наявність відокремлених членів речення);

4) транспонування значення речення (риторичні питання) [1].

Парцеляція – синтаксична універсалія мовлення, що передбачає побудову повідомлення шляхом розділення речення на кілька самостійних висловлень, інтонаційно та графічно відокремлених, проте єдиних за змістом. Парцельовані висловлення комунікативно виділені, переважно є ремою у загальному змісті події [3, с. 449]. Її часто використовують не тільки в художніх текстах, але й у політичних промовах з певною комунікативною метою: передати конкретну концептуально важливу інформацію чи емоційний відтінок висловлювання. Приклади використання парцеляції знаходимо у висловлюваннях Джозефа Байдена: «*This is America's day. This is democracy's day. A Day of history and hope. Of renewal and resolve*» [4]. У цьому випадку смислові фрази розділені на чотири окремих речення за допомогою крапки.

З метою досягнення еквівалентного перекладу фігур експресивного синтаксису зазвичай використовують граматичні перекладацькі трансформації: буквальний переклад, додавання, опущення, а також транспозицію. Для наведеного висловлювання можна застосувати буквальний переклад або додавання, з урахуванням прагматичних намірів мовця. Буквальний переклад дозволить зберегти та передати концептуальну ідею та буде звучати так: «*Це день Америки. Це день демократії. День історії та надії. Відновлення та рішення*». Зберігається ефект градації й атмосфера піднесеності, а значення слів не міняється.

При додаванні та транспозиції висловлювання матимуть власне українську структуру речення, але емоційний вплив парцеляції не буде потужним: «*Це день Америки та демократії. Історичний день надії, відновлення та прийняття рішень*». Тобто прагматична своєрідність висловлювань зазнає змін, а комунікативна ситуація втратить піднесений тон.

Парцеляція активно використовується і в одній з найновіших промов Джозефа Байдена, присвячених Україні: «*It's outrageous. It's dangerous. It's unacceptable*» [5]. Такими словами американський президент описує позицію та поведінку свого попередника, який не висловив однозначної думки щодо дій президента росії. Адекватність перекладу в цій ситуації забезпечить тільки буквальний переклад: «*Це обурливо. Це небезпечно. Це неприйнятно*». Він допомагає передати зміст та комунікативний намір мовця. Якщо ж використати опущення, наприклад, то збережеться тільки зміст: «*Це обурливо, небезпечно, неприйнятно*».

Отже, парцеляція як фігура експресивного синтаксису потребує здебільшого буквального перекладу. Він допомагає зберегти синтаксичну структуру речення, емоційне забарвлення та донести комунікативний намір мовця.

Список використаних джерел:

1. Єфімов Л. П., Ясінецька О.А. Стилїстика англійської мови і дискурсивний аналіз : учбово-методичний посібник. Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. 240 с
2. Матвійчук О. М. Експресивний синтаксис. Сучасні напрямки досліджень

міжкультурної комунікації та методики викладання іноземних мов. Житомир : ЖДУ, 2011. 223 с.

3. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К. 2006. 716 с.

4. Joe Biden's inauguration speech. URL: <https://www.politico.com/news/2021/01/20/joe-biden-inauguration-speech-transcript-full-text-460813> (Accessed 02.03.2024).

5. Remarks of President Joe Biden – State of the Union Address As Prepared for Delivery. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2024/03/07/remarks-of-president-joe-biden-state-of-the-union-address-as-prepared-for-delivery-2/> (Accessed 08.03.2024).

Зоряна КОРЖАК,
*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри філології та перекладу,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Переклад сучасної військової термінології є актуальним питанням у сучасному глобалізованому світі, оскільки чітка та ефективна комунікація між військовослужбовцями та організаціями, що належать до різних мовних та культурних середовищ, має важливе значення.

Мета дослідження – проаналізувати виклики та нюанси, пов'язані з перекладом сучасної військової термінології українською мовою, зосередившись на таких аспектах, як акроніми та аббревіатури, неологізми та технічні терміни, жаргонізми та сленг, а також культурно-історичні відсилання. Нами використано поєднання якісних та кількісних методів, зокрема огляд літератури, порівняльний аналіз та тематичні дослідження, для вивчення специфічних викликів та стратегій, пов'язаних з перекладом військової термінології українською мовою. У дослідженні визначено основні проблеми, з якими стикаються перекладачі при роботі з різними аспектами військової термінології, включаючи необхідність прямого перекладу, адаптацію до цільової культури та створення нових термінів. Робота також пропонує практичні стратегії та рекомендації для подолання цих викликів і підвищення якості перекладів. Крім того, ми провели глибокий аналіз специфічних особливостей військової термінології,

зокрема: правильне поводження з акронімами й абревіатурами, пошук відповідних перекладів для неологізмів і технічних термінів, врахування нюансів жаргону та сленгу, а також успішний переклад культурних й історичних посилань зі збереженням їхнього оригінального контексту. Результати цього дослідження мають практичне значення для перекладачів, військовослужбовців та організацій, адже пропонують розуміння складних аспектів перекладу спеціалізованої військової лексики.

Український стиль передачі військових матеріалів повинен відповідати нормам, прийнятим для відповідного виду документів з урахуванням функціонально-комунікативної спрямованості оригіналу. Перекладач має нейтралізувати українською мовою зайву образність і жаргонні елементи, які не є притаманними українським військовим матеріалам, та передати текст українською мовою точно та чітко, зберігаючи структурну форму та інші важливі деталі [2].

Військову лексику зазвичай ділять на чотири основні групи:

- абревіатура та скорочення;
- військово-технічна термінологія, яка охоплює науково-технічні терміни;
- емоційно-забарвлена військова лексика (сленг), яка часто вживається в усній розмовній мові військовослужбовців;
- культурно-історичні вирази.

Абревіатури та скорочення. Акроніми і абревіатури є поширеними у військовій термінології, оскільки вони слугують для спрощення складних термінів і сприяють швидкому спілкуванню між військовослужбовцями. Ці мовні засоби часто позначають організації, обладнання або процедури й можуть відрізнятися в різних країнах. При перекладі військових акронімів та абревіатур на українську мову може виникнути кілька проблем [2, с.48].

1. Пряма еквівалентність. У деяких випадках акронім або абревіатура мовою оригіналу може мати прямий еквівалент у мові перекладу. Перекладач повинен знати про ці усталені еквіваленти і використовувати їх, коли це доречно.

Приклади:

- *NATO (North Atlantic Treaty Organization)* – НАТО (Північноатлантичний договірний альянс);
- *UN (United Nations)* – ООН (Організація Об'єднаних Націй);
- *ICBM (Intercontinental Ballistic Missile)* – МБР (міжконтинентальна балістична ракета).

2. Транслітерація. За відсутності прямого еквівалента перекладач може транслітерувати акронім або абревіатуру з мови оригіналу на мову перекладу. Це збереже оригінальну форму, але може бути незрозумілим для цільової аудиторії.

Приклади:

- *UAV (Unmanned Aerial Vehicle)* – БПА (безпілотний літальний апарат);
- *GPS (Global Positioning System)* – ГНСС (глобальна навігаційна супутникова система);

- *AWACS (Airborne Warning and Control System)* – *БсПЗ (бортова система попередження зіткнення)* [3, с.24].

3. Переклад з адаптацією. У деяких випадках перекладачеві може знадобитися створення нового акроніма або аббревіатури в мові перекладу, який відображає значення вихідного терміна, але адаптує його до лінгвістичного та культурного контексту.

Приклади:

- *SEALs (Sea, Air, and Land Teams)* – *ВМФС (Водно-морські, повітряні та наземні сили)*;
- *SWAT (Special Weapons and Tactics)* – *Спецназ (Спеціальна зброя та тактика)*;
- *JDAM (Joint Direct Attack Munition)* – *СБПУ (спільні боєприпаси прямого ураження)*.

4. Переклад з експлікацією – прийом перекладу лексичної одиниці, при якому перекладач передає її значення описовим сполученням слів, даючи пояснення цього значення [1].

Приклад:

- *A2/AD – Вороже блокування доступу до систем/блокування зон інформаційного впливу держави*;
- *START Treaty – Договір про скорочення стратегічного наступального озброєння START*.

Перекладачі повинні бути обережними при роботі з акронімами та аббревіатурами у військовій термінології, оскільки точна передача значення має вирішальне значення для чіткої комунікації між військовослужбовцями та організаціями. Крім того, важливо переконатися, що цільова аудиторія може легко зрозуміти перекладені терміни.

Список використаних джерел:

1. Камінський Ю. Декомпресивна асиметрія англійських та українських мовленнєвих знаків. *Вісн. Сум. держ. ун-ту*. Сер.: «Філологія». Суми : СумДУ, 2008. № 1. С. 30-34. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/9572> (дата звернення: 18.03.2024).

2. Popelyuk V.P., Naumov O.I. Some specific features of translating abbreviations in Military English. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. № 6. Том 32 (71). С. 46-51. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/6_2021/part_3/9.pdf (дата звернення: 18.03.2024).

3. Hnedko T.M., Bohachuk M.V. Contrastive analysis of military terminology in English and Ukrainian Languages. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2018. № 37. С. 24-26. http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v37/part_4/8.pdf (дата звернення: 18.03.2024).

Володимир ПАВЛИК,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філології та перекладу,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТЕКСТУ: СТИЛІСТИКА ТА ПЕРЕКЛАД

Поняття «інтертекстуальність» доволі багатоаспектне, і конкретне його трактування істотно різниться залежно від теоретичних та філософських установок, якими керується у своїх розвідках той чи інший дослідник. Спільним для всіх є лише постулат, що кожний текст – це «реакція» на попередні тексти [3, с. 18].

Термін «інтертекстуальність» запровадила теоретик постструктуралізму Ю. Кристева, і в найзагальнішому сенсі він означає зв'язок тексту з іншими текстами. Вона окреслила інтертекстуальність як «текстуальну інтеракцію, що відбувається всередині окремого тексту» [5, с. 97]. Одне з найуніверсальніших визначень поняття інтертекстуальності та інтертексту дав Р. Барт: «Кожний текст – це інтертекст; інші тексти присутні в ньому на різних рівнях у більш чи менш упізнаваних формах: тексти попередньої культури і тексти довколишньої культури. Кожний текст – це нова тканина зі старих цитат. Уривки культурних кодів, формул, ритмічних структур, фрагменти соціолектів тощо – усе це поглинуто текстом і перемішано в ньому, оскільки завжди до тексту й навколо нього існує мова. Як доконечна передумова для будь-якого тексту, інтертекстуальність не може зводитися до проблеми джерел і впливів; це загальне поле анонімних формул [6, с. 78].

Сучасна лінгвістика виділяє категорію стилістичної тональності, але не в царині фонетики, а стилістики тексту. Першим системним дослідженням тональної будови тексту стала монографія С. М. Іваненко «Поліфонія тексту». Тональність уособлює в собі концентрат експресивних засобів тексту, які застосовує автор у своїй мовленнєвій діяльності з метою відображення сутності предмета викладу і свого особистого ставлення до нього. Сучасна психологія дає досить обґрунтовану підставу для виділення такої категорії тексту, як тональність, завдяки виділенню емоційного чуттєвого тону і тональностей почуттів. Розмаїття тонів тексту, що відбивають розмаїття емоційних тонів, емоцій, почуттів мовними засобами, складають поліфонію тексту [2, с. 77]. Дослідниця виділяє драматично-епічну стилістичну тональність. Різновидами основної стилістичної драматично-епічної тональності розглядаються трагічна тональність, патетична та гумористична як вияв комічного. Складовими гумористичної тональності є іронічна, саркастична та сатирична тональності [2, с. 255].

Одним із видів іронічної тональності є інтертекстуальна іронія. Розпізнати її

може лише так званий «ідеальний читач», якого У. Еко називає «*lettore modello*». Це читач-зразок, а саме читач-ідеал, що здатний простежити за думкою автора і розшифрувати абсолютно всі натяки та підтексти [3, с. 21]. Інтертекстуальна іронія виникає від зіставлення двох контекстів – «поверхневого» контексту твору якогось іншого контексту, на який натякає автор, тобто в її основі лежить алюзія. Відтак, проблема відтворення в перекладі інтертекстуальної іронії перетинається із проблемою перекладу алюзій. Алюзію ми трактуємо як «неявне посилання на інший літературний твір або ж твір мистецтва, історичну подію, сучасних діячів тощо» [7, с. 6]. Вона є неявною, модифікованою цитатою і неявним посиланням на інший твір, що виконує конкретну функцію [3, с. 26]. Головна умова при відтворенні алюзій – збереження в тексті перекладу їхніх стилістичних функцій у відповідній комунікативній ситуації, що забезпечує адекватність перекладу [4, с. 17].

Яскравим представником іронічних жанрів німецької публіцистики є тексти жанру “глоса”. Глоса (*die Glosse*) – це публіцистичний жанр, який, за класифікацією німецьких жанрів преси, належить до аналітичних жанрів, у яких робиться наголос на висловленні певної важливої думки (*meinung betonte Textsorten*). Основою таких жанрів є тлумачення й оцінка певного явища. Кульмінацією глоси є її пуант (*die Pointe*) – це безпосередній, неочікуваний смисл, яким закінчується текст; часто є несподіваною точкою зору стосовно сказаного [8, с. 490].

Адресатом глос є людина з вищою освітою та читач, який займається вдосконаленням своєї освіти і має ліберальні політичні погляди, тобто «елітний» читач. Він розуміється на актуальній (або історичній) політичній ситуації та проблемах культурного життя. Завдяки високому рівню своєї освіченості адресат глоси розрізняє алюзію, яка подається автором у тексті та розуміє інтертекстуальну іронію стосовно описуваних явищ.

Автори текстів глос німецького видання «*Die Welt*» часто використовують алюзії як елемент інтертекстуальної іронії. Наприклад, у глосі «*Rehakles vs. Ottysseus*» Г. Вернер пише:

Seit dem EM-Finale ist evident, dass Rehhagel zu einer anderen mythischen Figur frappierendere Parallelen aufweist als zum proletarischen Schwerstarbeiter Herakles. Nämlich zum listenreichen Odysseus, der, dem intellektuell ambitionierten deutschen Gastarbeiter Rehhagel gleich, ein mutiger Fahrensmann ist, der seine Frau Penelope alias Beate allein zu Haus hat sitzen lassen. Besonders die von Adorno und Horkheimer in der «Dialektik der Aufklärung» als prototypisch für instrumentelle Vernunft exponierte Kyklopen-Episode zeigt, warum Rehhagel als Vexierbild des antiken Muster Strategen taugt. Hatte Rehhagel während des Turniers wiederholt auf dem Status seiner Spieler als Underdogs, zu Deutsch: Niemande insistiert, täuschte Odysseus mit der nämlichen Finte die gefürchteten einäugigen Riesen. In die Hütte (Stadion) von deren gefräßigstem Vertreter Polyphem (Portugal), hatte sich Odysseus mit viel Geschick und Beharrlichkeit durchgeschlagen. Von dem Riesen befragt, wer er sei, entgegnete Odysseus «Niemand».

Als sei dieses Understatement nicht Täuschung genug, blendete er Polyphem auch noch mit einem spitzen, glühenden Pfeil (Charisteas). So konnte der nunmehr blinde Kyklop seinen Kumpanen gegenüber später nur zu Protokoll geben, niemand habe ihn geblendet, als die seine Schmach rekonstruieren wollten. Adorno jedenfalls wäre stolz auf Ottysseus.

При передачі інтертекстуальної іронії цієї глоси перекладач повинен взяти до уваги посилання автора на так звані «прецедентні тексти» грецької міфології. Як зазначає Ф. Бацевич, «прецедентний текст – це текст, основними ознаками якого є особлива значущість для окремих особистостей і для значної кількості осіб, а також багаторазове звернення до нього у дискурсі цих особистостей. Прецедентні тексти можна назвати хрестоматійними в тому сенсі, що всі мовці знають їх» [1, с. 151].

Отже, інтертекстуальність німецьких публіцистичних текстів виражається інтертекстуальною іронією – ефектом, що утворюється за допомогою алюзії, тобто привнесення в текст додаткового смислу (у тому числі іронії). Вона виникає при зіставленні двох різних за тональністю контекстів, що містять спільний елемент – фразу, уривок, сюжетну лінію тощо – який служить алюзією метатексту на прототекст. Головним завданням перекладача є розуміння, збереження та передача іронії оригінального тексту в тексті перекладу.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів : 2003. 278 с.
2. Іваненко С. М. Поліфонія тексту : монографія. Київ : Видавничий центр КДЛУ, 1999. 318 с.
3. Кам'янець А. Б., Некряч Т. Є. Інтертекстуальна іронія та переклад. Київ : Видавець Карпенко В. М., 2010. 176 с.
4. Копильна О. Відтворення авторської алюзії в англо-українському перекладі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2007. 20 с.
5. Крістева Ю. Stabat Mater *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* Львів : Літопис, 2002. С. 662–679.
6. Barthes R. Image, Music, Text. New York : Hill and Wang, 1977. 220 p.
7. Leppihalme R. Culture Bumps: An Empirical Approach to the Translation of Allusions. Clevedon : Multilingual Matters Ltd, 1997. 241 p.
8. Sandig B. Textstilistik des Deutschen. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2006. 584 S.

Оксана РІБА-ГРИНИШИН,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри філології та перекладу,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна

Вікторія ГУРОВА,
студентка IV курсу

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ СФЕРИ ЕНЕРГОАУДИТУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Енергетичні ресурси – важливий показник розвитку держави. Їх раціональне використання на етапах видобутку, транспортування й переробки дозволяє знижувати поточні витрати домогосподарств, підприємств та організацій, що позитивно впливає на вирішення багатьох економічних проблем. Світовий досвід невблаганно демонструє, що уміле дотримання економічно обґрунтованої стратегії з енергозбереження у сфері паливно-енергетичних ресурсів стає визначальним завданням для підприємств, що функціонують на сучасному ринку. Це призвело до поширення практики проведення енергетичних обстежень у країнах з високорозвиненою ринковою економікою. Згодом такі обстеження отримали назву «енергетичний аудит» або ж «енергоаудит». Характерною ознакою галузі енергетичного аудиту є широке використання термінологічної лексики, що відображає специфіку понять цієї діяльності.

Аналіз перекладу англійських термінів сфери енергоаудиту проведено на матеріалі одного з найкращих англомовних посібників американського енергоаудитора Монсефа Кратті «Energy audit of building systems» [3].

Термінологія сфери енергетичного аудиту з'явилася відносно нещодавно з низкою нових фахових термінів. По-друге, енергоаудит вимагає розуміння конкретних процесів щодо використання різних видів енергії. По-третє, енергоаудит супроводжується великою кількістю документації та звітів. Усе це суттєво впливає на необхідність ґрунтовного аналізу термінів енергоаудиту та визначення їхніх українських відповідників задля досягнення максимально еквівалентного перекладу.

Особливістю англомовної термінології сфери енергоаудиту вважаємо наявність багатокомпонентних термінів, наприклад: *electric power industry*, *harmonic distortion*. Відповідно можемо їх класифікувати на дві групи: терміни, значення яких піддаються смислового розподілу; терміни, що мають цілісний смисловий зв'язок. Від правильності цього розподілу значною мірою залежить їхній переклад.

Термінологічне словосполучення *fuel and energy resources* складається з трьох незалежних слів і підлягає смислового розподілу. Його український еквівалент *паливно-енергетичні ресурси* відповідає оригінальному значенню, але іменники *fuel*

та *energy* змінюються на складний прикметник *паливно-енергетичні*.

Переклад багатокomпонентних словосполучень створює додаткові труднощі, оскільки потрібно розкрити значення основного компонента, визначальним показником якого є контекст, а в межах словосполучення знайти внутрішні терміни (за умови їх наявності) зі словами, що відносяться до них.

Ілюстративним прикладом можна вважати термін *heat waves speed measurement*. Його переклад вимагає певної послідовності:

а) аналіз складників: іменник *measurement* перекладаємо як *вимірювання*, а поєднання *speed measurement* – як *вимірювання швидкості*, оскільки швидкість є фізичною властивістю;

в) переклад способом калькування: сполучення *heat waves* - *теплові хвилі*;

с) поєднання отриманих перекладів (особливої уваги вимагає поняття на позначення якісної особливості швидкості *теплові хвилі*, а отже, воно стоїть у родовому відмінку наприкінці словосполучення).

Український переклад *heat waves speed measurement* – *вимірювання швидкості теплових хвиль*.

Існують і словосполучення, що вимагають використання специфічних перекладацьких трансформацій або й повної заміни. Прикладом такого терміна, що не має ідентичного відповідника в українській мові, є *standard temperature and pressure (STP)*. Проте з розвитком галузі стандартизації українські фахівці запропонували рішення: назвати температуру і тиск, за яких проводяться випробування, *нормальними*. Це призвело до появи відповідного українського терміна *нормальні умови* [25, с. 220].

Особливої уваги заслуговують також однослівні енергоаудитні терміни в англійській мові. Особливості їхнього перекладу визначаються морфологічними характеристиками: суфіксами «-or», «-er», «-ness», «-(t)ion», «-ance» та «-ence» закінченнями «-ing» і «-ment» або ж префіксом «non-» – і способом перекладу калькування.

Наприклад, за допомогою суфіксів «-er», «-or» утворюються іменники, що позначають працівника-фахівця: *energy auditor* – *енергоаудитор*.

Іменники з абстрактним значенням утворюються за допомогою суфіксів, які описують властивості і якості: суфікс «-ness» – *cost-effectiveness* – *економічна ефективність*.

Суфікс «-(t)ion»: *thermal-imaging inspection* – *тепловізійне обстеження*.

Іменники з конкретним предметним значенням утворюються за допомогою закінчень «-ing» і «-ment»: *automatic equipment* – *автоматичне устаткування*. Закінчення «-ing» використовується і для позначення технологічних процесів: *computer modelling* – *комп'ютерне моделювання*.

Прикладом використання префіксів у терміноутворенні є перший компонент терміна *nonintrusive load techniques*, що виник шляхом поєднання префікса «non-» з прикметником *intrusive* – *ненав'язливий тип навантаження* [25, с. 98] – містить

калькований прикметник *ненав'язливий*, що не зовсім відповідає змісту й науковому стилю мовлення. Оскільки поняття *nonintrusive* стосується прихованого методу контролю за навантаженням, його переклад доцільно визначати як *неруйнівний* або ж власне *прихований*.

Отже, специфіка перекладу термінів сфери енергетичного аудиту характеризується контекстуальними особливостями їхнього вживання та смисловим навантаженням і вимагає ґрунтовних знань і наукових досліджень надалі.

Список використаних джерел:

1. Krarti Moncef. Energy audit of building systems: an engineering approach. Second edition. New York : CRC Press, 2011. 430 p.
2. Oxford Dictionary of English, 3-rd edition / Ed. by Ang. Stevenson. Oxford : Oxford University Press, 2010.
3. Schultz S. Trends in global energy efficiency. Zurich : ABB, 2011. 160 p.
4. Прокопенко В. В., Закладний О. М., Кульбачний П. В. Енергетичний аудит з прикладами та ілюстраціями : навчальний посібник. Київ : Освіта України, 2009. 326 с.

Oksana RUDNIANYN,
Candidate of Science in Philology,
Assistant Professor of the Department of Foreign Languages,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine

Nataliia MELNYK,
Assistant Professor of the Department of Foreign Languages,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine

TECHNOLOGY AND TRANSLATION IN INTERCULTURAL COMMUNICATION: THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND MACHINE TRANSLATION ON CROSS-CULTURAL EXCHANGE

We are all living now in the age of invisible machines. Technology has integrated into nearly every aspect of our lives, often in ways that are so seamless and ingrained that we may not even notice their presence. Invisible machines are interconnected through networks and systems that enable seamless communication and data exchange. This interconnectedness allows devices and services to work together harmoniously, creating integrated ecosystems

that support various aspects of our lives, from entertainment and communication to healthcare and transportation.

While these machines offer many benefits, they also enhance concerns about privacy, security, and the potential for unintended consequences. We are empowered with new capacities and conveniences, but also with dependencies and vulnerabilities as well, which we may not fully appreciate. The increasing reliance on automated systems and algorithms raises questions about accountability, transparency, and the ethical implications of technology-mediated decision making.

In the era of rapid globalization, the need for smooth understanding in communication, especially among people from different cultural background has become increasingly prevalent. The proliferation of technology has prompted numerous scholars to suggest that artificial intelligence (AI) may serve as a means to overcome this obstacle and promote intercultural dialogue. The integration of artificial intelligence into language translation has indeed revolutionized the field, addressing longstanding challenges associated with traditional human-centric approaches [2, 107]. AI-powered translation systems can process and translate large volumes of text rapidly, significantly reducing the time required for translation tasks. Unlike human translators who are limited by their speed and capacity, AI systems can work continuously, delivering translations in real or near-real-time. Artificial intelligence enables translation between a wide range of language pairs, including less common languages that may not be widely spoken or studied. This expands access to information and resources for speakers of minority languages and facilities' communication across diverse linguistic communities. By leveraging the digital platforms for machine translation, individuals, businesses, and organizations can overcome language barriers and embrace a more interconnected and inclusive digital world.

There are different modern digital platforms for translation, which offer a wide range of features and functionalities to meet the diverse needs of users. They are:

- Google Translate: is one of the most widely used machine translation services, offering translations between over 100 languages. Users can input text, speech, or images for translation, and the platform provides instant translations along with pronunciation guides and transliteration. Google Translate also offers a website widget and mobile app for on-the-go translation.

- Microsoft Translator: provides translation services for text, speech, and images across a wide range of languages. It offers translation APIs for developers to integrate translation functionality into their applications and services. Microsoft Translator also includes features such as real-time translation for conversations, multi-device support, and customizable translation models.

- DeepL Translator: is known for its high-quality translations, particularly in the European languages. It uses neural network technology to produce accurate and natural-sounding translations. DeepL Translator offers a web-based platform and browser extensions for convenient access to translation services.

- IBM Watson Language Translator: is a cloud-based translation service that utilizes AI and machine learning technologies to deliver accurate and customizable translations. It supports translation between multiple languages and offers features such as domain-specific customization, automatic language detection etc.

- SDL Language Cloud: is a comprehensive translation management platform that caters to the needs of businesses and organizations. It offers features such as translation memory, terminology management, workflow automation, and collaboration tools for managing translation projects efficiently. SDL Language Cloud also provides access to professional translation services and linguistic resources.

- Memsource: is a cloud-based translation management system designed for translation agencies, language service providers, and enterprises. It offers features such as project management, CAT (Computer-Assisted Translation) tools, machine translation integration, and quality assurance checks to streamline translation workflows and ensure consistency and accuracy in translations.

- SmartCAT: is an online platform that connects translators, clients, and language service providers, facilitating collaboration and project management for translation projects. It offers features such as CAT tools, terminology management, payment processing, and integration with machine translation engines to optimize translation processes and improve efficiency.

- Matecat: is a web-based CAT tool that provides translation memory, glossary management, and collaborative editing features for translators and translation teams. It offers integration with machine translation engines and allows users to customize translation workflows to suit their specific requirements.

ChatGPT, an AI language model, which was developed by OpenAI, is gaining wide popularity. ChatGPT can engage in conversational interactions, answer questions, generate creative content, translate and perform various language-related tasks. It has been trained on a vast amount of text data from the Internet and is continually updated and refined to improve its language understanding and generation capabilities.

In summary, with advancements in artificial intelligence and machine learning, machine translation systems are continuously improving in terms of accuracy, fluency, and cultural sensitivity. But, while machine translation offers speed and efficiency, human translators bring invaluable expertise, cultural understanding, and creativity to cross-cultural communication. By leveraging the strengths of both human and machine translation, organizations and individuals can achieve more accurate, meaningful, and impactful communication across linguistic and cultural boundaries. Human translator's collaboration with translation technology should be regarded as a cultural mediator helping to realize successful intercultural communication; and meanwhile, the human translator's subjectivity should be highlighted, and translation technology's cultural design should be explored in order to improve usability that further brings benefits to the future cultural mediator [3, 100].

Literature:

1. Aktay S. The Usability of Images Generated by Artificial Intelligence (AI) in Education. *International technology and education journal*. 2022. Vol 6. № 2. P. 51–62.
2. The Potential of AI in Facilitating Cross-Cultural Communication through Translation. (2023). *Journal of Namibian Studies: History Politics Culture*. 2023. V. 37. P. 107–130.
3. Li M., Zhou, C. & Henriksen, L. B. A Socio-technical-cultural System Perspective to Rethinking Translation Technology in Intercultural Communication. *Communication & Language at Work – CLAW*. 2022. V. 7(1). P. 100–110.

Тетяна САВЧУК,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри філології та перекладу,
ІФНТУНГ,
м. Івано-Франківськ, Україна

**ГРАМАТИЧНІ ТРУДНОЩІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ЮРИДИЧНИХ
ДОКУМЕНТІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Важливим аспектом будь-якого формального письма є дотримання граматичних правил як при написанні тексту, так і при його перекладі. Для перекладачів існує низка проблемних аспектів, пов'язаних з англійською граматикою, які можуть спричинити труднощі при написанні та перекладі юридичних документів.

Так, в англійській мові, на відміну від української, існує поняття артикля (*the*, *a* та *an*), використання якого може заплутати навіть тих, хто досконало нею володіє. Усі ми знайомі з загальними правилами вживання неозначених артиклів «*a*» і «*an*», які використовуються тоді, коли щось згадується вперше («*a client walked into the office*»/«*an attorney walked into the office*»). Означений артикль «*the*» уживаємо тоді, коли мова йде про те, що вже згадувалося раніше («*the client then sat down*»).

Проте у юридичних документах в деяких випадках артиклі слід пропускати. Наприклад, коли речення пов'язує дві паралельні дієприкметникові фрази, у другій артикль не використовуємо: *The judge ruled that Bergins Ltd was a validly registered and (an) existing company*. Крім того, при вживанні окремих абстрактних іменників у загальному, понятійному значенні він не обов'язковий: *In the event of (a) conflict between the definitions given in appendix 1 and the definitions given in the contract, the contract shall prevail*. У зазначеному прикладі немає потреби вживати артикль «*a*»

перед іменником «*conflict*», оскільки останній використовується в значенні «будь-який конфлікт». Проте коли йдеться про конкретний конфлікт, відсутність артикля може бути суттєвою помилкою («*the opposing factions took part in the conflict*»).

Ще однією перешкодою для «неносіїв» мови при укладанні чи перекладі юридичної документації стають прийменники, використання яких ускладнюється відсутністю в англійській мові чітких правил. Тут важливо пам'ятати, що за певних обставин можливе застосування більш ніж одного прийменника, з невеликою, проте суттєвою відмінністю у значенні: «*The goods must be delivered **within** 7 days*» та «*The goods must be delivered **in** 7 days*». У першому прикладі прийменник «*within*» дає зрозуміти, що товар може бути доставлений у будь-який час у межах семи днів, тоді як «*in*» означає, що товар має бути доставлений на сьомий день. Ця незначна, на перший погляд, лінгвістична відмінність може бути критично важливою в договорі купівлі-продажу товару, а її правильний переклад забезпечує дотримання умов договору обома сторонами.

Щодо займенників, то в юридичній англійській з метою елімінації двозначності, коли незрозуміло, до якого іменника належить особовий займенник, якщо кілька зацікавлених сторін згадуються в документі, їх заміняють формулюваннями на зразок *hereafter the «Contractor»* (надалі «Постачальник»), «*the said*» («сказане»), «*the aforesaid*» («вищесказане») чи «*the same*» («те саме») тощо. Одним з дуже актуальних сьогодні аспектів використання займенників є бажання уникати сексизму в юридичній і діловій англійській. Натомість уживають нейтральні за значенням займенники та прикметники: *any, anybody, anyone, each, some* тощо.

Фразеологізми є ще одним проблемним моментом для тих, кому англійська мова не є рідною, адже дієслова практично втрачають своє початкове значення, коли поєднуються з прислівником чи прийменником, а тому вимагають особливої уваги з боку перекладачів, наприклад: *put down a deposit, enter into a contract, opt in to a pension plan, opt out of the company pension plan*. Зауважмо, що в англійській мові немає чітких граматичних правил щодо використання того чи того прийменника.

Питання пунктуації є одним з найбільш незвичних аспектів «старомодного» укладання договорів, коли серед адвокатів і суддів панувало переконання, що пунктуація не важлива, а значення юридичних документів установлювалося зі слів самого документа й контексту, а не завдяки розділовим знакам. Відповідно застаріла законодавча підготовка, як правило, мало враховувала або зовсім не передбачала використання розділових знаків [2].

На щастя, сучасні законодавці почали застосовували розділові знаки так само, як і автори при написанні творів, – щоб дати вказівки щодо значення. Так, наприклад, неможливо переоцінити важливість правильного використання ком у такому прикладі: в одному з австралійських судів розглядався поліс страхування, в якому головне завдання працівника визначалося як «*Fuel Carrying and Repairing*». Завданням суду було встановити, чи покриває поліс медичні витрати працівника, який отримав травму

під час керування транспортним засобом роботодавця при перевезенні (carrying) цегли. Суд витлумачив поліс так, ніби в ньому було написано «*Fuel, Carrying, and Repairing*» [1, с. 26–27]. Якби в страховому полісі відразу була кома, судового розгляду можна було б уникнути.

З оцифруванням більшості сфер людського життя для коригування формату цитованого матеріалу в юридичному тексті почали використовувати квадратні дужки. Так, наприклад, вони презентують вказівку на те, що велика літера в оригінальному тексті замінена на малу: «*The court ruled that [e]xistence of the subject matter of the contract precluded a finding of force majeure*». Перекладач обов'язково повинен брати до уваги.

Усі зазначені нюанси суттєво ускладнюють роботу перекладача юридичних текстів з англійської мови будь-якою іншою, тому розуміння всіх аспектів, пов'язаних з розвитком мови, а також політично-економічних тенденцій, які панують в суспільстві, є критично важливим для цієї професії.

Список використаних джерел:

1. Haigh R. *Legal English* (2nd ed.). Routledge Cavendish, New York, 2009. 343 p. URL : DOI <https://doi.org/10.4324/9780203877968> (дата звернення : 23.02.2024).
2. Wydick R. C., Sloan A. E. *Plain English for Lawyers*. Carolina Academic Press, 2019. 139 p.

Божана ГУЛЯН,
*асистентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ХИБНІ ДРУЗІ ПЕРЕКЛАДАЧА, АБО ПРОБЛЕМА МІЖМОВНИХ ОМОНІМІВ

Ні для кого не секрет, що в англійській мові, як, власне, і в будь-якій іншій, є слова-інтернаціоналізми (*information, secret, text, period*). Завдяки їм ми розуміємо багато чого навіть у найскладнішому англійському тексті. Водночас в цьому криється і певна проблема, адже серед подібних слів багато таких, що схожі за звучанням та формою, проте різні за значенням, тому при перекладі таких слів можуть виникати хибні ототожнення [3, с. 292]. Подібні міжнародні омоніми становлять одну із найпоширеніших проблем

перекладу, яку часто називають «хибними друзями перекладача». Дана категорія слів може вводити в оману навіть досвідчених перекладачів, які на високому рівні володіють мовою, призводячи до можливих спотворень сенсу при перекладі.

Словниковий склад кожної мови є системою, про що, перш за все, свідчать такі лексико-семантичні категорії, як синонімія, антонімія та полісемія. І лише омонімія суперечить їм, оскільки фіксує такі мовні прояви, за яких слова, абсолютно ніяк між собою не пов'язані за значенням, мають однакову зовнішню форму [1, с. 839].

Будь-яка мова перебуває в постійному розвитку, вбирає в себе щось нове, відображаючи змінну реальність, а також запозичує слова з інших мов. При цьому доля запозиченого слова може бути різною. Воно може прийти в іншу мову з таким самим значенням (як це сталося зі словами *маркетинг*, *фітнес* тощо, які прийшли в українську мову з англійської). З іншого боку, воно може набувати іншого відтінку, додаткового значення або повністю змінити своє вихідне значення. Це створює чимало проблем під час перекладу. Саме через те, що такі слова можуть ввести в оману, французькі лінгвісти М. Кеслер і Ж. Дерокіньї в 1928 р. і дали їм назву «хибні друзі перекладача» [5, с. 11].

Отже, міжмовні пароніми або омоніми (хибні друзі перекладача) – це слова в різних мовах, які схожі за написанням або звучанням. Часто вони можуть мати загальне походження, проте за своїм значенням вони дуже різняться. Термін «міжмовні омоніми» впровадив український письменник і перекладач М. Рильський, який одним із перших помітив лексичні відповідники такого характеру у слов'янських мовах [6, с. 229].

Міжмовні пароніми призводять до неправильного перекладу тексту або усного мовлення, і, як наслідок, до неправильного розуміння. Ці слова утворилися в одному випадку через те, що раніше запозичене з іншої мови слово згодом змінило своє значення. В іншому випадку запозичення не було взагалі, просто слова походять від загальної основи від однієї з давніх прамов, але їх значення спочатку були різними. У третьому випадку співзвуччя цих слів взагалі є просто випадковим. В англійській та українських мовах міжмовні омоніми в переважній більшості випадків є прямими або опосередкованими запозиченнями із загального третього джерела.

Говорячи про українську та англійську мови, можна стверджувати, що існує кілька груп фальшивих друзів перекладача, залежно від того, наскільки сильно їхнє значення відрізняється від співзвучних слів в українській та англійській.

До першого типу відносяться слова, які мають зовсім інше значення:

- *repetition* – повторення;
- *camera* – фотоапарат;
- *list* – список;
- *sympathy* – співчуття.

Різновидом другого типу є слова, які дуже близькі за звучанням, але мають дещо інше написання. Тут необхідно проявляти пильність, адже лише одна додаткова або

зайва буква може змінити зміст слова:

- *affair* – справа, роман; *affaire* – афера;
- *data* – дані; *date* – дата;
- *lack* – потреба; *lacquer* – лак.

До третього типу можна віднести слова, які збігаються лише одному значенні:

- *abstract* – абстрактний (реферат, огляд);
- *accent* – акцент (наголос);
- *activity* – активність (заняття, діяльність);
- *article* – артикаль (стаття, річ, виріб).
- *control* – контроль (керівництво, влада, врядування, управління) [2, с. 171]

До четвертого типу відносять слова, які відповідають одній тематичній групі, тому за контекстом складно встановити їхню невідповідність:

- *decade* – десятиліття; *ten days* – декада.
- *anecdote* – випадки з життя; *joke* – анекдот;
- *marmalade* – апельсиновий джем; *fruit jellies* – мармелад.

Існує кілька способів виявити «неправдивих друзів перекладача» у тексті. Для цього потрібно звертати увагу на ситуації, в яких:

- слово не підходить за змістом, не відповідає темі чи спотворює зміст.
- слово не узгоджується граматично з іншими членами речення.
- слово не відповідає ситуації [4, с. 64].

Звісно, список омонімів не обмежується наведеними вище словами, їх дуже багато, і вивчити їх просто неможливо. Тому слід взяти собі за правило звертати увагу на слова, схожі за написанням та/або звучанням з будь-яким словом в іншій мові, визначити сферу їх використання (наприклад, екологія, економіка, соціологія тощо) і звернутися до «найкращих друзів перекладача» – надійних, перевірених словників, де можна знайти інформацію про значення даного слова та приклади його використання.

Список використаних джерел:

1. Довбня Л. Е. Міжмовна омонімія як наслідок семантико-трансформаційних процесів. *I international science conference on multidisciplinary research : Abstracts of I International Scientific and Practical Conference*, м. Berlin, 19–21 січ. 2021 р. 2021. С. 839–841.
2. Драбов Н. Ю. «Хибні друзі перекладача» як одна з проблем вивчення та навчання англійської мови. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2011. Вип. 9. С. 168–174.
3. Кабаченко І. Л. Мовне явище «хибні друзі перекладача» й причини його виникнення. *Scientific progress: innovations, achievements and prospects : The 6th International scientific and practical conference*, 6–8 берез. 2023 р. Munich, 2023. С. 292–298.
4. Шаблій О. А. Інтернаціоналізми: «щирі» чи «нещирі» друзі перекладача?. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія*.

2001. № 31. С. 61–65.

5. Koessler M., Derocquigny J. *Les faux amis: Ou, Les trahisons du vocabulaire anglais*. Paris : Vuibert, 1928. 387 p.

6. Shcherbyna D. V. Formal principles for distinguishing between interlingual homonyms and paronyms among false friends. *Lviv philological journal*. 2023. No. 13. P. 228–236. URL: <https://doi.org/10.32447/2663-340x-2023-13.34>

Ольга ІГНАТЮК,
*старша викладачка кафедри англійської мови,
Івано-Франківський національний університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна*

LEXICAL AND GRAMMATICAL PECULIARITIES OF SCIENTIFIC- TECHNICAL TEXTS: CURRENT TRENDS

Translation is a complex process of human mental activity.

Translation means adequate reproduction of the concept expressed by means of one language, by means of another language, reproduction of the considering the interaction of content and form.

The scientific and technical sphere is one of the vital spheres of human activity.

Due to the rapid development of technology and the spread of scientific and technical information, the importance of scientific and technical translation has grown.

The translation of scientific and technical literature differs from the translation of fiction, newspaper articles, documentary and business material, etc.

The concept of «scientific and technical literature» includes such varieties as the actual scientific and technical literature, namely, monographs, collections and articles on various problems of science and technology; educational scientific and technical literature (textbooks, reference books, etc.); popular science literature in various fields of technology; technical and accompanying documentation; technical advertising, patents, etc.

The translation of such literature causes certain difficulties.

Scientific and technical texts are characterized by a special style that distinguishes them from other types of texts.

This feature creates additional problems.

The language of scientific and technical literature differs from the spoken language or the language of fiction by certain lexical, grammatical and stylistic features.

The main challenges of technical translations are consistency, accuracy, and the right tone. All these elements are essential when looking to respect industry standards and meet

the public's expectations.

Consistency

This includes using the correct terms throughout the text, as in technical translations, there's little-to-no room for synonyms and idioms. It's unacceptable to translate a technical term using different words in your documentation as this can cause confusion. If the right name for your product is «software» it may be wise to provide a limited list of alternative words to use, such as «program» or «management system» and their correct correspondents in the target languages.

Accuracy

Accuracy means always choosing the correct term in the target language. People use words in a different way to refer to the same thing. But you shouldn't fall into this trap when handling technical documentation. Professional technical translators are aware of the correct meaning of each term and use it accordingly. That's why it's essential you give your translators the best possible insight into industry jargon and specific terminology.

The most typical lexical feature of scientific and technical literature is the abundance of special terms, terminological phrases.

Terms are words or phrases that have linguistic properties like other units of vocabulary.

The difference between a term and an ordinary word depends on its meaning.

The terms express the concepts scientifically processed and are specific only to a certain field of science and technology.

Scientific and technical terms as linguistic signs representing the concept of special, professional field of science or technology, are an essential component of scientific and technical texts and are one of the main causes of difficulties in translation due to their ambiguity, lack of translation equivalents (in the case of terms- neologisms) and national variability.

Also, significant difficulties in translation sometimes arise due to the fact that in the linguistic aspect, terms, like other words of the language, are ambiguous.

In the language of science and technology, this phenomenon is widespread due to the fact that in the terminology of various branches of science and technology is widely used so-called semantic word formation, when the existing form of the word is assigned a meaning.

In some cases, the same term has different meanings within different sciences.

Of particular difficulty for translation are cases where the same term has different meanings depending on the instrument or equipment.

The context is crucial when translating a polysemous term.

In a special text there is often an element of novelty, which is especially interesting for the reader, but associated with the use of new terms (terms-neologisms), not yet recorded in dictionaries.

It is clear that such cases can create serious problems for the translator.

The main condition for overcoming these difficulties is a detailed analysis of the described phenomenon and its transfer in terms that are already established in science.

Current scientific problems, the latest technical inventions and discoveries are covered

in printed publications and, above all, in periodicals.

Besides, technical texts are characterized by the use of special technical phraseology.

It also includes cases where a commonly used word in certain phrases acquires terminological meaning.

A characteristic feature of modern scientific and technical literature is the use of abbreviations and acronyms.

Scientific and technical literature is the area of wide use of various abbreviations – both those that are included in the language and recorded in dictionaries, and author's, created only for a specific case and recorded a single text.

In some types of texts, abbreviations sometimes make up 50 percent of all word usage and 15 percent of the lexis.

From the point of view of their translation, the specified distribution of abbreviations is expedient because the latter, as a rule, have the corresponding full forms in the concrete text which is translated, and their understanding usually does not cause difficulties.

It is worth mentioning that in the process of translation official abbreviations can not be arbitrarily changed and replaced.

Among the lexical difficulties of translating a scientific and technical text is the presence of a certain group of international words, which, despite the similarity of sound in different languages, differ in each language in its semantics and stylistic nuances.

In translation theory, such words are known as «false friends».

Students identify their meanings on the basis of the external similarity of two lexical units of different languages.

It results in wrong perception of information in a foreign language, and thus distortion of the content of the translated text.

Conclusions.

This thesis deals with the peculiarities of translation of technical texts.

The relevance of the thesis lies in the need to improve the quality of translation of technical texts through the collection of information on cultural and extralinguistic factors, the need to improve the quality of translated texts, elimination of errors in translation.

Список використаних джерел:

1. Драб Н.Л. Common English Usage Problems = Типові проблеми англійського слововживання : навчально-методичний комплекс. Вінниця : Нова книга, 2012. 256 с.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні, та жанрово стилістичні проблеми : навчальний посібник. Вид. 5-те, випр. Вінниця : Нова Книга, 2018. 656 с.
3. Літвіняк О.В. Збірник вправ для занять з усного перекладу: англо-українська мовна пара. Вінниця : Нова книга, 2019. 232 с.
4. Науменко Л.П., Гордєєва А.Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську = Practical Course of Translation from English into Ukrainian : навч. посіб.

Вінниця : Нова книга, 2011. 136 с.

5. Черноватий Л.М. Переклад англомовних науково-технічних текстів: енергія, природні ресурси, транспорт : навчальний посібник / [Черноватий Л. М., Вороніна К. В., Кальниченко О. А., Каминін І. М.]. Вінниця : Нова книга, 2017. 264 с.

Вікторія ЦИГАНЮК,
*викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

АДАПТАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ ДО УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Переклад юридичних термінів з англійської мови на українську й навпаки є складним завданням, особливо коли йдеться про їхню адаптацію до контексту конкретної правової системи. Українське правове середовище має свої унікальні особливості, які потребують адекватного відтворення й використання відповідних термінів.

Крім того, процес адаптації англійських юридичних термінів до українського правового середовища є складним і багатогранним. Він вимагає ретельного аналізу, знання особливостей обох правових систем, а також урахування культурних та інших контекстуальних відмінностей. Розгляньмо деякі аспекти цього процесу більш детально:

- Семантична відповідність. При адаптації англійських юридичних термінів до української мови важливо забезпечити відповідність у їхньому значенні. Це означає, що українські еквіваленти повинні точно відображати семантику та концепції англійських термінів. Наприклад, термін «legal precedent» (юридичний прецедент) має передати не лише схожість у формі слова, а й відповідність у понятті [3, с. 55].

- Правовий контекст. Під час адаптації важливо враховувати особливості української правової системи. Деякі англійські терміни можуть мати свої відповідники в українському праві, які наділені іншим значенням або функціонують в іншому контексті. Тому потрібно ретельно вивчати, як термін використовується в конкретному правовому середовищі перед його адаптацією.

- Культурні аспекти. Українська та англійська мови, як і відповідні правові системи, мають власні культурні й історичні особливості. Під час адаптації термінів

це важливо враховувати, щоб забезпечити зрозумілість і правильне сприйняття термінології відповідно до культурних контекстів.

- Консистентність. Уникайте варіацій термінів у межах одного правового тексту або документа. Важливо, щоб використовуваний термін був сталою ідентифікацією концепції або правового терміна.

- Консультація з експертами. При адаптації складних або специфічних термінів до української мовної системи для отримання порад і рекомендацій рекомендується звертатися до фахівців з правознавства та мовознавців.

Серед основних методів адаптації англійських юридичних термінів до українського правового середовища можна виділити наступні:

- Транслітерація. Одним з найпоширеніших методів є транслітерація, тобто переклад і відтворення англійських термінів українськими літерами. Наприклад, «contract» транслітерується як «контракт» [3, с. 56].

- Переклад. Деякі терміни можуть бути просто перекладені українською мовою, якщо існує аналогічне поняття в українській правовій термінології. Наприклад, «tort» може бути перекладений як «цивільне правопорушення».

- Створення нових термінів. У випадках, коли англійські терміни не мають прямого еквівалента в українській мові, можна створювати нові на основі українських слів, які відображають суть поняття. Наприклад, «due diligence» може бути перекладений як «доцільна обережність» [5, с. 180].

- Узгодження з міжнародними стандартами. У деяких випадках, особливо у сфері міжнародного права, важливо використовувати ті ж самі терміни, що й у міжнародних документах чи конвенціях, з метою уникнення непорозумінь і забезпечення юридичної єдності.

- Популяризація та навчання. Для успішної адаптації термінів важливо проводити роботу з метою їх популяризації та навчати юристів, студентів та інших зацікавлених осіб використовувати англійські терміни у правовому контексті.

- Стандартизація. З метою уникнення плутанини й неоднозначності важливо встановити стандарти використання термінології та працювати над узгодженістю в її застосуванні.

Проте ключовою проблемою, з якою зіштовхуються перекладачі й фахівці з правознавства, є те, що багато англійських юридичних термінів має специфічне значення та використовується в контексті англосаксонської правової системи. При їх адаптації до української системи необхідно враховувати не лише семантичні, а й культурні відмінності [4, с. 57].

Насамперед важливо зрозуміти, що не всі англійські терміни мають прямі еквіваленти в українській мові. Деякі з них будуть вимагати творчого підходу й адаптації відповідно до контексту.

Наприклад, термін «common law» може бути перекладений як «звичаєве право», але його концепція відрізнятиметься від відповідного поняття в українському

правовому просторі [1, с. 192].

Другим аспектом адаптації є уникнення дослівного перекладу особливо там, де це може призвести до неправильного тлумачення або втрати семантичної точності. Натомість перекладач повинен зосередитися на передачі концепції або сутності терміна відповідно до правової системи, для якої він адаптується.

Третій аспект адаптації стосується консистентності використання термінів у правовому тексті. Щоб уникнути плутанини та неоднозначності важливо, щоб один термін мав сталий відповідний еквівалент у всьому тексті.

Наприклад, при адаптації англійського «tort acting» до української мови можна використати термін «цивільна недіяльність», який відображає поняття неправомірних дій, що завдають шкоди іншим особам. Однак це відчутне спрощення, і в реальному правовому контексті такий переклад може потребувати більш детального розгляду [2, с. 180].

Отже, адаптація англійських юридичних термінів до українського правового середовища є складним завданням, яке вимагає ретельного аналізу, творчого підходу та знання специфіки обох правових систем. Використання правильних термінів є важливою передумовою для збереження точності і ясності правових документів, а також для забезпечення правильного розуміння юридичних концепцій і принципів.

Список використаних джерел:

1. Cao D. Legal Translation. Handbook of Translation Studies. Eds. Yves Gambier, Luc van Doorslaer. Volume 1. Amsterdam Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2010. P. 191–195.
2. Harvey M. What's so Special about Legal Translation? 2002. № 47 (2). С. 177–185.
3. Білоконь К. Особливості перекладу термінів юридичної сфери з англійської мови. *Науковий вісник Херсонського університету*. 2018. № 5. С. 55–60.
4. Дуднік Г., Оришич Д. Проблеми перекладу юридичної лексики й термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Філологія. 2019. № 43 (5). С. 56–58.
5. Толстик В.А. Проблема класифікації юридичної термінології. *Актуальні проблеми економіки та права*. 2013. № 2 (26). С. 176–182.

Богдана БІЛОШЕВСЬКА,
*студентка I курсу,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:
Аліна ДУШКЕВИЧ,
*асистентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПЕРЕКЛАД ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: СТРАТЕГІЯ ТА МЕТОДИ

Технічний переклад – це вид інформаційної діяльності, використовуваний для обміну науково-технічною інформацією між людьми, які спілкуються різними мовами. Особливості технічного перекладу полягають у насиченості текстів термінами, спеціальною інформацією (часто – якісно новою і майже нікому невідомою). Технічний переклад є одним з найбільших і найважливіших напрямків письмового перекладу. Він має свої особливості, вимоги та відмінності, а також передбачає наявність певних навичок у фахівця, без яких виконати таку роботу на професійному рівні неможливо. Головною причиною потреби такого типу перекладу є науково-технічний прогрес і розвиток міжнародних економічних зв'язків. Робота перекладачів у цьому випадку дає можливість фахівцям з різних країн і куточків світу обмінюватися знаннями та досвідом, співпрацювати та налагоджувати ділові відносини [2].

Обов'язковою умовою адекватного перекладу є вміння правильно аналізувати граматичну будову іншомовних речень, мати широкі знання граматичних норм цільової мови та сталі навички мовлення мовою перекладу, у тому числі навички вживання у перекладі слів, словосполучень та синтаксичних конструкцій, які є у мові перекладу і які відсутні у мові оригіналу [1, с.10-14]. Особливості перекладу лексичного складу наукового тексту полягають у логічності, компактності, об'єктивності викладу інформації, відсутності емоційного забарвлення, широко розвинутій синонімії. Широке використання у науковому стилі загальнонаукових, спеціальних та термінологічних елементів робить повідомлення конкретним і логічним. Мова науково-технічної літератури є інформативною, нейтральною з боку стилістики, точною, логічною, об'єктивною, з великою кількістю термінологічної лексики, аббревіатур і скорочень. Підготовку майбутніх фахівців із перекладу науково-технічних текстів слід починати з вивчення загальних закономірностей науково-технічної літератури.

Розглянемо основні правила технічного перекладу для спеціаліста:

- знання лексики, граматики і словотвору іноземної мови, з якої виконується переклад (на тому рівні, який потрібен для розуміння вихідного тексту);

- знання мови, на яку виконується переклад (на рівні, достатньому для грамотного викладу матеріалу);
- відмінне знання специфіки текстів і термінології;
- уміння користуватися лінгвістичними і технічними джерелами інформації;
- знайомство зі специфікою галузі, до якої належить текст (екстралінгвістичні знання);
- наявність лінгвістичних знань (про способи перекладу, такі як транслітерація, опущення, перестановки, антонімічний переклад тощо);
- володіння технікою технічного перекладу (використання відповідних перекладацьких трансформацій і відповідностей, знання клішованих словосполучень) [4, с. 222].

До основних лексичних труднощів, з якими стикається перекладач науково-технічного тексту, належить багатозначність слів та правильність у виборі їх словникового відповідника. У мові науки й техніки це явище розповсюджено через часте використання в терміносистемах різних галузей так званого семантичного словотворення, коли вже наявній формі певного слова надається те чи інше, відмінне від загальноприйнятого, значення. Один і той же термін може неоднаково трактуватись у межах різних наук або пояснюватись по-різному залежно від приладу чи обладнання, тим самим значно ускладнюючи завдання для перекладача. У такому разі завжди необхідно зважати на контекст.

Це питання у своїх працях детально досліджує Г. О. Корбут. Наприклад:
actuator – силовий привод (машинобудування), соленоїд (електроніка);
bearing – підшипник (машинобудування), азимут (авіація);
gear – шестерня (машинобудування), снасті (морський флот);
linkage – зчеплення (машинобудування), зв'язок (хімія);
pressure – тиск (машинобудування), атмосферний тиск (авіація);
shaft – вал (машинобудування), шахта (гірництво);
valve – клапан (машинобудування), електронна лампа (радіотехніка) [3, с. 36-41].

Отже, варіативність характеристик текстів із різних наукових галузей створює широку площину для роботи перекладача, й очевидно, що володіння необхідною інформацією допоможе фахівцеві зберегти цілісність та ідентичність тексту оригіналу у відтворюваному тексті, що, зі свого боку, є пріоритетним завданням будь-якого процесу перекладу.

Список використаних джерел:

1. Карабан В. І., Борисова О. В., Колодій Б. М., Кузьміна К. А. Попередження інтерференції мови оригіналу в перекладі (вибрані граматичні та лексичні проблеми перекладу з української мови на англійську) : навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2003. 208 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця :

Нова книга, 2004. 576 с.

3. Корбут О. Г. До проблеми труднощів перекладу технічних термінів у студентів машинобудівних спеціальностей. *Advanced education*. 2014. Вип. 1. С. 36-41.

4. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вид. 5-те, випр. і допов. Вінниця : Нова книга, 2017. 447 с.

Христина ЗАСТАВНА,
студентка I курсу,
ЗВО «Університет Короля Данила»

Наукова керівниця:
Інна САХНЕВИЧ,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ПЕРЕКЛАД ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ

Україна як країна, яка активно вступає в процес глобалізації та міжнародного співробітництва, нерідко постає перед певними проблемами у процесі вивчення англійської мови й культури. У сучасному світі, де міжнародна взаємодія стає ключовим елементом глобального розвитку, такі проблеми в контексті перекладу набувають особливої актуальності через війну України з росією та співпрацю з країнами НАТО, де англійська мова є мовою міжнародного спілкування, і де воєнні дії, такі як, наприклад, постачання зброї, навчання українських військових за стандартами НАТО, документація (накази, інструкції, листи), офіційні зустрічі тощо вимагають професійного перекладу. Отже, актуальність вивчення теми полягає в розробленні ефективних стратегій вивчення англійської мови та культури через інструмент перекладу в умовах глобальних викликів, які постали перед нашою країною.

Відомо, що основою успішного вивчення будь-якої мови є комбінація правильних методик та належного мотиваційного підґрунтя. Наявність значного зацікавлення до вивчення англійської мови зумовлює певні труднощі в ефективності освітнього процесу. Вивчення англійської мови та культури має бути спрямоване на розвиток комунікативних навичок, культурної компетентності та вміння адаптуватися до міжнародних стандартів.

Сучасні методи та підходи до навчання повинні враховувати індивідуальні особливості студентів, стимулювати їх активну участь у навчальному процесі.

Зосередимося на тому, як переклад може впливати на ефективність вивчення англійської мови та культури в українських навчальних закладах. Теоретичний підхід до перекладознавства вдало використав у своїх наукових працях Мартин Бейкер, ба більше, науковець відзначив важливість правильного й контекстуального перекладу для оптимального розуміння іноземної мови та культурних аспектів навчального матеріалу як важливу складову педагогічного процесу [1, с. 56].

Багато студентів розглядають вивчення англійської мови як необхідне, але малоцікаве завдання, що вимагає певних зусиль без очікуваної нагороди. Це може впливати на їхню мотивацію та активність у навчальному процесі, знижуючи результативність вивчення [2].

Переклад як ключовий інструмент у процесі вивчення англійської мови та культури відіграє важливу роль у сприянні інтернаціоналізації освіти та розширенні мовного досвіду. Його використання в контексті освітнього процесу є не лише засобом зручності, але й ключовим елементом забезпечення доступу до англійськомовного контенту та культурного розмаїття.

Переклад є також важливим інструментом полегшення сприйняття інформації та матеріалів, які створені або представлені англійськомовними авторами. Це стосується як навчальних матеріалів, так і наукових досліджень, літератури, фільмів та інших джерел інформації. Завдяки перекладу студенти можуть безперешкодно оволодівати новими знаннями та розширювати свій культурний світогляд, що відкриває широкі можливості для їхнього освітнього розвитку.

Переклад сприяє збагаченню мовного досвіду студентів. Він допомагає в розумінні складних концепцій та текстів, які можуть бути важкими для сприйняття англійською мовою, зокрема для тих, чия рідна мова не є англійською. Крім того, переклад дозволяє студентам вивчати нові лексичні одиниці, ознайомлюватися з мовними та культурними особливостями, удосконалювати свої навички мовної компетенції.

Отже, використання перекладу в освітньому процесі має велике значення як для інтернаціоналізації освіти, так і для збагачення мовного досвіду студентів. Його ефективне застосування сприяє покращенню якості навчання, розвитку міжкультурної комунікації та підвищенню рівня мовленнєвої компетентності.

Україна як країна, яка активно інтегрується у світовий освітній простір та здійснює співпрацю з міжнародними партнерами, приділяє велику увагу вивченню англійської мови та культури: це не тільки сприяє зручності й ефективності навчання, але й має важливі переваги, а саме: полегшує розуміння складних концепцій та текстів, сприяє розширенню лексичного запасу й розумінню культурних відмінностей, надає доступ до автентичних матеріалів зі сфери культури англійськомовних країн, підвищує мотивацію та зацікавленість студентів щодо вивчення англійської мови та особливостей перекладу.

Важливо враховувати можливу втрату нюансів мови та культурних відтінків при

перекладі. Не завжди переклад точно передає усі тонкощі оригінального тексту, що може призвести до спотворення контексту та неправильного розуміння інформації студентами.

Сьогодні, на нашу думку, необхідно враховувати виклики й перешкоди у використанні перекладу у процесі вивчення англійської мови і культури, розробляти стратегії, спрямовані на їх подолання з метою досягнення більшого успіху в навчанні. Воєнний стан, запроваджений в Україні, може вплинути на процес вивчення англійської мови та культури в Україні з різних точок зору. Щодо негативного впливу, війна може призвести до обмежень у доступі до освітніх ресурсів, зокрема до міжнародних програм обміну, навчальних матеріалів та культурних подій, що, у свою чергу, може ускладнити здобуття студентами актуальних знань та навичок [3, с. 143]. Водночас саме війна може стимулювати інтерес до вивчення англійської мови і культури як інструменту комунікації та спілкування з міжнародними спільнотами, що є важливим елементом збереження та зміцнення зв'язків із міжнародними партнерами, а також вивчення кращих практик і досвіду в міжнародній співпраці.

Останнім часом військова сфера зазнала значних змін, пов'язаних із розвитком нових технологій та появою нових понять. Як наслідок, англійська мова, яка є домінантною в цій галузі, сприяла появі великої кількості неологізмів, що потребують перекладу іншими мовами, зокрема українською [4, с. 104]. Переклад військових термінів з англійської мови на українську також є достатньо проблематичним, що спричинено різницею в граматичній будові мов, можливою двозначністю перекладу, неоднорідністю української термінології. На думку Володимира Куценка, неуніфікованість військової термінології в українській мові може призвести до неузгодженості в перекладі, плутанини та неточностей у перекладеному тексті [5, с. 80-86].

Таким чином, військові дії на території України в контексті вивчення англійської мови та культури вимагають уваги до особливостей психологічного та освітнього підґрунтя, а також створення сприятливих умов для навчання й розвитку студентів у період складних політичних і соціальних умов.

У ході дослідження було проаналізовано різні аспекти використання перекладу як інструменту вивчення англійської мови та культури на спеціальності Філологія у ЗВО «Університет Короля Данила». Результати дослідження вказують на те, що переклад є не лише способом передачі мовного матеріалу, але й важливим засобом пізнання культурних, історичних та соціальних контекстів, невід'ємною складовою процесу вивчення англійської мови та культури, який відкриває шлях до розуміння та співпраці у міжнародному контексті. Його значущість у забезпеченні мовного розуміння, міжкультурної взаємодії та сприянні міжнародному співробітництву обумовлює необхідність подальшого розвитку перекладацьких навичок і засобів для гарантування успішного виконання завдань у глобалізованому суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Бейкер М. In Other Words: A Coursebook on Translation, 1997. С. 56.

2. Мізін К. Сучасні методики навчання іноземних мов і перекладу в Україні та за її межами. *Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції*. Переяслав, 2022. С.123-126.

3. Пасинок В. Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу. *Тези доповідей XI наукової конференції з міжнародною участю*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. С.143.

4. Венжинович Н. Особливості перекладу фразеологізмів з української мови англійською: навчально-методичний посібник для студентів філологічного факультету, ОП «Українська мова та література. Англійська мова та література», Ужгород, 2021. С.104.

5. Kutsenko, V. Military terminology: current state, problems and ways of their solution. *Bulletin of the National Academy of the Public Administration under the President of Ukraine*. 2(42). 2017. P. 80-86.

Вікторія КУЗЕНКО,
студентка I курсу
спеціальності 035 Філологія,
ЗВО «Університет Короля Данила»

Божана ГУЛЯН,
викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД І ЙОГО ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЮ ПЕРЕКЛАДАЧА

За останні десятиліття трансформації в індустрії були надзвичайно швидкими та значущими завдяки розвитку машинного перекладу. Це досягнення змінило не тільки способи, яким ми перекладаємо тексти, а й вплинуло на функції та роль професійного перекладача. «Слова подорожують світами. Перекладачі керують їздою», – зазначає італійський перекладач Анна Русконі. Ця цитата допомагає зрозуміти важливість професії перекладача в процесі комунікації в контексті різних мовних культур. Справді, перекладач – як «водій», який під час подорожі відповідає за граматично правильно сформульовані речення, за слова та ідеї, які хоче донести до читача.

Звичайно, машинний переклад має багато переваг: оперативність, практичність, доступність, гнучкість, можливість обирати, багатофункціональність. Але ніякий прилад

не може повністю замінити людський фактор у процесі перекладу, замінити живий голос та емоції. Щоб пришвидшити й полегшити переклад інформації з однієї мови іншою, людина вдається до машинного перекладу, під яким розуміють переклад текстів (усних чи писемних) з однієї мови на іншу за допомогою спеціальних комп'ютерних програм.

У процесі машинного перекладу програма аналізує алгоритми й на їхній основі здійснює переклад тексту. Варто зауважити, що значно точніше, на відміну від літературних, відтворюються технічні тексти, оскільки в них немає «двозначності»; також точніше відтворюються тексти споріднених мов, оскільки в них схожа побудова речень [1, с. 82]. Системи машинного перекладу на основі правил ґрунтуються на різних рівнях лінгвістичного опрацювання мовної пари [2]:

1. Морфологічному: лематизація лексичних одиниць, пошук лексичних одиниць у словнику, аналіз морфем, розпізнавання контекстного граматичного класу лексичних одиниць, відмінків, флексій тощо.

2. Синтаксичному: розпізнавання типів синтаксичних структур, реляційних зв'язків між окремими елементами синтаксичної структури тощо.

3. Семантичному: виокремлення лексичного значення багатозначних лексичних одиниць та афіксів, визначення їхньої семантичної функції, синтез їхньої синтаксичної однозначності на основі семантичного аналізу.

Переклад – це процес, який завжди залишається надзвичайно складним завданням. Ось декілька аспектів, які демонструють цей факт.

1. Зміст: дуже важко передати правильний і точний зміст у тексті, який може містити деякі нюанси.

2. Еволюція мови: мова постійно змінюється, адаптується під впливом часу, тому, звичайно, важко встежити за всіма змінами, що робить професію перекладача ще більш складною.

3. Контекст: мови та культури дуже різні, тому завдання перекладача ніколи не може бути точним, оскільки вирази інколи мають зовсім інше значення, якщо говорити про дослівний переклад.

Перекладачі завжди вдосконалюють свої знання й намагаються слідкувати за будь-якими змінами в мові на сучасному етапі її розвитку. Машинний переклад дуже повільно розвивається в цій сфері. Його найбільша проблема – це вирази, які за умови дослівного перекладу не несуть в собі правильної інформації.

Спершу машинний переклад викликав хвилю захоплення й невіру в його можливості створювати точний і зрозумілий продукт. Хоча з часом технологія розвивалася й алгоритми ставали більш досконаліми, все ж він і досі не здатний повністю граматично правильно перекласти текст. Професійні перекладачі вирішили оперувати цією технологією як інструментом для поліпшення власної продуктивності. Вони використовують машинний переклад для попереднього перекладу тексту, а потім редагують і коригують результат, забезпечуючи високу якість і стильову відповідність тексту. Також машинний переклад допомагає фахівцям зосередитись на таких важких

завданнях, як локалізація, редагування та перевірка перекладів, що є перевагою, оскільки перекладач розвивається в інших напрямках, а не стоїть на місці.

Отже, машинний переклад не витіснить професійних перекладачів з ринку праці, але вимагає від них адаптації та пошуку нових способів використання цієї технології для покращення роботи. Можливо, колись винайдуть прилад, який зможе виконувати всі функції та досконало перекладати, і професія перекладача стане неактуальною. Та наразі такого інструмента не існує. Роль перекладача трансформується в роль редактора та спеціаліста, який забезпечує високу якість і відповідність перекладів вимогам клієнтів і контексту.

Список використаних джерел:

1. Хвощ П.М. Прикладна лінгвістика сьогодні. Київ : Світ, 2004. 210 с.
2. Міщенко А.Л. Машинний переклад у контексті сучасного науково-технічного перекладу. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов»*. 2013. № 1051. С. 172–180.

Єлизавета МИРГОРОДСЬКА,
*студентка I курсу спеціальності
191 Архітектура та містобудування,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Вікторія ЦИГАНЮК,
*викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД: ДОСЯГНЕННЯ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МАЙБУТНЬОГО

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що з розвитком сучасних технологій та індустріалізації перекладів людина часто стикається з тим, що необхідно щось перекласти. Спосіб, який допоможе зробити це надійно й швидко - машинний переклад. Зараз практично всі користувачі використовують Google-перекладач, якщо не володіють іноземною мовою.

Мета дослідження - визначити досягнення, виклики та перспективи машинного перекладу.

Виклад основного матеріалу. Як вже обумовлювалося раніше, індустріалізація та глобалізація дуже вплинула на розвиток контактування з зарубіжними компаніями чи будь якими заходами, які вимагають вільного спілкування, навіть, якщо ви не носії мови. Звичайно, набагато надійніше носити свої знання в голові, а не в телефоні чи комп'ютері, але що робити якщо дуже необхідно? Є різні ситуації, наприклад: людина загубилась за кордоном і ніхто її не розуміє, чи людина почала сильно хвилюватися й могла забути мову в побутовому житті. У такому випадку може допомогти машинний переклад, хоч і переклад не завжди точний, особливо з важкими мовами (наприклад, китайська). З часом точність машинного перекладу удосконалюється. Так, додаток Google може не тільки граматично правильно побудувати більшість речень чи запропонувати кілька варіантів відповідей, наприклад, у чоловічому чи жіночому роді, але й може допомогти виправити Вас, якщо Ви зробили помилку.

У 2019 році весь обсяг лінгвістичного ринку складав 53.5 млрд доларів. Global Market Insights оцінює приріст ринку машинного перекладу за рік в 14.6%. Якщо раніше до послуг машинного перекладу частіше вдавалися представники корпорацій, то тепер ця послуга обслуговує життя звичайних людей [3, с. 2].

Попит на машинний переклад зростає тому, що світ постійно глобалізується. Цьому сприяє безупинний обмін величезною кількістю інформації. Навіть якщо людина добре володіє іноземними мовами, їй зручніше користуватися машинним перекладом для роботи з великими обсягами документальної інформації. Широкі можливості даної послуги давно відкрили для себе представники великого транснаціонального бізнесу.

По-перше, ця тенденція пов'язана з тим, що рідна мова набагато зручніша для роботи з великою кількістю текстової інформації. По-друге, маючи підрядник машинного перекладу, можна набагато швидше підготувати презентацію або звіт. По-третє, машинний переклад полегшує листування із зарубіжними партнерами. Важливим аспектом також є збереження конфіденційності даних при перекладі.

Сьогодні існують нейронний, статистичний, гібридний та інші види машинного перекладу, які побудовані на різних принципах роботи. На мобільних і стаціонарних пристроях є безліч програм для перекладу текстів, найпопулярнішою з яких є перекладач Google.

Особливо популярними зараз є технології «розумної гарнітури». Це звичайні бездротові навушники з підключенням до телефону. Найпопулярнішим серед них є сервіс Time Kettle.

Проаналізуємо, у яких галузях чи за яких обставин машинний переклад може допомогти:

- полегшує переклад програмного забезпечення, соціальних мереж, сайтів, фільмів, серіалів, ігор та іншого контенту;
- є зручним інструментом адміністрування; цікаво, що Єврокомісія витратила на розробку цього інструменту 2.4 млн євро; машинний переклад знадобився цій

структурі для кращої взаємодії багатьох учасників, що розмовляють різними мовами [1, с. 1];

- військовій розвідці такий інструмент необхідний для отримання своєчасних даних про плани ймовірного противника; наприклад, США після терактів у 2001 році постійно вкладають кошти в програми для перекладу східних мов, оскільки це допомагає спеціальним службам ефективно вести електронну розвідку; такими розробками займається агентство DARPA [1, с. 2];

- велику користь приносить використання машинного перекладу в медицині, оскільки великі лікувальні установи рідко мають своїх перекладачів, а лікувати там доводиться людей, що говорять різними мовами;

- машинний переклад може надати велику допомогу у вивченні мови, що підтвердилося у ході експерименту, проведеного в університеті Манчестера; студенти вивчали такі переклади, виявляли невідповідності і швидше вчили мову.

Вважається, що якісний машинний переклад з'явиться ще не скоро. В інтернеті на цю тему є безліч статей. Там пропонується самостійно вивчати іноземні мови або користуватися послугами перекладача. Але також чітко видно прогрес у розвитку технологій машинного перекладу.

Повністю автоматичні системи такого перекладу є більше нездійсненою мрією, ніж реальною ідеєю, адже усі системи працюють за участю людини в тій чи іншій мірі. Щоб комп'ютер міг перекласти текст, йому потрібна допомога предредактора, який тим чи іншим чином попередньо обробляє текст перекладу, інтерредактора, який бере участь у процесі перекладу, та постредактора, який виправляє помилки і недоліки в перекладеному машиною тексті [4, с. 106].

Іноземні мови потрібно вивчати хоча б для власного розвитку. Безпосереднє спілкування з носієм мови не замінить ніякий гаджет. Крім того, машинний переклад не завжди буває коректним, і знання мови допоможе уникнути непорозумінь.

Висновки. Отже, машинний переклад, як і будь-яка технологія, має свої переваги та недоліки. Перевагами його є здатність перекласти великий обсяг тексту в досить зрозумілому формулюванні, можливість перекладати через онлайн-формат. Ми можемо спостерігати, що з кожним роком все більш популярними і широко розповсюдженими стають гібридні підходи. На сьогодні машинний переклад не здатний працювати з текстом самостійно, особливо, зі складними реченнями, які мають великий обсяг чи словосполучення і через це складно передати смисл. Комп'ютери не досконало можуть перекласти сталі вирази, фразеологізми, багатозначні слова, юридичні, медичні, архітектурні чи будь-які інші терміни, які потребують більш поглибленого перекладу; деколи терміни перекладаються буквально, й через це передається хибне розуміння матеріалу [2, с. 10]. Ще одним аспектом, який ускладнює роботу машинного перекладу є відсутність багатьох слів у тій чи іншій мові.

Загалом, програми для перекладу потребують удосконалення. Можемо виокремити два напрями, які потребують доопрацювання:

- програмний – покращення SOFT-забезпечення, тобто самого алгоритму програми, створення механізму системи, що самонавчається;
- технічний – розширення бази словників, усталених словосполучень та зворотів, а також диференціацію перекладачів за різною тематикою, реалізацію різних принципів відбору слів (статистичного, тематичного, контекстного).

Таким чином, наскільки б досконалим не був машинний переклад, роль перекладача в цьому процесі є беззаперечною. Тільки людина може правильно перекласти емоції, відчуття - те, чого ніколи не зрозуміє штучний інтелект, виконати якісний і точний переклад так, як це є в оригіналі.

Список використаних джерел:

1. Google's Neural Machine Translation System: Bridging the Gap between Human and Machine Translation (2016). URL: <https://arxiv.org/abs/1609.08144> (дата звернення: 05.03.2024).
2. Machine Translation Market P & S Market Research. (2017). URL: <https://www.psmarketresearch.com/market-analysis/machine-translation-market> (дата звернення: 05.03.2024).
3. Novak B. Machine Translation: Advantages and Disadvantages (2014). URL: <http://dlsdc.com/blog/machine-translation-advantages-and-disadvantages> (дата звернення: 05.03.2024).
4. Qun L. Machine translation: general. The Routledge Encyclopedia of Translation Technology, 2015. P. 105–119.

Аліна МИРКА,
*студентка II курсу,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:
Інна САХНЕВИЧ,
*кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНИХ ТЕРМІНІВ У ПОЛІТИЦІ

У сучасному світі не можна обійтися без вживання термінів, які притаманні певній галузі науки. Зокрема, суспільно-політична лексика посідає вагоме місце в термінологічній системі англійської мови та є важливим чинником політичної комунікації. До політичної термінології належать назви державних, партійних та інших громадських організацій, закладів соціальних інститутів, найменування соціальних реалій та явищ життя різних країн.

У зв'язку з воєнними діями на території України використання політичних термінів є досить актуальним. Як відомо, англійська мова має статус міжнародної. Оскільки українська влада має політичні відносини з представниками інших країн, то знання термінів відіграє значну роль у міжнародних переговорах та сприяє вирішенню різних питань, особливо тих, котрі пов'язані з питаннями зовнішньої політики і війни в Україні.

При перекладі англійської політичної термінології на українську мову, варто, на наш погляд, послуговуватись такими видами лексичних перетворень:

1) конкретизацією: *Autonomy republic is a state – like entity*. Автономна республіка – це державоподібне утворення. Слово «entity» перекладається як «утворення», оскільки саме такий переклад доречний у цьому реченні;

2) додаванням: *In 2023 Ukraine has proposed a conference on the recovery of territories after the Russian attacks*. У 2023 році Україна запропонувала скликати конференцію з питань відновлення територій після російських атак). В цьому реченні в українському перекладі додано слово «скликати» для кращого смислового значення;

3) вилученням: *Children who suffered from military actions were exempted and released from taking the exam*. Діти, які постраждали від воєнних дій, були звільнені від написання екзамену. У цьому випадку використано вилучення слова, тобто слова «exempted and released» в українському перекладі замінено одним словом «звільнені», тому що ці два слова є синонімами;

4) антонімічним перекладом: He hasn't won the elections. – Він програв вибори (а не «не виграв»). «Hasn't won» у реченні перекладено не дослівно, так як це словосполучення можна замінити одним словом;

5) калькуванням: Iron heel – «залізна п'ята» (імперіалізм), Партія регіонів – the Party of Regions. Цей спосіб передає переклад без будь-яких змін [1].

Варто зазначити, що у процесі перекладу політичних термінів основним завданням є збереження їхніх ключових значень. З цією метою перекладач повинен правильно інтерпретувати вихідний текст, а потім почати шукати такі засоби перекладу українською мовою, які можуть передати функцію, корисність та емоційність повідомлення вихідного тексту. Великі труднощі для перекладу становлять авторські метафори й ідіоми, які підкреслюють специфічні для країни реалії, особливості мовлення окремих політиків та національний характер політичного дискурсу [2].

У політичних текстах відсутня логічна послідовність. Часто використовуються мовні шаблони та стереотипи. Політична термінологія в промовах надає перевагу коментуванню, а не інформації. Таким чином, урахування всіх особливостей політичних промов та застосування перекладацьких стратегій дозволяє виокремити такі найбільш уживані способи перекладу речень:

- 1) дослівний (повний) переклад;
- 2) використання перекладацьких трансформацій;
- 3) комплексний переклад.

Найбільш уживаними способами перекладу політичних промов є такі лексичні перекладацькі трансформації, котрі включають перестановку, заміну, додавання та вилучення слова. Під час дослідження було виявлено, що перекладачеві необхідно обирати такий спосіб перекладу, який буде не тільки адекватно передавати суть висловлювання, а й відповідати певним нормам перекладу [3].

Отже, аналіз способів перекладу лексичних одиниць показав, що у процесі перекладу політичних термінів найчастіше застосовуються такі граматичні й лексичні трансформації: конкретизація значення слова, калькування – дослівний або буквальний переклад, транскодування – метод перекладу, коли звукова або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу (politics or policy – політика), вилучення або додавання слова; рідше використовуються антонімічний переклад та описовий переклад – спосіб перекладу, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється словосполученням, яке доречно передає його зміст, наприклад, an election pledge – обіцянка, дана політиком під час передвиборчої кампанії). Саме на ці способи перекладу варто звернути увагу перекладачеві у процесі перекладу політичної термінології [4].

Список використаних джерел:

1. Клименко І. М., Зоренко І. С. Лексичні трансформації при передачі англійської політичної термінології українською мовою. С. 85-90. URL: <https://core>.

ac.uk/download/pdf/268531385.pdf (дата звернення: 21.10.2023).

2. Сайт Львівського національного університету. Наукова робота на тему: Лексико-семантичні відношення у складі суспільно-політичної лексики на прикладі української та англійської мовою. URL: <https://philology.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2019/03/Politychnaleksyka.pdf> (дата звернення: 23.11.2023).

3. Лексико-стилістичні особливості перекладу політичних промов з англійської мови українською. URL: <https://lingua.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/Konkursna-robota-Pereklad-promov-KH.pdf> (дата звернення: 30.01.2023).

4. Politics. Англійські слова з теми «Політика». Монологи (топіки). URL: <https://learn-english.net.ua/gramatika/politics-anglijski-slova-po-temi-politika-monologi-topiki> (дата звернення: 23.02.2024).

Ігор МІЛІНЧУК,
*студент I курсу
спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

**Наукова керівниця:
Вікторія ЦИГАНЮК,**
*викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПЕРЕКЛАД: ІНСТРУМЕНТИ CAT ТА РІШЕННЯ НА ОСНОВІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Актуальність теми: Розвиток технологій значно змінив сферу перекладу. Інструменти комп'ютерно-підтриманого перекладу (CAT) та рішення на основі штучного інтелекту (AI) займають важливе місце в сучасній перекладацькій практиці. Зростаючий обсяг і складність текстів вимагають ефективних інструментів для підвищення продуктивності та якості перекладу.

Мета дослідження: Вивчення впливу технологій, зокрема інструментів CAT та рішень на основі штучного інтелекту, на процес перекладу та якість перекладу.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, де глобалізація та міжнародна співпраця стають все більш загальнопоширеними, потреба в перекладі різноманітних матеріалів зростає експоненційно. Це ставить перед перекладачами нові завдання і

вимагає швидких та ефективних рішень. Відповідь на ці виклики надходить у вигляді технологічних інновацій, зокрема інструментів комп'ютерно-підтриманого перекладу (CAT) та рішень на основі штучного інтелекту (AI). У цьому дослідженні ми детально розглянемо вплив цих технологій на процес перекладу, їх переваги та недоліки, а також шляхи їх оптимального використання.

1. CAT

Інструменти комп'ютерно-підтриманого перекладу CAT є необхідними для сучасних перекладачів, оскільки вони дозволяють автоматизувати багато рутинних завдань і забезпечують ефективний процес перекладу. Розглянемо детальніше роль і переваги використання таких інструментів [1, с. 34].

1) Збереження часу та підвищення продуктивності:

- Один із головних аспектів використання CAT - це можливість використання попередньо перекладених сегментів. Наприклад, якщо ви перекладали схожий текст раніше, CAT-інструмент автоматично пропонуватиме вам використовувати раніше перекладені фрази чи речення. Це дозволяє значно зменшити час на переклад і збільшує продуктивність.

- Наприклад, якщо ви перекладаєте технічну документацію, де деякі терміни повторюються, CAT-система автоматично пропонуватиме використання вже перекладених термінів, що прискорює процес.

2) Підвищення якості перекладу:

- CAT-інструменти дозволяють зберігати та керувати термінологічними базами даних і глосаріями. Це забезпечує консистентність і однорідність у використанні термінології, що підвищує якість перекладу.

- Наприклад, у випадку лікарського перекладу, де точність термінології критично важлива, CAT-система допоможе забезпечити, щоб терміни використовувалися консистентно через весь текст.

3) Співпраця та обмін ресурсами:

- CAT-інструменти дозволяють декільком перекладачам працювати над одним проектом одночасно, роблячи співпрацю більш ефективною.

- Наприклад, коли команда перекладачів працює над великим проектом, таким як переклад веб-сайту, різні члени команди можуть працювати над окремими сторінками одночасно, використовуючи спільні ресурси і термінологічні бази даних.

Незважаючи на ці переваги, інструменти CAT також мають свої обмеження та недоліки:

- Високі витрати на ліцензії та навчання можуть бути перешкодою для малих студій або незалежних перекладачів.

- Обмеження у роботі з певними форматами файлів чи мовами може ускладнити процес перекладу в певних ситуаціях.

Отже, хоча інструменти CAT є важливими для професійних перекладачів і мають численні переваги, вони також вимагають уваги до витрат та обмежень, щоб

забезпечити оптимальне використання в конкретному контексті.

2. Штучний інтелект

Використання рішень на основі штучного інтелекту (AI) у перекладацькій індустрії відкриває нові можливості та прискорює процес перекладу. Давайте розглянемо ці аспекти більш детально, включаючи переваги та обмеження цих систем, а також конкретні приклади їх використання.

1) Автоматизація:

- Системи машинного навчання та нейронні мережі дозволяють автоматично перекладати великі обсяги тексту за короткий час. Наприклад, Google Translate використовує нейронні мережі для автоматичного перекладу тексту між різними мовами.

2) Підвищення точності:

- Системи на основі штучного інтелекту навчаються на великому обсягу даних, що дозволяє досягти високої точності перекладу. Наприклад, система DeepL Translator, яка базується на нейронних мережах, відома своєю високою якістю перекладу завдяки глибокому навчанню.

3) Розширення можливостей:

- Рішення на основі штучного інтелекту можуть працювати з будь-якими мовами та форматами файлів. Наприклад, система Microsoft Translator може перекладати тексти, аудіо та відео файли між більш ніж 60 мовами [3, с. 12].

Хоча рішення на основі штучного інтелекту мають численні переваги, важливо враховувати і їхні обмеження:

1) Не точність у специфічних сферах:

- У деяких специфічних галузях, таких як юридичний або медичний переклад, системи штучного інтелекту можуть бути менш точними через складність та специфічність термінології.

2) Переклад виразів з високим ступенем конотації:

- Вирази з високим ступенем конотації, які мають складне значення або культурні нюанси, можуть бути неправильно інтерпретовані системами штучного інтелекту, що може призвести до неточностей у перекладі [2, с. 8].

Отже, системи на основі штучного інтелекту стають все більш важливими в перекладацькій індустрії, але важливо розуміти як їхні переваги, так і обмеження, щоб ефективно використовувати їх у конкретних ситуаціях.

Технології, зокрема інструменти CAT та рішення на основі штучного інтелекту, відіграють важливу роль у сучасному перекладі. Вони дозволяють підвищити ефективність та якість перекладу, але вимагають від перекладачів адаптації до нових умов і вивчення нових технологій. Оптимальне використання цих інструментів може значно полегшити процес перекладу та підвищити його результативність [4, с. 1].

Список використаних джерел:

1. Abraham-Barna C.G., Abraham-Barna T. Current trends in the translation market *Studii de știință și cultură*, 2016. Vol. XII. № 3. P. 33-43.
2. Burchardt A. Comparing Errors: Neural MT vs. Traditional Phrase-based and Rule-based MT. URL: <https://www.gala-global.org/publications/comparing-errors-neural-mt-vs-traditional-phrase-based-and-rule-based-mt> (дата звернення: 05.03.2024).
3. Craciunescu O., Gerding-Salas C., Stringer-O’Keeffe S. Machine Translation and Computer-Assisted Translation: a New Way of Translating? *Translation Journal*. 2004. Vol. 8. № 3. URL: <http://translationjournal.net/journal/29computers.htm> (дата звернення: 05.03.2024).
4. Google’s Neural Machine Translation System: Bridging the Gap between Human and Machine Translation. URL: <https://arxiv.org/abs/1609.08144> (дата звернення: 05.03.2024).
5. Machine Translation Market P&S Market Research. URL: <https://www.psmarketresearch.com/marketanalysis/machine-translation-market> (дата звернення: 05.03.2024).

Yelysei PANIBRATETS,

2nd Year Bachelor

Philology

Higher Education Institution «King Danylo University»,

Ivano-Frankivsk, Ukraine

HISTORY OF TRANSLATION: FROM ANTIQUITY TO MODERN TIMES

The history of translation is a testament to humanity’s relentless pursuit of knowledge and its commitment to overcoming linguistic barriers. In ancient Mesopotamia, scribes meticulously translated cuneiform texts, preserving the wisdom of civilizations long past. In medieval Europe, monks labored over manuscripts, translating classical works into vernacular languages to make them accessible to a wider audience. In the Renaissance, scholars rediscovered the treasures of antiquity, fueling a fervent desire to translate and disseminate these texts to a new generation of readers.

In this thesis, we embark on a brief exploration of the history of translation, from its humble beginnings in antiquity to its current manifestations in the digital age. Drawing on a wide range of sources from across disciplines, we seek to illuminate the complex interplay of language, culture, and power that has shaped the practice of translation throughout history.

Early Western translators, particularly those translating from Greek to Latin, grappled

with the challenges of conveying meaning across languages. Cicero and Horace, dating back to 46 BC and c.10 BC respectively, initiated the discourse on translation methods. They questioned whether fidelity to the original text should prioritize word-for-word accuracy or conveyance of themes and structures in a manner consistent with the target language's conventions. This ongoing debate continues to influence translation practice. For instance, Saint Jerome, known for translating the Bible into Latin in AD 405, advocated for prioritizing sense over literal word translation, except for sacred texts where even word order was deemed significant [1, p. 1-2].

In the medieval period, figures like Geoffrey Chaucer employed diverse methods to translate texts, such as Boethius's *De Consolatione Philosophiae* and *Troilus and Criseyde*. Their translations balanced fidelity to source texts with adaptation to target audiences, navigating linguistic and cultural complexities. Despite challenges like manuscript variations, medieval translators utilized strategies like glosses and intertextual references to enrich their translations [2, p. 61-72].

The Renaissance, spanning from the 14th to the 17th century, was a period of cultural rebirth and intellectual exploration in Europe. During this time, translation flourished as scholars sought to revive classical learning and foster cultural exchange. Prominent figures such as Sir John Denham, Abraham Cowley, and John Dryden played pivotal roles in shaping translation practices. Denham's theory emphasized the equality between translators and original writers, while Cowley advocated for freedom in translation and established imitation as a valid form. Dryden, renowned for his translations of ancient classics, introduced distinct translation methods, including metaphrase, paraphrase, and imitation. Dryden's translations, such as those of Horace, Juvenal, and Ovid, were instrumental in making classical works accessible to English readers. His meticulous approach to translation, coupled with his poetic sensibilities, elevated the quality and accessibility of translated literature [3, p. 55-56].

During the Enlightenment, translation played a pivotal role in disseminating ideas across linguistic and cultural boundaries. Figures like Voltaire, Rousseau, Locke, and Hume saw their works translated extensively from French and English into various European languages, fueling intellectual discourse across the continent. Translations encompassed diverse literary genres, from novels and plays to scientific treatises and philosophical works, enriching national literary traditions and fostering cross-cultural dialogue. Despite challenges such as fidelity to the original text and the lack of robust copyright protection, translations served as vital conduits for transmitting Enlightenment ideals of reason, liberty, and progress, shaping modern national identities and laying the groundwork for intellectual currents that defined subsequent epochs [4, p. 385-409].

The 19th century witnessed a transformative period in translation, driven by the Industrial Revolution. Professional translation services emerged alongside a growing market for translated texts, reflecting the commodification of translation amidst industrial capitalism. Influential figures like Goethe, Herder, and Schleiermacher in Germany played key roles in shaping translation theory and practice, advocating for methods that moved beyond traditional

approaches, contrasting with the French tradition of domestication. Translation also played a crucial role in colonial governance, with administrators utilizing translation to facilitate control over diverse populations by translating legal codes, administrative documents, and educational materials into local languages. As globalization and technological advancements reshaped the landscape of translation, figures like Ezra Pound and Walter Benjamin laid the groundwork for evolving discourse on translation, reflecting the changing complexities of the practice amidst a shifting world [3, p. 195-258].

The 20th century marked a transformative period for translation, led by influential figures like Walter Benjamin, Lawrence Venuti, and André Lefevere, who reshaped theoretical frameworks and advocated for culturally sensitive translation practices. Benjamin's essay, «The Task of the Translator,» and Venuti's promotion of foreignization strategies challenged traditional approaches and emphasized translation's cultural and political dimensions. Lefevere highlighted translators' roles as cultural mediators and the power dynamics inherent in translation. Technological advancements, notably in machine translation, further revolutionized the field, sparking debates around quality and authenticity [3, p. 271-393].

In conclusion, the history of translation is a testament to human innovation and cultural exchange, evolving from ancient scribes' meticulous efforts to disseminate knowledge to the present digital age's technological advancements. Each period, from antiquity to modern times, has witnessed significant progress in overcoming linguistic barriers and fostering intellectual discourse. Figures like Cicero, Saint Jerome, and Dryden laid the groundwork for translation theory, grappling with questions of fidelity and cultural context. The Enlightenment era saw a flourishing of translation, spreading ideas across Europe and shaping modern national identities. The 19th century marked the commodification of translation and its instrumental role in colonial governance. In the 20th century, influential figures like Benjamin, Venuti, and Lefevere challenged traditional methods, emphasizing cultural sensitivity and political dimensions. Today, translation adapts to globalization and technology, remaining a vital conduit for cross-cultural understanding and dialogue.

References:

1. Windle K., Pym A. *European Thinking on Secular Translation*. Oxford University Press, 2011. URL: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199239306.013.0002> (date of access: 05.03.2024).
2. Long L. Medieval literature through the lens of translation theory Bridging the interpretive gap. *Translation Studies*. 2010. Vol. 3, no. 1. P. 61–77. URL: <https://doi.org/10.1080/14781700903338680> (date of access: 05.03.2024).
3. Eysteinsson A., Weissbort D. *Translation - Theory and Practice: A Historical Reader*. Oxford University Press, 2006.
4. Oz-Salzberger F. The Enlightenment in Translation: Regional and European Aspects1. *European Review of History: Revue europeenne d'histoire*. 2006. Vol. 13, no. 3. P. 385–409. URL: <https://doi.org/10.1080/13507480600893122> (date of access: 05.03.2024).

Анастасія-Тетяна ПЕРЕГІНЕЦЬ,
*студентка II курсу, групи Філс-2022-2,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:
Інна САХНЕВИЧ,
*кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ УМОВНИХ РЕЧЕНЬ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У сучасному світі не обходиться без знань англійської мови, оскільки саме вона визнана міжнародною. Сьогодні актуальність уживання умовних речень в Україні є досить високою, що пов'язано з воєнними діями на всій території. У країну приїжджають іноземні волонтери, котрі часто вживають умовні речення, тому що ніхто не може передбачити, яким буде наступний крок у війні, проте цей крок можна припустити або уявити. Порадити або констатувати факт, який є загальновідомим, – такі речення також потребують уживання умовного способу.

Умовні речення або *Conditionals in English* вважаються однією з найскладніших тем граматики англійської мови. Це пов'язано з тим, що у процесі побудови речень такого типу необхідно послуговуватися певними граматичними правилами. Умовні речення допомагають розповідати про ситуації або дії, що можуть або могли б відбутися за певних умов. Умовність в англійській мові виражається за допомогою спеціальних способів дієслова, які змінюються залежно від типу умови та часу, в якому вона ставиться [1].

Згідно з загальною класифікацією, умовні речення поділяються на чотири типи:

- нульовий тип (*Zero Conditional*) – найпростіший, який уживається для вираження загальновідомої правди, факту чи законів природи;
- перший тип (*First Conditional*) уживається для вираження реальної або ймовірної ситуації в теперішньому або майбутньому часах;
- другий тип (*Second Conditional*) виражає нереальну дію в теперішньому або малоїмовірну подію в майбутньому; його також використовують для поради;
- третій тип (*Third Conditionals*) – подія, яка б могла б статися за певних умов, але не сталася в минулому, або ж шкодування за чимось, що не здійснилося.

Існують також змішані види умовних речень – *Mix Conditionals*, які поєднують частини другого і третього типу. Варто звернути увагу на те, що їх використання не є таким поширеним у перекладі чи комунікації, як попередні 0–3 типи.

Умовні речення як проблема теоретичного синтаксису в межах формально-граматичного та функціонально-семантичного підходів є актуальною у дослідженнях таких зарубіжних і вітчизняних лінгвістів, як К. Грецької, Ф. Палмер, Р. Квірк, П. Хардер, Р. Лангакер та ін. [2, с. 115].

Тож, які саме особливості перекладу умовних речень українською мовою? По-перше, під час перекладу англійських умовних речень українською мовою перекладач має розуміти, що він має справу саме з умовними конструкціями, а не з іншими складними чи простими реченнями, оскільки умовне речення не завжди вводиться в повідомлення за допомогою сполучника *if* (якщо), який іноді взагалі опускається. Граматичне оформлення англійських умовних конструкцій нульового (0) та першого (I) типу збігається з граматичним оформленням відповідних їм українських умовних конструкцій, що значно полегшує процес перекладу.

Для прикладу візьмемо речення 0 типу: *If you don't water plants, they die.* – *Якщо ти не будеш поливати рослини, вони загинуть.* Особливу увагу варто приділити перекладу умовних речень II і III типу, що позначають нереальні умови, а також умовних речень змішаного типу. Для подання речень II типу в українській мові слід уживати минулий та майбутній часи з урахуванням усіх згаданих вище особливостей. А під час перекладу III типу рекомендовано вживати суто минулий час у перекладі українською мовою. Щодо перекладу змішаних речень, філологам слід бути уважними, оскільки вони поєднують в собі два види – II та III, які вважаються найскладнішими, наприклад: *If I had caught that flight, I might be died now.* – *Якби я сів на той літак, я б зараз був мертвий.* У першій частині речення використано III тип, а в другій – II тип умовності [3].

У процесі дослідження було проаналізовано всі можливі способи перекладу умовних речень. Аналіз відібраних для перекладу речень показав, що найчастіше вживаються два види перекладу, а саме: контекстуальна заміна – це така перекладацька трансформація, коли значення слова підбирається з урахуванням контекстуального значення, наприклад: *If she had had Blank she would have been alive now.* – *Якби її лікував Бланк, вона була б і досі жива.* По-друге, урахування перекладу неоднозначних слів передбачає один з можливих варіантів перекладу слова, який найбільше підходить, наприклад: *If I told you what I go around in, you probably wouldn't believe me.* – *Якби я сказав вам, за скільки ударів роблю гру, ви б, мабуть, не повірили.* Найрідше використовують переклад смислового розвитку, коли значення є логічним розвитком перекладу слова. Оскільки умовні речення складні за будовою, щоб адекватно передати їхній зміст, потрібно зрозуміти основну думку. Саме на ці способи перекладу варто акцентувати увагу перекладачеві у роботі з реченнями в умовному способі.

Список використаних джерел:

1. Все про умовні речення в англійській мові: типи, правила, винятки та приклади. URL : <https://cambridge.ua/uk/blog/uslovnnye-predlozheniya-v-anglijskom/> (дата звернення: 17.10.2023).

2. Плетенецька Ю.М., Линтвар О.М. Переклад умовних речень класичного та сучасного романів: порівняльний аспект. URL: http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v43/part_5/33.pdf (дата звернення: 24.10.2023).

3. Все, що потрібно знати про mixed conditionals в англійській мові (сайт). URL: <https://grade.ua/uk/blog/mixed-conditionals-in-english/> (дата звернення: 26.10.2023).

Христина СТЕПУЛА,
*студентка II курсу,
факультет суспільних і прикладних наук,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:
Інна САХНЕВИЧ,
*кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОГО МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ

Сучасний мовний простір все більше і більше піддається впливу різних технічних засобів. Інтернет перетворюється на ключовий компонент складного механізму функціонування суспільства, стаючи одним з основних елементів його розвитку. В інтернеті сленг стає все більш популярним і ефективним у спілкуванні в онлайн-комунікації.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що інтернет як нове комунікативне середовище дав можливість висловлюватися представникам різних соціальних груп, у тому числі й ідентифікувати свою приналежність до цієї групи за допомогою сленгу. Таким чином, молодіжний сленг відображає різноманіття соціокультурних груп та спосіб спілкування. Вивчення сленгу дозволяє зрозуміти, як різні групи виражають свою ідентичність та спілкуються між собою. Переклад молодіжного сленгу може бути складним завданням через інноваційність, ідіоматичність та культурну специфіку виразів. Дослідження у цьому напрямку допомагає визначити стратегії перекладу та зрозуміти виклики, які постають перед перекладачами.

Сленг – це особлива форма мовлення, яка виникає в певних соціокультурних

групах або підгрупах. Це неформальне мовлення, відхилення від стандартної мовної норми, котре використовується для спілкування в межах обмеженої групи людей.

У наш час з'являються тисячі нових сленгових слів для опису різних ситуацій, настрою, поведінки тощо. Розглянемо та проаналізуємо деякі приклади молодіжного сленгу:

- *Knackered* – цей термін використовується британцями для вираження втоми (tiredness) та виснаження (exhaustion) у будь-якій ситуації. Часто замінює слово «exhausted». *I was completely knackered after training in the gym.* – Я був повністю виснажений після тренувань у спортзалі

- *Cheers* промовляється не тільки як тост чи при прощаннях. У британському сленгу cheers також означає «дякую». *Cheers for helping me out with the difficult task!* – Дякую за те, що допомогли мені впоратися з важким завданням!

- *Skive* – це слово вживається, коли когось спіймали за тим, що людина хотіла симулював хворобу, щоб уникнути роботи або навчання, і спроба виявилася неуспішною. Найчастіше це стосується школярів, які не хочуть йти до школи. *We used to skive classes together in college, creating some unforgettable memories.* – Раніше ми разом прогулювали уроки в коледжі, створюючи незабутні спогади.

- *Cuppa* – це слово є скороченням від “cup of tea”. *Please, come in! Fancy a cuppa?* – Будь ласка, заходь! Хочеш чашку чаю? [1]

- *Cheesy* – цим словом характеризують ситуації, які нагадують не дуже вдалі сцени з фільмів, проте веселі та милозвучні. *Have you seen John asking her out? It was so cheesy!* – Ви бачили, як Джон запросив її на побачення? Це було так примітивно!

- *Gobsmacked* – бути абсолютно враженим або здивованим. *Everything happened so quickly, I'm so gobsmacked!* – Все сталося дуже швидко, я такий приголомшений!

- *Flaky* – це слово описує людину, яка не виконує своїх обіцянок. *My friend did not give me my book. It's a pity that he is flaky.* – Мій друг не віддав мені книжку. Шкода, що він такий ненадійний.

- *Chill* – розслабитись, заспокійливо впливати на когось; також можна використовувати, коли ви намагаєтеся заспокоїти когось. *Hey, chill! No need to worry so much.* – Гей, заспокойся! Не треба так хвилюватись.

- *Pull an all-nighter* – Не спати всю ніч через навчання або роботу. *I started checking students' work, so I stayed up all night again.* – Я почав перевіряти роботи студентів, тому знову не спав всю ніч.

- *No sweat/ no biggie* – вживаємо, коли завдання не викликає труднощів. *Could you come to me? – No sweat, I will be there soon.* – Чи міг би ти прийти до мене? – Без проблем, я скоро буду.

- *Rizz* – позначає рису характеру чи особливість поведінки, яку вважають привабливою. *Her dazzling smile and rizz demeanor made her a real star of the evening, admired by everyone around her.* – Її сліпуча посмішка та харизматична манера поведінки зробили її справжньою зіркою вечора, якою захоплювалися усі навколо.

- *Touch grass* – оновлена версія фрази “візьми себе в руки”. Якщо хтось проявив

занадто високий емоційний рівень, вибухнув або сказав щось неприязно, можна використати «touch grass». *You're freaking me out. Touch grass please!* – Ти мене дратуєш. Заспокойся, будь-ласка!

- *Sus* – скорочення від “suspicious”, котре активно використовується у соціальних мережах. «*The new neighbor's behavior looks a bit sus, and I want to find out what's going on.* – Поведінка нового сусіда виглядає дещо підозріло, і мені хочеться з'ясувати, що відбувається [2].

Англійський молодіжний сленг є лексичною групою, яка вживається в неформальному спілкуванні в середовищі молоді для вираження ставлення, передачі емоцій і оцінки мовця. Для нього характерна неодмінна наявність емоційності, експресивності й оцінки, що визначає його основну функцію – експресивну. Така лексика висловлює жартівливе, іронічне, глузливе ставлення до дійсності, і для неї не є характерними піднесеність, пишномовність та урочистість. Молодіжний сленг поєднує в собі досить різноманітні тематичні групи, які характеризують не тільки мовну діяльність представників різних молодіжних субкультур, а й типи їхнього мислення [3, с.193].

Сленг – динамічна система. Лексичний склад мови безперервно поповнюється, а це відбувається не лише за рахунок запозичень з інших мов, а також завдяки «внутрішнім ресурсам» мовної системи, таким як словотворчі процеси та переосмислення вже існуючих значень. Застосування сленгу як частини цього розвитку особливо актуально в умовах інтернет-комунікації, адже вплив Інтернету на мову відчутний на різних рівнях мовної системи, перш за все, на рівні лексики.

Отже, уживання молодіжного сленгу виокремлюється своєю інноваційністю, гумором та висловлюванням креативності. Важливо враховувати, що ця форма мовлення має тенденцію швидко змінюватися, і тому її вивчення вимагає постійного відслідковування нових виразів та контекстів їх використання. Переклад молодіжного сленгу також є складним завданням, котре вимагає від перекладача не лише точності, але й збереження духу та емоційного відтінку оригіналу, що сприяє більш глибокому розумінню сучасної мовної культури та сприяє вдосконаленню міжкультурного спілкування.

Список використаних джерел:

1. EnglishDom. Сленгові слова з теми «ТОП 70 слів з англійського сленгу». URL: https://www.englishdom.com/ua/blog/top-70-sliv-z-anglijskogo-slengu/#h2_2 (дата звернення: 04.02.2024).
2. Englishprime. Сленгові слова з статті «Англійський сленг». URL: <https://englishprime.ua/uk/anglijskij-sleng/> (дата звернення: 04.02.2024).
3. Панченко О. І. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Лексико-семантична класифікація англійського молодіжного сленгу. 2021. Т. 32 (71). № 2 Ч. 1. С. 193. URL: https://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/2_2021/part_1/34.pdf (дата звернення: 04.02.2024).

Марина СТЕФАНЮК,
*студентка III курсу спеціальності 035
Філологія (Англійська мова, переклад),
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Божана ГУЛЯН,
*викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ

З початку XXI ст. словники української та англійської мов щодня поповнюються новими словами в результаті розвитку інформаційних технологій. Деякі слова виходять з ужитку, натомість нові широко вживаються, і це можна охарактеризувати як суттєвий та стрімкий розвиток мови. Такі нововведені слова і називаються неологізмами.

Про такі слова ми найчастіше дізнаємось із екранів телевізора, з газетних статей, соціальних мереж, що є найбільшим засобом виявлення цих новоутворень, які згодом вживаються в повсякденній лексиці. Мова медіа є досить динамічною і не можна не помітити активність інноваційних процесів у словниковому складі сучасних ЗМІ [1].

Неологізм (від грец. – молодий, новий і – судження, вислів або новотвір) — новостворений термін, авторське слово або фраза, що перебуває в процесі входження в загальне використання і ще не включене до загальноновживаної мови [2]. Серед головних ознак неологізмів вирізняють наступні: 1) соціальна приналежність; 2) узуальність; 3) новизна і здатність до її втрати; 4) нормативність; 5) відсутність тісного зв'язку з контекстом; 6) високий ступінь номінативності.

Однак, під час перекладу таких новотворів виникають труднощі, адже переклад неологізмів є найважчим та вимагає детального аналізу та дослідження. Складність передачі неологізмів, які належать до безеквівалентної лексики, у тому, що вони із запізненням записуються в словник або можуть узагалі не фіксуватися в ньому [3].

І. М. Хавкін підкреслює, що найчастіше переклад новоутворень будується на трьох основних прийомах:

- 1) транслітерація або транскрипція;
- 2) калькування;
- 3) описовий переклад.

Окрім цього, виділяють прийом прямого включення. Що стосується перекладу неологізмів шляхом транслітерації чи транскрипції, то тут українськими літерами передаються звуки. Часто це використовується при перекладі власних назв і термінів. Потрібно враховувати і той факт, що одна частина слова може бути перекладена на

рівні графем, а друга – на рівні фонем. Наприклад, це можуть бути такі слова, як *startup*, *bitcoin*, які перекладені шляхом транскрипції: *He decided to invest in **Bitcoin** after researching its potential for growth.* – Він вирішив інвестувати у **біткоїн** після пошуків потенціалу для зростання.

У транслітерації в перекладних словах зберігається графічна, не озвучена форма оригіналу. Це можуть бути такі неологізми, як *blogger* (блогер), *hacker* (хакер), *freelancer* (фрілансер). Наприклад: *A **blogger** regularly publishes interesting content on his or her website, while a **freelancer** works on a variety of projects for different clients.* – Блогер систематично публікує цікавий контент на своїй сторінці, в той час як фрілансер працює над різноманітними проектами для різних клієнтів.

Ще одним важливим аспектом є калькування. Переклад неологізмів за допомогою цього способу полягає в заміні складових частин морфем чи слів одиницями оригіналу – їхніми лексичними відповідниками мовою перекладу. Водночас зберігається незмінна внутрішня форма лексичної одиниці. Наприклад, *tweetstorm* (твіт-шторм) [4]: *It's a fact that cloud architectures will evolve in the new few years, and new patterns will emerge as well. New names will come too.* – Відомо, що через кілька років хмарні архітектури продовжать еволюціонувати, і з'являться нові схеми їх використання. Відповідно, виникнуть і нові назви.

Описовий переклад неологізмів характеризується поясненням значень слів у словнику. В. Комісаров зазначає, що описовий переклад це лексико-граматична трансформація, за якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, що дає практично повне пояснення її значення мовою перекладу. Такий спосіб перекладу неологізмів застосовується, коли поняття відсутнє в мові перекладу. Наприклад:

trailingedge – заднє ребро крила;

taperedwing – трапецієподібне крило;

anhedralwing – крило з негативним кутом поперечного V.

Прийом прямого включення – це спосіб перекладу, який полягає у використанні оригінальної англійської лексеми в тексті перекладу. Розглянемо приклад: *Obamaberry* – у 2009 році Бараку Обамі дозволили користуватися Blackberry із сильно спрощеними функціями; *Trumpdroid* – у Трампа забрали смартфон на Android із міркувань безпеки.

Особливості перекладу неологізмів можуть бути вкрай різноманітними залежно від контексту та стилю тексту. У зв'язку з тим, що неологізми є новими словами або виразами, які ще не ввійшли в загальне вживання, їх переклад може вимагати творчого підходу та здатності враховувати контекстуальні особливості. Важливо зберігати сенс та експресію оригіналу, а також уникати втрати новизни та інноваційності, що є ключовими для неологізмів. Таким чином, переклад неологізмів вимагає високого рівня мовної компетентності та врахування контекстуальних та стилістичних особливостей оригіналу.

Список використаних джерел:

1. Гречанюк Ю. Поняття «неологізм» і його типологія. *Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії*: зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 2022. С. 50–53. 423 с.
2. Дзюбіна О. Проблематика визначення терміна «неологізм» (на матеріалі англійської мови). *Філологічний дискурс*: зб. наук. праць. 2017. Вип. 6. С. 221–228.
3. Козаченко І. В. Особливості перекладу неологізмів англійської мови *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. 2016 № 25. Т. 2. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v25/part_2/50.pdf (дата звернення: 21.03.2024).

Катерина СТРИЖАКОВСЬКА,
студентка II курсу,
факультет суспільних і прикладних наук,
ЗВО «Університет Короля Данила»

Наукова керівниця:
Інна САХНЕВИЧ,
кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ НЕОЛОГІЗМІВ
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Із II пол. XX століття багато мов світу стали активно поповнюватися новими словами. Завдяки активному розвитку технологій з'явилася велика кількість нових застосунків, понять та професій. Таким словам науковці призначили спеціальний термін – «неологізми». Лінгвісти стверджують, що словник англійської мови щорічно поповнюється на 15-20 тисяч лексичних одиниць. Сьогодні процеси зміни і доповнення лексики англійської мови відбуваються ще швидше, чому сприяло багато фактів, зокрема, поява пандемії небезпечної хвороби Covid-19 у цілому світі; розв'язання росією війни проти України; світова інтеграція та глобалізація суспільства. Завдяки інтернету будь-які вдалі неологізми миттєво входять у лексикон сотень тисяч людей, оскільки англійська мова вважається однією з найбільш активних серед європейських

мов, ба більше, вона часто виступає донором для вокабуляру інших мов [1]. Такі відомі дослідники неологізмів, як Стівен Пінкер (відомий психолог та лінгвіст, автори книги «The Stuff of Thought») [2], Девід Крістал (автор численних книг про мову, зокрема про неологізми та мовні зміни [3] вважають, що найбільша кількість неологізмів притаманні таким стилям:

- 1) науковому, особливо у сфері науково-технічного прогресу, військових і медичних технологій;
- 2) стилю реклами, котра розрахована на маркетингове просування товарів й побудову брендів;
- 3) публіцистичному – для більш точного і цікавого опису інформації у медіазасобах.

Цілком зрозумілі й вимоги до нових лексем. Вони повинні бути короткими в передачі інформації, змістовними, зручними для вимови й досить гнучкими, щоб повноцінно брати участь у мові [4]. Таким вимогам для створення нових слів найкраще відповідають два лексичні інструменти: телескопія й аббревіація, наприклад: *microwedding* (*micro* + *wedding*) – це весілля значно меншого розміру, ніж планувалося раніше (застосовано описовий стиль перекладу); *staycation* (*stay* + *vacation*) – це відпустка, проведена вдома (описовий стиль перекладу); *cyberspace* (*cyber* + *space*) – кіберпростір (як один із способів перекладу застосовано калькування); *blutter* (*blabber* + *statter*) – буркнути (застосовано дослівний переклад). Певні особливості має слово «*anthropause*». У просторі інтернету цей термін вживається для позначення глобального скорочення сучасної людської активності, особливо подорожей, яке відбулося під час пандемії COVID-19, зокрема в березні та квітні 2020 року. Група вчених стверджує, що пандемія Covid-19, яку вони називають «антропопаузою» — це безпрецедентна можливість вивчити, як люди впливають на поведінку тварин. Отже, антропопауза – всесвітнє скорочення людської діяльності у зв'язку з пандемією COVID-19 (описовий спосіб перекладу). Ще одним прикладом цікавого неологізму, зокрема, способу його перекладу українською мовою є англійське слово «*cancel culture*». Аналіз контексту цього терміну дозволяє перекласти його за допомогою описового способу: суспільний бойкот відомої особистості, компанії, бренду через неприпустиму поведінку або висловлювання; переслідування, осуд, припинення підтримки у соцмережах і реальному житті.

Аналіз перекладу англійських неологізмів українською мовою може бути досить складним завданням, розв'язати яке можливо лише за умови урахування таких особливостей виникнення неологізмів, а саме:

- 1) специфічності: багато неологізмів мають певне значення, тому виникає проблема у передачі значення українською мовою без створення аналогічних слів.
- 2) уживання в оригіналі: деякі неологізми в українському перекладі можуть залишитися без змін, якщо вони широко вживаються в англійській мові (наприклад, «*e-mail*» або «*internet*»).

3) культурному контексту: для адекватного перекладу неологізмів важливо враховувати культурний контекст та потреби аудиторії, для якої робиться переклад.

3) термінології: у випадку наукових або технічних неологізмів може бути важливим створити відповідну термінологію в українській мові.

4) творчості: перекладач повинен бути творчим і шукати належні аналоги або за необхідності навіть створювати нові слова.

Таким чином, переклад англomовних неологізмів вимагає розуміння як специфіки англійської мови, так і українського культурного та мовного середовища, а також творчості та уважності до контексту, де зустрічається той чи інший неологізм. Варто також зазначити, що найбільш поширеними способами перекладу англійських неологізмів українською мовою є транскрибування/транслітерація, калькування, описовий переклад, приблизний переклад.

Список використаних джерел:

1. Неологізми англійської мови. Opentalk. URL: <https://opentalk.org.ua/langstory/neologizmy-anglijskoji-movy/> (дата звернення: 25.10.2023).

2. Стівен Пінкер – книги американського психолога та книги письменника (сайт). URL: <https://laboratoria.pro/author/stiven-pinker> (дата звернення: 25.10.2023).

3. Девід Крістал. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%B2%D1%96%D0%B4_%D0%9A%D1%80%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB (дата звернення: 25.10.2023).

4. Борисова О.В. Способи перекладу неологізмів та особливості їх опанування студентами на заняттях з практики перекладу. *Мовні та концептуальні картини світу. Збірник наукових праць*. Київ : КНУТШ. 2008. Вип. 24. Ч. 1. С. 97-100.

Дмитро ФЕДОРА,
*студент II курсу спеціальності «Філологія»,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:
Христина ЯНУШ,
*викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПЕРЕКЛАДІ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ

Сучасний розвиток технологій та штучного інтелекту кидає виклик традиційній ролі перекладача. Яким чином штучний інтелект змінює ситуацію в галузі перекладу? Чи загрожує це існуванню професійних перекладачів у найближчому майбутньому? Ці питання стають дедалі актуальнішими. Тому ми хочемо дослідити сучасний стан та перспективи індустрії перекладу в контексті розвитку штучного інтелекту (ШІ). Це дасть змогу нам краще зрозуміти його вплив на цю галузь та спрогнозувати подальший розвиток перекладу в умовах швидкого технологічного прогресу.

Зміни в галузі перекладу відзначаються значними перевагами, які пропонують сучасні технології. Навіть якщо переклад з елементами штучного інтелекту має ряд недоліків, він однаково поступово перетворюється на зручнішу альтернативу людському перекладу. Так, наприклад, сучасні перекладацькі сервіси, такі як СМ-перекладач, уже дають змогу японським власникам магазинів вести бізнес декількома мовами без потреби наймати додаткових перекладачів [1, с. 99].

Раніше у своїй роботі перекладачі використовували лише словники та власний досвід. Сьогодні ж вони знаходяться в тісному взаємозв'язку з нейромережевими системами, що дозволяє генерувати перші версії перекладу, які потім уточнюються та корегуються [1, с. 100]. Таким чином, роль сучасного перекладача дещо змінюється. Зміщується акцент з суто текстової діяльності і додаються обов'язки редактора і постредактора. Тобто перекладач, окрім мовних навиків, повинен володіти технологічними навичками роботи з певним програмним забезпеченням [2, с. 107].

Використання ШІ в перекладацькій роботі має ряд переваг, таких як підвищення продуктивності праці та покращення якості перекладу.

Використовуючи програми автоматизованого перекладу, САТ-програми, можна значно збільшити обсяг роботи, витрачаючи менше часу. Це зручно не тільки для самого перекладача, але й для замовника. Також ШІ допомагає виявляти та виправляти помилки в перекладі, що сприяє підвищенню його якості [3].

Проте, незважаючи на значні досягнення у сфері автоматизованого перекладу, він має також ряд недоліків. Найперше через брак прямого розуміння

відтінків, ідіом та міжкультурного контексту. У результаті це може спричинити певні непорозуміння, неправильне тлумачення, чи, зрештою, неправильний переклад цілого контенту [2]. Важливою частиною точного перекладу є контекст, але технологія машинного перекладу не має здатності його розуміти, адже різні слова можуть мати декілька значень залежно від мовленнєвої ситуації.

Також послуги машинного перекладу часто передбачають передавання даних на зовнішні сервери. Для того, щоб унеможливити несанкціонований доступ чи зловживання інформацією, велика увага приділяється збереженню конфіденційності та безпеки даних. Без належних систем захисту від таких порушень замовники можуть відмовитися від цього виду перекладу.

Хоча автоматизований переклад відмінно працює з більш вживаними мовами, завдяки широкій базі даних укладених словників, він може бути не таким ефективним для менш поширених мов з обмеженими цифровими ресурсами. Це може загострити ризик вимирання мови та втрати культурної спадщини [3]. Окрім того, такий переклад може бути обмеженим у виявленні та врахуванні специфічних мовних виразів, ідіом та сленгу, що використовуються в різних говорах та діалектах. Це може призвести до втрати виразності та автентичності тексту в процесі перекладу.

Також існує ризик, що залежність від автоматизованого перекладу може зменшити мотивацію перекладачів вдосконалювати власні навички та розуміння мови, оскільки вони можуть розраховувати на технологію для вирішення складних ситуацій у перекладі.

Таким чином, переклад, виконаний за допомогою автоматизованих програм, є досить важливим інструментом у цій галузі. Він має значні переваги, але також і ряд недоліків, які необхідно ретельно враховувати. Незважаючи на суттєві досягнення в сучасних технологіях перекладу, важливо пам'ятати, що якість машинних перекладів може бути значно нижчою порівняно з людськими через відсутність прямого розуміння мови і її відчуття. Однією з головних проблем є неспроможність машинного перекладу повною мірою передати сенс і емоційне забарвлення мови. Машинний переклад часто не вловлює відтінки значень слів залежно від ситуації, що може призвести до непорозуміння, неправильної комунікації та неправильного тлумачення.

Важливо також враховувати, що машинний переклад може стати однією із причин витіснення менш використовуваних мов та загрожувати їхньому існуванню, створюючи ризик вимирання та втрати культурної спадщини.

Ми бачимо, що ШІ уже спричинив разючі зміни в галузі перекладу, змінивши акценти у самій ролі перекладача. Проте на сучасному етапі розвитку технологій він не може повністю замінити людину. Тому сьогодні найефективнішим є симбіоз людських навичок та експертизи для забезпечення найбільшої точності, врахування нюансів та здійснення ефективного перекладу.

Список використаних джерел:

1. Красуля А. Застосування штучного інтелекту в перекладацькій діяльності: від минулого до майбутнього : монографія / за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. С. О. Швачко. Суми : Сумський державний університет, 2021. 149 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/349947187_Ministerstvo_osviti_i_nauki_Ukraini_Sumskij_derzavnij_universitet_MODUSI_SUCASNOGO_PEREKLADOZNAVSTVA_Monografia (дата звернення: 02.03.2024).

2. Eszenyi R., Bednárová-Gibová K., Robin E. Artificial intelligence, machine translation & cyborg translators: a clash of utopian and dystopian visions. 21st ed. Budapest : Eötvös Loránd University, 2023. 113 p. URL: <https://doi.org/10.37708/ezs.swu.bg.v21i2.13> (дата звернення: 02.03.2024).

3. The advantages and disadvantages of machine translation. Speak your language. Translation & Interpretation Services : веб-сайт. URL: <https://translationsandinterpretations.com.au/blog/the-advantages-and-disadvantages-of-machine-translation/> (дата звернення: 02.03.2024).

V. БІЗНЕС-КОМУНІКАЦІЇ ТА МОВНИЙ ЕТИКЕТ

Анна ІЛЬКІВ,
*докторка філологічних наук,
професорка кафедри мовознавства,
Івано-Франківський національний медичний університет,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКА СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Упродовж останніх п'яти років світова медицина зіткнулася із потужним викликом – епідемією COVID-19, яка вимагала нових підходів до комунікації з пацієнтами, котрі зіткнулися з невідомою раніше недугою, а тому лікарям доводилось інтуїтивно виробляти тактики спілкування з пацієнтами у надзвичайно динамічній та напруженій ситуації. Майже одночасно з'явився новий комунікативний виклик – переконати пацієнта в необхідності вакцинації, допомогти йому подолати страх, навіяний «антивакцинаторною» інформаційною кампанією, допомогти з вибором вакцини.

Із початком повномасштабної війни в Україні медицина зіткнулася з викликом ефективного спілкування лікаря та пацієнта-військового. Оскільки військові госпіталі не змогли забезпечити лікування всім пораненим, до лікувального процесу було залучено лікарні регіональних рівнів, медичний персонал, яких не мав досі досвіду й навичок спілкування із пацієнтами-військовими. З огляду на це, дослідження ефективної комунікації в сфері охорони здоров'я сьогодні надзвичайно актуальне для світової медицини, а української системи охорони здоров'я особливо.

Попри високу вагу наукових відкриттів та використання прогресивних діагностичних та лікувальних технологій формування нових стратегій і тактик ефективної комунікації між лікарем і пацієнтом також є невід'ємною складовою успішного лікувального процесу та підтримання здорового способу життя. Від ефективної комунікації лікаря з пацієнтом безпосередньо залежить сам лікувальний процес, адже в основі процесу одужання лежить саме довіра до лікаря з боку пацієнта. Тому й всебічно описаний в медицині «ефект плацебо» ґрунтується на довірі до лікаря, на вірі в нього як в професіонала, а значить, прямо залежить від комунікації. Відповідно до статистики у сфері охорони здоров'я України, більше 80% судових позовів та конфліктів лікарів і пацієнтів викликані дисконунікацією. Від якості спілкування між лікарем та пацієнтом прямо залежить згода пацієнта дотримуватись рекомендацій

лікаря. Як показує медична практика, лише половина пацієнтів дотримуються медичних рекомендацій.

У сучасній медицині все частіше спостерігається прагматичний процес до розуміння комунікативного акту між лікарем і пацієнтом, тому домінує прагматичний підхід до комунікації, адже більшість із цих досліджень зосереджені на виробленні комунікативних тактик спілкування з різними типами пацієнтів або тактик відповідно до комунікативних ситуацій. Під комунікативною тактикою розуміємо сукупність мовленнєвих засобів і прийомів, спрямованих на ефективне досягнення мети спілкування. Комунікативні тактики реалізують загальну стратегію комунікативних намірів мовців, при цьому ці наміри є різними для лікаря і пацієнта. Так, для лікаря комунікативна стратегія зводиться до формування образу професіонала, фахівця, якому можна довірити стан свого здоров'я, тоді як для пацієнта основною стратегією є найповніше отримання інформації про стан свого здоров'я та подальшого лікування, перспективи одужання чи реабілітації. Пацієнт у процесі комунікативного акту не переслідує мету «сподобатись», адже він є споживачем, а не надавачем медичних послуг.

Формування комунікативної компетентності працівника сфери охорони здоров'я включає в себе володіння стратегіями і тактиками професійної комунікації відповідно до різних типів пацієнтів, фаз спілкування та стадій лікувального процесу, а також передбачає вміння уникати конфліктних ситуацій під час здійснення лікарської практики, формуючи таким чином не лише власний позитивний імідж досвідченого фахівця, але й імідж лікувального закладу.

Комунікативна модель «лікар – пацієнт» передбачає дотримання етичних принципів спілкування, знання психологічних особливостей такого виду професійної взаємодії і є невід'ємною складовою професійно-етичної культури медика. У процесі здійснення своєї професійної діяльності комунікація лікаря реалізується як на рівні мовному (словесному), так і на рівні екстралінгвальному (міміка, жести, темп мовлення, тембр голосу, постава, зовнішній вигляд). Так, збір анамнезу, тобто з'ясування медичного, соціального та сімейного аспектів здоров'я, а також повідомлення діагнозу, ознайомлення з планом лікування, формулювання рекомендацій, переконання в необхідності подальшого лікування чи реабілітації здійснюється на мовному рівні комунікації. Екстралінгвальний рівень комунікації не менш важливий, адже за його допомогою пацієнт «відчитує» реакцію лікаря на результати аналізів, цей рівень також включає застосування медичних інструментів, проведення загального фізикального обстеження, зокрема пальпації, вимірювання температури, стеження з боку пацієнта за мімікою та жестами лікаря в процесі його ознайомлення з медичною картою. Обидва згадані рівні комунікації – мовний та екстралінгвальний – перебувають в невід'ємній взаємодії».

Характеризуючи комунікативну модель «лікар – пацієнт», варто зазначити, що: 1. Ця комунікація належить до міжособистісної комунікації, зокрема в формі

діалогу; 2. За тривалістю у часі вона може бути як короткотривалою (одноактною), так і довготривалою (багатоактною); 3. За характером комунікації вона може бути як безпосередньою (очною), так і опосередкованою (телефона розмова); 4. Ця комунікація трьохаспектна, адже включає власне комунікативний аспект (обмін інформацією, даними), інтерактивний (взаємодія між лікарем і пацієнтом) і перцептивний, адже, поза сумнівом, передбачає пізнання, сприйняття комунікантами один одного; 5. Комунікація в цій моделі є емоційною, адже залежить як від емоційного стану лікаря, так і від емоційного стану пацієнта, крім того, вона передбачає емпатію з боку лікаря в процесі повідомлення «поганих новин» чи невтішного діагнозу; 6. Комунікація в цій моделі характеризується первинною ідентифікацією, адже ролі розподілені заздалегідь, тому обмін ролями неможливий; 7. Комунікація характеризується толерантністю та рефлексивністю, адже лікар повинен виявляти терплячість під час вислуховування скарг пацієнта, а також рефлексувати, тобто ставити себе на місце пацієнта.

Модифікація моделі спілкування між лікарем і пацієнтом залежить від трьох напрямів взаємодії: лікування, профілактики і реабілітації [3, с.2166]. Виходячи з цього, відрізнятимуться і комунікативні стратегії, і комунікативні тактики, і комунікативні форми, і засоби спілкування. У комунікативній ситуації профілактики може відбуватись як безпосередня, так і опосередкована комунікація. Комунікативна мета, яку переслідує лікар, – не допустити виникнення захворювання, тому основною комунікативною тактикою є малювання перспективи хвороби з усіма можливими фазами протікання та подальшими наслідками для здоров'я.

Сучасна біомедична література поділяє лікарську консультацію на окремі фрейми (кроки) відповідно до поставлених завдань, інші моделі ґрунтуються на стадіях лікувального процесу, а треті – диференціюють комунікацію в сфері медицини за типами взаємодії: лікарцентрична та пацієнтоорієнтована модель. Комунікативна модель не є сталою, а може модифікуватися залежно від мети візиту – профілактики, лікування чи реабілітації. Сьогодні однією з найоптимальніших комунікативних моделей «лікар-пацієнт» є модель залучення останнього до ухвалення спільного медичного рішення, що знижує ступінь тривожності пацієнта. Така модель залучає пацієнта до діалогу, розділяє відповідальність за процес лікування, оскільки сучасний пацієнт часто демонструє високу обізнаність із сфери медицини, така модель залучення активного пацієнта сприятиме встановленню довірливих стосунків між лікарем і пацієнтом, адже залучаючи останнього до ухвалення медичних рішень, лікар підкреслює довіру до вже набутих знань пацієнта. Описана комунікативна модель є похідною від дорадчої моделі комунікації, яку більшість українських лікарів вважають найбільш прийнятною. Суть цієї моделі полягає в забезпеченні свободи вибору з боку пацієнта: вибору самого лікаря, доступних методів діагностики, медикаментів тощо. Дорадчій моделі комунікації передував пацієнтоцентричний підхід до лікування, який спирається на досвід переживання пацієнтом своєї недуги, передбачає емпатію та повний супровід пацієнту з боку лікаря.

Задля ефективної профілактики захворювань в системі охорони здоров'я основною комунікативною моделлю вважаємо «освітню модель комунікації», у якій лікарю відводиться насамперед менторська роль. Така комунікативна модель сприяє індивідуальному та соціальному розвитку пацієнта через «медичну просвіту» та розвиток життєво необхідних навичок, а також дозволяє пацієнту взяти контроль над власним здоров'ям, розвиває вміння робити мудрий вибір у способі життя чи медикаментозній профілактиці. Освітня комунікативна модель може впроваджуватися лікарем самостійно, але найбільш ефективною вона стає тоді, коли є частиною медичного самоврядування, тобто залучення громадськості до участі у вдосконаленні системи охорони здоров'я.

Таким чином, на підставі викладеного можемо стверджувати, що ефективність комунікації лікаря з пацієнтом безпосередньо впливає на лікувальний процес, є запорукою повернення пацієнта при виникненні наступних медичних кейсів. Комунікативна модель «лікар – пацієнт» належить до специфічних комунікативних моделей, що зазнають постійних модифікацій і трансформацій у різних комунікативних актах.

Список використаних джерел:

1. Bello P. Effective communication in nursing practice: A literature review. BSc Nursing Thesis. Arcada, 2017. URL <https://core.ac.uk/download/pdf/84798372.pdf>.
2. Butow P., Hoque E. Using artificial intelligence to analyse and teach communication in healthcare. *The Breast*, 2020, 50: 49–55. doi.org/10.1016/j.breast.2020.01.008.
3. Karnieli-Miller O. Reflective practice in the teaching of communication skills. *Patient Education and Counseling*, 2020, 103(10): 2166–2172. doi.org/10.1016/j.pec.2020.06.021. URL : www.umj.com.ua/uk/publikatsia-243480-komunikatsiya-v-medichnij-galuzi-problemi-ta-pidhodi.
4. Liu W, Manias E, Gerdtz M. Medication communication during ward rounds on medical wards: Power relations and spatial practices. *Health* 2012 Mar.;17(2):113–34. URL : <https://doi.org/10.1177/1363459312447257>.

Каріна БОРТУН,
*кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри правничої лінгвістики,
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна*

ВИМОГА ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ТИП КАТЕГОРИЧНОГО СПОНУКАННЯ В ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОМУ СТИЛІ

Прагматичне поле сприяє вивченню категоричних спонукань, їх екстралінгвістичних чинників, які тонко аналізують комунікативні акти, нюанси розрізнення відношень між учасниками спілкування (О. Даскалюк, Л. Мацько, О. Нарушевич-Васильєва, Д. Романенко, О. Шатілова, Н. Швидка). Сфера функціонування мови, мета комунікації, надають особливої інтенції впливові мовця на адресата за допомогою мовленнєвого акту, вимагаючи спонукання його до реакції за допомогою спонукання, щоб викликати відповідну реакцію.

Категоричні спонукання містять такі важливі вектори: позиція комунікатора, яка є пріоритетною у висловленні, обов'язкове вчинення дій для адресата тощо. Імператив у нашій роботі постає як лінгвістична категорія, яка уособлює риси абстрактності та конкретності, змістової та формальної компонент, індивідуального вираження, особливості їх семантико-прагматичних різновидів, що глобалізують важливу єдність мовних і мовленнєвих аспектів. Архітектоніка категоричних спонукань містить у собі наказ, розпорядження, заборону, вимогу.

Важливе місце у процесі комунікації і реалізації семантики категоричних спонукань посідає вимога. Зокрема її прагматичні фактори, інтенції мовця й адресата, контекстуальність комунікації, пресупозиція, ілокутивна функційність висловлення. Швидка Н. під категоричною імперативністю, до якої належить і вимога, як вагомий чинник її архітектоніки, містить змістовий обшир, прагматичність спонукання якого передбачає ситуацію адресованого спонукання з різним рівнем інтенсивності [16, с. 9-10].

Вимога – побажання, прохання, висловлене так, що не припускає заперечень. Лінгвістика містить різні потрактування цієї дефініції, наприклад: Вимога - побажання, прохання, висловлене так, що не припускає заперечень; норми, правила, яким хто-, що-небудь повинні підлягати [13]. Вимога - офіційний документ із проханням видати що-небудь або направити кого-небудь у чийсь розпорядження [8]. Прагматична пресупозиція вимоги – небажання адресата здійснювати дію, мовець діє з позиції сили [14, с. 100].

Вимога постає виявом інтенції спонукання, що містить прагматичний маркер унаочнення свідомості мовця щодо того, що адресат (імовірно) не має бажання виконувати потрібну дію. Нерелевантним у ситуації спілкування є статус учасників

комунікації. Вимога може бути адресована «зверху-вниз», «знизу-вгору», а також рівним за статусом комунікантам.

У промові Президента України зафіксовано вимогу, присвячену 10-й річниці спротиву російській агресії 2014–2024 рр.: *І обов'язково треба притягти до відповідальності Росію, кожного воєнного злочинця, усіх причетних до депортації наших людей, причетних до знущань із полонених. Вже є вагомі юридичні кроки Міжнародного кримінального суду. Є наша спільна робота з багатьма націями та міжнародними організаціями, які допомагають. Будь ласка, робіть щоразу – тому що цього замало – більше, ніж здається можливим, більше, ніж вистачає всім сил, більше, ніж запланували, щоб повернути наших людей додому.* (<https://www.president.gov.ua/news/mayemo-zrobiti-vse-shob-punkt-formuli-miru-shodo-pover-nennya-89337>).

У цьому випадку адресант (*Президент України*) не сприймає своєї позиції вищою чи нижчою за адресата (*українців, військових, учасників заходу тощо*), тобто для реалізації вимоги можливою є також ситуація з рівним статусом мовців. Вимога додатково стимулює інтенцію, яка нашарована на значення припису, заборони чи поради, зокрема й як самостійний семантичний і прагматичний чинник спонукання [1, 7].

Крім того, є вимога в дипломатичних документах, зокрема, що містить інтенцію протесту, напр.: *Повернення всіх наших полонених, повернення всіх депортованих з України, повернення кримських політичних в'язнів є нашим безумовним пріоритетом. Я вдячний усім країнам, які нам з цим допомагають. Від 26 лютого 14-го року й до сьогодні дуже багато змінилося, і кожен усвідомлює, який напрямок у цих величезних змін. Ми можемо завершити цю війну на своїх, українських умовах. Ми можемо повернути з окупації свою землю й людей. Можемо притягти Росію до справедливої відповідальності за скоєне. Але, щоб це було, ми повинні боротися.* (<https://www.president.gov.ua/news/mayemo-borotisya-za-povne-vidnovlennya-sili-mi-zhnarodnogo-pr-89313>).

У наведених висловлюваннях спонукання досить категоричні. Водночас автор (*Президент України*) не повною мірою може змусити адресата (*військових і посадових осіб дотичних до цього, суддів*) підкоритися і виконати бажану дію (*повернути землі, людей та притягти до справедливості*). До того ж дію, описану в цьому висловлюванні складно відслідковувати, здійснювати над нею контроль. Зазначена надфразна єдність сформована зі спонукальних моделей з інтенцією вимоги.

Отже, вимога в текстах офіційно-ділового стилю набуває категорійного статусу, бо має змістове наповнення, що віддзеркалює діапазон мовленнєвих намірів цього типу спонукання. Важливим для вираження вимоги є лінгвістична вербалізація, ієрархія учасників комунікації, емоційно-оцінний вплив на дії співрозмовників, потужність лінгвокреативних можливостей і прагматичної спрямованості комунікантів. Перспективним вважаємо подальше глибоке вивчення потенціалу лінгвокреативних можливостей вимоги в публіцистичному дискурсі.

Список використаних джерел:

1. Бортун К.О. Структурно-семантичні типи та функції імперативних висловлень у публіцистичному і офіційно-діловому стилях : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Черкаси, 2019. 215 с.
2. Бортун К. Категорія імперативності в офіційно-діловому стилі: статус, функції. *Лінгвістичні студії. Linguistic Studies* : зб. наук. праць / Донецький нац. ун-т ім. Василя Стуса. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2019. Вип. 38. С. 30–34.
3. Бортун К.О. Категорії імператива в сучасній українській мові. *Studia Philologica (Філологічні студії)* : зб. наук. праць / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2017. Вип. 9. С. 60–66.
4. Бортун К.О. Статус і функційно-семантичні особливості імператива в граматичній системі української мови. *Вісник Донецького університету. Серія Б: Гуманітарні науки*, 2015. № 1. С. 46–52.
5. Бортун К.О. Наказ як один із семантико-прагматичних підтипів спонукання в офіційно-діловому стилі. Наказ як один із семантико-прагматичних підтипів спонукання в офіційно-діловому стилі. *Актуальні проблеми філології та журналістики* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції студентів та аспірантів, 26-27 квітня 2018 р. Ужгород, 2018. Вип. 5. С. 64-68.
6. Вінтонів М., Вінтонів Т., Бортун К. Функційно-семантичне поле категорії імператива в публіцистичному дискурсі: проблеми визначення структури та опису. *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae*. 2020. 65(2). С. 425–437.
7. Вінтонів М., Бортун К. Семантико-прагматичні вияви припису в офіційно-діловому дискурсі. *Філологічний часопис* : науковий журнал. Умань, 2018. Вип. 1 (11). С. 3–13.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: <https://1531.slovaonline.com/18963-вимога> (дата звернення: 27.02.2024).
9. Даскалюк О.Л. Семантико-граматична характеристика імператива сучасної української мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Чернівці, 2005. 19 с.
10. Мацько Л.І., Сидоренко О. М. Стилїстика української мови. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
11. Романенко Д.О. Прагматичний статус мовленнєвого акту спонукання в англійському дискурсі. Актуальні питання філології та методології. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. С. 137 -141.
12. Нарушевич-Васильєва О.В. Категорія спонукальності у прагматистичному аспекті : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2002. 22 с.
13. Словник української мови в 11 томах (СУМ-11). URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=вимога> (дата звернення: 27.02.2024).
14. Українська мова. Енциклопедія / Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М. П. та ін. 3-є вид., зі змінами і доп. Київ : Вид-во «Укр. енцикл. ім. М.П.Бажана», 2007. 856 с.

15. Шатілова О.С. Динаміка структури та семантики спонукальних конструкцій в українських публіцистичних текстах початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 2013. 20 с.

16. Швидка Н.В. Імперативні речення в сучасній українській мові: семантика, засоби вираження спонукальності, функції : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 1998. 20 с.

17. Kuznetsov Y., Bortun K., Suran T., Pilash M., & Shkurko H. Comparación de la arquitectura del texto dialectal en ucraniano e inglés. *Apuntes Universitarios*. 2023. 13(1). URL: <https://doi.org/10.17162/au.v13i1.1317> (дата звернення: 27.02.2024).

18. Slipetska, V., Bortun, K., Zhylin, M., Horlachova, V., & Kosharnyi K. Structure and semantics of verbal means of expressing states of emotional tension in english publicistic texts. *Amazonia Investiga*. 2023. 12(67), 12(67), P. 212- 222. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.67.07.19> (дата звернення: 27.02.2024).

Андрій ЛЯШУК,
кандидат юридичних наук,
декан Прикарпатського факультету,
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна

КОМУНІКАЦІЯ ЯК СПОСІБ БУТТЯ ПРАВА

Основна функція мови загалом і мови права зокрема – комунікативна, адже вона забезпечує двосторонній процес обміну думками, ідеями та інформацією. Мова права є засобом правотворчої та законодавчої діяльності, юридичної науки, засобом й об'єктом правозастосувальної діяльності та виконує стосовно права такі важливі функції, як висловлення та комунікації. Якщо взяти до уваги юридичний процес, то його суть можна проілюструвати на прикладі мовленнєвої діяльності, в процесі якої суб'єкт висловлює проблему, що отримує в тексті судової постанови своє кінцеве вирішення.

Комунікація є способом існування індивіда й суспільства. Як слушно зазначив Н. Луман, суспільство – це сукупність комунікацій, тому суспільство і комунікація тотожні [1]. Суспільство як комунікаційна система складається з комунікаційних підсистем, однією з яких є право. Потрапляючи в специфічні ситуації, люди вдаються до особливого спілкування – стандартів мови, моделей, форм впливу на індивідів, які і становлять сенс і призначення права.

Стабільність і порядок у суспільних відносинах в основному залежать від впорядкованості та стійкості права, закономірності якого можуть набути вираження тільки в слові. Саме тому правомірною буде думка про те, що мова права є способом вияву суспільної функції мови. Мова – це система дискретних звукових знаків, що слугує для цілей комунікації і здатна виразити всю сукупність знань та уявлень людини про світ. Мова репрезентує право, даючи йому можливість регулювати самого себе. Мова також сприяє пізнанню правової реальності суб'єктами та можливості для інтерпретації права і правотворчості, в чому яскраво і проявляється її онтологічна функція.

Для успішного спілкування в правовій сфері комуніканти повинні, з одного боку, знати право, а з іншого – володіти мовою права; юридичні тексти призначені для всіх громадян, тому повинні бути чіткими за змістом, виразними і простими для сприйняття [1]. Мова права відіграє важливу роль також і на чуттєвій стадії пізнання навколишньої дійсності на рівні відчуття і сприйняття. Прикладом може слугувати людина, яка вперше побувала на судовому засіданні. Там вона слухає промову прокурора, адвоката, спостерігає за послідовними діями учасників судового процесу і в такий спосіб у її свідомості формується чуттєвий образ судового процесу.

Бельгійський учений М. ван Хоек пише, що «право за своєю суттю засноване на комунікації, наприклад, між законодавцем і громадянами, між судом і сторонами судового процесу, між партнерами за договором, між партіями та іншими учасниками політичного життя» [2]. Право забезпечує соціальну автономність людини шляхом надання певних мінімальних прав і свобод, встановлює санкції як способи припинення і запобігання небажаної поведінки, створює механізми вирішення конфліктів [2].

Правова комунікація тісно пов'язана з проблемою правової норми. Ван Хоек стверджує, що норми є підставою дій людей. І справді, норми – це абстрактні моделі. Людина спочатку конструює, а потім реалізує, відтворює їх. У правовій комунікації важливе значення має розуміння між відправником норми та її отримувачем.

Комунікативний аспект мови права можна побачити як в актах комунікації між законодавцями і виконавцями законів, так і між виконавцями законів і громадянами. Зміст правової норми, викладений у текстах нормативно-правових актів, може бути застосований у дії тільки через мову, оскільки своє втілення набуває тільки в мовній формі. Адже через мову матеріалізуються суспільні правові взаємовідносини. У всіх сферах юридичної діяльності якість правозастосування невіддільна від якості його мовного викладу.

Виконавці закону оцінюють не тільки суть справи, але й працюють з викладеним у мовній формі описом справи, тобто текстом. Прямий стосунок до прийняття рішення судом має його виклад у письмовій мовній формі. Тому для правового тлумачення є очевидною важливість викладу юридично значущих дій саме у мовній формі, адже для того, щоб норма права могла слугувати регулятором поведінки в суспільстві, необхідне її втілення через мовний вираз. Відповідно до висловлених думок, доходимо

висновку, що свій онтологічний статус право набуває саме через мову. Правові норми, об'єднані через мову в тексти, є не тільки юридичними, але й мовними явищами.

Список використаних джерел:

1. Ляшук А. В. Мова права як комунікація. *Право і суспільство*. № 1. Ч. 2. 2019. С. 18–23.
2. Probert W. *Law, Language and Communication*. Springfield (Illinois): Charles C. Thomas Publ., 1972. XXX. 376 p.

Наталя МЕЛЬНИК,
*асистентка кафедри іноземних мов,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Оксана РУДНЯНИН,
*кандидатка філологічних наук,
асистентка кафедри іноземних мов,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

**ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ЕТИКЕТНОГО ТА
КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ В ПСИХОЛОГІЇ**

Вивчення етикетного та конфліктного дискурсу в психології має важливе теоретичне значення і допомагає розуміти специфіку міжособистісних відносин, комунікації та конфліктів. У рамках психології, дискурс вивчається як система мовних і текстуальних практик, що відображають спосіб формування знань, ідентичностей і соціальних структур. Дискурс може бути аналізований з точки зору його впливу на психологічні процеси та відносини між людьми.

Етикетний дискурс вивчається в контексті формування соціальних норм та стереотипів. Він досліджує, як мовні вирази, жести та інші засоби комунікації використовуються для вираження поваги, визнання статусу, та сприймаються оточуючими. Конфліктний дискурс досліджує мовні та мовленнєві аспекти конфліктів і суперечок між людьми. Це може включати аналіз агресивної мови, навіть вербального насильства, а також способи вирішення конфліктів через комунікацію.

У психології використовуються різні теоретичні підходи до вивчення дискурсу, включаючи соціокультурну, когнітивну, та конструктивістську психологію. Кожен з цих підходів робить свій внесок у розуміння та аналіз дискурсу.

Дослідження етикетного та конфліктного дискурсу допомагає визначити, як мовні вирази і комунікація можуть впливати на психологічні процеси, такі як: формування стереотипів, соціальна ідентичність, ризики конфліктів та способи їх вирішення. Вивчення етикетного та конфліктного дискурсу має практичне застосування в психологічній практиці, зокрема у сфері консультування, медіації, психологічної безпеки та роботи з групами.

Із плином часу, вивчення дискурсу в психології розвивається, і науковці досліджують нові аспекти, такі як: вплив інтернет-комунікації, крос-культурні варіації дискурсу та використання штучного інтелекту в аналізі мови. Етикетний дискурс у психології означає використання відповідних етикетів, тобто словесних форм та структур, які виражають повагу й уважність до інших людей у спілкуванні, особливо в професійному контексті психологічної практики і консультацій. Етикетний дискурс може різнитися в залежності від культурного контексту та традицій. Психологи повинні бути чутливими до культурних різниць у вимогах до етикетного спілкування та пристосовувати свій стиль до потреб своїх клієнтів. Етикетний дискурс включає в себе зобов'язання зі збереження конфіденційності та нерозголошення особистих даних клієнтів, а також активне слухання та виявлення інтересу до проблем та потреб клієнта. Це показує повагу та уважність до його переживань. Емпатичність та підтримка клієнта у досягненні його цілей та розвитку – важлива частина етичної етики.

Етикетний дискурс у психології сприяє покращенню взаєморозуміння між психологом і клієнтом, створює психологічний комфорт та сприяє позитивному впливу на психічне здоров'я особи, яка звертається до психолога.

Конфліктний дискурс у психології відображає специфіку спілкування та взаємодії у ситуаціях конфліктів, розбіжностей та суперечок. Він описує способи вираження, сприйняття та вирішення конфліктів між індивідами, групами чи організаціями. Конфлікт – це стан дисгармонії між людьми (групами людей). Саме ця дефініція з II пол. XX ст. є провідною: вона пояснює конфлікт як стан дисонансу, неузгодженості між людьми і протиставляється згоді, гармонії, інколи консенсусу. Тлумачення конфлікту, запропоноване К.Боулдінгом, ґрунтовано безпосередньо на тому, що він є дисонансом, а протилежне йому поняття – це гармонія [2, с. 32]. Питання конфліктної комунікативної взаємодії широко висвітлювалося у працях з аналізу дискурсу [1, с. 15] та ін.

Ось деякі ключові аспекти конфліктного дискурсу в психології: мовний стиль, що може бути агресивним, обвинувачувальним або ворожим; невербальні сигнали, такі як: жести, міміка та тон голосу, що можуть бути індикаторами конфлікту; причини та динаміка конфлікту, які допомагають вивченню його походження та зміни з часом;

роль емоцій у конфліктному дискурсі, де емоції можуть підсилювати або розрішувати конфлікт; вплив конфліктного дискурсу на міжособистісні відносини та довіру між учасниками; можливість розв'язання конфлікту через медіацію та стратегії вирішення розбіжностей; психологічна безпека учасників конфлікту та їхню психологічну підтримку; застосування знань про конфліктний дискурс у професійній психологічній практиці для розв'язання конфліктів у різних контекстах.

Конфліктний дискурс в психології допомагає розуміти природу та динаміку конфліктів, що дозволяє розробляти стратегії їхнього ефективного управління та розв'язання, а також сприяє створенню умов для порушення психологічної рівноваги учасників комунікації. Він викликає різкі зміни психо-емоційних характеристик осіб відповідно до застосованих комунікативних методів протилежною стороною. Таким чином, конфліктний дискурс може призводити до руйнації психологічного дисбалансу одного або всіх учасників комунікації.

Вивчення теоретичних аспектів етикетного та конфліктного дискурсу в психології є надзвичайно важливим і цікавим напрямом дослідження. Розуміння природи та особливостей цих дискурсів сприяє розвитку ефективних комунікативних стратегій, підвищує культуру спілкування та сприяє покращенню міжособистісних відносин. Вивчення етикетного дискурсу допомагає створити основу для взаєморозуміння та поваги у комунікаціях, тоді як аналіз конфліктного дискурсу сприяє розв'язанню конфліктів та побудові конструктивних відносин. Отже, теоретичний аналіз цих двох аспектів допомагає розширити наше розуміння психології спілкування та впливу мови на міжособистісні відносини.

Список використаних джерел:

1. Фадєєва О. В. Стратегії і тактики конфліктного дискурсу: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2000. 194 с.
2. Чемеркін С. Г. Українська мова в інтернеті: позамовні та внутрішньоструктурні процеси : монографія. Київ. 2009. 239 с.

Оксана МЕЛЬНИЧУК,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри мовознавства,
Івано-Франківський національний медичний університет,
м. Івано-Франківськ, Україна

ФОРМАЛЬНО-ГРАМАТИЧНІ ВИЯВИ ПОБАЖАЛЬНИХ ЕТИКЕТНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ ЯК КОМПОНЕНТИ УСПІШНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Успішність комунікації передбачає досягнення запланованої мети учасниками спілкування відповідно до конкретної мовленнєвої ситуації, з урахуванням комунікативних тактик, володіння співрозмовниками когнітивною базою та знаннями усіх норм усної та писемної форм сучасної української літературної мови. «Мовна сфера постає як найбільш універсальна й потужна психічна метаструктура, найбільш повний резервуар набутого індивідом і етносом історичного й життєвого досвіду, а також найбільш могутній важіль розвитку особистості й усього народу» [2, с.169]. Саме ця максима, за визначенням відомого українського науковця Олексія Губка, є «найбільш цінним здобутком педагогічної й психологічної думки ХІХ-ХХ століть» [2, с.169]. А одним із найяскравіших складників культурно-мовного коду в комунікації українського народу є його *мовленнєвий етикет*.

«*Етикет мовленнєвий* (у міжкультурній комунікації) – використання засобів мовного коду конкретної ідіоетнічної мови, якою здійснюється міжкультурна комунікація, у повній відповідності з мовленнєвою ситуацією; система стійких формул і знаків спілкування, прийнятих у конкретній національній лінгвокультурній спільноті, скерованих на встановлення оптимального мовленнєвого контакту між співбесідниками» [1, с.48]. Науковці для характеристики українського національного типу використовують різні методи, тому, звісно, в динаміці вона є дещо гіпотетична. Відомий учений-енциклопедист, філософ, мовознавець Дмитро Чижевський визначає такі основні риси «психічного укладу українця»: «емоціоналізм і сентименталізм, чутливість та ліризм», «естетизм», «індивідуалізм та стремління до «свободи», «неспокій і рухливість», «ідеал внутрішньої гармонії», релігійність [6, с.17-19].

Справедливою також є думка, що «риса національного характеру передаються від покоління до покоління, утворюючи міцну і щільну структуру, яку можна порівняти з величезною і важкою ланцюговою сіткою, що міцно тримає кожен свою ланку – індивіда... Вона – у створених ними культурі, традиціях, досягненнях, добродійностях» [3, с.30].

Лілія Черкашина зазначає, що «серед багатьох ознак національного характеру дослідники минулого й сучасного неодноразово наголошували на таких рисах української вдачі, як особлива емоційність, сердечність, чутливість» [5, с.48].

Пропонуємо розглянути тісний взаємозв'язок стереотипів національного

характеру та норм мовленнєвого етикету на прикладі типової ситуації ввічливої комунікації – *побажання*.

Актуальність нашої роботи зумовлена важливістю об'єкта дослідження, неоднозначним тлумаченням культурологічного аспекту вивчення природи етикетних висловлень побажання. **Мета** дослідження полягає у комплексному аналізі семантичних, функціональних, формально-граматичних та стилістичних ознак етикетних висловлень побажання.

Для досягнення сформульованої мети використовувалися такі **методи**: зіставний, методи концептуального та дискурсного аналізу.

Комунікативно-етикетна суть побажання як мовленнєвої дії полягає у висловленні адресантом чогось приємного, бажаного для адресата [4, с. 147], тобто ввічливе побажання спрямоване на користь не мовця, а співрозмовника. Мовець бажає співрозмовникові здоров'я, бадьорості, гарного настрою, щастя, доброго дня чи доброго вечора, успіхів і натхнення у праці тощо. Наприклад: *Бажаю вам здоров'я й щастя* (М. Куліш); *Бажаю вам успіхів, товаришу Рибка* (М. Чабанівський). Побажальні вирази пов'язані з конкретною ситуацією, у якій використовуються побажання з нагоди свят, дня народження, весілля, новосілля, з нагоди різних подій у житті людини, як-от: – *Ну, щаслива рости!* (О. Гончар); [Дячиха (з чаркою):] *Живіть з Богом, живіть мирно, согласно* (Т. Сулима); *Будьте веселий* (Ю. Яновський).

В окрему групу ми виділили *побажання* з компонентом *Бог* та *Господь*. Більшість із них фразеологізовані і мають початок *Дай [же] тобі (вам, їм, нам) Боже (Господи); Даруй [же] Боже; Пошли [ж] вам Боже (Господи)*. Вони поширені і у функції побажань іншій людині: – *Дай тобі, Боже ласкавий, щастя! Дай тобі, Боже, з роси і з води, дитинко моя дорога!* (І. Карбулицький); – *Пошли вам, Боже, в моїй хаті старість, як погожя вода в криниці...* (М. Коцюбинський).

Вихідною формулою власне *побажальних* етикетних висловів є перформативні висловлення типу *Я бажаю (бажаємо, зичу) тобі (вам)...* Граматичним центром таких висловів є дієслово з відповідною семантикою, часто в аналітичній сполуці з модальними кваліфікаторами типу *Хочу побажати...; Хотів (хотів би) побажати....*

Синонімом до слова *бажати* виступає і слово *здоровити*. Таку побажальну конструкцію ми зафіксували у листах М.Коцюбинського: *Здоровлю Вас усім найкращим* (М. Коцюбинський).

Окрему групу формул становлять вирази з побажаннями *щастя*. Засвідчуємо побажальні конструкції дієслівного типу з перформативами *бажаю, зичу*, з дієсловами *щастити (хай щастить)* та еліптичними структурами з родовим відмінком слова *щастя*. Наприклад: – *Бажаю щастя...* (М. Івасюк); – *Усім вам зичу щастя...* (Р. Федорів); [Василь:] – *Щастя, здоров'я...* (Ю. Федькович).

Семантико-синтаксичною валентністю предиката в перформативних етикетних висловленнях *побажання* зумовлені поширювачі у формі давального відмінка (адресатна синтаксема – *вам, тобі*) та об'єктна синтаксема, що означає предмет

побажання у формі родового відмінка. Наприклад: *Бажаю вам усім здоров'я й ясної долі* (М. Куліш); – *Бажаю Вам усього доброго* (М. Чернявський); – *Я бажаю тобі добра...* (Ю. Мушкетик); *Бажаю вам сонця* (М. Куліш). Факультативним поширювачем є обставинний поширювач способу дії (*щиро, від щирого серця, від усієї душі, від щирої душі*) та об'єктний поширювач, виражений формою „у + М.в.” Наприклад: *Від щирого серця бажаю Вам скорого виздоровіння* (У. Самчук); *Бажаю найкращих успіхів у Вашій творчій роботі* (О. Черногуз); *Бажаю сонячного настрою, поспіху в читанні і в лікуванні, а головне – доброго відпочинку* (М. Куліш).

Факультативним у позиційній структурі перформативних етикетних висловлень з дієсловом *бажаю* є означальний поширювач при об'єкті побажання, як-от: *Бажаю вам доброго настрою й бадьорості праці* (М. Куліш).

Як правило, побажання висловлюється від першої особи однини чи множини (пряме побажання). У фактичному матеріалі засвідчено побажання, виголошене мовцем від імені третьої особи чи групи осіб. Наприклад: – *Ватага зичить молодим щастя і довголіття* (Р. Андріяшик); *Чернівці від щирого серця вітають Вас в день Вашого світлого ювілею* (М. Коцюбинський).

Висновки. Зафіксовані формули побажання мають загальний спонукально-побажальний характер і модальність ввічливості.

Розглянуті етикетні висловлення репрезентують виразні етнопсихологічні риси мовної поведінки українців (привітність, доброзичливість, гідність, романтичність, миролюбність та свободолюбивість) у типових комунікативних ситуаціях, акцентуючи увагу на національній самобутності системи мовленнєвого етикету.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.
2. Губко О. Психологія українського народу. Київ: ФОП Стебляк О. М., 2015. Кн. 1. 504 с.
3. Етнопсихологія: Навчально-методичний посібник / За ред. Л. Е. Орбан, В. Д. Хруща. Івано-Франківськ, 1994. 79 с.
4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів: Сполом, 2001. 223 с.
5. Черкашина Л. Українська «культура серця» в образах і символах національного фольклору. *Народна творчість та етнографія*, 2001. № 3. С. 48-52.
6. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. 2-е вид. Мюнхен, 1983. Український Вільний університет. Серія: Монографії. Ч. 34. 175 с.

Олександра ПТАШНИК,
*кандидатка соціологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри права та публічного управління,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Марта ІЛЬКІВ,
*студентка III курсу, спеціальність «Медицина»,
Івано-Франківський національний медичний університет,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Софія ПТАШНИК,
*студентка I курсу, спеціальність «Педіатрія»,
Івано-Франківський національний медичний університет,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ ЛІКАРЯ-ПЕДІАТРА З ПАЦІЄНТАМИ

Вміння спілкуватися – це важлива складова частини професії медика, яку визначають комунікативні навички – здатність людини взаємодіяти з іншими людьми, адекватно інтерпретуючи отриману інформацію, а також правильно її передавати. Безпосередня розмова є тим інструментом спостереження й догляду, без якого медичний працівник не зможе застосовувати інші методи. Лікарське вміння спілкуватися допомагає пацієнтам зрозуміти медичного працівника і дає змогу налагодити комунікацію [1]. Тому для успішної фахової діяльності лікар повинен досягнути піку майстерності розмови, перетворити її на досконалу техніку фахового спілкування.

Лікарі-педіатри, працюючи зі своїми пацієнтами, під час діагностики захворювання та його лікування повинні значну увагу приділяти спілкуванню як із самими дітьми, так і з їхніми батьками чи опікунами. Варто зазначити, що розмова з дітьми вимагає від педіатра, окрім професіоналізму, ще й знань з вікової психології, оскільки діти часто соромляться говорити, що і як вони відчують. Під час лікування пацієнтів дитячого віку насамперед слід пам'ятати те, що кожна дитина індивідуальна незалежно від того, чи потрібно їй зробити аналізи, щеплення, чи діагностувати захворювання.

Щоб комунікація між лікарем-педіатром та дитиною-пацієнтом була ефективною, варто дотримуватись низки вимог.

Необхідно поставити себе на місце дитини. Діти не слухатимуть, що їм говорять інші, доки людина не опуститься до їх рівня. Перш ніж мати справу з дитиною-пацієнтом, потрібно набратися терпіння та намагатися говорити з ними на їхньому рівні як фізично, так і розумово. Спілкування з дітьми на рівні їхніх очей допоможе

налагодити контакт, побудувати довірливі стосунки, а також дітям уникнути страху відвідування кабінету лікаря.

Пацієнтів дитячого віку варто зустрічати з посмішкою та співчуттям. Зустріч дитини посмішкою – це спосіб показати їй, що атмосфера є дружною та безпечною для неї. Крім того, діти, як правило, сприймають невербальне спілкування легше, ніж вербальне, тому посмішка є найкращим способом спочатку розвинути зв'язок. Співчувати дитині також необхідно, оскільки візит до лікаря є поширеним страхом дітей. Лікар-педіатр повинен мати здатність співпереживати та розуміти емоції дитини і її батьків. Він повинен бути толерантним до різних життєвих ситуацій та культурних особливостей пацієнтів.

Варто використовувати лексику відповідно до віку. Оскільки пацієнтами педіатра є діти від народження до вісімнадцяти років, то і комунікувати з ним потрібно з урахуванням віку та рівня їх розвитку. Коли з пацієнтами молодшого віку краще уникати складної медичної термінології, то з підлітками та молодими людьми потрібно розмовляти з такою ж повагою, як і під час роботи з дорослим пацієнтом [2]. Тому для мовлення педіатра важливим є чіткість та доступність. Він повинен використовувати просту термінологію, щоб пояснити медичні питання батькам та дітям.

Лікар-педіатр повинен бути чутливим до потреб дітей та їх батьків: уміти уважно слухати їхні скарги, питання та сумніви. Важливо, щоб лікар-педіатр дотримувався етичних принципів у комунікації з пацієнтами та їхніми сім'ями, зокрема забезпечував конфіденційність медичної інформації.

Лікар-педіатр повинен бути здатний співпрацювати з батьками пацієнтів, пояснюючи їм діагнози, рекомендації та плани лікування, а також враховуючи їхні обов'язки та обмеження. Важливим є й уміння вирішувати конфліктні ситуації, які можуть виникати під час комунікації з батьками або пацієнтами. Педіатр повинен бути в змозі надавати підтримку пацієнтам та їхнім сім'ям у важкі моменти та водночас залишатися емоційно стійким у стресових ситуаціях.

Таким чином, міжособистісні та комунікативні навички є основними якостями кожного лікаря. У педіатрії ці здібності мають ще більший вплив, оскільки те, як лікар інформує сім'ю про хворобу їхньої дитини, має вирішальний вплив на подальші стосунки між лікарем і пацієнтом чи лікарем і тим, хто доглядає за дитиною. Якщо лікар володіє як комунікативними навичками, так і навичками міжособистісного спілкування, батьки дитини або опікуни стануть його партнерами в подальшому лікуванні хвороби дитини, що дасть чудовий клінічний результат. Окрім того, медичні працівники, які здатні своєчасно виявляти емоційні прояви пацієнтів та ефективно реагувати на них, знаходити підхід до пацієнтів та формувати взаєморозуміння з ними, активно володіють комунікаційними навичками, є більш успішними фахівцями та менше охоплені професійним вигоранням.

Список використаних джерел:

1. Остраус Ю. М. Критерії, показники та рівні сформованості професійно комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського*. 2016. Вип. 47. С. 96–102.

2. Kennedy I . Getting it right for children and young people: overcoming cultural barriers in the NHS so as to meet their needs. London: Department of Health (DH). 2010. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1052239> (дата звернення: 01.03.2024).

Nataliia TYMOSHCHUK,
*PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor of
Department of Foreign Philology and Translation,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
of State University of Trade and Economics,
Vinnytsia, Ukraine*

**THE LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF PRESIDENT BIDEN’S 2023
WARSAW SPEECH**

President Biden’s speeches on Ukraine have repeatedly emphasized the United States’ support for Ukraine’s independence and territorial integrity. They are widely recognized for their standardized and easily understandable content. The focus of the speeches on a democratic society and the mention of the vulnerable position of the Ukrainian people in the difficult struggle for their freedom and independence demonstrate the deep pragmatism of the text. [2, p. 213]. His speech on the One-Year Anniversary of Russia’s Brutal and Unprovoked Invasion of Ukraine of the US (February 21, 2023) [1] at the Royal Castle in Warsaw serves as a material for our study.

We have used the corpus research tool “Voyant Tools” (<https://voyant-tools.org/>) for processing and analyzing the corpus of the selected text. It is an open-access corpus linguistics tool used as a web-based platform for text analysis. The program makes it possible to carry out scientific analysis of the text, highlight the frequency of use of lexical units in the corpus, create charts, diagrams, etc. Voyant Tools can also be used to analyze online texts or texts uploaded by users.

Figure 1 is a word cirrus showing the most frequently used words in president Biden’s 2023 Warsaw speech. According to it, the six most frequent words are respectively

“Ukraine”, “people”, “world”, “year”, “united”, and “freedom”. The word ‘Ukraine’ appeared 27 times, followed by ‘people’ that appeared 24 times. The third most commonly used word was ‘world’ that appeared 21 times, ‘year’ appeared 19 times, “united” and “freedom” appeared 17 times, respectively.

President Biden frequently employs words such as “Ukraine” and “people” indicating a strong emphasis on solidarity with the Ukrainian population and a willingness to support their efforts. The president’s frequent use of the word “world” demonstrates a global perspective, emphasizing the importance of Ukraine’s struggle within the broader international community. Additionally, the repeated mention of “united” and “freedom” underscores his emphasis on collective action and the defense of democratic values in the face of challenges to liberty. According to the aforementioned words, it is suggested that the main idea of the speech is about the importance of unity and solidarity among nations in supporting Ukraine’s fight for freedom and defending its independence against Russian aggression.

The key words of Biden’s speech in Warsaw in 2023 can be observed in the segment chart (Figure 2).

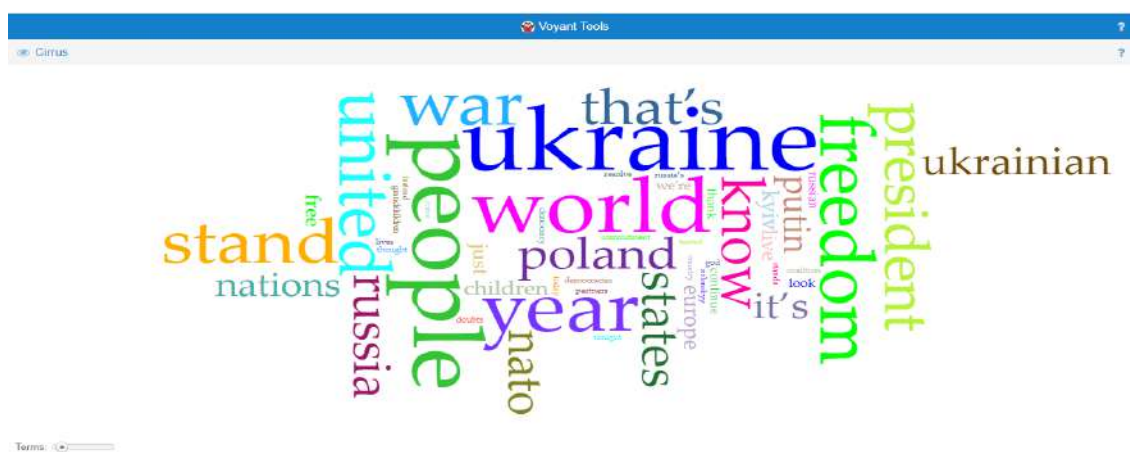

Figure 1. Word cirrus

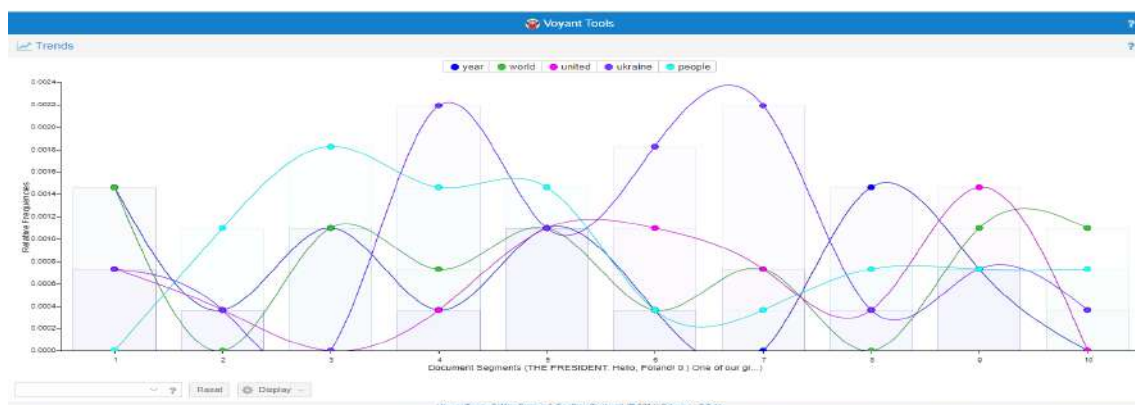

Figure 2. Word frequency chart

The insights derived from the analysis conducted by the specialized software, namely

Voyant Tools, proved highly valuable as they uncovered crucial details the appropriate use of the analyzed speech.

References:

1. Biden J. Remarks by President Biden Ahead of the One-Year Anniversary of Russia's Brutal and Unprovoked Invasion of Ukraine. The White House. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/02/21/remarks-by-president-biden-ahead-of-the-one-year-anniversary-of-russias-brutal-and-unprovoked-invasion-of-ukraine/>
2. Tymoshchuk N.M. Euphemisms in Modern Political Discourse: Joseph Biden's Speeches in the War in Ukraine. Alfred Nobel University Journal of Philology. 2023. Vol. 2. Issue 26/2. Pp. 210-224. DOI: 10.32342/2523-4463-2023-2-26/2-13

Оксана ЯЛОВА,

*кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри правничої лінгвістики,
Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна*

**АСПЕКТИ СУЧАСНОГО МОВЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ
КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИХ ВИМІРІВ**

Здавна людина використовує мову як найважливіший засіб спілкування та існування в соціумі з різною метою: повідомити інформацію чи новину, спонукати адресата до дії, запитати про щось, висловити свої почуття, дати оцінку вчинкам інших. Мова у такому випадку виступає тим інструментом, яким людина керує і взаємодіє з іншими людьми, так чи інакше впливає на них. Використовуючи мову, людина впливає на світ в цілому, впливає на дійсність, виносячи комусь вирок, ведучи переговори, встановлює чи скасовує закони та ін. Тому мова розглядається як діяльнісний аспект, який знайшов своє втілення і став основою одного із сучасних напрямів дослідження лінгвістики, який отримав назву прагмалінгвістики.

Сам термін «прагматика» грецького походження і означає вивчення «мови в дії», тобто в живому її функціонуванні. Лінгвістична прагматика – це дисципліна, яка займається вивченням мови як засобу, що використовується людиною у різноманітних сферах її діяльності. Дослідниками прагматики були Ч. Пірс і Ч. Морріс, які визначали її як науку, предметом якої є ставлення користувача до використовуваних ним знаків.

Сучасна прагмалінгвістика розглядається як міждисциплінарна галузь, у якій знайшли своє відображення логіко-філософські, психолінгвістичні, соціолінгвістичні та стилістичні напрями дослідження. На сьогодні ще не повною мірою сформувалося

єдине вичерпне наукове визначення поняття прагматики мови і недостатньо окреслилися понятійний апарат та термінологія цієї галузі.

Проте поштовхом до її виникнення стало розуміння того, що в лінгвістичних дослідженнях дуже важливо звертати увагу і враховувати так званий людський фактор. Це розуміння виробилося у семіотиці – науці, яка досліджує загальний характер функціонування різних знаків, які мають здатність зберігати і передавати різну інформацію. У рамках семіотики Ч.Морріс виокремив три розділи для вивчення прагматики мови: синтаксис, що вивчає відносини між знаками, семантику, що вивчає відношення між знаком і озвучуваним, і прагматику, що вивчає відношення між знаком і тим, хто його створює (продукує) і розуміє. Пізніше прагматика мовлення підтримувалася філософськими ідеями Дж. Остіна, Дж. Серля, Г. Грейса, З. Вендлера та ін.

Становлення лінгвістичної прагматики пов'язуються насамперед зі змінами наукових підходів самих лінгвістів. Визначення формальної сторони мови, її структури, комунікативних умов її забезпечення і використання сприяло вивченню мови як засобу комунікативної взаємодії з урахуванням ситуацій, у яких відбувається спілкування та соціального контексту.

Великий вплив на розвиток прагматичної лінгвістики здійснили роботи Л.Вітгенштейна, який визначив, що інтерпретувати будь-яке висловлювання можна тільки в контексті з урахуванням характеру конкретної мовленнєвої ситуації.

Беручи до уваги різні підходи до визначення і предмета дослідження мови в контексті прагматики, можна визначити деякі спільні особливості:

- ключовим поняттям для опису мовної комунікації у прагмалінгвістиці є поняття діяльності;
- мова є засобом взаємодії комунікантів;
- функціонування мови невід'ємно пов'язане із ситуативним і соціопсихологічним контекстом.

Прагматична лінгвістика на сучасному етапі свого розвитку має значно ширший спектр розгляду і дослідження. Під прагматикою сьогодні ми розуміємо закріплене в мовній одиниці (лексемі, гранемі, синтаксичній конструкції) ставлення мовця до дійсності, до змісту повідомлення, до адресата.

Будь-яке мовне явище відбувається в певній комунікативній ситуації, яка спонукає мовця до того чи іншого мовного акту і розглядається як складний комплекс зовнішніх умов спілкування і внутрішніх актів осіб, які спілкуються. Взаємодія комунікантів в комунікативній ситуації відбувається в кілька етапів, а саме встановлення контакту, розвиток теми і підтримання діалогу до його завершення. Щодо компонентів комунікативної ситуації, то до них можна віднести місце і час повідомлення, адресанта і адресата та їх мету. Прагматична спрямованість адресанта як відправника інформації на адресата як одержувача інформації виявляється у виборі мовних засобів, якими вони користуватимуться з метою досягнення і реалізації своїх установок, задумів, тактик, враховуючи характер комунікативної ситуації.

Окрему увагу при розгляді ставлення мовця до дійсності, до адресата слід приділити поняттю комунікативної компетенції, під яким розуміють певну сукупність як особистих властивостей і можливостей, так і мовних і позамовних знань і умінь, що забезпечують комунікативну діяльність людини. Комунікативна компетенція може окреслювати наступні рівні:

1) психофізіологічні особливості особистості, які залежать від загального психотипу особистості, охоплюючи її артикуляційний апарат, який є надзвичайно важливим для реалізації успішного спілкування;

2) соціальний статус особистості, який визначає її походження, стать, вік, професію, належність до тієї чи іншої соціальної групи, соціальну роль, що чинить безпосередній вплив на характер мовної поведінки;

3) культурний рівень, фонові знання особистості, її цінності, які тією чи іншою мірою мають збігатися, бо відмінності в культурному плані можуть спричинити комунікативні невдачі;

4) мовна компетенція особистості, яка полягає в уміння і здатності виражати свої думки різними мовними способами, розрізняти омонімію, володіти синонімією мови, обирати з усього різноманіття і багатства мовних засобів ті, які найбільш прийнятні, доречні і придатні для досягнення ілюктивної мети;

5) комунікативні знання, вміння та навички, які полягають у тому, щоб уміти ефективно формувати комунікативну стратегію, користуватися різноманітними тактичними прийомами комунікації, володіти комунікативними нормами, вміти встановлювати контакт зі співрозмовниками.

Не менш важливим у цьому контексті досліджуваності комунікативно-прагматичного підходу є поняття комунікативного наміру або комунікативної інтенції. Саме поняття «інтенція» з'явилося в середні віки і означало мету, спрямованість мислення. У лінгвістиці інтенцію розуміють як мовленнєвий намір, як мету висловлювання, за допомогою якої мовець може отримати бажаний результат. У науковий обіг термін «інтенція» був введений послідовниками Дж. Остіна, який був одним із творців теорії мовних актів.

Намір виникає і формується як стратегічний задум ще до реалізації висловлювання. У свідомості мовця вибудовується план, своєрідна програма мовних дій, які пов'язані з характером майбутнього результату, який бажає отримати або досягти мовець. Залежно від того, чого хоче мовець, він цілеспрямовано, як ініціатор спілкування, обирає саме ті мовні засоби, які б з максимальною точністю передавали його інтенцію. Тут у досягненні своєї мети у нагоді мовцю стане комунікативна компетенція, яка, як і мовний досвід в цілому, допоможе правильно визначити і розставити мовні засоби.

Таким чином комунікативно-прагматичний підхід досліджує мову як засіб, що використовується людиною в її різноманітній діяльності і взаємодії та реалізовується через основні прагмалінгвістичні категорії, такі як комунікативна ситуація, комунікативна компетенція та комунікативна інтенція.

Список використаних джерел:

1. Дзикович О. В. Лінгвопрагматичний аспект телевізійного дискурсу (На матеріалі текстів німецькомовних ток-шоу) : дис...канд. філол. наук. 10.02.2004. Запоріжжя, 2014. 193 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
3. Мацько Л. До питання про лінгвокультурологічну концепцію. *Л. Мацько. Українська мова в освітньому просторі* : навч. посіб. Київ : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. С.365-369.
4. Habers J. Theorie der Kommunikativen Handels. Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft. Frankfurt am Main : Suhrkamp, 2006. 640 S.
5. Schmidt, Siegfried (Hrsg.): Die Wirklichkeit der Medien. Eine Einfuehrung in die Kommunikationswissenschaft. Opladen: Westdeuscher Verlang, 1994., 690 S.
6. Winkler E. Linguistische Analuse Kommyunikativer Strategien zur Erzeugung von Intimitat in Interviewgesprachen des Osterreichischen Rundfunks/ Eva Winkler. Frankfurt am Mein, 2011., 243 S.

Ольга БОГАЙЧУК,

старша викладачка кафедри іноземної філології та

бізнес-комунікацій,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

м. Івано-Франківськ, Україна

**ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК СПОСІБ ЗБАГАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА
БАЗІ ОНОВЛЕННЯ ОКСФОРДСЬКОГО СЛОВНИКА**

Етимологічно словниковий запас англійської мови гетерогенний і різноманітний. Він складається з двох шарів – рідних та запозичених слів. Запас запозичених слів значно більший, ніж запас рідних слів. Фактично рідні слова нараховують лише 30% від загальної кількості слів у словнику англійської мови, проте саме вони найчастіше використовуються в мовленні та на письмі. Крім того, рідні слова мають ширший діапазон лексичної та граматичної валентності, є полісемантичними та утворюють великі групи слів та виразів [1, с. 43].

Оксфордський словник англійської мови щороку має 4 редакції, й за кожної з них до нього додається приблизно 1000 нових слів та словосполучень. Дослідивши їх можна дійти висновку, що з роками англійська мова починає запозичувати все менше слів і вони здебільшого стосуються вузьких культурних понять. Назви харчових

продуктів, рослин, тварин та інших особливостей природного світу переймаються в рамках комунікацій між народами в різних частинах світу та внаслідок еміграції великої кількості людей різної національності до Великої Британії.

Англійська мова переймає іншомовні слова з дійсно глобальним розмахом. Оксфордський словник англійської мови лише за останні 30 років долучив такі слова, як *tauka dal* (індійська кремова страва із сочевиці; додано до словника в 1984), *quinzhee* (різновид укриття зі снігу; 984), *poriah* (сінгапурські чи малазійські спрінг-роли; 1986), *izakaaya* (тип японської соленого м'яса; 1987), *affogato* (італійський десерт, зроблений із кави та морозива; 1992) [2, с.255]. Цілком зрозуміло, що не всі носії англійської мови знають ці слова, тож варто зазначити, що вони не належать до повсякденного лексикону.

Деякі слова розповсюджуються дуже швидко. Так, слово *sushi* вперше з'явилося в англійській мові у 1890-х, і перший час поняття потребувало тлумачення [8, с.52]. Тільки в останні десятиліття воно стало широко поширеним, коли суши заповнили полиці супермаркетів в усьому світі. Перше слово, що прийшло з японської *kuge* (шляхетний придворний) зафіксоване в Оксфордському словнику ще в 1577 році. Станом на 2013 рік Шун Дої, дослідник із приватного університету в Нагої, нарахував 584 запозичення з японської [3, с. 5]. Іншим гарним прикладом є слово *emoji*. Уперше його було процитовано в газеті ще в 1997 році, але до словника воно потрапило лише у 2013 році. Вже до 2014 року використання слова *emoji* зросло втричі, навіть перевищивши частоту вживання популярних на той час слів *refugee* та *lumbersexual*.

Базовий словник англійської мови, звісно, сильно збагачений французькими лексичними одиницями *peace*, *war*, *just*, чи *very* або скандинавськими запозиченнями *leg*, *sky*, *take* та *they*.

На запозичення слів у XVIII та XIX століттях, безумовно, вплинули колоніалізм та глобалізація торгівлі. Слова, як-от *jungle* (1776), *bangle* (1787), *yoga* (1818), *khaki* (1863), прийшли в англійську з азійських мов. Проте в багатьох інших випадках лексичні одиниці були транслітеровані з інших європейських мов у результаті наукової діяльності. Приміром, *oxugen* є калькою французького *oxugène*, нового на той час хімічного елемента, що був відкритий науковцями Лавуазьє та Гайтоном де Мерво у 1780-х роках [6, с.394]. Цей іменник має грецьке коріння, був уведений у французьку і лише потім перейшов в англійську мову. Подібне сталося й зі словом *paraffin*, яке було створене в 1830 році в німецькій мові з елементів латини, а в 1835 воно було запозичене в англійську. Інші німецькі поняття, як-от *semester* (1826) чи *seminar* (1889), перейшли до англійської мови, бо стосувались інновацій у сфері освіти [6, с. 418]. Запозичення такого типу трапляються й сьогодні, проте їх число значно знизилось, оскільки англійська мова стала лінгва франка в галузях науки, освіти, бізнесу та багатьох інших.

Згідно з останнім переліком включень, до словника додано 70 нових слів з індійських мов, серед яких *телугу*, *урду*, *тамілу*, *хінді* та *гуджараті*. У багатьох

словах описуються продукти харчування чи стосунки, як-от: *anna* (старший брат), *abba* (батько), *gulab jamun*, *mirch masala*, *keema*, *funda* та *chamcha* [4, с. 44]. Цілком зрозуміло, що спільна історія Британії та Індії залишила за собою спадщину запозичень та інших лексичних нововведень, які значно збагатили англійський словниковий фонд. Ці сімдесят слів відображають не лише історію країни, але й багато різних культурних та лінгвістичних впливів, які формували та змінювали англійську мову в Індії.

Словники, особливо такі великі, як Оксфордський, відстежують іншомовні слова, що періодично з'являються в мові. Можна дійти висновку, що хоча англійська мова і переймає слова з всесвітнім розмахом, загалом кількість іншомовних слів із роками зменшується. Найбільшою причиною тому є те, що вона сама по собі стала світовою мовою науки, бізнесу, досліджень та багатьох інших сфер, що робить її потужним джерелом для запозичення.

Список використаних джерел:

1. Quirk R., Wrenn C.L. *An Old English Grammar*. London: Methuen, 1955. 176 p.
2. Дундій Н.П. Лексичні запозичення у глобалізаційних процесах міжкультурної комунікації та діалогу культур. Дніпро, 2011. С. 251–257.
3. Doi S., *Japanese Loanwords Found in the Oxford English Dictionary and Kampfer's the History of Japan*. 2013. 197 p.
4. Durkin P. *Borrowed Words: A History of Loanwords in English*. Oxford University Press, 2014. 512 p.

Галина МАКСИМІВ,
викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО “Університет Короля Данила”,
м. Івано-Франківськ, Україна

Віталіна МОСКАЛИК,
студентка II курсу спеціальності
025 Музичне мистецтво,
Фаховий коледж ЗВО “Університет Короля Данила”,
м. Івано-Франківськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДІЛОВОГО МОВНОГО ЕТИКЕТУ БРИТАНЦІВ ТА АМЕРИКАНЦІВ

Етикет – це встановлені правила ввічливості і норми поведінки в суспільстві чи в якому-небудь товаристві відповідно до певних обставин [2]. Етикет ділового спілкування – це набір правил поведінки, звичаї та соціальні норми, які використовуються в діловому мовленні. Дотримання правил ділового етикету є важливим чинником вирішення ділових відносин, фактором, від якого залежить успішність ділових переговорів.

Важливу роль у діловому спілкуванні відіграють не лише слова, вміння переконати співрозмовника, а й невербальна комунікація – система знаків, що використовуються під час спілкування і відрізняються від мовних засобами та формою їх виявлення.

Кожна держава має свою самобутність та оригінальність, традиції, звичаї, менталітет, що позначається на всіх аспектах життєдіяльності громадян. Часто культурні відмінності у сприйнятті подій, різниця в особливостях мовного етикету представників різноманітних національностей стає причиною невдалих міжкультурних комунікацій. Розглянемо особливості ділового мовного етикету британців та американців.

Британцям притаманна стриманість та чітке дотримання ділового стилю, тому на початку зустрічі можна почути формальні привітання, а саме : “*Hello*”,

“*It’s a pleasure to meet you*”, “*Good morning/afternoon/evening*”. Американці, на противагу, не люблять формальностей, цінують відкритість та дружню атмосферу при веденні переговорів. Вони вітаються рукоштовпанням. Зазвичай, починають спілкування зі звертань “*Mr.*” (містер) або “*Mrs.*” (місіс) та питанням “*How are you?*”, яке не потребує прямої відповіді. На це питання американці відповідають аналогічною відповіддю : “*I’m fine. How are you?*”.

Відомою особливістю британської культури є звичка часто вибачатися, навіть у ситуаціях, якщо їхньої провини в цьому немає. Нещодавнє опитування понад 1 600 британців і 1000 американців, проведене міжнародною інтернет-компанією YouGov, показало, що на кожні 10 американських вибачень припадає близько 15

британських, які мовці вимовляють, коли чхають, виправляють чиюсь помилку або коли хтось зіткнувся з ними. Дослідження, тим не менш, виявило і багато спільного в мовному етикеті британців і американців. Так, менше 3/4 представників обох націй вибачаються, коли перебивають співрозмовника. А 84% британців і 74% американців просять вибачення, коли запізнюються на зустріч [1].

Щодо поведінки учасників бізнес-комунікацій, американці цінують впевненість та позитив. Одяг учасників офіційних комунікацій має бути формальним. У спілкуванні з американськими діловими особами важливе значення має офіційність одягу, вміння поводитися в товаристві, але найбільше цінується компетентність та вміння відстоювати власні інтереси, фаховий рівень. Характерні особливості американської нації – працелюбність, активність, наполегливість. Американці намагаються не робити нічого зайвого, здатні приймати ризиковані рішення, дуже уважні до ділових контактів [3, с.175].

Схильність до гіпербол та перебільшень дає змогу американським менеджерам «заводити» своїх підлеглих для швидкої та результативної праці. Постійне вживання дієслова “*get*” (отримувати, ставати) дозволяє давати більш зрозумілі й прямі вказівки. А широке вживання неологізмів, афористичність мови створює настрій, бадьорість, ефект демократичності [3, с. 18].

Британська англійська є більш вишуканою. Оскільки слова англійця – вексель, усних домовленостей треба додержуватися ретельніше, ніж письмових. У переговорах з англійцями слід мати на увазі, що вони дуже спостережливі, добрі психологи, не сприймають фальшу. Англійці дуже чутливі до знаків уваги поза переговорами, тому діловим колегам в Англії необхідно надсилати листи з привітанням на свята чи до дня народження [3, с. 19].

Закінчують розмову британці зазвичай за допомогою таких фраз як “*It was great to meet you*”, “*It was a pleasure meeting you*”, “*I look forward to seeing you again*”, “*Let’s keep in touch*”, “*Have a safe journey back*”. Американці вживають після завершення розмови такі фрази як “*Goodbye*”, “*Thank you very much for your time*”, “*We look forward to working with you in the future*”.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновки щодо відмінностей ділового мовного етикету британців та американців. Ось кілька основних особливостей ділового мовного етикету для кожної з цих країн:

Діловий мовний етикет британців включає:

- *формальність*: британці, як правило, більш формальні в комунікації, особливо на початку стосунків, вони можуть використовувати більш складні та вишукані конструкції речень;

- *ввічливість та уважність*: британці дуже цінують толерантність у комунікації та можуть вживати багато ввічливих фраз, таких як “будь ласка” та “дякую, щоб виразити повагу.

Діловий мовний етикет американців включає такі елементи як:

- *прямолінійність*: американці, на відміну від британців, можуть бути більш прямолінійними в комунікації, вони можуть використовувати прості, прямі речення;

- *діалог і співпраця*: американці часто вважають комунікацію спільною роботою, де кожен може вносити свої ідеї та думки; вони можуть відкрито ділитися своїми міркуваннями та виражати власну точку зору;

- *оптимізм та ентузіазм*: в американській культурі цінуються позитив, оптимізм та ентузіазм; у комунікації американці можуть висловлювати підтримку та стимулювати співрозмовників.

Отже, важливо розуміти відмінності в діловому мовному етикеті між британцями та американцями, оскільки вони можуть впливати на сприйняття та ефективність комунікації в діловому середовищі. Знання особливостей правил комунікації ділового спілкування може не лише допомогти налагодити міжкультурні відносини, а й сприяти можливості кар'єрного росту та особистісного розвитку у міжкультурному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Геддес Л. Чому британці постійно вибачаються / *BBC Future*. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/vert_fut/2016/03/160301_vert_fut_why_do_the_british_say_sorry_so_much_vr (дата звернення: 02.03.2024).

2. Рябець Л. В., Єрмоленко С. Я. Етикет / *Енциклопедія Сучасної України* / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. URL: <https://esu.com.ua/article-18042> (дата звернення: 2.03.2024).

3. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації : навчальний посіб. Київ : АртЕк, 2002. 208 с.

Олександра МЕДЕЙЧУК,
*старша викладачка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО “Університет Короля Данила”,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ПРОБЛЕМАТИКА ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ДЛЯ БІЖЕНЦІВ ЗІ СТАТУСОМ S У ПЕРІОД ВІЙНИ

Анотація. *Мета статті* – теоретично обґрунтувати актуальність вивчення німецької мови для біженців зі статусом S у Швейцарії, визначити проблематику і закономірність виникнення даного іншомовного навчального процесу у період війни на території країни перебування. Щоб мати змогу працювати у країні перебування, важливими є базові знання німецької мови. Пріоритетним форматом занять з німецької мови стали онлайн курси з країномовним викладачем.

У слухачів онлайн курсів сформовано позитивну мотивацію до занять, які спрямовані на формування вмінь професійного спілкування німецькою мовою. У процесі вивчення німецької мови досліджено зміни показників, подальше її вдосконалення і використання для професійного та кар’єрного зросту, яке проявляється у вигляді: підвищення самооцінки, взаємоповаги, інтерактивного зв’язку слухачів курсів і викладача, прагнення до самовдосконалення через поступове зростання рівня складності завдань при переході від A1 до C1, набуття впевненості у власних силах. Визначено змістові компоненти німецькомовної професійної комунікативної компетентності, зокрема знання лексики, граматики й фонетики; зафіксовано підвищення рівня володіння німецькою мовою для майбутнього працевлаштування за фахом на території німецькомовних країн.

Ключові слова: біженці зі статусом S, мовна потреба, рівень адаптації, конкурентоспроможний фахівець, онлайн курси.

Постановка проблеми. Українські біженці, здебільшого, мають вищу освіту і мали роботу в Україні до війни. Більшість з них мають вчені ступені. Вони хочуть працювати, частково тому, що прагнуть стабільності, яку приносить робота за фахом. Деякі з каменів спотикання для їхнього працевлаштування – це відсутність мовних навичок, і часто їхні дипломи офіційно не визнаються в інших країнах. Мовні курси дозволяють цим людям увійти в робочу силу та взяти на себе відповідальність за власне життя і стати конкурентоспроможними на ринку праці. Це і стало *актуальністю дослідження* даної теми.

Аналіз досліджень. Дослідження даної теми відбувається **вперше**. В анкетуванні брали участь 76 осіб, з них 45 (3 групи по 15 осіб) є відвідувачами онлайн-курсів німецької мови.

Виклад основного матеріалу. Українці, які переїжджають до Швейцарії,

отримують дозвіл S, що дає право на проживання та роботу у Швейцарії на час війни, яка і стала головною причиною в'їзду до цієї країни. Це показують результати опитування:

Статус S – це не статус біженця, а унікальний статус, активований вперше в історії Швейцарії. Він був прописаний у законодавстві, але досі не траплялося ситуацій, які передбачали його активування. Через війну в Україні у Швейцарії опинилося багато українців, які виявили різний рівень адаптації до нових умов проживання (Надич-Петренко Л., 2023).

Опитувані визначили труднощі своєї адаптації у країні перебування. Серед них називають місцеву мову:

Українці отримують статус S, який дає більше привілеїв і переваг, ніж статус біженця для громадян інших країн, котрі свого часу втекли в Швейцарію у пошуках прихистку від воєнних дій. Зокрема, статус S дає право на працю з першого дня його отримання. Статус захисту S діє до тих пір, поки він не буде скасований Федеральною радою. Останні події показують, що наразі це не так, оскільки по всій країні тривають воєнні дії. Тому Федеральна рада у м. Берн на засіданні 1 листопада 2023 року вирішила не скасовувати статус захисту S для українських біженців до 4 березня 2025 року, оскільки ситуація в Україні не зміниться в осяжному майбутньому. Вона вперше визначила ціль для інтеграції ринку праці: до кінця 2024 року 40% осіб, здатних працевлаштуватися зі статусом захисту S, повинні працювати.

З огляду на членство Швейцарії в Шенгенській зоні, Федеральна рада вважає життєво важливим тісну координацію з ЄС, який 19 жовтня вирішив продовжити тимчасовий захист для українських біженців до 4 березня 2025 р. У найбільших містах теоретично можна знайти роботу, якщо ви знаєте англійську мову. Але це будуть вакансії у міжнародних компаніях, на які є велика конкуренція з емігрантами з ЄС. Тому дуже бажано володіти і німецькою мовою. Для офісних позицій найбільше потрібен рівень B2 (Upper Intermediate), що для інших позицій працевлаштування (офіціантів, різноробів, сервісних працівників) буде достатньо рівня B1 (Intermediate).

Швейцарія надає вивченню німецької мови *статус вимоги* для отримання соціальної допомоги. Жорсткіші вимоги до отримання соціальної допомоги, зокрема вимога вивчення мови, призводять до того, що суттєво більша частка українських біженців інтенсивно вивчають німецьку мову. Незнання мови країни перебування є серйозною перепоною для тих біженців, які бажають працювати за своєю спеціальністю. Більше половини опитаних зазначають, що вільне володіння мовою є обов'язковою умовою для того, щоб працювати за спеціальністю (Михайлишин Д., Самойлюк М., Томіліна М., 2023).

Чи реально українцю у Швейцарії знайти роботу? Цілком. Наприклад, технічні спеціальності не потребують володіння іноземною мовою (робота на заводі, на конвеєрі і т.п.). У Швейцарії великий дефіцит медичних працівників (близько 12

тисяч вакансій). Місцева влада допомагає з оформленням документів на роботу і визнає дипломи. Але на даний час опитування показує, що українські біженці ще не працевлаштовані за фахом через незнання мови (Куфрик Б., 2022).

Федеральна рада Швейцарії бачить подальшу потребу в діях у сфері інтеграції ринку праці та має на меті підвищити рівень зайнятості з нинішнього рівня близько 20% до 40% до кінця 2024 року. Для досягнення цієї мети Федеральний департамент юстиції та поліції (FDJP) разом із Федеральним департаментом економіки, освіти та досліджень (EAER), кантонами та соціальними партнерами розробляють та впроваджуватимуть подальші конкретні заходи. Це включає надання мовної підтримки всім українцям, пошук захисту та роз'яснення потенціалу кожної людини та її потреби в підтримці. Конфедерація виділяє на ці заходи кошти, зокрема і на мовні курси (The Federal Council, 2023).

Українці зрозуміли, що потрібно робити інвестиції в своє майбутнє, вивчаючи німецьку мову для свого професійного та кар'єрного росту.

Українські біженці обирають різні формати навчання, серед яких найбільший відсоток отримує формат «онлайн з вчителем», опитувані не розглядають офлайн та самостійне навчання.

Якщо знання німецької мови кращі, то можна обрати курс попереднього професійного навчання (Vorlehre). Він включає навчальні дні та виробничу практику протягом року. З достатнім знанням мови та рівнем базової середньої освіти також можливим є рік підготовки до професійного навчання (Berufsvorbereitungsjahr). Він включає денну шкільну програму, яка готує до вступу до професійного училища. Також існує комбінований варіант інтеграційного підготовчого професійного навчання (Integrationsvorlehre+) для людей, які хочуть почати базову професійну освіту, але ще не мають достатніх мовних навичок. InVol+ триває один навчальний рік, включає навчальну частину та стажування та пропонується в шести професійних сферах: Integrationsvorlehren & Qualifizierungsprogramme - TISG (ti-sg.ch).

У Швейцарії можливість вступу до закладів вищої освіти зазвичай вимагає додаткової проміжної освіти. Зокрема, завершення гімназії (Gymnasium) дозволяє отримати достатню кваліфікацію для вступу до швейцарських університетів та коледжів. Гімназії є найбільш вимогливим рівнем середньої освіти у Швейцарії, а тому досить невелика частка учнів обирає продовження середньої освіти у гімназіях. Також у бізнес-школі (Wirtschaftsmittelschule) та школі інформатики (Informatikmittelschule) студенти отримують диплом кваліфікованого фахівця (EFZ) та проходять професійну матуру. Фахове технічне училище (Fachmittelschule) готує до навчання у вищих фахових училищах, технічних коледжах та педагогічних навчальних закладах. Щоб розпочати базове професійне навчання за дворічною програмою (диплом ЕВА) необхідно володіти німецькою на середньому рівні B1, для 3 чи 4-річного професійного училища

(диплом EFZ) потрібно володіти німецькою на рівні B2. Для початку інтеграційного підготовчого курсу з професійної освіти зазвичай достатньо базового рівня мови (A2). Також для початку професійного навчання, має бути наявність домовленості з компанією, яка візьме учня на професійне стажування. Зазвичай, компанії дають оголошення про пошуки учня-асистента.

Оскільки українським підліткам і молоді може бути важко одразу влитися в навчальний процес у Швейцарії, було розроблено спеціальний інтеграційний курс для біженців з України від 15 до 21 року. Молодь матиме змогу інтенсивно вивчати німецьку мову, відвідувати заняття на тему життя у Швейцарії, а також пройде індивідуальну Trainingsprogramm з метою визначення подальшого освітнього та професійного потенціалу. На базі цього розподілу буде визначено наступні можливі кроки другого рівня середньої освіти (перехідні пропозиції, інтеграційне попереднє професійне навчання, базове професійне навчання чи гімназія) (Золотько Я., 2022).

Висновки. У статті розглянуто актуальність вивчення німецької мови для біженців зі статусом S у Швейцарії, визначено проблематику і закономірність виникнення даного іншомовного навчального процесу у період війни на території країни перебування, проаналізовано різноманітні підходи та методики вивчення іноземних мов в залежності від потреб та рівнів студентів. У Швейцарії, як і в більшості країн ЄС, держава сприяє та заохочує біженців зі статусом S до вивчення державної мови, що в подальшому дасть можливість працевлаштування за спеціальністю та полегшить адаптацію.

Українські біженці обирають різні формати навчання, серед яких найбільший відсоток отримав формат «онлайн з вчителем». Для початківців найпоширеніший формат навчання з україномовним педагогом, адже маючи рівень A1 дуже складно відразу спілкуватися з носіями мови.

Отже, у статті проаналізовано важливість та способи вивчення німецької мови для біженців зі статусом S у Швейцарії, обґрунтовано основні проблеми, що виникають в період адаптації до нового іншомовного середовища та описано необхідність володіння державною мовою для конкурентоспроможності на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Надич-Петренко Л. Шалена конкуренція та унікальний статус S: все про роботу у Швейцарії. URL: https://happymonday.ua/pro-robotu-u-shvejtsariyi_ (дата звернення: 15.10.2023).
2. Куфрик Б. Біженці у Швейцарії. Яку допомогу отримують українці? URL: <https://expres.online/lyudi-i-problemi/bizhentsi-u-shveytsarii-yaku-dopomogu-otrimuyut-ukraintsi> (дата звернення: 25.10.2023).
3. The Federal Council. No lifting of protection status S. 2023. URL: <https://www.admin.ch/gov/en/start/documentation/media-releases.msg-id98405.html> (дата звернення: 01.11.2023).

4. Золотько Я. Життя у Швейцарії: як українців інтегрують у суспільство. URL: <https://socportal.info/ua/news/zhittya-u-shveitsarii-yak-ukraintciv-integruiut-u-suspilstvo/> (дата звернення: 15.11.2023).

5. Михайлишин Д., Самойлюк М., Томіліна М. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/bizhenczi-z-ukra%D1%97ni.-finalnij-zvit.pdf> (дата звернення: 15.11.2023).

Олеся ВАВРИК,

*студентка I курсу групи ФІЛс-23-2,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

Наукова керівниця:

Аліна ДУШКЕВИЧ,

*асистентка кафедри іноземної філології та
бізнес-комунікацій,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

РОЛЬ ПЕРЕКЛАДАЧА В ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИНАХ ТА МІЖНАРОДНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

На сучасному глобальному ринку компанії прагнуть розширити власний вплив за межі рідних країн. Щоб зробити це успішно, вони повинні ефективно спілкуватися з потенційними клієнтами, партнерами та зацікавленими сторонами з усього світу.

Переклад необхідний для локалізації маркетингових матеріалів, документації про продукт, контрактів і фінансових звітів кількома мовами. Це гарантує, що підприємства можуть виходити на нові ринки, зміцнювати довіру та створювати сильну міжнародну присутність [1].

Наприклад, підтримка мирних відносин між державами вимагає правильного перекладу договорів, угод і дипломатичних повідомлень. Непорозуміння, спричинені неправильним перекладом, можуть призвести до дипломатичної напруги та конфліктів. Точні переклади сприяють співпраці та глобальній стабільності.

Перекладачі в дипломатичних відносинах і міжнародному спілкуванні можуть використовувати різні типи перекладу – залежно від контексту та вимог спілкування.

Ось деякі з найпоширеніших:

Для перекладачів, які займаються дипломатичними відносинами та міжнародними комунікаціями, письмовий переклад важливий з кількох причин. У зазначеній сфері

фахівці стикаються з різними документами, такими як міжнародні договори, угоди, протоколи та офіційні листи. Текст документа можна точно відтворити мовою сприймання підключеної країни.

Офіційні комунікації: Дипломатичні відносини вимагають офіційної комунікації між урядами, міжнародними організаціями та іншими сторонами. Письмовий переклад забезпечує ясність, точність і послідовність мови таких листів і повідомлень.

Дипломатична записка важлива в дипломатичних відносинах і корисна для офіційного спілкування між державами або міжнародними організаціями. Письмовий переклад точно передає зміст і стиль таких заміток і є офіційним підтвердженням того, що документ легальний і законний, адже його перекладено відповідно до стандартів. Переклад може бути важливим інструментом для обміну інформацією між країнами та міжнародними організаціями з різноманітних тем, наприклад: політика, економіка та права людини.

Синхронний переклад дуже важливий у сфері дипломатичних відносин і міжнародних комунікацій. З метою забезпечення безперебійного спілкування між учасниками дипломатичні зустрічі, конференції, переговори часто вимагають миттєвого перекладу. Синхронний переклад дозволяє перекладачам передавати інформацію в режимі реального часу та без затримок.

У дипломатичних відносинах часто трапляються ситуації, коли дуже важливими є швидкість та інтенсивність розмови. Саме синхронний переклад підтримує потрібну напругу, дозволяючи перекладачеві негайно задовольняти потреби ситуації. Під час дипломатичних зустрічей може бути обмежений час обговорення питань. Тому фахівцям важливо миттєво реагувати на ситуацію та без затримок доносити інформацію. Синхронний переклад зберігає контекст обговорення, оскільки перекладач працює в режимі реального часу і може дуже швидко розглянути всі аспекти розмови чи події.

Для того, щоб отримати адекватний цільовий текст, фахівець потребує якнайбільше інформації про ситуацію, для якої необхідний переклад (включаючи цільову аудиторію). В ідеальному випадку вона визначається замовником у завданні на переклад. Якщо завдання не достатньо розгорнуте, то може доповнюватися додатковою інформацією [2]. Крім того, для того, щоб правильно зрозуміти й відтворити зміст тексту, важливо глибоко знати мову, культуру та контекст.

У наш час актуально пам'ятати про діяльність перекладачів у воєнний період. Цікавим є факт виведення англо-французьких військ на територію Марокко у 1942 році через дезінформацію перекладачів з ворожого боку. Німецький фельдмаршал Роммель переслідував війська англо-французьких визволителів майже до узбережжя Марокко. Виникла загроза полону для всього війська, але на допомогу прийшли перекладачі. В одному мадридському ресторані, де завжди збиралися дипломати, англійський фахівець, нібито перебуваючи в стані, близькому до алкогольного сп'яніння, «забув» папку з діловими паперами, в яких була фальшива інформація щодо місць висадження англо-французьких військ і їхньої кількості. Наступного дня, коли шпигуни вже

встигли зняти копії із зазначеною інформацією, англійський дипломат з'явився в тому ж ресторані і з шумом почав шукати свої «важливі» «секретні» документи. Така дезінформація мала успіх: англо-французькі війська позбулися переслідування та зайвих втрат.

Перебуваючи в тилу, перекладачі-теоретики продовжували наукову та практичну діяльність щодо створення й удосконалення письмових перекладів, займалися розробкою теоретичних проблем перекладу, працювали над укладанням нових методик швидкого навчання німецької мови, методичних рекомендацій, навчальних і науково-методичних посібників, підручників тощо; особливу увагу приділяли технічним і військовим перекладам спеціальних та офіційних текстів. У цей час з'являються теоретичні науково-методичні роботи з перекладознавства [3].

Отже, роль перекладача в дипломатичних відносинах і міжнародній комунікації надзвичайно важлива й вимагає високого рівня професіоналізму та спеціалізованого навчання. Перекладачі, що працюють у цій сфері, відіграють ключову роль у забезпеченні зрозумілості й точності комунікації між представниками різних країн, культур і мов. Вони перекладають офіційні документи, виступи дипломатів, переговори та інші важливі матеріали. Помилки в перекладі можуть мати серйозні наслідки, включаючи непорозуміння, конфлікти або навіть втрату можливості досягнення угоди.

Список використаних джерел:

1. Кузенко Г. Культурологічний аспект перекладу у міжмовній комунікації. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 2 (24), Т. 2. С. 22–26.
2. Нікольська Н., Коломієць І. Міжкультурна комунікація і проблеми перекладу. *Новачі і традиції перекладу: українські студії в європейському вимірі (присвячена року Європи в Україні)* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 12–13 листопада 2020 р. / Київ, 2020. С. 60–62.
3. Classen A. Translation as the catalyst of cultural transfer. *Humanities*. 2012. 1(1). P. 72–79.

Віталіна МОСКАЛИК,
Дарія СИДОР,
Софія ФЛІСАК,
студентки,
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна

ЛЕКСИЧНІ ПОМИЛКИ В ІНФОПРОСТОРІ: НОВИНИ, РЕКЛАМА, ОСОБИСТИЙ БЛОГ

У сучасному світі, де інформація стала важливим елементом повсякденного життя, якість і точність мовлення в медійних матеріалах не завжди відповідають лексичним нормам. Вважаємо, що ця проблема особливо *актуальна* в контексті сучасних геополітичних подій, коли українське суспільство активно формує свою ідентичність. Тому важливо вдосконалювати мовленнєву культуру, забезпечувати аудиторії доступ до інформації в належній, зрозумілій та лексично правильній формі.

Мета нашої розвідки – проаналізувати основні лексичні помилки в інфопросторі, з'ясувати чинники, які їх зумовили. *Об'єктом* нашого дослідження стали порушення мовних норм, зафіксовані в трьох джерелах: *реklamних оголошеннях, заголовках новин та в дописах відомих блогерів.*

Зібраний лексичний матеріал з порушеннями мовних норм дав змогу виокремити три основні типи помилок: *тавтологія, росіянізми та вживання слів у невластивому значенні.* Розгляньмо кожен з них детальніше.

Тавтологія. «Стилістично невмотивована тавтологія – повтор слова, спільнокореневих слів в одному або сусідніх реченнях» [4, с. 3]. Попри те, що ми не приділяємо їй належної уваги, таку помилку можна помітити в сотнях *реklamних* оголошень. Великі компанії часто нехтують лексичними нормами, свідомо використовуючи тавтологію в маркетингових цілях. Наприклад, гасло магазину «Фокстрот» звучить як «*Живи наживо*», а виробника ліків «Дарниця» – «*Головне – пам'ятай про головне*».

Новинні ресурси – не менш популярне джерело створення й споживання контенту. За словами Ірини Заліпської, «засоби масової інформації виконують функцію каналу, який може породжувати нову чи заперечувати стару систему функціонування мови, а отже, диктувати межі культури українського слова» [2]. У новинних каналах зафіксовано такі помилкові висловлювання, що базуються на тавтології: «*отримав пам'ятний сувенір*» (краще *сувенір*) (ukr.net за 6 квітня 2023 року), «*готуються об'єднатися воєдино*» (краще *об'єднатися*) (focus.ua за 17 жовтня 2023 року), «*діамант унікальний у своєму роді*» (замість *просто унікальний*) (tsn.ua за 8 листопада 2023 року). Наявність лексичних помилок піддає сумніву об'єктивність та надійність інформації, запропонованої аудиторії, і негативно впливає на сприйняття новин.

Тавтологія як різновид порушення лексичних норм зафіксована і в третьому джерелі нашого дослідження – у **блог**ах відомих людей. Наприклад, у своєму інстаграм-профілі відома підприємця Тетяна Парфільєва в одній із публікацій написала: «Вони просто намагались жити своє життя щасливо», припустившись помилки у словосполученні «жити життя».

Уживання слів у невластивому значенні. Порушення норм такого типу є в **рекламі**, наприклад, мережа магазинів «Родинна ковбаска» часто використовує прикметники *смачна* та *добра* в значенні вигідної ціни; у **новинах**: «влада рахує, що *тарифи...*» (замість *вважає*) (ukr.net за 4 лютого 2024 року), «Залужний був *правий*» (замість *мав рацію*) (nv.ua за 5 лютого 2024 року), «*прийняти вірне рішення*» (замість *правильне*) (lifepravda.com за 19 червня 2023 року).

У своєму **блогі** Саша Чистова запевняє: «Немає «*позитивного*» й «*негативного*». *Любе значення та оцінку даємо ми самі*». Слово *любе* вжите в невластивому значенні, адже, як стверджував Б.Д. Антоненко-Давидович, прикметник *любий* означає не *будь-який*, як у російській, а – *милий* [1, с.73]. У «Словнику української мови» маємо схоже визначення: *любий* – «який викликає любов до себе; дорогий і близький серцю» [3].

Росіянізми. Викоринення їх – це актуальна проблема, яка стала ще гострішою у зв'язку з московською експансією. В Івано-Франківську, до прикладу, на вивісці ремонтного сервісу використано *наушники* замість *навушники*, а на вітрині будівельного магазину – *плямовідпірна фарба*, а не *плямовідштовхувальна*. У відомому інтернет-банкінгу «Монобанк» вжито росіянізм *розстрочка* замість лексично правильного *на виплат*. Це помилки в **рекламних оголошеннях**.

Трапляються вони і в **новинах**: *феномен щасливого браку* (замість *шлюбу*) (vikna.tv за 27 січня 2024 року), *купити білет на потяг* (замість *квиток*) (telegraf.in.ua за 3 вересня 2023 року), *рівень благополуччя молоді* (замість *добробуту*) (galinfo.com.ua за 24 січня 2024 року) та ін.

Поширеною є і скалькована конструкція *приймати участь* замість *брати участь*: *приймати участь у виборах* (ukr.net за 12 жовтня 2023 року), *згода приймати участь* (unp.ua за 18 серпня 2023 року), *заборона приймати участь* (berdychiv.biz.news за 6 березня 2024 року).

Росіянізми також поширені у **блог**ах. Наприклад, у дописі раніше згаданої Саші Чистової є таке: «*Людині важливо зберігати не знання, а пустоту — тоді будь-які знання будуть доступні*». Тут вжито росіянізм *пустота*, на протигагу якому існує гарний український відповідник *порожнеча*. Використати його було б доречніше. Схожої помилки припустилися учасники гурту «Ziferblat», які долучилися до Нацвідбору 2024 року. У своєму інтерв'ю вони сказали: «*Якщо прослідити історію нашого життя, то...*». Доречніше було б вжити «*простежити*» замість «*прослідити*», оскільки останнє слово є калькою.

Щоденне читання новин, рекламних оголошень, особистих блогів стало невід'ємною частиною нашого життя. Безперервний потік інформації, яку ми

споживаємо, так чи інакше формує наші мовні звички. Тому дотримання лексичних норм є важливою частиною культури мовлення. Саме у наш час як ніколи варто всім стежити за своїм мовленням, особливо публічним людям, транслювати правильне вживання слів, різних мовних структур та збагачувати свій лексикон українськими відповідниками.

Список використаних джерел:

1. Антоненко-Давидович Б.Д. Як ми говоримо. Київ : Рад. письменник, 1970. 253 с.
2. Заліпська І. Порушення літературних норм у мові прямого ефіру URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/122950/19-Zalipska.pdf?sequence=1> (дата звернення: 5.03.2024).
3. Словник української мови: у 20 томах. URL: sum20ua.com/?page=1535&searchWord=любий&wordid=48656 (дата звернення: 7.03.2024).
4. Сташкевич І.А., Ковтун Б.В., Манич А.М. Лексичні помилки в українській мові. *Матеріали XLVIII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ*. Вінниця, 13-15 березня 2019 р. URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/#sent/KtbxLwgpqfjSsqjZgtLmDgRlxrKRswwxfl?projector=1&messagePartId=0.2> (дата звернення: 5.03.2024).

Наукове видання

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції

ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ ДИСКУРС

Матеріали подані мовою оригіналу

У збірнику збережено авторську орфографію і
пунктуацію

Автори опублікованих матеріалів несуть повну
відповідальність за підбір, точність наведених фактів,
цитат, власних найменувань, статистичних та інших
відомостей

Упорядники:

В. М. Бойчук, У. В. Соловій

Дизайн та верстка:

І. В. Гребенюк

Підп. до друку 28.03.2024 р. Формат 60x84/16.

Гарн. Times New Roman.

Видано за авторською редакцією

76018, м. Івано-Франківськ, вул. Євгена Коновальця, 35,
тел. +38(068) 755 75 75

УНІВЕРСИТЕТ
Короля Данила

вул. Є. Коновальця, 35
м. Івано-Франківськ, 76018
university@ukd.edu.ua